

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AKARYAKIT ANA DAĞITIM
İŞLETMELERİNDE MUHASEBE SİSTEMİ:
BİR ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ**

**Seyfullah ATÇI
2501990456**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Nergis Nalan YAKAR**

İstanbul - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

	<p>T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p> <p>YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI</p>	
---	--	---

ÖĞRENCİNİN:			
Adı ve Soyadı	: SEYFULLAH ATÇI	Numarası	: 2501990456
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	: MUHASEBE	Danışma	: DOÇ.DR. NERGİS NALAN YAKAR
Tez Savunma Tarihi	: 26.11.2019	Saat	: 11.00
Tez Başlığı	AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMELERİNDE MUHASEBE SİSTEMİ: BİR ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ.		

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE OYBİRLİĞİ / GAYGOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
DOÇ.DR.NERGİN NALAN YAKAR		KABUL
DOÇ.DR.NERMİN ÇITAK		KABUL
DR.ÖGR.ÜYESİ TURGAY SAKIN		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.MERT ERER		
DOÇ.DR.EVREN DİLEK ŞENGÜR		

ÖZ

AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMELERİNDE MUHASEBE SİSTEMİ: BİR VAK'A ÇALIŞMASI SEYFULLAH ATÇI

Akaryakıt sektörü Türkiye ekonomisi açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu sektörde yer alan akaryakıt ana dağıtım işletmeleri ve muhasebe sistemleri bu tezin konusunu oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, Türkiye'de akaryakıt sektörü ve akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin mevzuat ve akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde muhasebe sistemi incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek konular örnek bir akaryakıt ana dağıtım işletmesi olan Opet A.Ş.'de gerçekleştirilen örnek olay incelemesi kapsamında somut hale getirilmiştir. İşletmenin muhasebe bilgi sistemi incelenmiş, araştırma sonucu elde edilen veriler kullanılarak Opet A.Ş.'nin muhasebe sistemi kuruluşu ve faaliyetleri vak'a haline getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Sistemi, Petrol Sanayi, Petrol, Opet, Vak'a çalışması

ABSTRACT

ACCOUNTING SYSTEM IN MAIN FUEL DISTRIBUTION ESTABLISHMENTS: A CASE STUDY SEYFULLAH ATCI

Fuel sector is highly important for the economy of Turkey. Main fuel distribution establishments in this sector and their accounting systems constitute the subject of this thesis. Within the scope of the researchs, Fuel sector and main fuel distribution establishments in Turkey, legislation on the establishment and operation of the main fuel distribution establishments and accounting system of main fuel distribution establishments were examined. By adopting qualitative research approach, the subjects materialized within the scope of the case study carried out in Opet A.S. which is an example main fuel distribution establishment. Accounting information system of the establishment has been examined and accounting system establishment and operations of Opet A.S. transformed into a case by using the data obtained as a result of the study.

Keywords: Accounting System, Petroleum Industry, Petroleum, Opet, Case Study

ÖNSÖZ

Akaryakıt sektörü, ekonomik işlem hacmi, yarattığı istihdam, diğer sektörlere katkıları ve kamuya sağladığı vergiler dikkate alındığında Türkiye ekonomisinin en önemli sektörleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle bu sektörle ilgili yapılacak bilimsel çalışmaların önemi büyüktür. Bu çalışmada, akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin ve akaryakıt istasyonlarının sektör yapısı, özellikleri, kuruluş ve işleyişine ilişkin mevzuatı, muhasebe sistemi ve düzeni incelenerek bu konuların örnek olay incelemesi ile somutlaştırılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasının her aşamasında yanımda olan, ilgi ve desteğini gördüğüm tez danışmanım Doç. Dr. N. Nalan Yakar başta olmak üzere, yardımını esirgemeyen, Opet Petrolcülük A.Ş. Kurucu Yönetim Kurulu Başkanı Fikret Öztürk'e, Kurucu Yönetim Kurulu Üyesi Nurten Öztürk'e, Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Müdür Cüneyt Ağca'ya, Prof. Dr. YMM Cengiz Erdamar'a, meslektaşım SMMM, CIA, CCSA, CRMA, Alp Buluç'a, iş arkadaşlarım Hukuk ve Resmi İşleri Müdürü Av. H. Ayça Demir'e, Kurumsal İletişim Müdürü Ayşenur Aydın'a, Dr. Emre Heves'e, Dr. Eren Şimşek'e ve isimlerini veremediğim ve görüşme için bana zaman ayıran mali müşavir ve bağımsız denetçi meslektaşlarıma, enerji piyasası, petrol piyasası ve mali mevzuat konularında alanında uzman akademisyenlere, tez süreci boyunca desteklerini esirgemeyen iş arkadaşlarıma ve her zaman yanımda olan eşim Mükerrerem, çocuklarım Olgü ve Arda Atçı'ya teşekkürü borç bilirim.

Seyfullah ATÇI

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMELERİ VE TÜRKİYE’DE AKARYAKIT SEKTÖRÜ

1.1. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmeleri	3
1.1.1. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmesi Tanımı	3
1.1.2. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Özellikleri.....	3
1.1.3. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Standartları	5
1.1.4. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinde İlgili Kavramlar	6
1.1.5. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Ticari Alanları	10
1.2. Türkiye’de Akaryakıt Sektörü.....	12
1.2.1. Akaryakıt Sektörü Hakkında Genel Bir Değerlendirme	12
1.2.2. Akaryakıt Sektörünün Ekonomideki Yeri ve İşlem Hacmi	15
1.2.3. Akaryakıt Pazarındaki Gelişmeler	20
1.2.4. Akaryakıt Sektörü Üzerine Yapılan Araştırmalar	23
1.2.5. Dağıtıcı Lisans Kapsamında Yürütülebilecek Faaliyetler.....	27
1.2.6. Dağıtıcı Lisans Sahiplerinin Yükümlülükleri	28
1.2.7. Lisanslı Dağıtım İşletmeleri	30
1.2.8. Akaryakıt Dağıtım İşletmelerinin Depolama Kapasiteleri.....	30
1.2.9. Akaryakıt Dağıtım İşletmelerinin Pazar Payları	31
1.2.10. Ulusal Marker	33
1.2.11. Zorunlu Stok Uygulaması	33

1.2.12. Akaryakıt Dağıtım İşletmelerinde Lisans Alma, Tadili, Süre Uzatımı.....	34
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMELERİNİN KURULUŞ VE İŞLEYİŞİNE İLİŞKİN MEVZUAT

2.1. Petrol Piyasası Mevzuatı	36
2.1.1 Petrol Piyasası Kanunu	36
2.1.2 Yönetmelikler	37
2.1.3 Petrol Piyasası İle İlgili Tebliğler	43
2.1.4. Petrol Piyasası İle İlgili Kurul Kararları	45
2.2. LPG Piyasası Mevzuatı	45
2.2.1. Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu	45
2.2.2. Yönetmelikler.....	46
2.2.3. LPG Piyasası İle İlgili Tebliğler.....	51
2.2.4. LPG Piyasası İle İlgili Kurul Kararları	51
2.3. İlgili Diğer Kanunlar	51
2.3.1. Türk Petrol Kanunu	51
2.3.2. Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	52
2.4 Maliyetler	53
2.5 Gelirler	55
2.6 Giderler.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMELERİNDE MUHASEBE SİSTEMİ

3.1 Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Faaliyet ve Bayilik Verme Süreci.....	59
3.2. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Muhasebe Kayıt Düzeni	65
3.3. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Muhasebe Sistemi ve Sektöre Özgü Durumlar	65
3.4. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinde Muhasebe Uygulamaları ve Denetim	66
3.4.1. Stoklar	67
3.4.1.1. Akaryakıt Alımı	67

3.4.1.2 Dâhili Akaryakıt Transferi	68
3.4.1.4. Fire/Stok Noksanı.....	70
3.4.2. Akaryakıt Satışları	72
3.4.2.1. Peşin Satışlar.....	72
3.4.2.2. Vadeli Satışlar.....	73
3.4.2.3 Elektronik Satış Sistemleri (Otobil, Otobilim, Taşıt Tanıma vb. gibi) Kullanılarak Yapılan Satışlar.....	74
3.4.2.4. Toptan (Ticari Endüstriyel Yakıtlar) Satışları	79
3.4.3. Bayilik Sözleşmesi	83
3.4.3.1. Bayilik Sözleşmesi Öncesi Değerlendirmeler	83
3.4.3.2. Bayiden Alınacak Evraklar	83
3.4.3.3. Bayiliklere Yapılan Yatırımlar ve Maliyetler.....	83
3.4.3.4. Bayilik Sözleşmesindeki Taahhütler	84
3.4.3.5. Bayilik Sözleşmesinin Süre Sonuna Göre Karşılıklı Feshi	84
3.4.3.6. Bayilik Sözleşmesinin Yenilenmesi (Süre Uzatımı)	85
3.4.4. İntifa	85
3.4.4.1 İntifa Hakkı Tesisi	85
3.4.4.2. Gerçek Kişilerden Alınan İntifa Hakkı.....	86
3.4.4.3. Tüzel Kişilerden Alınan İntifa Hakkı	87
3.4.4.4. İntifa Hakkı Süre Uzatımı.....	88
3.7.5 İntifa Hakkı Fekki.....	88
3.4.5. İpotek.....	88
3.4.5.1. İpotek Hakkı Tesisi.....	89
3.4.5.2 İpotek hakkı fekki	89
3.4.6. Kira	90
3.4.6.1 Gerçek Kişilerle Yapılan Kira Sözleşmesi Akdi	90
3.4.6.2. Tüzel Kişilerle Yapılan Kira Sözleşmesi Akdi.....	91
3.4.6.3. Kira Sözleşmesi Tapu Şerhi	92
3.4.6.4. Kira Sözleşmesinin Vadesinden Önce Fekki.....	92
3.4.6.5. Kira Sözleşmesi Süre Uzatımı	92
3.4.6.6. Kira Sözleşmesinde Süre Kısaltımı	93

3.4.7. Ariyet (Kullanım Ödücü)	93
3.4.7.1 Ariyet Sözleşmesi	94
3.4.7.2. Ariyet sözleşmesi feshi	94
3.4.7.3. Ariyet Sözleşmesi Süre Uzatımı	95
3.4.7.4. Ariyet Sözleşmesi Süre Kısaltımı	95
3.4.8. Prim	96
3.4.8.1. Akaryakıt Satış Primi	96
3.4.8.2. Toptan Satış Primi	96
3.4.8.3. Otomobil Satış Primi	97
3.4.8.4. LPG Satış Primi	99
3.4.8.5. Satış Teşvik Primi	100
3.4.9. Demirbaşlar	100
3.4.9.1. Demirbaş Alımı	101
3.4.9.2. Demirbaş Amortisman Kayıtları	102
3.4.9.3. Demirbaş Satımı	103
3.4.10. Gayrimenkul	103
3.4.10.1 Gayrimenkul Alımı	103
3.4.10.2. Gayrimenkullerin Amortisman Kayıtları	104
3.4.10.3. Gayrimenkul Satımı	104
3.4.11. Risk Sigortaları	104
3.4.12. Giderler	105
3.4.12.1. Genel Yönetim Giderleri	105
3.4.12.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Üyelik Aidatları ve Bağışları	106
3.4.12.3. Meslek Odaları Üyelik Aidatları	107
3.4.12.4. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	108
3.4.12.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Giderleri	108
3.4.13. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinde Denetim	110
3.5. Akaryakıt İstasyonlarında Kullanılan Belgeler ile İlgili Önemli Hususlar ..	114
3.5.1. ÖKC'lar Kullanılarak Verilen Fişlerin Fatura Yerine Geçen Belge Olarak Kabul Edilmesi	115

3.5.2. Taşıt ya da Müşteri Tanıma Sistemleri Kullanılarak ya da Özel Anlaşmalara Göre Gerçekleştirilen Akaryakıt Satışlarında Belge Düzeni.....	116
3.5.3. Tutarı Peşin Olarak Ödenen Akaryakıt Satışlarında Belge Düzeni	117
3.5.4. Tankerlerden Yapılan Akaryakıt Satışları	118
3.5.5. Test ve Sevk Amacıyla Yapılan Alımlar.....	119
3.5.6. Yanlış Plaka Numarası Girilmesi	119
3.5.7.‘X’, ‘Z’ ve ‘Mali Hafıza’ Raporlarının Ödeme Kaydedici Cihazlardan Alınması	120
3.5.8 Bayi Otomasyon Sistemleri.....	122
3.5.9 Ödeme Kaydedici Cihazlar.....	125

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR KARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMESİNDE ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ

4.1. Araştırma ile İlgili Genel Bilgiler	126
4.1.1 Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Kısıtları.....	126
4.1.2 Araştırmanın Modeli ve Yöntemi	127
4.2. Örnek Olay İncelemesi.....	128
4.2.1. Sektör Hakkında Genel Bilgi	128
4.2.2 Opet Hakkında Genel Bilgi	130
4.2.3. Kullanılan Belgeler.....	135
4.2.4. Opet’in Muhasebe Kayıt Düzeni	135
4.2.5. Opet’in Muhasebe Uygulamaları.....	136
4.2.5.1 Stoklar	136
4.2.5.2 Satışlar.....	137
4.2.5.3 Bayilik Sözleşmeleri	137
4.2.5.4 İntifa	138
4.2.5.5 İpotek.....	139
4.2.5.6 Kira.....	139
4.2.5.7 Ariyet (Kullanım Ödücüsü)	140
4.2.5.8 Prim	141
4.2.5.9 Demirbaş	141

4.2.5.10 Gayrimenkul.....	142
4.2.5.11 Risk Sigortaları.....	142
4.2.5.12 Denetim	143
4.2.5.13 Genel Yönetim Giderleri.....	144
4.2.6. Kâr Veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu Örneği	147
4.2.7. Finansal Durum Tablosu (Bilanço) Örneği	149
4.3. Vak'a Opet'in Başarı Hikâyesi.....	151
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	158
KAYNAKÇA	161
EKLER.....	167
Ek 1. Türkiye'de 2019 İtibarıyla Dağıtım Lisansı Bulunan Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmeleri.....	167
Ek 2. Dağıtım İşletmelerinin 2019 Yılı Temmuz Ayı İtibarıyla Yurtiçi Akaryakıt Satış Miktarı ve Pazar Payları.....	170
Ek 3. Dağıtım İşletmelerinin 2019 Yılı Temmuz Ayı İtibarıyla Yurtiçi Akaryakıt Satış Miktarı ve Pazar Payları	171
Ek 4. 2019 Temmuz Ayı itibarıyla LPG Satışlarının Dağıtıcılara ve Dönemlere Göre Dağılımı.....	174
Ek 5. Capital 500 - Türkiye'nin En Büyük 500 Şirketi.....	176
Ek 6. Sevk İrsaliyesi	177
Ek 7. Elektronik Fatura	177
Ek 8. Logolar	178

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: Satışların Maliyeti.....	55
Tablo 2.2: Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler.....	56
Tablo 2.3: Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	56
Tablo 2.4 : Finansman Gelirleri	57
Tablo 4.1: Pazar Yapısı ve Rekabet Durumu (EPDK Akaryakıt Sektör Raporu.....	129
Tablo 4.2: Pazar Yapısı ve Rekabet Durumu (EPDK Akaryakıt Sektör Raporu) ...	129
Tablo 4.3: Akaryakıt Dağıtım İşletmesi Genel Yönetim Giderleri.....	145
Tablo 4.4: Pazarlama Giderleri.....	146
Tablo 4.5: Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler.....	146
Tablo 4.6: Yatırım Faaliyetlerinden Giderler.....	147
Tablo 4.7: Finansman Giderleri.....	147
Tablo 4.8: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 Ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tabloları.....	148
Tablo 4.9: Konsolide Finansal Durum Tablosu	149
Tablo 4.10: Konsolide Finansal Durum Tablosu, Devamı.....	150

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: 2017 yılı 3. Çeyrek Rakamlarına Göre Yaklaşık Satış Miktarları.....	15
Şekil 1.2: Sektörün Son 5 Yılda GSYİH İçindeki Payı	16
Şekil 1.3: Bölgelere Göre Akaryakıt Bayi Sayıları ve Satış Hacimleri	17
Şekil 1.4: Türkiye’de Akaryakıt Depoları Kapasitesinin Bölgelere Göre Dağılımı ..	30
Şekil 1.5: En Çok Satış Yapan 10 Dağıtım İşletmesinin Pazar Payları	32
Şekil 1.6: 2017 Yılında LPG Dağıtım Şirketlerinin Pazar Payları.....	32
Şekil 2.1: Otomasyon Sistemleri Yatırım Maliyetleri.....	54
Şekil 2.2: Akaryakıt Dağıtım Şirketlerinin Faaliyet Giderleri	58
Şekil 3.1: Akaryakıt İstasyonu Bayilik Süreci	60
Şekil 3.2 Kurumsal (Otobil) Satış Süreci	77
Şekil 3.3: Otomasyon Sistemleri.....	123
Şekil 3.4: Otomasyon Sistemlerine İlişkin Giderler	124

KISALTMALAR LİSTESİ

EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
LPG	: Sıvılaştırılmış Petrol Gazı (Liquified Petroleum Gas)
EKS	: Endüstriyel Kontrol Sistemleri
VUK	: Vergi Usul Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
KGK	: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TDHP	: Tekdüzen Hesap Planı
GUD	: Gerçeğe Uygun Değer
KDV	: Katma Değer Vergisi
ÖKC	: Ödeme Kaydedici Cihazlar
GV	: Gelir Vergisi
KV	: Kurumlar Vergisi
PETDER	: Petrol Sanayi Derneği
PwC	: 4 Büyük Denetim Şirketinden Biri, PricewaterhouseCoopers
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
ÖKC	: Ödeme Kaydedici Cihaz

GİRİŞ

Akaryakıt sektörü, akaryakıt ana dağıtım işletmeleri ve akaryakıt istasyonları, ülkemizde yarattıkları istihdam ve sağladıkları vergi ile ekonomi için yadsınamayacak büyüklüktedir. Öte yandan bu tür işletmelere yapılan yatırımlar büyük ölçekte olup, hem kamu hem yatırımcı ve çalışanlar açısından son derece önemlidir. Bu gibi büyük yatırım gerektiren işletmelerin rekabet ortamında varlıklarını sürdürebilmeleri ve başarılarını devam ettirebilmeleri için, iyi bir muhasebe sistemine sahip olmaları ve performans yönetimine daha fazla önem vermeleri gerekmektedir. Bu tür işletme sahiplerinin ve profesyonel yöneticilerinin de faydalanabileceği bu çalışmada, temel kavramlar, ilgili mevzuat ve muhasebe sistemi açıklanarak gerçekleştirilen nitel bir araştırma ile Opet A.Ş.'de örnek olay incelemesi yapılarak, akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin kuruluşundan bu güne kadarki faaliyetleri vak'a çalışması ile ortay konmuştur.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, akaryakıt ana dağıtım işletmeleri ve Türkiye'de akaryakıt sektörü incelenmiştir. Bu kapsamda akaryakıt ana dağıtım işletmesi kavramı üzerinde durulmuş tanımı, özellikleri, standartları, ilgili kavramlar ve ticari alanları anlatılmıştır. Türkiye'de akaryakıt sektörü hakkında genel bir değerlendirme yapılmış, sektörün Türkiye ekonomisindeki yeri ve işlem hacmi değerlendirilmiş ve akaryakıt pazarındaki gelişmeler ele alınmıştır. Ayrıca akaryakıt sektörü üzerine yapılan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir. Dağıtıcı lisans kapsamında yürütülecek faaliyetler lisans sahiplerinin yükümlülükleri, lisanslı dağıtım işletmeleri açıklanmıştır. Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin depolama kapasiteleri ve pazar payları da bu kapsamda anlatılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde, akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin mevzuat hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Petrol Piyasası Mevzuatı incelenmiştir. Petrol Piyasası Kanunu, yönetmelikler, ilgili tebliğler ve ilgili kurul kararları konu kapsamında ele alınmıştır. LPG Piyasası Mevzuatı üzerinde durulmuş, sınıvlandırılmış Petrol Gazları Piyasası Kanunu, yönetmelikler tebliğler, kurul kararları bu bağlamda incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde Türk petrol kanunu ve kaçakçılıkla mücadele kanunu hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde muhasebe sistemi irdelenmiştir. Bu kapsamda muhasebe kayıt ve düzeni örneklerle anlatılmıştır. Muhasebe sisteminde kullanılan belgeler üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ödeme kaydedici cihazlar, taşıt ya da müşteri tanıma sistemleri, akaryakıt satışlarında belge düzeni, tankerler den yapılan akaryakıt satışları, test amacı ile yapılan alımlar, yanlış plaka girilmesi ve mali hafıza raporlarının ödeme kaydedici cihazlardan alınması konuları anlatılmıştır. Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde oluşan maliyetler, gelirler ve giderler incelenmiştir. Giderler kapsamında, bayi otomasyon sistemleri, ulusal marker giderleri, ödeme kaydedici cihazlar hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü bölümünde, akaryakıt ana dağıtım işletmesinde muhasebe sistemi: örnek olay incelemesi anlatılarak Opet vak'ası ele alınmıştır. Bölümde öncelikle araştırma ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Araştırmanın amacı, kapsamı, kısıtları, araştırmanın modeli ve yöntemi anlatılmıştır. Örnek olay incelemesi gerçekleştirilen Opet hakkında genel bilgi verilmiştir. Sektör hakkında genel bilgilendirmeler yapıldıktan sonra, Opet'in iş stratejileri hakkında açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca Opet'in %100'üne sahip olduğu ve akaryakıt istasyon bayiliği/ticareti yapmak için kurduğu Opet Market ve Akaryakıt İşletmeciliği A.Ş. unvanlı şirket ve ne amaçla kurulduğu hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde son olarak bir akaryakıt ana dağıtım işletmesi olan Opet'in faaliyetleri ele alınmış ve kuruluşu, kuruluşundan bugüne kadar geçen süreçte elde ettiği başarılar, Koç ortaklığı, ve kurumsal sosyal sorumluluk yatırımları bir vak'a çalışması ile ortaya konmuştur.

Çalışma, yapılan araştırmadan elde edilen bulguların sonuçları ve değerlendirilmesi ile sona ermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMELERİ VE TÜRKİYE'DE AKARYAKIT SEKTÖRÜ

Bu bölümde öncelikle Türkiye’de akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin tanımı, özellikleri ve ticari faaliyetleri ele alınmıştır. Ardından Türkiye’de akaryakıt sektörünün genel bir görünümünün sunulması amacıyla sektör faaliyetleri, ürünleri, ülke ekonomisi içerisindeki yeri, dağıtım işletmelerinin pazar payları, tüketim istatistikleri irdelenmiştir.

1.1. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmeleri

Bu başlık altında “Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmesi’nin” tanımı, özellikleri, standartları, ticari alanları ve ilgili kavramların açıklanmasına yer verilmiştir.

1.1.1. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmesi Tanımı

Akaryakıt dağıtım işletmesi, Petrol Piyasası Kanununun¹ 2. maddesinde “dağıtıcı” terimiyle tanımlanmıştır. Buna göre akaryakıt ana dağıtım işletmesi “akaryakıt dağıtım yetkisi olan ve lisansına işlenmesi halinde depolama, taşıma, ihrakiye ve madeni yağ üretimi işlemleri yapabilen sermaye şirketi” olarak tanımlanmıştır. Bu şirketlerin yaptığı dağıtım işlemi ise akaryakıtın serbest kullanıcılara toptan satışı, ikmali faaliyetlerin bütünüdür. İhrakiye kavramı ise; ülkenin karasularında deniz taşıtlarına, hava meydanlarında ise uçaklara satılan vergili vergisiz akaryakıt ve madeni yağlar anlamında kullanılmaktadır (Md.2).

1.1.2. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Özellikleri

Akaryakıt sektörü Enerji Piyasası Düzenleme Kurumuna (EPDK) tabi olarak faaliyet yürütmektedir. Bu nedenle ürün farklılaştırma veya fiyatların belirlenen tavan fiyatın üzerine çıkması mümkün olmamaktadır. Rekabette farklılık yaratma konusunda bu durum en önemli kısıtlayıcıdır. Bu nedenle akaryakıt ana dağıtım işletmeleri akaryakıt istasyonlarını, tüketici için yalnızca benzin alınan yerler olarak değil, günlük pek çok ihtiyacın karşılandığı işletmeler olarak tasarlama yoluna

¹ Resmî Gazete, **Petrol Piyasası Kanunu (Kanun No: 5015)**. Tarih: 20/12/2003 Sayı: 25322.

gitmektedir. Akaryakıt işletmeleri pazarlama çabalarının çoğunu marka imajı yaratmaya sarf etmektedir. Sosyal sorumluluk projeleri düzenleyerek, toplumsal olaylarda sponsorluk yaparak tüketicilerin zihninde yer etmeye ve kalıcılık kazanmaya çalışmaktadır. Akaryakıt dışındaki işlere ilginin altında tüketicilere yönelik değer yaratma amacı yatmaktadır. Benzin almanın insanlara sıkıcı bir iş olarak gelmesinden hareketle akaryakıt işletmeleri istasyonları daha da cazip kılmaya çalışmaktadırlar. Bu şekilde pek çok firma arasından sıyrılıp tüketiciler tarafından tercih edilme amaçlanmaktadır ².

Türkiye’de pazar payı en büyük beş akaryakıt ana dağıtım işletmesinin (Petrol Ofisi, OPET, Shell, BP, Total) tüketicinin gözünde kendilerini farklılaştırmak, güven yaratmak, olumlu marka konumlandırması yapmak için yürüttüğü stratejileri şöyle açıklanmıştır:³

Opet A.Ş., kurumsal kimlik çalışmalarında kendini “genç, hızlı, yenilikçi ve güvenilir” şeklinde yapılandırmaktadır. Ayrıca işletme, çevreye duyarlılığı, sosyal sorumluluk projelerindeki katkıları, etik değerler ve vergi sıralaması gibi konulara önem vermesiyle güvenilir marka algısı oluşturmaya çalışmaktadır. Opet A.Ş., reklam çalışmalarına ünlü isimleri seçerek marka bilinirliğini artırmayı amaçlamaktadır. Trafik dedektifleri isimli sosyal proje ile güven algısı yaratmaya çalışmaktadır.⁴

Petrol Ofisi, 2000’de özelleştirildikten sonra güvenilir, güçlü, teknolojik ve yenilikçi bir marka algısı oluşturmayı amaçlamıştır. Marka konumlandırmasını Türkiye’de akaryakıt dağıtımında en yaygın ağa sahip şirket olması ve bu ağ nedeniyle birçok noktada müşterileri ile yakın iletişim içinde olduğunu gösteren reklamları kullanmaya çalışmaktadır.⁵

BP’nin müşteri memnuniyetindeki odağı iyi ürün ve iyi hizmettir. İstasyon görevlileri, iyi hizmette kilit role sahiptir. Total, reklam filmleri ile hizmette kalite,

² Sevtap Ünal, Hatice Dağcı Büyük, Hatice Aydın: **Perakende Akaryakıt Sektöründe Marka Sadakatine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (1). 2013, s. 364.

³ Didem Büyüker İşler: **Akaryakıt İstasyonları Marka Konumlandırma Süreci: Isparta’da Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi İle Bir Uygulama**. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17, 447-484, 2014.

⁴ A.e.

⁵ A.e.

güler yüzlü hizmet ve 'güven' kavramını müşterilere anlatmaktadır. Rakiplerinden farklı olarak istasyonlarında erkek görevlilerin yanında pek çok kadın görevlinin de çalıştığına vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte istasyonlar için yüksek standartlı bir market konsepti olan Cafe Bonjour marketlerinin Total istasyonlarında açılmasına dikkat çekilerek, yenilikçi gelişim de vurgulanmaktadır.⁶

Son olarak Shell'in iki yeni stratejisi bulunmaktadır. İlki, Shell otogaz piyasasına verdiği önemin göstergesi olarak yerli bir ünlüyü reklam yüzü olarak başrole koyan bir kampanya yürütmüştür. Shell ikinci olarak Miles & Smiles'a üye ve Shell Club Smart Card'a sahip olan müşterilerin kazandıkları milleri yakıt almada kullanabileceği bir proje yürütmüştür. Firma, bu iki stratejiyle tüketicilerin zihninde yer almaya çalışmaktadır.⁷

1.1.3. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Standartları

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin ne tür standartlara sahip olması gerektiğiyle ilgili düzenlemeler 2004 yılında çıkarılan Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik⁸ ile yapılmıştır. Akaryakıt tesislerinin kuruluşu ve işleyişinde hangi standartların dikkate alınacağı bu yönetmeliğin 5. maddesinde şöyle düzenlenmiştir:

“Piyasa faaliyetlerinin gerçekleştirileceği tüm tesislerin tasarımı, yapım ve montajı, test ve kontrolü, işletmeye alınması ve işletilmesi, bakım ve onarımı, tesislerde asgari emniyetin sağlanmasında, öncelik sırasıyla Türk Standartları veya Avrupa Standartlarına veya bu standartlar da yoksa, TSE tarafından kabul gören diğer standartlara uyulması zorunludur. Standartı bulunmayan malzeme ve ekipman için kalite uygunluk belgesine sahip olma şartı aranır.”

Akaryakıt satışlarında esas alınacak ölçü birimlerine ilişkin standartlar ise 6. maddede şöyle belirtilmiştir:⁹

“Akaryakıt satışlarında metrik ton, kilogram ve 15 °C sıcaklığa göre düzeltilmiş olarak metreküp veya litre üzerinden işlem yapılır. Rafinericiler dâhil,

⁶ A.e.

⁷ A.e.

⁸ Resmî Gazete: **Petrol Piyasasında Uygulanacak Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik**. Tarih: 10/09/2004 Sayı: 25579.

⁹ A.e.

kullanıcılara kadar yapılacak olan akaryakıt teslimatlarında 15 °C sıcaklığa göre düzeltilmiş, standart hacim ölçüsü üzerinden teslimat yapılması esastır. Fuel-oil türlerinin teslimatları ise ağırlık ölçüsü üzerinden yapılır.”

1.1.4. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinde İlgili Kavramlar

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin işleyişi ve faaliyet alanlarıyla ilgili tanımlanması gereken pek çok kavram bulunmaktadır. Bu kavramlardan çalışma kapsamında en önemlileri Petrol Piyasası Kanunu¹⁰ ve LPG Piyasası Kanununda¹¹ aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

Akaryakıt: Benzin türleri, hammadde ve solvent nafta haricindeki nafta, jet yakıtı, motorin ve türleri, gazyağı, fuel-oil ve türleri ile EPDK'nın belirlediği diğer ürünleri kapsar.

Akaryakıt istasyonu: Dağıtım işletmeleri veya bunlarla sözleşme yapan bayiler tarafından teknik, kalite ve güvenlik bakımından mevzuata uyumlu şekilde kurulup, bir akaryakıt dağıtım işletmesinin markası altında faaliyet gösteren ve araçların akaryakıt, madeni yağ, otogaz, temizlik ve bakımı gibi ihtiyaçları karşılayacak hizmetleri sunan yerlerdir.

Ariyet Sözleşmesi: İstasyonda bulunan ekipmanların mülkiyetlerini gösteren sözleşmeleri,

Bayi: Bayilik faaliyeti için gerekli donanıma sahip gerçek ve tüzel kişilerdir.

Bayilik: Karşılıklı yükümlülüklerin ekinde fizibilite olan bir sözleşmeye bağlanarak akaryakıt dağıtım şirketleri tarafından gerçek ve tüzel kişilere akaryakıtın kullanıcılara ikmal yetkisinin verilmesi işlemidir.

Bayilik lisansı: Sahibine, lisansta yer alan faaliyetin yapılması ile bu konularda taahhütlere girişilmesi haklarını verir. Bayilik lisansı, bayinin piyasada faaliyet

¹⁰ Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Kanunu (Kanun No: 5015)**. Tarih: 20/12/2003 Sayı: 25322.

¹¹ Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu (Kanun No: 5307)**. Tarih: 13/03/2005 Sayı: 25754.

gösterebilmesi ve ilgili diğer mevzuatta kayıtlı hususların yerine getirilmesi koşuluyla kullanılabilmesi amacıyla alınır.

Beyaz Ürünler: Benzinler (98 ve 95 oktan kurşunsuz benzinler, super benzin), motorin ve euro disel, gazyağı, nafta'dır.

Dağıtıcı: Akaryakıt dağıtım yetkisi olan ve lisansına işlenmesi halinde depolama, taşıma, ihrakiye ve madeni yağ üretimi işlemleri yapabilen sermaye şirketini,

Dağıtım: Serbest kullanıcılara akaryakıt toptan satışı ve ikmalî dâhil bayilere akaryakıt satış ve ikmal faaliyetlerinin bütünüdür.

Elektronik Anahtarlık: Nakit ya da kredi kartı kullanmadan arabadan inmeden elektronik anahtarlık ile akaryakıt istasyonlarından akaryakıt almayı sağlayan ve dolun bilgilerini elektronik ortamda müşteriye ulaştıran uzman bir sistemdir.

Enerji Piyasası Denetleme Kurumu (EPDK) Lisans Belgesi: EPDK tarafından izin verildiğini gösterir yetki belgesini, (Örneğin Petrol Piyasaları için; Akaryakıt Depolama Lisansı, Bayilik Lisansı, Dağıtıcı Lisansı, vb. LPG Piyasası Lisansları için; Depolama Lisansı, Otogaz Bayilik Lisansı, Dağıtıcı Lisansı, vb.)

GSMR: Gayri Sıhhi Müessese Ruhsatı.

Ham petrol: Yerden çıkarılan sıvı haldeki doğal hidrokarbonlardır.

İletim: Boru hattı vasıtasıyla petrolün taşınması işlemidir.

İletici: İletim faaliyeti yapan sermaye şirkettir.

İstikamet Rölevesi: İnşaat ruhsatı alınmadan önce çizilecek olan mimari projeye altlık olmak üzere imar durumuna uygun olarak hazırlanan parselin mesafelerini ve yapılacak olan binanın ebatlarını gösteren krokidir.

İşleme: Petrol ve diğer kimyasal maddelerden madeni yağ üretimi hariç yeni ürünler elde etmeye veya ürünlerin nicelik ve niteliğinin değiştirilmesini içeren işlemlerdir.

Kanopi: Akaryakıt istasyonlarında, benzin pompalarının üzerini örtmek amacıyla yapılan yapıları.

Katkı maddeleri: Akaryakıt ürünlerinin özelliklerinin iyileştirilmesi için kullanılan organik ve inorganik maddelere denir.

Kullanıcı: Petrol ürünlerinin kullanımını yapan gerçek veya tüzel kişilere denir.

Kurumsal Kimlik: Akaryakıt istasyonunun taşıdığı flama/bayrak, Logo, tabela vs. ilişkin olarak yapılmış olan yatırımları.

Lisans: EPDK'nın piyasada faaliyet yürütebilmeleri için gerçek ve tüzel kişilere verdiği izni gösteren belgedir.

Lisanslı depolama: Piyasada faaliyette bulunanlar tarafından stok ve işletme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla başkasının mülkiyetindeki petrolü depolama işlemi.

Madeni Yağ: Baz yağına veya kimyasal sentez yöntemi ile işlenen maddelere, bazı katkıların ilavesi sonucu, hareketli ve temas halinde olan iki yüzey arasındaki sürtünme ve/veya aşınmayı azaltma veya soğutma özelliğine sahip mamul halinde getirilen doğal veya yapay maddelerdir.

Otobil: Kurumsal müşteriler için nakit ya da kredi kartı kullanmadan arabadan inmeden Otobil anahtarlığı ile Opet akaryakıt istasyonlarından akaryakıt almayı sağlayan ve dolun bilgilerini elektronik ortamda müşteriye ulaştıran uzman bir sistemdir.

Otobilim: Gerçek kişi müşteriler için, nakit ya da kredi kartı kullanmadan arabadan inmeden Otobilim anahtarlığı ile Opet akaryakıt istasyonlarından akaryakıt

almayı sağlayan ve dolun bilgilerini elektronik ortamda müşteriye ulaştıran uzman bir sistemdir.

Otomasyon: Akaryakıtın ikmalden nihai tüketicie ulaşmasına kadar her süreçte takip edilebilir olmasını sağlayan kurulu altyapı ve buna bağlı yürütölen tüm faaliyetleri içeren sistem.

Petrol: Akaryakıt ürünleri ile ham petrol ve ulusal marker ürünleridir.

Petrol Stokları: Piyasada sürekliliğinin sağlanması, kriz veya olağanüstü hallerde risklerin önlenmesi ve uluslararası anlaşmalar gereği olağanüstü hal petrol stokları ile ilgili yükümlölüklerin ifası amaçlarıyla bir önceki yıl günlük ortalama kullanımının içindeki net ithalatın en az doksan günlük miktarı kadar petrol stoku tutulması gerekmektedir.

Pompa Adası: Akaryakıt istasyonlarında akaryakıtının araçlara servis edildiği yeri.

Rafinaj: Ham petrolden başlayarak yeni ürünler elde edilmesine ilişkin işlemlerdir.

Rafinerici: Lisansı sayesinde rafinaj faaliyeti yapabilme hakkı kazanan, petrol ticareti yapan şirkete denir.

Röperli Kroki: Ada veya parsellerin yeri değişmeyen sabit tesislere bağlı olarak zeminden alınan ölçülerinin yazılı olduğu krokidir.

Saha Betonü: Akaryakıt istasyonlarında zemin kaplamasında kullanılan malzemeleri.

Satış Taahhüdü: Yıllık verilen satış taahhüdünü.

Serbest Kullanıcı: Kalorifer yakıtı, fuel-oil ve motorinde yıllık 5000 tondan aşağı olmayacak şekilde kurum tarafından ürün bazında belirlenen tüketim miktarından fazla yıllık petrol tüketimi olan lisanslı kullanıcıdır.

Siyah Ürünler: Fuel oiller ve kalyaktır,

Solvent: Kimya ve sanayi ürünleri imalatında kullanılan ve kimya ve sanayi tesislerinde tüketimi yapılan petrol ürünleridir.

Su Akışı: İstasyon içindeki araç hareket yönünü gösterir.

Tank: Akaryakıt ve LPG tankları zemin altı ya da zemin üstü depolanması ve muhafazasını sağlayan donanımı, ifade eder.

Taşıma: Ham petrolün rafineriye ulaştırılmak üzere toplandığı teslim noktasından sonra, diğer ürünlerin ise taşıma araçları ile yapılan tüm nakil faaliyetleri bütünü.

Taşıyıcı: Taşıma faaliyeti yapan gerçek ve tüzel kişileri.

Tonoz: Akaryakıt istasyonlarında Kanopi ile istasyon binası arasındaki alanın üstünü örtmek amacıyla inşa edilen, kavisli tavan örtüsünü,

Totem: Işıklı ya da Işıksız olarak dizayn edilmesi ile birlikte akaryakıt istasyonunun görünürlüğü sağlayan panoyu.

Ulusal marker: Akaryakıt içine rafineri çıkışı veya gümrük girişinde eklenen katkı maddesidir.

Üretim: Petrolün çıkarılmasından, ön işleme ile depolara, iletim hattı veya rafinerilere boru hattıyla taşıma veya depolama işlemlerini kapsar.

Ürün: Rafinaj işlemi, petrol ve petrol ürünlerinden fiziki veya kimyevi işlemler veya başka yollarla elde edilen ürün veya ara ürün olan hidrokarbonlardır.

1.1.5. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Ticari Alanları

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin ticari faaliyetleri kapsamında akaryakıt ve otagaz ürünleri, madeni yağ ürünleri, market ürünlerini saymak mümkündür.

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin ticari alanlarının başında akaryakıt ürünleri gelmektedir. Petrol Piyasası Kanununa¹² göre akaryakıt kapsamına giren ürünleri benzin türleri, hammadde ve solvent nafta haricindeki nafta, jet yakıtı, motorin ve türleri, gazyağı, fuel-oil ve türleri olarak sıralayabiliriz (Md.2). Bu ürünlerin

¹² Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Kanunu (Kanun No: 5015)**. Tarih: 20/12/2003 Sayı: 25322.

yanında otogaz LPG'yi de ticari faaliyet kapsamına giren ürünler arasında sayabiliriz. Ayrıca havacılık ve denizcilik yakıtlarını da bu kapsamda değerlendirmek gerekmektedir.

Akaryakıt istasyonlarında ticareti yapılan madeni yağ ürünleri kapsamında baz yağına ve/veya kimyasal sentez yöntemiyle işlenen maddelere, katkılar ilâve ederek, hareketli ve temas halindeki iki yüzey arasında sürtünmeyi ve aşınmayı azaltma ve soğutma özelliği gösteren ürüne dönüştürülen doğal veya yapay maddeler girmektedir (Md.2)¹³. Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri kullanım alanlarına göre farklı madeni yağların ticari faaliyetini yürütmektedir. Örneğin Petrol Ofisi işletmesinde ticari faaliyeti yapılan madeni yağlar, ağır ticari araçlar için dizel motor yağları, binek araçlar için motor yağları, deniz yağları, endüstriyel yağlar, gres yağları, motosikletler için motor yağları, müstahzarlar, şanzıman ve diferansiyel yağları olarak sıralanmıştır.¹⁴

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri bayilik lisansına sahip akaryakıt istasyonlarında akaryakıt, otogaz ve madeni yağ ürünleri satışı haricinde çeşitli ticari faaliyetler de yürütülebilmektedir. Bu faaliyetler araç yıkama ve yağlama tesisleri, marketler, lokanta, restoran, kafe tarzı tesisler ve sosyal tesisler olarak sıralanabilir.

Ancak bu faaliyetlerin yürütülmesi için güvenlik koşulları da bulunmaktadır. LPG Piyasası Kanununda buna ilişkin olarak bir düzenleme yer almaktadır (Md. 7). Buna göre “Otogaz istasyonları ile içinde otogaz tesisi bulunan akaryakıt istasyonlarının sahası içinde, teknik düzenlemelere uygun olarak tesis edilmiş idarî büro, araç yıkama ve yağlama tesisleri, müşterilerin acil ihtiyaçlarının giderilmesi için kurulan küçük market gibi tesislerin dışında lokanta, ticari ve sosyal amaçlı tesisler kurulması, kamu can ve mal güvenliği açısından konulmuş kriterleri ihlâl edemez.”¹⁵ Yani, sözü edilen ticari faaliyetler yürütülebilir ancak bu faaliyetlerin istasyonun güvenlik kriterlerini ihlal etmeyecek şekilde tasarlanması ve gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

¹³ A.e.

¹⁴ Petrol Ofisi: **Petrol Ofisi Madeni Yağ Ürünleri**. (Çevrimiçi) <https://www.petrolofisi.com.tr/madeni-yaglar/urunler>, 18 Mayıs 2019.

¹⁵ Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu (Kanun No: 5307)**. Tarih: 13/03/2005 Sayı: 25754.

1.2.Türkiye’de Akaryakıt Sektörü

Bu başlık altında Türkiye’de akaryakıt sektörünü, genel durum, işleyiş ve faaliyetleri bakımından ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle akaryakıt sektörüne yönelik genel bir değerlendirme yapılmıştır. Daha sonra sektörün ekonomideki yeri, akaryakıt pazarındaki gelişmeler, akaryakıt sektörü üzerine yapılan araştırmalar, dağıtıcı lisansı kapsamında yürütülebilecek faaliyetler, lisans sahiplerinin yükümlülükleri, lisanslı dağıtım işletmeleri, bu işletmelerin depolama kapasiteleri ve pazar payları, ulusal marker, zorunlu stok uygulaması, lisans alma, tadil ve süre uzatımı konularına yer verilmiştir.

1.2.1. Akaryakıt Sektörü Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Dünya ile benzer şekilde Türkiye’de de enerji piyasasında en önemli bileşenlerden birisi akaryakıttır. Akla gelebilecek her alanda kullanılan akaryakıt stratejik bir üründür. Temin edilmesinden ürün haline dönüşmesine kadar ki sürecin her bir basamağında ülke ekonomisine direk katkı sağlamaktadır. Akaryakıt sektörü istihdama sağladığı katkı, kamu gelirlerine sağladığı katkı ve hizmet aldığı sektörler açısından ele alındığında her aşaması ekonomik bakış açısıyla değerlendirilmesi gereken bir sektördür.¹⁶

Türkiye’de akaryakıt piyasalarının düzenlenme ve denetleme görevlerini Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) yerine getirmektedir. Akaryakıt piyasaları ile ilgili bu çalışma kapsamına petrol piyasası ve LPG piyasası girmektedir. Dolayısıyla ilgili mevzuat hükümlerinin kendisine verdiği görev ve yetkiler dâhilinde EPDK, bu piyasaların düzenlenme ve denetlenme faaliyetlerini yürütmektedir.

Türkiye’deki Petrol Piyasası, 20.12.2003’te çıkarılan 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu¹⁷ ile düzenlenmektedir. Bu kanun, yurt içinden veya yurt dışından temin edilen petrolün doğrudan ya da işlendikten sonra güvenli şekilde ve ekonomik olarak rekabet koşulları içinde kullanıcılara sunulmasına ilişkin piyasa faaliyetlerini

¹⁶ Serdar Tevfik Gürbüz: **Akaryakıt Dağıtım Sektöründe Optimal Akaryakıt Dağıtım Planının Hazırlanması**. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018. s.21.

¹⁷ Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Kanunu (Kanun No: 5015)**. Tarih: 20/12/2003 Sayı: 25322.

istikrarlı, şeffaf ve eşit biçimde sürdürmek için yönlendirme, gözetleme ve denetleme faaliyetlerini düzenlenmeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de LPG piyasası ise 13.03.2005’te çıkarılan 5307 sayılı Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu ile düzenlenmektedir. Bu kanun ise, yurt içinden ya da yurt dışından temin edilen LPG’nin güvenli şekilde ve ekonomik olarak rekabet koşulları içinde kullanıcılara sunulmasına ilişkin piyasa faaliyetlerini istikrarlı, şeffaf ve eşit biçimde sürdürmek için yönlendirme, gözetleme ve denetleme faaliyetlerini düzenlenmeye yönelik olarak hazırlanmıştır.¹⁸

Türkiye’de akaryakıt dağıtım sektörünün genel durumu 2017 yılı itibariyle aşağıdaki gibi özetlenebilir¹⁹:

- Günde ortalama 4 milyon araç hizmet almakta, akaryakıt istasyonları her gün 8 milyona yakın kişi tarafından ziyaret edilmektedir.
- Sektörde 100’ü aşkın dağıtım işletmesi, 102 depo veya antrepo ve aktif şekilde çalışan 13.000 civarında bayi bulunmaktadır. Türkiye’de akaryakıt sektörü Almanya ve İtalya’nın ardından Avrupa’da en büyük 3. bayi ağının sahibidir.
- Son 5 yıl için her yıl ortalama %7 büyüme ile Türkiye ekonomisinin lokomotif sektörlerindedir. 35 milyon ton civarında akaryakıt satışı ile Avrupa ülkeleri içinde 6. Sırada yer alır.
- Sektör satışları (dolaylı vergiler hariç) GSYİH içinde son 5 yılda ortalama %3,1 paya sahiptir.
- Sektörün 2016 yılı için toplam satışı (dolaylı vergiler hariç) 65 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Dolaylı vergileri dâhil edince sektör 140 milyar TL büyüklüğe ulaşmıştır.
- ÖTV, KDV gibi dolaylı vergilerle sağlanan kamu geliri son 3 yılda % 9 artışla yaklaşık 75 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bunun yanında 2016’da kamunun ÖTV ve KDV’deki toplam gelirlerinin %26’sı akaryakıt dağıtım sektörünün sağladığı dolaylı vergilerden oluşmaktadır.

¹⁸ Resmî Gazete: Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu (Kanun No: 5307). Tarih: 13/03/2005 Sayı: 25754

¹⁹ PETDER – Petrol Sanayi Derneği: Sektör Çalışmaları: Akaryakıt Dağıtım Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi. Sayı 1. 2017. s. 4.

- 2016 yılı için ithalat toplamda 15,4 milyon ton, ihracat da 6 milyon ton civarında gerçekleşmiştir. Bu demektir ki, yaklaşık 18 milyar TL'lik ithalat karşılığında 9 milyar TL civarında ihracat gerçekleşmektedir.
- Sektörde ön sahada yaklaşık 95.000, nakliye ve diğer istasyon görevlerinde 45.000 ve dağıtım şirketlerinde yaklaşık 10.000 personel olmak üzere toplamda yaklaşık 150.000 kişiye istihdam sağlanmaktadır.
- Dolaylı vergiler hariç, sektör tarafından istihdama yönelik ödenen toplam SGK katkı payları, personel gelir vergileri ve damga vergilerinin yaklaşık 2 milyar TL civarında olduğu değerlendirilmektedir.
- 2016 yılı itibari ile sektördeki satışın yaklaşık %50'si uzun yıllardır sektöre ilgi duyan uluslararası yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmektedir.
- 2016 yılında 280 milyon işlem gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 47 milyar TL tutarında kredi kartı kullanılmıştır.
- Akaryakıt dağıtım sektörü enerji, inşaat, mühendislik, üretim, emlak, nakliye/lojistik ve tarım dâhil olmak üzere 30'un üzerinde sektöre doğrudan katkı sunmaktadır.
- Akaryakıt dağıtım şirketlerinin bayilere ve reel sektöre sunduğu 20 gün vade sayesinde tüketiciye ek bir fon sağlanmaktadır.

1.2.2. Akaryakıt Sektörünün Ekonomideki Yeri ve İşlem Hacmi

Akaryakıt sektörü Türkiye ekonomisi açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Sektör, 100'ü aşkın dağıtıcı, 100'ü aşkın depolama tesisi ve Türkiye'nin tüm bölgelerinde hizmet sunan 13.000 civarında bayi ile Türkiye ekonomisine ciddi katkılar sağlamaktadır. Sektör, ekonomik işlem hacmi, yarattığı istihdam, diğer sektörlere katkıları ve kamuya sağladığı vergiler dikkate alındığında Türkiye ekonomisinin başat aktörlerinden biri olduğu görülmektedir²⁰. Bu açıdan sektörün ekonomideki yerini ayrıntılı olarak ele almakta yarar görülmüştür.

Sektörde 2017 yılında gerçekleşen satış rakamlarına bakıldığında sektörün ekonomik büyüklüğü hakkında fikir sahibi olunacaktır. **Şekil 1.1'**de PETDER tarafından derlenen 2017 yılı 3. Çeyrek rakamlarına göre yaklaşık satış rakamları görülmektedir²¹.

Şekil 1.1'den de görüldüğü gibi 2017 yılı 3. Çeyrek verilerine göre havacılık şirketlerine yaklaşık 4,5 milyon ton, denizcilik şirketlerine yaklaşık 3,5 milyon ton akaryakıt ürün satışı gerçekleşmiştir. Bu satışların ekonomik büyüklüğü ise yaklaşık 10 Milyar TL olarak hesaplanmıştır. İstasyon dışı serbest kullanıcılara toplam yaklaşık 7,7 milyon ton satıştan yaklaşık 33 Milyar TL gelir elde edilmiştir.

Şekil 1.1: 2017 yılı 3. Çeyrek Rakamlarına Göre Yaklaşık Satış Miktarları

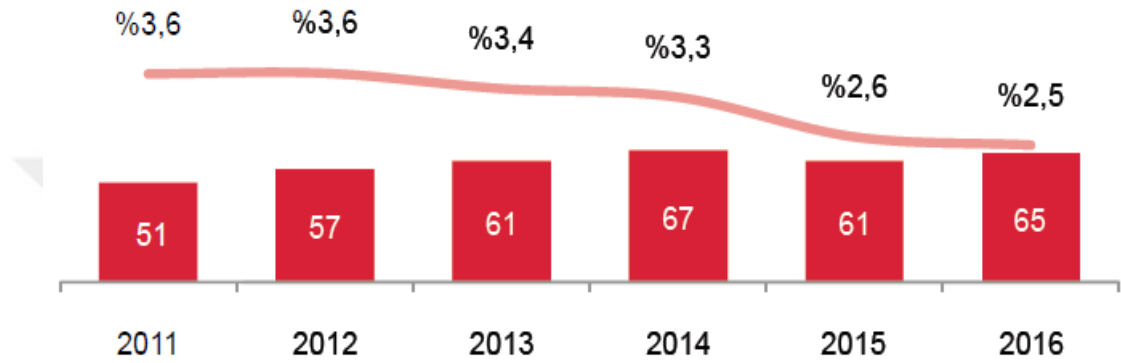
Kaynak: PETDER, Sektör Çalışmaları,

²⁰ A.e., s.3.

²¹ A.e., s.6.

Akaryakıt istasyonlarında benzin (2,2 milyon ton), motorin (14,9 milyon ton) ve otagaz (3,1 milyon ton) satışlarında ise toplam 96 milyar TL’lik bir işlem hacmi oluşmuştur. Tümü birlikte ele alındığında yaklaşık 140 Milyar TL’lik bir işlem hacminin gerçekleştiği görülmektedir.

Oluşan bu ekonomik işlem hacmiyle, dolaylı vergiler dahil edilmeden, sektör büyüklüğü ve son 5 yılda GSYİH içindeki payı **Şekil 1.2**’de verilmiştir²².

Şekil 1.2: Sektörün Son 5 Yılda GSYİH İçindeki Payı

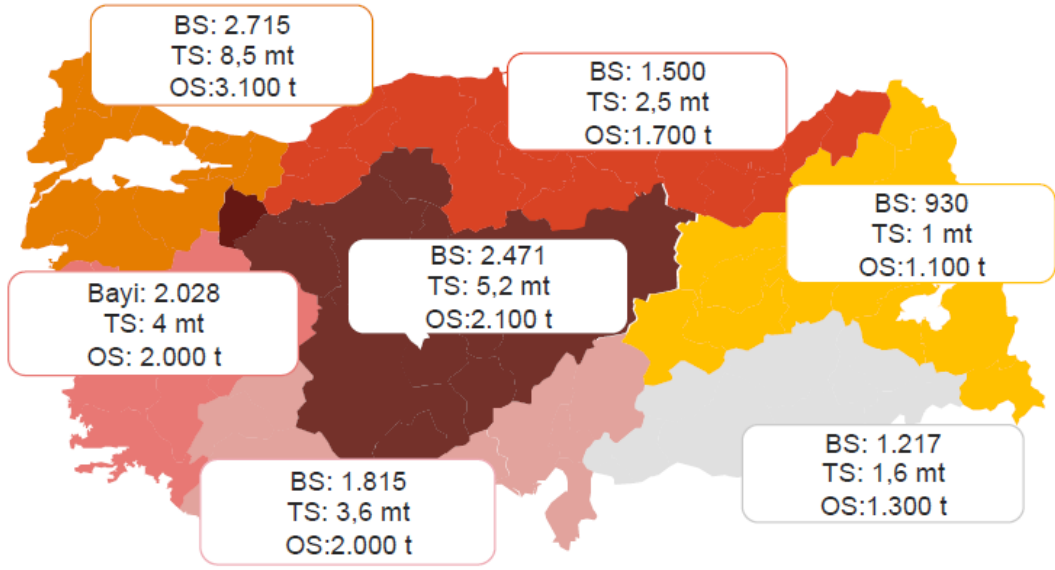
Kaynak: PETDER tarafından EPDK ve TÜİK istatistiklerinden derlenmiştir.

Şekil 1.2’de de görüldüğü gibi son 5 yılda sektörün ekonomik büyüklüğünün GSYİH içinde ortalama payı %3,1 olarak gerçekleşmiştir. Dolaylı vergiler haricinde sektör gelirlerinin tüketim hariç petrol fiyatlarının değişiminden de etkilendiği dikkate alınmalıdır.

Sektör, yurt çapında sahip olduğu istasyon ağı ve buna ilaveten sabit köy ve tarımsal amaçlı pompalarıyla bölgesel kalkınmayı altyapı ve istihdamın yanında lojistik açıdan da desteklemektedir. Sektörün bölgelere göre akaryakıt bayileri ve satış hacimleri **Şekil 1.3**’te verilmiştir²³.

²² A.e., s.7.

²³ A.e., s.7.

Kaynak: EPDK, TÜİK

BS: Bayi Sayısı, TS: Toplam Satış, OS: Bayi Başına Ortalama Satış
(İstasyon pompa ve diğer satışlar dahil edilmiştir.)

Şekil 1.3: Bölgelere Göre Akaryakıt Bayi Sayıları ve Satış Hacimleri

Perakende satışta 13.000 bayi sayısı ile Türkiye, Avrupa'nın üçüncü büyük satış ağına sahip ülkesidir. Marmara ile Ege dışında kalan bölgeler GSYİH içinde toplam yaklaşık %50 paya sahipken, bu bölgeler toplam bayi sayısının yaklaşık %65'ine sahiptir. Bu nedenle, büyük bir coğrafyada yer alan bu bölgelerde akaryakıt satışında verimliliğin biraz daha düşük olmasıyla birlikte sektör bölgesel kalkınmaya destek olmak için bu bayilere ikmali sürdürmektedir²⁴.

Ülkedeki gelişmeler ve sektörle ilgili yapılan düzenlemeler sektörün büyüklüğü ve işlem hacmi üzerinde etkili olmaktadır. PETDER'in 2017 raporlarına göre son 5 yıl içinde ülke büyümesi için büyük öneme sahip altyapı, enerji, nakliye, inşaat ve tarım sektörlerinde büyüme ile birlikte akaryakıtta kayıt dışı satışlar için alınan önlemler sayesinde motorin satışı her yıl %10 civarında büyümüştür. Özellikle 2015 yılındaki yüksek oranlı büyümenin, petrol fiyatlarının düşüş ve akaryakıtta kayıt dışı satışlara ilişkin konulan önlemlere ilaveten, üçüncü havalimanı, İstanbul – İzmir otoyolu ve bunun gibi diğer altyapı projelerinin yarattığı yıllık akaryakıt tüketimindeki talepten kaynaklandığı düşünülmektedir²⁵.

²⁴ A.e., s.7.

²⁵ A.e., s.8.

Sektörün havacılık ve denizcilik sektöründe yaptığı satışlar da ekonomik olarak oldukça büyük bir işlem hacmi oluşturmaktadır. PETDER (2017) verilerine göre 55 tane havaalanı, yaklaşık 1,5 milyon uçak trafiği, taşınan yaklaşık 175 milyon yolcu sayısı, yaklaşık üç milyon ton kargo taşıma işlemi ile ülkenin önemli sektörlerinden biri olan havacılık sektöründe toplam maliyetin hemen hemen %30'dan fazlası akaryakıt maliyetinden oluşmaktadır. Son yıllarda oluşan jeopolitik riskler nedeniyle yolcu trafiğinde ve kargo sayısında oluşan azalmaya rağmen havacılık yakıtı satışları son altı yılda yaklaşık her yıl %10 civarında büyüme göstermiştir. İstanbul'da üçüncü havalimanının açılmasıyla beraber talep artışı olacağı ve 2020 yılına kadar büyümenin her yıl ortalama %6-7 civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Denizcilik sektöründe gerçekleşen satışlar ise yurtiçi satışlar ve transit satışlar olmak üzere iki bölümde değerlendirilmektedir. Yurtiçindeki satışlar çoğunlukla taşıma, turizm ve balıkçılık alanlarında gerçekleşirken transit satışları boğazlardan geçen gemilere yapılan satışlar oluşturmaktadır. Toplam satışların %80'i transit satışlardan oluşurken %20'si ise yurtiçi satışlardan oluşmaktadır. Denizcilik alanındaki satış miktarının 2020 yılına kadar her yıl yaklaşık %5-6 civarında artış göstermesi beklenmektedir.²⁶

Sektörün personel istihdamı açısından ülke ekonomisine katkısı da büyüktür. Ana dağıtım işletmelerinde, nakliye işlerinde ve akaryakıt istasyonlarında çok sayıda insana iş imkânı yaratmaktadır. Dağıtım işletmelerinde merkezde istihdam edilen personel, sahada çalışan personel ve depo/antrepodakiler de dahil olmak üzere yaklaşık 10 bin kişi çalışmaktadır. Türkiye'de bayi başına 7-8 ön saha personeli, her bayide ortalama iki market çalışanı, bir veya iki tane de yıkama, taşıma veya diğer işler için eleman istihdam edilmektedir²⁷. EPDK 2017 yılı verilerine göre Türkiye'deki bayilerde akaryakıt teslimi yapan 59 bin, diğer işlerde çalışan 41 bin olmak üzere toplam 100 binin üzerinde personel istihdam edilmiştir. Bayilerin yanında dağıtım şirketlerinde yaklaşık 10 bin, nakliye işlerinde ise yaklaşık 45 bin kişi çalışmaktadır. Birlikte ele alındığında sektör toplam yaklaşık 155 bin kişilik istihdam sağlamıştır²⁸.

Bunun yanında sektör, kendisiyle birlikte pek çok alanda diğer sektörlerden de aldığı hizmetlerle ülke ekonominin kalkınması ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

²⁶ A.e., s.8.

²⁷ A.e., s.11.

²⁸ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): **Petrol Piyasası 2017 Yılı Sektör Raporu**, 2017.

Bu bakımdan akaryakıt sektörü; rafinaj ve bunun dışındaki akaryakıt ürünleri sektörüne, kara, deniz ve demiryolu taşımacılığına, bankacılık ve sigortacılık sektörlerine, inşaat ve mühendislik sektörlerine, perakende, hukuk ve danışmanlık, reklamcılık, telekomünikasyon, iş sağlığı güvenliği ve eğitimi, filo kiralama, matbaa (fiş, slip, fatura vb.) ve tekstil sektörüne ciddi ekonomik katkılar sağlamaktadır. Özetle, akaryakıt sektörünün pek çok diğer sektörde önemli bir ekonomik hareketlilik sağladığı görülmektedir. Sektörün yarattığı doğrudan ve dolaylı vergiler ise ülkenin vergi gelirleri içerisinde kayda değer bir büyüklüğe sahiptir.²⁹

Türkiye, akaryakıt fiyatları içindeki dolaylı vergi miktarının büyüklüğü bakımından Avrupa'da ilk 10 içerisinde yer almaktadır. Türkiye'de bu sektörde dolaylı vergiler sayesinde elde edilen vergi gelirleri kamunun topladığı toplam dolaylı vergi gelirlerinin yaklaşık %26'sını oluşturmaktadır. 2016 yılı itibariyle sektör Türkiye'de 75 milyar TL civarında dolaylı vergi geliri sağlamıştır.³⁰

Sektörün istihdam ve gelir vergisi nedeniyle sağladığı vergi gelirleri; brüt ücret içinden SGK'ya ödenen işçi ve işveren payları (~1,4 Milyar TL), çalışanların brüt maaşlarından her ay kesilen vergi (~30 Milyon TL), gelir vergileri (~600 Milyon TL) olmak üzere toplam 2 Milyar TL'nin üzerinde gerçekleşmektedir. Ayrıca akaryakıt dağıtım alanında, dolaylı vergiler ile istihdam vergileri dışında kalan kurumlar vergisi başta olmak üzere damga vergisi, emlak vergisi ve diğer vergiler ile sektör kamunun vergi gelirlerine önemli katkılar sağlamaktadır³¹.

Akaryakıt vergilerinin kamu gelirlerini artırmasının yanında vergi oranlarının yüksekliği, Türkiye kamuoyunda uzun yıllardır tartışılmalı konular arasında olmuştur. Türkiye akaryakıt sektöründe, benzin, dizel ve sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG/otogaz) ürünlerinin satışında uygulanan Özel Tüketim Vergileri (ÖTV) bakımından en yüksek akaryakıt vergi oranına sahip olan ülkelerden biridir. Türkiye'deki akaryakıt satış fiyatlarına bakıldığında, benzinin litre fiyatının %59,1'i, dizelin litre fiyatının %51'i ve otogazın litre fiyatının %45,5'i vergilerden

²⁹ PETDER – Petrol Sanayi Derneği: **Sektör Çalışmaları: Akaryakıt Dağıtım Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi.** Sayı 1. 2017. s. 9.

³⁰ A.e., s.12.

³¹ A.e., s.12.

oluşmaktadır.³² Bu yönüyle Türkiye, akaryakıttan alınan vergi oranı sıralamasında OECD ülkeleri arasında İsrail, Hollanda, Birleşik Krallık, İtalya, Finlandiya ve Yunanistan'dan sonra yedinci sırada gelmektedir.³³ 2017 yılı satış rakamları ve alınan vergilere göre yapılan bir hesaplamada, benzin için alınması gereken optimal vergi 1,5 TL/l, otogaz için ise 0,43 TL/l olarak hesaplanmıştır.³⁴ Ancak alınan vergiler benzinde %31, otogazda ise %51 daha fazladır. Alınan vergilerin bu oranlara çekilmesi durumunda hane halkının yıllık refah kazancı, yaklaşık olarak 1,5 Milyar TL olarak hesaplanmıştır.³⁵

Geçmiş yıllarda akaryakıt üzerinden alınan vergi çok düşük miktarlarda iken zaman içerisinde bu oran giderek artmış ve vergi gelirleri içindeki payı yükselmiştir. Bakanlar Kurulunda alınan kararlar ve yapılan yasal düzenlemelerle akaryakıt ürünlerinden alınan vergi oranı 1984'te % 6 iken % 9'a; 1988 yılında üç kez yapılan artırımla % 21, % 26 ve % 31,5'a; 1998'de %300'e; 1999'da %500'e çıkarılmıştır.³⁶ 2000 yılında vergiler oran olarak alınmayıp kilogram veya litre başına maktu olarak belirlenmiş; 2002 yılında ise akaryakıttan alınan 16 farklı kalemtedeki vergi ve harçlar Özel Tüketim Vergisi adı altında birleştirilmiştir.³⁷ Sonuç olarak akaryakıt sektöründeki bu yüksek oranlı vergi uygulamalarının piyasadaki belirli sektörler üzerinde fazladan yük oluşturması nedeniyle ekonomik hareketliliği ve ülke kalkınmasını olumsuz yönde etkileyebileceği değerlendirilmektedir.³⁸

1.2.3. Akaryakıt Pazarındaki Gelişmeler

Akaryakıt ürünleri uluslararası ticareti yapılan önemli ve stratejik ürünlerdendir. Bu nedenle akaryakıt pazarındaki gelişmeler uluslararası ilişkileri, yerel ve küresel ekonomiyi ve dolayısıyla pek çok alanı etkileme gücüne sahiptir. Türkiye akaryakıt sektörünün önde gelen sivil toplum örgütlerinden Petrol Sanayi Derneği – PETDER, akaryakıt pazarında son dönemdeki gelişmelerin değerlendirildiği bir

³² Bülent Gün: **Türkiye İçin Optimal Akaryakıt Vergisi**. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. 2017. s. 9.

³³ Hasan Bülent Kantarcı: **Türkiye'de Akaryakıt Üzerinden Alınan Vergilerin OECD ve AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması**. Sosyoekonomi. 26(35), 229-247, 2018.

³⁴ Bülent Gün: 2017. s. 162.

³⁵ A.e., s. 164.

³⁶ İlham Küsmenoğlu: **Cumhuriyet Dönemi Vergi Tarihi**, Ankara, Oluş Yayıncılık, 2010, s.1044.

³⁷ Yıldırım Taylar: **Vergi Teorisi Açısından Özel Tüketim Vergileri ve Türk Özel Tüketim Vergisi Uygulaması**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(Özel Sayı), 435-467, 2010.

³⁸ Hasan Bülent Kantarcı: 2018, s.229.

çalışma yayınlamıştır³⁹. Bu kapsamda akaryakıt ürünleri fiyatlarının gelişmeleri EPDK, TÜİK vb. kuruluşların resmi verilerine dayalı olarak değerlendirilmiş, akaryakıt fiyatlarının oluşumunun yanı sıra sektörün Türkiye'nin kendine has koşulları ile ham petrol ve akaryakıt fiyatlarındaki küresel değişimlerin pompa satış fiyatlarıyla ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmadaki değerlendirmelere dayalı olarak çıkarımlar yapmak mümkündür.

Akaryakıt fiyatları Türkiye'de üç bileşenden oluşmaktadır: 1) ürünün çıplak fiyatı, 2) ÖTV ve KDV vergileri ve 3) toptancı marjı, dağıtıcı marjı ve bayi marjından oluşan piyasa marjı. İç piyasada ürün fiyatlarının değişimi, \$/TL kurundaki hareketleri de dâhil eden bir hesaplama ile yansımaktadır. Yurt dışından ithal edilen veya yerli rafinerilerden temin edilen ürünler gerekli vergilendirmeler yapıldıktan sonra iç piyasada satılmaktadır.⁴⁰ Akaryakıtta fiyat oluşumunda öncelikle rafineriden çıkan akaryakıt ürünü, akaryakıt dağıtım işletmesine teslim edilir. ÖTV bu aşamada oluşmaktadır. Akaryakıtın ÖTV eklenmiş fiyatı üzerinden KDV uygulanmaktadır. Dağıtım işletmesi ÖTV uygulanmış fiyatın üzerine kendi kârını ve masraflarını uygular ve tekrar akaryakıt ürünlerinin perakende satışını yapan benzin istasyonlarına teslim eder. Bu aşamada tekrar ÖTV uygulanmamaktadır. Sistemde karışıklığa neden olmaması amacıyla ÖTV ilk teslimde uygulanmakta, sonraki teslimlerde ÖTV maliyet olarak görülmektedir.⁴¹

EPDK tarafından hazırlanan Aralık – 2017 fiyatlandırma raporundaki bilgilere göre standart motorin için pompadaki litre fiyatının yaklaşık % 51'i vergiler, %37'si ürün fiyatından, % 11'i bayi ve dağıtım marjı, kalan % 1'lik kısmı ise toptancı marjı ve EPDK'ya ödenen gelir payından oluşmaktadır. Dağıtım işletmeleri ve bayilerin Operasyonel giderleri, yatırım harcamaları, finansman maliyetleri ve ticari kârların tamamını litre başına belirlenen 0,54 TL'lik entegre marj içerisinden karşılanmaktadır. Bu marjın büyüklüğü, sektör oyuncularının sürdürülebilirliği bakımından büyük önem taşımaktadır.⁴²

³⁹ PETDER – Petrol Sanayi Derneği: **Sektör Çalışmaları: Akaryakıt Dağıtım Sektöründeki Fiyat Gelişmelerine İlişkin Değerlendirmeler**. Sayı 2. 2018.

⁴⁰ A.e., s.1.

⁴¹ Hasan Bülent Kantarcı: 2018, s. 232.

⁴² PETDER – Petrol Sanayi Derneği, 2018, s.1.

Ham petrol fiyatını belirleyen ana etkenler arasında, uluslararası pazardaki enerji talebi, petrol sağlayan işletmelerin üretim kapasitesi, petrol sağlanan alanlarda ortaya çıkan sosyal ve siyasi değişimler, küresel ekonomideki yeni gelişmeler, dağıtım ağındaki işleyiş sıralanabilir. Türkiye ve Akdeniz çanağı ülkelerinin dikkate aldığı CIF MED – ürün fiyat endeksi fiyatları ve Brent petrol fiyatları arasında kayda değer bir korelasyon bulunsa da, bu fiyatların birebir ilişkili olduğunu söylemek mümkün değildir.⁴³

Brent fiyatlarında oluşan değişimlerin CIF MED fiyatlarına yansımaları bölgenin stok ve talep durumuna göre yansımakta, bununla beraber Türkiye’de TL cinsinden açıklanan liste fiyatlarına döviz kurundaki değişikliklere de bağlı olarak yansımaktadır.⁴⁴

Dağıtıcı marjı ile bayi marjının toplamından oluşan entegre marj, Aralık 2017 Fiyatlandırma Raporu’ndaki verilere göre vergiler yansıtılmış pompa fiyatının yaklaşık %11’lik kısmını oluşturmaktadır. Akaryakıt dağıtım sektöründe ticari varlığı oluşturan entegre marjın enflasyon karşısında son 10 yılda yaklaşık %35 kayba uğradığı görülmektedir. Bu nedenle, bayi ağı kurma, uzun süreli depolama, iş sağlığı, güvenlik gibi alanlarda yatırımlar yapan dağıtım işletmelerinin kârlılık oranlarında kayda değer azalmalar görülmüştür.⁴⁵

Son yıllarda, üç defa uygulamaya konulan tavan fiyat uygulamasında işletmelerin entegre marjları iki ay süreyle sınırlandırılmakta ve bu süre içerisinde piyasada yaratılmaya çalışılan rekabet ortamı bundan olumsuz etkilenmektedir. EPDK’nın titizlikle takip ettiği entegre marj oranları, referans alınan Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya’da uygulanan marj oranları ile düzenli olarak karşılaştırılmakta ve bu ülkelerin ortalamaları ile senkronize edilmesi sağlanmaktadır.⁴⁶

Kayıt dışı akaryakıt temini ve satışı ile mücadele etme konusunda Türkiye’de uzun yıllardır ek önlemler alınmaktadır. Alınan önlemler ve sektördeki tarafların yatırımları sayesinde, Türkiye’de son kullanıcıya ürün ulaşmaya kadar geçen sürecin

⁴³ A.e., s.2.

⁴⁴ A.e., s.2.

⁴⁵ A.e., s.3.

⁴⁶ A.e., s.4.

tamamında otomasyon sistemi işlemektedir ve her aşamada konuyla ilgili kurumlara anlık raporlamalar gönderilmektedir. Benzer durumdaki diğer ülkelerden farklı olarak Türkiye’de bu durum dağıtım işletmelerinin ilave yatırımlar yapmasını gerektirmekte ve şirketler için ilave giderler yaratmaktadır.⁴⁷

Akaryakıt pazarındaki kaçak ve kayıt dışı satışlar kamu gelirleri üzerinde ve Türkiye’deki akaryakıt dağıtım sektörünün hedeflenen rekabet düzeyi üzerinde negatif etkiler yaratmaktadır. Son 10 yıl içinde idari organlarca alınan önlemler ve dağıtım işletmelerinin çabaları sonucu kayıt dışı ve kaçak akaryakıt satışlarının önemli oranda azaldığı görülmüştür.⁴⁸

Uygulanan bir diğer önlem olan ulusal marker sayesinde ülkede dolaşımda bulunan ürünlerin piyasaya giriş şeklinin belirlenmesi, kaçak ve standart dışı akaryakıt ürünlerinin satışının engellenmesi hedeflenmiştir. Bu hedefe yönelik olarak, dağıtım işletmeleri tarafından özel araçlar ile ürün ikmal noktalarında marker teslimatı yapılmakta ve ölçüm için bağımsız gözetim firmalarıyla çalışılmaktadır. Önceki tedbirlere ilaveten 2017’den itibaren denizyoluyla gelen dökme akaryakıtın depolara transferi esnasında sayaç sistemi kurulması ve tank ve depolara da otomasyon sisteminin kurulması zorunlu yapılmıştır. Bu sayede EPDK ve Maliye Bakanlığı anlık verilere erişim sağlayarak piyasayı düzenli şekilde kontrol edebilecektir.⁴⁹

1.2.4. Akaryakıt Sektörü Üzerine Yapılan Araştırmalar

Bu başlık altında Türkiye’de akaryakıt sektörü ile ilgili olarak yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan bazı araştırmalar ele alınmış, sektörün bilimsel çalışmalarda ele alınan temel sorunlarına ve bu çalışmalarda dile getirilen çözüm önerilerine kısaca yer verilmiştir.

Umut Pekel⁵⁰ tarafından 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yapılan çalışmada akaryakıt dağıtımında oluşan fireler, üretim kayıpları ve bunların muhasebeleştirilmesi ele alınmıştır. Çalışmada akaryakıtın ısı ile genleşme özelliğinden dolayı oluşan fireler, hacim farklılıkları ve buna dayalı ölçüm hataları

⁴⁷ A.e., s.5.

⁴⁸ A.e., s.6.

⁴⁹ A.e.

⁵⁰ Umut Pekel: **Üretim Kayıpları, Fireler ve Muhasebeleştirilmesi: Akaryakıt Dağıtımında Durum.** İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 2003.

üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda sıcak yakıt sorunu üzerinde durulmuş, ısıya göre düzeltilmiş eş değer hacim belirlemenin önemi vurgulanmıştır. Çalışmada adil bir akaryakıt ticareti, kayıp kontrolünün sağlanması ve vergi tahakkukunun sağlıklı yapılabilmesi için akaryakıt dağıtımında ve satışında, son kullanıcıya teslimine kadar standart sıcaklık hesabının kullanılması önerilmiştir.⁵¹

Çalışmalardan bir diğeri, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Ender Oğuz tarafından 2006 yılında yüksek lisans tezi olarak yapılmıştır. Çalışmada, Türkiye akaryakıt dağıtım sektörünün serbestleşme sürecinin incelenmesi ve sektörle ilgili politika geliştirme amaçlanmıştır. Çalışmada TÜPRAŞ ve Petrol Ofisi'nin özelleştirilmesi ile 2003 yılında Petrol Piyasası Kanununun çıkarılması akaryakıt sektörünün serbestleşmesinde en önemli uygulamalar olarak nitelenmiştir. Çalışmada serbestleşme sürecinin rekabetçi bir piyasa yaratmada etkili olmadığı, fiyatların serbestleşmesine karşın bunun dağıtım işletmeleri arasında bir fiyat rekabetine dönüşmediği, sürecin tüketicilerin aleyhine olarak rafineri ve dağıtım marjlarının yükselmesine yol açtığı eleştirileri yapılmıştır. Buna dayalı olarak sektörde etkili bir rekabet politikası geliştirilmesi, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun rafineri ve akaryakıt dağıtım sektöründeki görevlerinin kaldırılması ve sadece petrol piyasası ile ilgilenecek yeni bir kurumun kurulması önerilmiştir.⁵²

Ahmet Can tarafından Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2006 yılında yapılan çalışmada petrol piyasasında oluşan haksız rekabetin sosyoekonomik etkileri incelenmiştir. Çalışmada petrol piyasası üzerinde olumsuz etkileri bulunan akaryakıt kaçakçılığı ele alınmış, bu durumun sektörde yarattığı haksız rekabetin etkileri ve sonuçları incelenmiştir. Çalışmada akaryakıt kaçakçılığının büyük ölçüde gümrük yönetiminin görev alanı kapsamında gerçekleştiğinden hareketle, kaçakçılıkla mücadelede yetki dağıtımı, sorumluluk paylaşımı ve koordinasyonun daha etkili hale getirilmesi, bu kapsamda sonuç almaya

⁵¹ A.e., s.102.

⁵² Ender Oğuz: *The Liberalization Of Downstream Oil Industry In Turkey (Türkiye'de Rafineri ve Akaryakıt Dağıtım Sektörünün Liberalleşmesi)* Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

yönelik olarak gümrük yönetimlerinin istihbarat ve koordinasyon yeteneklerinin güçlendirilmesi önerilmiştir.⁵³

Akaryakıt satış bayilerinin finansal olarak başarısız olmalarının tahmin edilmesine yönelik bir çalışma 2008 yılında Murat Alatlı tarafından Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülmüştür. Çalışma bayilerin finansal başarısızlıklarının tahmin edilmesine imkân sağlayacak bir modelin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Çalışmada finansal başarısızlıkların tahmin edilmesinde alım vadesi, istasyonun yeri, istasyon edinim türü ile otomasyon sistemi, market ve LPG anlaşmasının varlığı değişkenlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁵⁴

Oya Kara, 2010 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yaptığı yüksek lisans çalışmasında akaryakıt sektöründe sadakat kartlarının müşterilerin satın alma davranışları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu amaçla Opet A.Ş. Kart kapsamında yapılan kampanyaların kart sahiplerinin satın alma davranışları üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Sadakat kartlarının ve bu kapsamda düzenlenen kampanyaların müşterilerin gerçekleştirdiği işlem sayısı ve alışveriş tutarında anlamlı oranda olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kart sahiplerine ait alışveriş verilerinin kampanyalar sonrasında yükseldiği de görülmüştür. Buradan hareketle sadakat kart sahiplerinin kampanya ve alışveriş ödülleri karşılığında duyarlı oldukları, ticari müşterilerin duyarlılığının bireysel müşterilerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir.⁵⁵

Benzer bir çalışma ise Hatice Dağcı Büyük tarafından 2012 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılmıştır. Erzurum ilinde akaryakıt satın alan müşterilerle yüz yüze görüşme yoluyla yapılan çalışmada marka sadakatine etki eden faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonunda, müşterilerin markaya güven duymaları ve sadakatlerinin oluşumunda etki eden temel faktörlerin marka

⁵³ Ahmet Can: **Türkiye'de Akaryakıt Sektöründe Yaşanan Haksız Rekabetin Sosyo-ekonomik Etkileri**. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

⁵⁴ Murat Alatlı: **Akaryakıt Sektöründe Bayilerin Finansal Başarısızlıklarının Tahmin Edilmesi**. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

⁵⁵ Oya Kara: **Sadakat Kartlarının Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkisinin Analizi: Akaryakıt Sektörü**. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

imajı, ünü, markayı sevme, marka memnuniyeti ve akaryakıt istasyonunun konumu olduğu ortaya çıkmıştır.⁵⁶

Petrol piyasasında döviz fiyatlarının etkisinin incelendiği bir çalışma ise Fatma Saraç tarafından 2012 yılında Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılmıştır. Çalışmada küresel ekonomide yaşanan gelişmelerin petrol fiyatları üzerindeki etkileri irdelenmiş, petrol fiyatlarının belirlenmesinde en belirgin etkiye sahip olan OPEC kuruluşunun önemi üzerinde durulmuştur. Araştırma sonunda, Amerika Birleşik Devletleri'nin cari işlemler açığının artması, avronun uluslararası platformda alternatif para birimi olarak ortaya çıkması, ülkelerin merkez bankalarının döviz rezervi biriktirmeleri ve rezervlerini çeşitlendirme eğilimleri gibi gelişmelerin Amerikan dolarının egemen uluslararası para birimi olma özelliğini sürdürmesini zorlaştıracağı çıkarımı yapılmıştır. Ayrıca 21. yüzyılda uluslararası para sisteminde birden fazla para biriminin etkinliğini sürmesi ve doların egemenliğinin azalmasının daha muhtemel olduğu ve avronun egemen para olarak kısa vadede doları geride bırakma potansiyelinin olmadığı sonucuna varılmıştır.⁵⁷

Fatma Karaman Tonkal tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden 2014 yılında yapılan bir çalışmada ise ham petrol fiyatları ile BİST arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada 2002 ile 2014 yılları arasında spot brent ham petrol fiyatları ve NYMEX brent ham petrol fiyatları aylık ve dolar cinsinden incelenmiştir. Çalışma sonunda ham petrol fiyatları ile BİST arasında karşılıklı çift yönlü anlamlı ilişkinin bulunduğu görülmüştür. Bu ilişkinin niteliğine bakıldığında, hem spot brent ham petrol fiyatlarının hem de NYMEX brent ham petrol sözleşme fiyatlarının BİST 100 endeksi, BİST 50 endeksi, BİST 30 endeksi, sınai endeksi, gıda içecek endeksi ve kimya petrol plastik endekslerini negatif yönlü etkilediği belirlenmiştir. Küresel ekonominin bir bütün olarak hareket etmesi ve Türkiye sanayisinin petrole yüksek düzeyde bağımlı olması bu ilişkinin nedeni olarak görülmüştür.⁵⁸

⁵⁶ Hatice Dağcı Büyük: **Perakende Akaryakıt Sektöründe Marka Sadakatine Etki Eden Faktörler**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

⁵⁷ Fatma Saraç: **Dolar ve Euro'nun Petrol Piyasasındaki Rolünün Analizi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

⁵⁸ Fatma Karaman Tonkal: **Petrol Piyasası İle Bist Arasındaki İlişkinin Analizi**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Samet Altındağ tarafından 2016 yılında Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan bir çalışmada akaryakıt sektöründe Petrol Piyasası Kanunu çerçevesinde uygulanan idari yaptırımlar ve yargı denetimi ele alınmıştır. Bu kapsamda Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından petrol piyasasında uygulanan idari yaptırımlar ve bu idari yaptırımların uygulanmasına neden olan kabahatler incelenmiştir. Araştırma sonunda Petrol Piyasası Kanununa bakarak hangi fiillerin ne tür bir kabahat oluşturduğunun ve bu kabahatlere karşı uygulanacak idari para cezalarının miktarının ne olacağının belirlenmesinin oldukça güç olduğu çıkarımı yapılmıştır. Bu sorunun çözümü için kanun içeriğinin daha sistematik ve daha açık bir şekilde yazılması önerilmektedir.

Ayrıca kanun içeriklerindeki hukuki terim karmaşasının giderilmesi önerilmiştir. Bunun yanında uygulanan idari para cezalarının işletmelerin ekonomik büyüklüğü dikkate alınmadan, maktu olarak uygulanması ve herkese aynı miktar para cezasının uygulanmasının ölçülülük ilkesiyle bağdaşmadığı eleştirisi getirilmiştir. Bu soruna yönelik olarak da para cezalarının belirlenmesinde işletmelerin ekonomik büyüklüklerinin dikkate alınması önerisi getirilmiştir.⁵⁹

1.2.5. Dağıtıcı Lisans Kapsamında Yürütülebilecek Faaliyetler

Türkiye'de akaryakıt dağıtım işi lisanslı dağıtıcılar eliyle yapılmaktadır. Dağıtıcı lisansına sahip işletmelerin bu lisans kapsamında yürütebileceği faaliyetler Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği⁶⁰ ile belirlenmiştir. Yönetmeliğin 33. maddesine göre dağıtıcı lisansına sahip işletmeler bu lisans kapsamında aşağıdaki faaliyetleri yürütebilir:

- Bayilik teşkilatı oluşturduktan sonra sahibi olduğu lisansta yer alan alt başlıktaki akaryakıtlarla sınırlı olarak, akaryakıt ithalatı yapmak,
- Yurt içinde serbest kullanıcılara akaryakıtın toptan satışını yapmak,
- Depolama tesislerine yakın mesafede yer alan tesislere boru hatları kurarak akaryakıt taşımak,

⁵⁹ Samet Altındağ: **5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu Çerçevesinde İdari Yaptırımlar ve Yargısal Denetimi**. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2016.

⁶⁰ Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği**. Tarih: 17/06/2004 Sayı: 25495.

- Bayilik lisansı da alarak kendine bağı akaryakıt istasyonları ve bayilere akaryakıt dağıtımını yapmak,
- Ticari amaçlı deniz araçlarına doğrudan ve vergisiz (ÖTV) olarak akaryakıt satmak.

Dağıtıcı lisansına sahip işletmeler bu faaliyetlere ek olarak, lisanslara işlenmesi şartıyla; ayrıca yeniden lisans almadan ihrakiye teslimi, depolama işlemi, madeni yağ ticareti ve akaryakıt taşıma faaliyetlerinde bulunabilecektir. Dağıtıcı lisansına sahip işletmeler, faaliyetleri geçici olarak durdurulan diğer dağıtıcılara ait bayilere, faaliyet durdurma süresi ile sınırlı olmak koşuluyla akaryakıt satabilmekte, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulundan izin almaları kaydıyla; diğer dağıtıcılara akaryakıt satışı da yapabilmektedir.⁶¹

1.2.6. Dağıtıcı Lisans Sahiplerinin Yükümlülükleri

Dağıtıcı lisansına sahip işletmelerin yukarıda sayılan faaliyetlerini yürütürken yerine getirmesi gereken yükümlülükleri de bulunmaktadır. Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliğinin 34. maddesiyle dağıtıcı lisans sahiplerine aşağıdaki yükümlülükler yüklenmiştir. Buna göre dağıtıcı lisans sahipleri;⁶²

- Yönetmeliğin 6. maddesinde belirlenen harmanlama işleri haricinde, akaryakıt ürünlerinin kullanım amacını ve niteliğini değiştiremez.
- 33. maddede belirtilen istisnalar haricinde, diğer dağıtıcıların bayilerine ürün satamaz.
- Yurtdışında pazarlanacak akaryakıtta, EPDK'nın belirleyeceği koşullarda ve nitelikte ulusal marker ekler.
- Markası kapsamında yürütülen faaliyetlerle ilgili etkin bir kalite kontrol izlemesi yapar ve ilgili mevzuat kapsamında Kurul tarafından verilen denetim görevlerini yürütür.
- Piyasa faaliyetleriyle ilgili fiyatların belirlenmesinde, erişilebilen en yakın serbest piyasa oluşumunu dikkate alarak, tavan fiyatlar belirler ve Kuruma bildirir.

⁶¹ A.e., Md. 33.

⁶² A.e. Md. 34.

- Ulusal petrol stoku uygulaması kapsamında, günlük ikmal edilen ortalama ürün miktarının en az yirmi katını, depolarında veya lisanslı depolarda toplu olarak veya niteliklerine göre ayırarak bulundurur.
- Kanunla belirlenen süre içinde sözleşme yenilenemezse, sözleşme süresi son bulana kadar bayinin ürün ikmal ihtiyacını karşılar.
- Ürünlerin başka dağıtıcılardan temin edilmek istenmesi durumunda, Akaryakıt Temin İzni başvurusu yapar.
- Bayilerle birlikte gerçekleştirilen promosyon kampanyalarının maliyeti hakkında bayilerini açık bir şekilde bilgilendirir.
- Yıllık hazırladığı pazarlama projeksiyonlarını ayrıntılı bir şekilde her yıl Şubat ayında Kuruma verir ve pazarlama projeksiyonlarında %10'un üzerinde artış veya azalma varsa bunları açıklar.
- Kendi faaliyet yürüttüğü istasyonlar için sübvansiyon sağlamaz ve bayi istasyonlarından farklı bir uygulama yapmaz.
- Aldığı bayilik lisansları ile yaptığı satışlarda ve kendi işletmesindeki akaryakıt istasyonlarında gerçekleşen satışlarda, yurtiçindeki kendi pazar payının % 15'ini geçemez.
- Yurtdışından satın alınarak serbest dolaşıma sokulan akaryakıt için Kurulun belirlediği gelir payını ilgili kuruma öder.
- Durumu ilgili olmayan veya mevzuata uymayan gerçek veya tüzel kişiler ile bayilik sözleşmesi yapamaz.
- Bayilik sözleşmelerinin;
 - 1) Dağıtıcının bayiyeye ilettiği noter onaylı fesih ihbarnamesi ile bitirilmesi durumunda ihbarnameyi bir ay içinde Kuruma bildirir.
 - 2) Bayinin dağıtıcıya ilettiği noter onaylı fesih ihbarnamesi ile bitirilmesi durumunda tebellüğ tarihini izleyen bir ay içinde ilgili ihbarnameyle beraber Kuruma bildirir.
 - 3) Karşılıklı fesih protokolüyle bitirilmesi halinde protokol tarihini izleyen bir ay içinde fesih protokolüyle beraber Kuruma bildirir.
 - 4) Diğer durumlarda sona erme tarihini izleyen en çok iki ay içinde, sona erme tarihi ve gerekçesi belirtilerek ilgili belgelerle beraber Kuruma bildirir.
- Bayilerin yaptığı lisans alma, dağıtıcı tadili yaptırma, lisansa tarımsal amaçlı satış tankeri veya sabit köy pompası işletme işleminden önce, ilgili bayilik

lisansına kayıtlı istasyona, tarımsal amaçlı satış tankerlerine ve sabit köy pompalarına istasyonlar için otomasyon sistemi kurar.

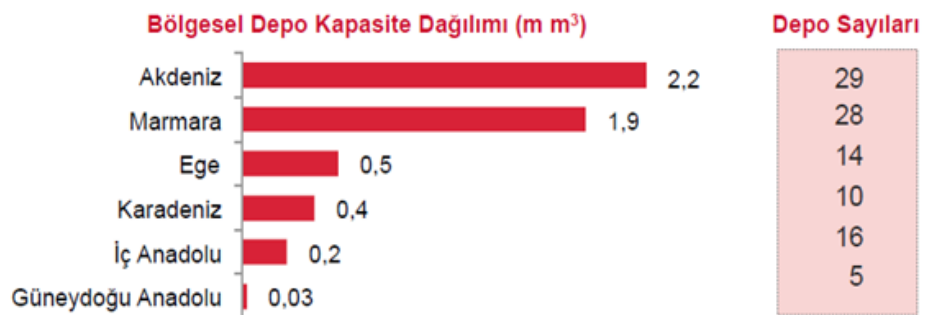
- Lisansların devamı sürecinde, tescilli markayı veya markanın kullanım hakkını, 4 ve 37 emtia kodlarıyla tescil edilen başka bir markayla değiştirerek lisans tadili yapmaksızın, üçüncü şahıslara devrini yapamaz.
- Lisans yürürlüğe girdikten sonra en çok altı ay içinde bayilik teşkilatı oluşturulur.

1.2.7. Lisanslı Dağıtım İşletmeleri

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun (EPDK) Ocak 2019 verilerine göre Türkiye’de dağıtıcı lisansı bulunan akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin sayısı 102’dir.⁶³ Bu işletmelerin listesi Ek 1’de verilmiştir (Sıralama Türkiye’deki pazar payına göre yapılmıştır).

1.2.8. Akaryakıt Dağıtım İşletmelerinin Depolama Kapasiteleri

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri Türkiye’deki depolama kapasitesinin çoğuna sahiptir. Türkiye’de EPDK 2017 yılı verilerine göre toplam lisanslı depo sayısı 102’dir. Bunun % 60’ı akaryakıt ana dağıtım işletmelerine, % 40’ı ise depolama lisansına sahip diğer işletmelere aittir. Bu 102 deponun toplam depolama kapasitesi ise 5,2 milyon m³tür.⁶⁴ Bu depoların bölgelere göre dağılımına Şekil 1.4’te yer verilmiştir.

Şekil 1.4: Türkiye’de Akaryakıt Depoları Kapasitesinin Bölgelere Göre Dağılımı

⁶³ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): **Petrol Piyasası 2019 Yılı Ocak Ayı Sektör Raporu**, 2017.

⁶⁴ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): **Petrol Piyasası 2017 Yılı Sektör Raporu**, 2017.

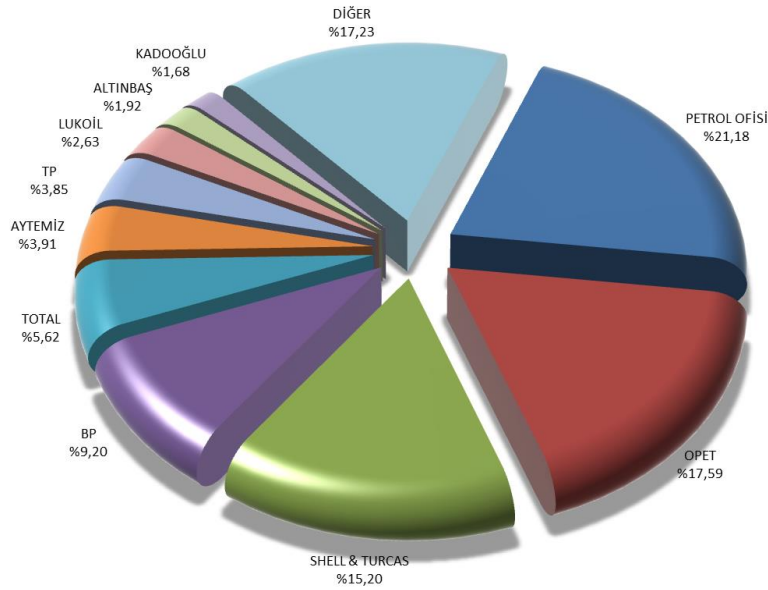
Kaynak: PETDER – 2017 Yılı Birinci Çeyrek Sektör Çalışmaları, Sayı 1.

Şekil 1.4 incelendiğinde depo kapasite dağılımının Akdeniz ve Marmara bölgesinde ağırlık kazandığı görülmektedir. İthalat operasyonlarının yoğunluklu olarak yürütüldüğü Akdeniz ve Marmara Bölgeleri tüm depoların %57'ine, toplam depolama kapasitesinin ise %77'sine sahiptir. Bunun yanında Türkiye'de LPG otogaz depolama kapasitesi ise 0,7 milyon m³'tür.

1.2.9. Akaryakıt Dağıtım İşletmelerinin Pazar Payları

Türkiye'de akaryakıt dağıtım faaliyetleri, dağıtıcı lisansına sahip 102 akaryakıt ana dağıtım işletmesi tarafından sürdürülmektedir. EPDK 2017 sektör raporunda⁶⁵ bu işletmelerin satış rakamları ve pazar paylarına yer verilmiştir. Bu bilgiler Ek 2 e Ek 2'te sunulmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde 2017 yılında Türkiye'de toplam benzin türlerinden 2,3 milyon ton, motorin türlerinden 23,8 milyon ton, fuel oil türlerinden 402 bin ton, gazyağından 4.685 ton, toplamda ise 26,5 milyon ton akaryakıt ürünü satılmıştır. Her ne kadar 102 dağıtım işletmesi olsa da bu satış rakamlarının büyük bölümünü birkaç işletme yapmaktadır. Pazar payı en büyük ilk 10 işletmenin pazar payları dağılımı **Şekil 1.5**'te yer alan grafikte gösterilmiştir.

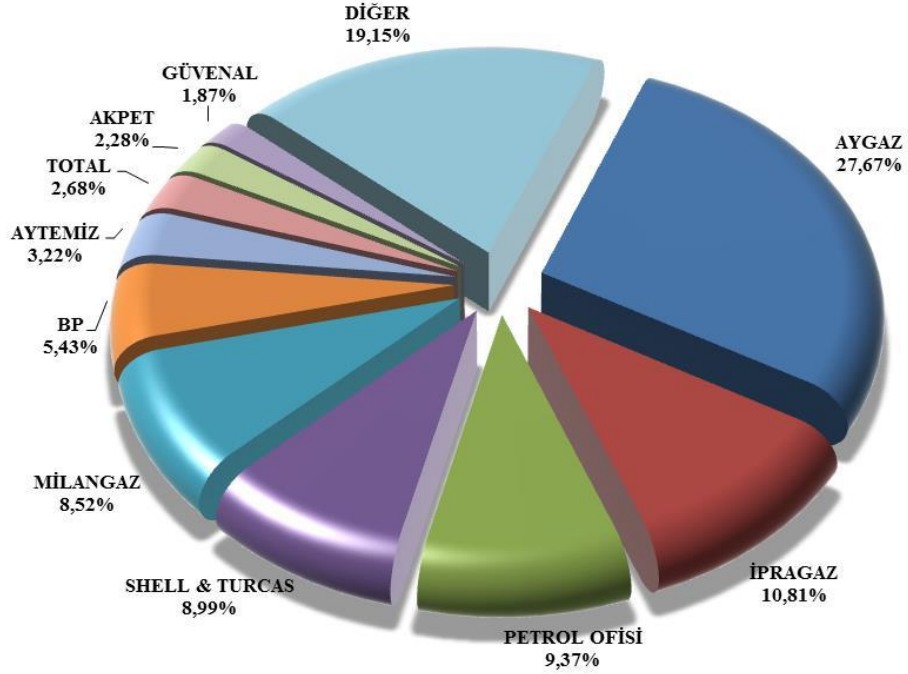
⁶⁵ A.e.

Şekil 1.5: En Çok Satış Yapan 10 Dağıtım İşletmesinin Pazar Payları
Kaynak: EPDK, (2017)

Şekil 1.5 incelendiğinde Pazar payının işletmeler arasında dengeli biçimde dağılmadığı görülmektedir. Dağılım en büyük işletmeler lehine oluşmuştur. En büyük 5 işletme toplam pazar payının yaklaşık % 69'una sahiptir.

Sonra gelen beş işletme daha eklendiğinde en büyük 10 dağıtım işletmesi, Türkiye'deki tüm pazarın % 83'ünü elinde bulundurmaktadır. Geriye kalan 92 işletme pazar payının %17'sine sahiptir. Türkiye'de LPG piyasasında ise toplam lisanslı dağıtım işletmesi sayısı 88'dir. Toplam pazar payının dağıtıcılara göre dağılımı ise Ek 3.'te verilmiştir.

Türkiye'de 2017 yılında toplam 4,1 milyon ton LPG satışı gerçekleşmiştir. Bu satışın Pazar payı en yüksek olan 10 dağıtıcı işletmeye dağılımı ise Şekil 1.6'da verilmiştir.

Şekil 1.6: 2017 Yılında LPG Dağıtım Şirketlerinin Pazar Payları
Kaynak: EPDK, (2017)

Şekil 1.6'da 2017 yılı satış rakamları incelendiğinde ilk 10'daki dağıtım şirketlerinin pazar payları görülmektedir. Şekilde "Diğer" başlığı altında % 19,15 olarak görülen kısımda ise 2017 yılında piyasada faaliyet yürüten 78 tane dağıtım işletmesi bulunmaktadır.

Dağıtım işletmelerinin 2017 yılına ait pazar paylarına bakıldığında; ilk on şirketin toplam satışların %80,84'ünü gerçekleştirdiği görülmektedir. 2017 yılında pazar payı büyüklüğüne göre ilk 10 şirket sırasıyla Aygaz, İpragaz, Petrol Ofisi, Shell&Turcas, Milangaz, BP, Aytemiz, Total, Akpet ve Güvenal'dan oluşmaktadır.

1.2.10. Ulusal Marker

Ulusal marker, kaçakçılıkla mücadele ve denetimlerde kolaylık sağlaması için akaryakıtta eklenen bir katkı maddesidir. Petrol Piyasası Kanununun 18. Maddesinde yapılan düzenleme ile yurt içinde satışı yapılacak akaryakıtta veya harmanlanan ürünlerine rafineri çıkışında veya serbest dolaşıma girişte rafinericiler ve dağıtıcılar tarafından Kurumun belirleyeceği koşullarda ve nitelikte ulusal marker eklenmesi hükme bağlanmıştır. Buna göre akaryakıtta ulusal marker ilave etme işlemi Kurumun yetki verdiği bağımsız gözetim firmalarının kontrolünde, Kurum tarafından belirlenen usûl ve esaslara göre yapılacaktır. Ulusal marker ekleme sürecinde gerçekleşen usulsüzlüklerden lisans sahipleri ve bağımsız gözetim firmaları ortaklaşa sorumlu tutulmaktadır.⁶⁶

İlgili düzenlemeye göre ulusal marker EPDK tarafından temin edilir ve yine Kurumun belirlediği usul ve esaslara göre akaryakıtta eklenmesi için lisans sahibi işletmelere teslim edilir. Akaryakıt denetim sistemi kurmak EPDK'nın sorumluluğundadır. Valilikler ise denetim amacıyla alınması planlanan numunelerin kullanıcı ve bayilerden uygun şekilde alınmasını ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Numunelerde yapılan kontrollerde ulusal markerin belirlenen şart ve özellikte bulunmadığı tespit edilirse Petrol Piyasası Kanununun 19. maddesinde ifade edilen idari para cezaları ve yaptırım hükümleri uygulanır.⁶⁷

1.2.11. Zorunlu Stok Uygulaması

⁶⁶ Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Kanunu (Kanun No: 5015)**. Tarih: 20/12/2003 Sayı: 25322.

⁶⁷ A.e.

Ülkede yaşanabilecek kriz veya olağanüstü hallerde piyasada sürekliliğin sağlanması için zorunlu stok uygulaması başlatılmıştır. Bu amaçla Petrol Piyasası Kanununda yasal düzenleme yapılmıştır. Kanunun 16. Maddesinde stoğu tutulacak miktar “bir önceki yıl günlük ortalama kullanımının içindeki net ithalatın en az doksan günlük miktarı kadar petrol stoku tutulur” ifadesiyle belirlenmiştir.⁶⁸ Bu konuya önceki başlıklarda da değinilmiştir.

1.2.12. Akaryakıt Dağıtım İşletmelerinde Lisans Alma, Tadili, Süre Uzatımı

Akaryakıt sektöründe neredeyse tüm faaliyetler usûlüne uygun şekilde alınmış lisanslarla yapılabilmektedir. Lisans, piyasada faaliyet gösterebilmek için gerçek veya tüzel kişilerce EPDK’dan alınması zorunlu olan izin belgesidir.

Lisans işlemleriyle ilgili yasal düzenlemeler Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği ile yapılmıştır. Buna göre piyasa faaliyetlerinin her biri ve bu faaliyetlerin gerçekleştiği her tesis için ayrı ayrı lisans alınmalıdır. Lisanslar hiçbir surette devredilemez. Yönetmelikte lisans alınarak yürütülen faaliyetler, rafinericilik, işleme, madeni yağ, depolama, iletim, serbest kullanıcı, ihrakiye teslimi, dağıtıcılık, taşıma, bayilik (Md. 6) başlıklarıyla belirlenmiştir.⁶⁹

Lisans almak isteyen kişilerin, Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği ekinde bulunan Lisans Başvuru Dilekçesiyle beraber, Kurul tarafından belirlenen Petrol Piyasasında Lisans Başvurusu Açıklamalarına göre gerekli olan belgeleri EPDK’ya ibraz ederek başvurmalıdır. Lisans başvurusu yapabilmek için gerçek veya tüzel kişiler için, Türkiye’de yerleşik olmak, ticaret veya sanayi siciline kayıtlı olmak, gelir vergisi veya kurumlar vergisi yükümlüsü olmak gereklidir (Md. 7). Lisans başvurusu yapabilmek için gerekli diğer koşullar yönetmeliğin 7. Maddesinde ayrıntılandırılmıştır.⁷⁰

Usûlüne uygun ve tüm önkoşulları sağlanarak yapılmış lisans başvurularının değerlendirmesi en fazla altmış günde karara bağlanır ve ilgili taraflara tebliğ edilir.

⁶⁸ A.e.

⁶⁹ Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği**. Tarih: 17/06/2004 Sayı: 25495.

⁷⁰ A.e.

Lisanslar, lisansta belirtilen tarihte geçerli olur ve lisans sahibinin lisansla birlikte edindiği hak ve yükümlülükleri bu tarihten itibaren geçerli olur.⁷¹

Lisans süreleri en fazla 49 yıl ile sınırlıdır. Lisans sayesinde elde edilen haklar ve yükümlülükler lisans süresi boyunca geçerlidir (Md. 14). Lisansların tadili, lisans sahibi tarafından talep edilmesiyle veya Kurumca resen yapılmaktadır. Lisans sahibinin talebiyle gerçekleşen lisans tadilinde serbest rekabet koşullarını bozabilecek hükümler yer alamaz. Lisansların tadiliyle ilgili başvurular altmış günlük sürede sonuçlandırılır (Md. 15).⁷²

Lisans sahibinin talebi durumunda lisans süreleri, süre bitiminden başlayacak şekilde ve öngörülen azami sürelerle dikkat edilmek suretiyle uzatılabilir. Süre uzatma talebi, yürürlükte bulunan lisans süresinin bitiminden en erken altı ay, en geç iki ay önce, lisans sahibi tarafından Kuruma yazılı başvuruya yapılabilir.⁷³

Lisansların iptali ise Kurul kararı ile olur. Lisans süresi bittiğinde lisanslar, tebligat koşulu aranmadan kendiliğinden sona erer ve lisans sahibi lisansla edindiği haklarını kaybeder. Dağıtıcı lisansı sahiplerinin yıllık en az 60.000 ton beyaz ürünün (benzin, motorin) dağıtımını gerçekleştirebilecek kapasite, donanım ve ekonomik güce sahip olmaları gerekir. Bu satışı hukuken geçerli bir neden olmadan gerçekleştiremediği belirlenen dağıtıcılarla ilgili Kanunun ilgili maddeleri gereğince idari yaptırımlar uygulanmaktadır. Dağıtıcı lisansına sahip kişiler, faaliyetlerini bitirmeden en az üç ay önce bayilerini bu konuda haberdar etmek ve Kuruma bilgi vermekle yükümlüdür (Md. 17).⁷⁴

⁷¹ A.e.

⁷² A.e.

⁷³ A.e.

⁷⁴ A.e.

İKİNCİ BÖLÜM

AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMELERİNİN KURULUŞ VE İŞLEYİŞİNE İLİŞKİN MEVZUAT

Bu bölümde akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin kuruluş ve işleyişini düzenleyen mevzuat hükümlerinin incelenmesine yer verilmiştir. Bu amaçla akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin uymak zorunda oldukları en önemli iki konu olan petrol piyasası mevzuatı ve LPG piyasası mevzuatı ele alınmıştır.

2.1. Petrol Piyasası Mevzuatı

Bu başlık altında petrol piyasasına ilişkin mevzuat düzenlemelerinden ilgili kanunlar, bu kanunlar kapsamında çıkarılan yönetmelikler ve EPDK tarafından alınan önemli kurul kararları incelenmiş ve bu düzenlemelerin amaçları, kapsamaları ve içeriğindeki düzenlemeler açıklanmıştır.

2.1.1 Petrol Piyasası Kanunu

Petrol Piyasası Kanunu⁷⁵ 5015 kanun numarasıyla, 04/12/2003'te Meclis'te kabul edilmiş, Resmî Gazete'nin 20/12/2003 tarih ve 25322 sayılı nüshasında yayımlanmıştır.

Kanun, yurt içinden ve/veya yurt dışından temin edilen petrolün doğrudan veya işlendikten sonra emniyetli ve ekonomik bir şekilde rekabet koşulları içinde son kullanıcıya satışına kadarki piyasadaki faaliyetlerin açık, şeffaf ve eşit bir yaklaşımla, düzenli olarak sürdürülebilmesi için yönlendirme işlemlerini düzenlenmek amacıyla çıkarılmıştır.

Bu kanunun kapsamını ise petrolle ilgili piyasanın doğru ve düzenli bir şekilde işleyişinin sağlanması ve bu işleyişin geliştirilmesini amaçlayan gözetleme, denetleme ve düzenleme faaliyetleri oluşturmaktadır. Kanun iki kısımda yer alan dokuz bölümden oluşmakta, içeriğinde ise 30 madde ve beş geçici madde bulunmaktadır.

⁷⁵ Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Kanunu (Kanun No: 5015)**. Tarih: 20/12/2003 Sayı: 25322.

Kanunun “Genel Hükümler” başlıklı birinci kısmının birinci bölümünde kanunun amacı ve kapsamı verildikten sonra kanun kapsamında kullanılan terimler tanımlanmıştır.

İkinci bölüm, akaryakıt sektöründe faaliyet yürütmek için lisans alırken uygulanacak usul ve esaslar ile lisans sahiplerinin sahip olduğu temel hak ve yükümlülükler yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ne tür lisansların alınabileceği ve bu lisans faaliyetlerinin hangi hallerde kısıtlanabileceğine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda rafinerici, dağıtıcı ve bayi lisansları ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Dördüncü bölümde petrol alım satımında fiyatların nasıl oluşturulacağı, kamulaştırma, erişim ve eşgüdümün nasıl yapılacağına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Beşinci bölümde, piyasanın işleyişine ilişkin EPDK tarafından ne tür bilgilerin toplanacağı ile kayıt düzeni, denetim, tebligat ve sigorta işlemlerinin nasıl yapılacağı belirlenmiştir. Altıncı bölümde ise bunların dışında kalan petrol stokları, serbest kullanıcı ve ulusal marker gibi diğer konularla ilgili hükümlere yer verilmiştir.⁷⁶

Kanunun ikinci kısmı “Çeşitli Hükümler” başlığını taşımaktadır. Bu kısmın birinci bölümünde petrol piyasasının işleyişinde Kurum (EPDK) tarafından verilebilecek cezalar, uygulanabilecek idarî yaptırımlar, tarafların dava hakkı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

İkinci bölümde 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununda yapılan değişikliklere yer verilmiştir. Üçüncü bölüm ise geçici ve son hükümleri düzenlemiştir.

2.1.2 Yönetmelikler

Bu başlıkta Petrol Piyasası Kanununa dayalı olarak çıkarılan yönetmelikler ele alınmış, amaçları, kapsamı ve içeriğindeki düzenlemeler açıklanmıştır.

⁷⁶ A.e.

2.1.1.1. Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği

Resmî Gazete'nin 17/06/2004 tarih ve 25495 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik⁷⁷ temel olarak, yurt içi ve/veya yurt dışındaki kaynaklardan satın alınan petrolün doğrudan veya işlendikten sonra emniyetli ve ekonomik bir şekilde rekabet koşulları içinde son kullanıcıya satışına kadarki piyasadaki faaliyetlerin sürdürülebilmesi için gerçek ve tüzel kişilere verilecek lisanslarla ilgili usul ve esasları belirlemek amacıyla çıkarılmıştır.

Yönetmelik kapsamında petrol piyasasındaki lisans işlemleriyle ilgili olarak EPDK'nın görev, yetki ve sorumlulukları, söz konusu lisanslarda bulunması gereken hususlar, lisans sahiplerinin sahip olacağı haklar ve yükümlülükler ile piyasa faaliyetlerinde gereken bildirim ve kayıt sistemiyle ilgili usul ve esaslar yer almaktadır. Yönetmelik üç kısımdan ve 22 bölümden oluşmakta; bu bölümlerde 60 madde ve 23 geçici madde yer almaktadır.

Yönetmeliğin "Genel Hükümler" başlıklı birinci kısmının ilk bölümü amaç, kapsam, hukuki dayanak ve tanımlardan oluşmaktadır. İkinci bölümde "lisans" teriminin tanımı yapılmış, lisans gerektiren faaliyetler ve bu kapsamdaki muafiyetler belirlenmiştir. Üçüncü bölümde lisanslara ilişkin başvuru, inceleme ve değerlendirme ile sonuçlandırmanın nasıl yapılacağı, lisanslarda asgari olarak bulunması gereken hususlar ve lisansların nasıl yürürlüğe gireceği durumu açıklanmıştır. Dördüncü bölümde lisans alma, tadili, süre uzatımı gibi konular için Kuruma ödenecek bedeller, lisansların geçerlilik süresi, tadili, süre uzatma ile lisansların sona ermesi ve iptal olmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Yönetmeliğin Lisanslara İlişkin Hükümler başlıklı ikinci kısmı 11 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde lisans sahiplerinin sahip olacağı temel hak ve yükümlülükler belirlenmiştir. İkinci bölümden itibaren her bir bölümde ayrı bir lisans türüyle ilgili olarak bu lisans kapsamında yürütülebilecek faaliyetlere ve bu lisans sahiplerine özgü yükümlülükler yer verilmiştir. Bu bölümlerde sırayla, rafinericilik, işleme, madeni yağ, depolama, iletim, serbest kullanıcı, ihrakiye teslimi, dağıtıcılık,

⁷⁷ Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği**. Tarih: 17/06/2004 Sayı: 25495.

taşıma, bayilik lisansları ile yürütülebilecek faaliyetler ve lisans sahiplerinin yükümlülükleri düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin “Diğer Hükümler” başlıklı üçüncü kısmı yedi bölümden oluşmaktadır. Kuruma yapılacak bildirimlerle ilgili düzenlemelerin yer aldığı birinci bölümdeki tüm maddeler 2005 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. İkinci bölümde petrol ürünlerinin temin edilmesi ve satışına ilişkin konulan kısıtlamalara yer verilmiştir. Üçüncü bölüm petrol piyasasında, kamulaştırma ve mülkiyet haklarının tesisi ve kiralamalarda uyulacak usul ve esaslar belirlenmiştir. Bu bölümde ayrıca lisans sahiplerinin sigorta yapma yükümlülükleri belirlenmiştir. Dördüncü bölümde bir sonraki yılda uygulanacak gelir payı bedelleri, lisans sahiplerinin ödemesi gereken katılma payı ve bu ödemelerin yapılmaması durumundaki yaptırımlar düzenlenmiştir. Beşinci bölüm lisans sahiplerinin bilgilerine ilişkin gizlilik esasları ile rafinericilerle üreticiler arasındaki anlaşmazlıkların nasıl çözümleneceğine ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Altıncı bölüm petrolün temin ve satışının engellenmesi ile haksız rekabete ilişkin durumlarda Kurumun müdahale edebileceğini düzenlemiştir. Bu bölümde ayrıca lisans sahiplerinin mücbir sebeplere bağlı olarak yükümlülüklerinin ertelenmesiyle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Yedinci bölüm ise yürürlükten kaldırılan düzenlemeler ve geçici maddelerden oluşmaktadır.

2.1.1.2. Petrol Piyasasında Uygulanacak Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik

Resmî Gazete'nin 10/09/2004 tarih ve 25579 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik petrol piyasasında yürütülen faaliyetler kapsamında bulunan tesislerin ve piyasaya satışı yapılan petrol ve madeni yağların teknik hükümlere ve standartlara uyumu ile ilgili usûl ve esasları belirlemek amacıyla çıkarılmıştır.⁷⁸

Yönetmelik, lisanslarla yürütülebilecek faaliyetlere ilişkin tesislerin tasarlanması, yapımı ve montajı, test edilmesi ve kontrolü, işletmeye alma ve işletme koşulları, bakımı ve onarımı, tesislerde güvenliğin tesisi ve yurt içinde satışı yapılacak

⁷⁸ Resmî Gazete: **Petrol Piyasasında Uygulanacak Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik**. Tarih: 10/09/2004 Sayı: 25579.

petrol ve madeni yağın teknik düzenleme ve standartlara uygunluğu ile ilgili esasları kapsamaktadır. Yönetmelik 17 madde ve dört geçici maddeden oluşmaktadır.

Yönetmelikte piyasa faaliyetlerinin gerçekleştirileceği tüm tesislerin kuruluş ve işleyişinde esas alınacak standartlar ve teknik düzenlemeler, ölçüm birimleri, lisans sahiplerinin teknik kriterlerden doğan yükümlülükleri, akaryakıt ile harmanlanmış ürünler ve akaryakıtta eklenen katkı maddeleri, akaryakıt üretimi ve analiz raporları, laboratuvarlar, teslim numuneleri, ölçüm ve ayarlar, görevli personelin vasıfları ve eğitimi, acil durumda müdahale konularına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

2.1.1.3. Ulusal Marker Uygulamasına İlişkin Yönetmelik

Resmî Gazete'nin 12/04/2006 tarih ve 26137 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik, yurt içinde satılacak akaryakıtta ulusal marker eklenmesiyle ilgili usûl ve esasları belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Yurt içinde satışı yapılacak akaryakıtta ulusal marker ekleme süreciyle ilgili olarak markerin Kurum adına temin edilmesi ve teslimi ile akaryakıtta ulusal marker ekleme yükümlülüğü bulunan lisans sahibi tüzel kişilerin uymaları gereken usûl ve esaslar bu yönetmelik kapsamına girmektedir. Yönetmelik üç bölümden ve 11 madde ile iki geçici maddeden oluşmaktadır.⁷⁹

Birinci bölümde yönetmeliğin amacı, kapsamı, dayanağı ve terimlerin tanımlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde ulusal markerin temini ve teslimi, ulusal marker bedeli ve teminat mektubu, ulusal markerin hangi akaryakıt türlerine ekleneceği, ekleme işleminin nasıl yapılacağı, bununla ilgili lisans sahiplerinin yükümlülükleri ve ulusal markerin kontrolünün nasıl yapılacağına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Geçici ve son hükümlerin yer aldığı üçüncü bölümde ise bazı ürünler için erteleme hükümleri ile yürürlükten kaldırılan maddelere yer verilmiştir.

2.1.1.4. Petrol Piyasası Fiyatlandırma Sistemi Yönetmeliği

Resmî Gazete'nin 14/10/2008 tarih ve 27024 sayılı nüshasında yayımlanan bu yönetmelik, petrol piyasasına sunulan mal ve hizmetlerin emniyetli ve ekonomik bir

⁷⁹ Resmî Gazete: **Ulusal Marker Uygulamasına İlişkin Yönetmelik**. Tarih: 12/04/2006 Sayı: 26137.

şekilde, rekabet koşulları içinde son kullanıcıya satışının sağlanmasında, şeffaf, eşitlikçi ve istikrarlı bir biçimde teminine yönelik olarak, piyasa faaliyetleriyle ilgili mal ve hizmet fiyatlarının belirlenmesi, uygulanması ve fiyatların ilgili taraflara ve halka açıklanmasıyla ilgili usûl ve esasların düzenlenmesi amacıyla çıkarılmıştır. Yönetmelik 17 madde ve iki geçici maddeden oluşmaktadır.⁸⁰

Bu yönetmelik kapsamında; petrol piyasasında fiyat oluşumunun çerçevesi, tarifeler, fiyatların ilanı ile ilgili ilke ve yükümlülükler, tarife ve fiyat bilgilerinin kamuoyuna ilan edilmesi, tarifelerin oluşturulması, uygulanması ve değiştirilmesi, fiyat değişiklikleri, fiyat ilanı, yerli ham petrolde ortaya çıkan fiyat uyumsuzluklarının çözümü, piyasaya müdahale ile ilgili usûl ve esaslar düzenlenmiştir.

2.1.1.5. Denetimler İle Ön Araştırma Ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Resmî Gazete'nin 27/11/2013 tarih ve 28834 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik, yurt içi ve/veya yurt dışındaki kaynaklardan satın alınan petrolün doğrudan veya işlendikten sonra emniyetli ve ekonomik bir şekilde rekabet koşulları içinde son kullanıcıya satışına kadarki piyasadaki faaliyetlerin gözetimi, denetimi ve yaptırımların uygulanmasıyla ilgili usûl ve esasları düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır.⁸¹

Bu yönetmelik kapsamında petrol piyasasında faaliyet yürüten gerçek ve tüzel kişiler ile gözetim firmalarına yönelik olarak yapılacak denetim işlemleri ve bu kişilerin ilgili mevzuat hükümlerine uymayan iş ve işlemleri nedeniyle yapılması planlanan ön araştırma ve soruşturma sürecinde izlenecek usûl ve esaslar bulunmaktadır. Yönetmelik beş bölüm ve 35 maddeden oluşmaktadır.

Yönetmeliğin birinci bölümünde yönetmeliğin amacı, kapsamı, dayanağı ve terimlerin tanımlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde piyasa faaliyetlerinin denetimlerine ilişkin usûl ve esasları düzenlemektedir. Üçüncü bölümde ihbar ve şikâyetler, ulusal markerın kontrolü, numune alım ve analiz işlemleri ile mühürleme

⁸⁰ Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Fiyatlandırma Sistemi Yönetmeliği**. Tarih: 14/10/2008 Sayı: 27024.

⁸¹ Resmî Gazete: **Denetimler İle Ön Araştırma Ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**. Tarih: 27/11/2013 Sayı: 28834.

işlemlerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Dördüncü bölümde denetim faaliyetlerinde ön araştırma ve soruşturmalara ilgili usûl ve esaslar düzenlenmiştir. Beşinci bölüm ise sürelerin başlama tarihi, tebligat, adli idari makamlara başvuruya ilişkin düzenlemeler ve son hükümlerden oluşmaktadır.

2.1.1.6.Enerji Piyasası Bildirim Yönetmeliği

Resmî Gazete'nin 27/05/2014 tarih ve 29012 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik, enerji piyasasında, piyasa faaliyetlerini izleme, analiz etme ve raporlama sürecinde EPDK'nın ihtiyaç duyduğu verilerin toplanmasıyla ilgili ilke, usûl ve esasların düzenlenmesi amacıyla çıkarılmıştır.⁸²

Yönetmelik kapsamında enerji piyasasının ilgili mevzuatına göre EPDK'ya sunulması gereken veya bildirim sisteminin kullanım talimatında belirtilen bildirimlerin, sistem üzerinden yapılması ve bildirim yükümlülükleri ile ilgili usûl ve esaslar yer almaktadır. Yönetmelik dört bölüm ve 13 maddeden oluşmaktadır.

Birinci bölümde yönetmeliğin amaç, kapsam, hukuki dayanak ve terimlerin tanımlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde bildirimlerle ilgili genel ilkeler ve gizlilik hükümleri yer almıştır. Üçüncü bölümde bildirimlerin toplanması ile bildirim yükümlülükleriyle ilgili usûl ve esaslar düzenlenmiştir. Dördüncü bölümde ise atıflar, yürürlükten kaldırılan hükümler ve son hükümlere yer verilmiştir.

2.1.1.7.Enerji Sektöründe Kullanılan Endüstriyel Kontrol Sistemlerinde Bilişim Güvenliği Yönetmeliği

Resmî Gazete'nin 13/07/2017 tarih ve 30123 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik, enerji altyapıları için kullanılan endüstriyel kontrol sistemlerine (EKS) ait bilişim süreçlerinin takibi, sistemin devamlılığının sağlanması ve siber güvenliğinin sağlanmasıyla ilgili usûl ve esasların düzenlenmesi amacıyla çıkarılmıştır. Yönetmelik kapsamında enerji piyasasında faaliyette bulunan ve EPDK'ya göre kritik altyapı olarak tanımlanan yükümlü kuruluşların EKS'lerinde kullandıkları bilişim sistemleri için güvenlik ve güvenilirliğin sağlanmasına yönelik risklerin değerlendirilip

⁸² Resmî Gazete: **Enerji Piyasası Bildirim Yönetmeliği**. Tarih: 27/05/2014 Sayı: 29012.

giderilmesi amacıyla uygulanacak usûl ve esaslar bulunmaktadır. Üç bölümden oluşan yönetmelikte 15 madde ve bir geçici madde yer almaktadır.⁸³

Birinci bölümde yönetmeliğin amacı, kapsamı, dayanağı, terimlerin tanımları ve kısaltmalara yer verilmiştir. İkinci bölüm yükümlülük sahibi kuruluşları ve bu kuruluşların yükümlülüklerini belirlemiştir. Üçüncü bölümde ise bildirimlerin yapılışı, denetim, yaptırımlar gibi çeşitli ve son hükümlere yer verilmiştir.

2.1.3 Petrol Piyasası İle İlgili Tebliğler

Bu başlıkta petrol piyasası ile ilgili olarak yayımlanan tebliğlere yer verilmiştir. Bunlardan birincisi *Petrol Piyasasında Sigorta Yükümlülükleri Hakkında Tebliğdir*. Bu tebliğ 15.06.2005 tarih ve 25846 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Tebliğin amacı, sigorta yükümlülüğü kapsamında, petrolün ve petrol tesislerinin asgari sigorta bedelinin hesaplanması ile yükümlülükle ilgili hususların açıklanmasıdır. Tebliğde, petrol piyasasında faaliyet yürüten kişilerin sigorta yükümlülükleri ile sigortanın asgari teminat bedeli, azami muafiyet ve sigorta bedellerinin hesaplanmasıyla ilgili usûl ve esaslar düzenlenmiştir.⁸⁴

İkinci tebliğ, *Madeni Yağların Ambalajlanması Ve Piyasaya Sunumu Hakkında Tebliğdir*. Tebliğ 12.02.2011 tarih ve 27844 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Tebliğin amacı, piyasaya sunulan madeni yağların; yanılmaya neden olmayacak, çevre ve insan sağlığını olumsuz etkilemeyecek biçimde, doğru ve anlaşılır bilgilerle tüketiciye sunulmasını sağlamak amacıyla, sahip olması gerekli teknik özelliklerine, ambalaj bilgileri ve piyasaya sunumuyla ilgili usûl ve esasların belirlenmesidir.⁸⁵

Bir diğer tebliğ, *Benzin Türlerine Etanol Harmanlanması Hakkında Tebliğdir*. Tebliğ 07.07.2012 tarihli ve 28346 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Tebliğin hazırlanma amacı, enerjide dışa bağılılığı azaltmak, kaynak çeşitliliğini artırmak, çevre kirliliğini azaltmak ve Avrupa Birliği’nin kabul ettiği yenilenebilir enerji

⁸³ Resmî Gazete: **Enerji Sektöründe Kullanılan Endüstriyel Kontrol Sistemlerinde Bilişim Güvenliği Yönetmeliği**. Tarih: 13/07/2017 Sayı: 30123.

⁸⁴ Resmî Gazete: **Petrol Piyasasında Sigorta Yükümlülükleri Hakkında Tebliğ**. Tarih: 15.06.2005 Sayı: 25846.

⁸⁵ Resmî Gazete: **Madeni Yağların Ambalajlanması Ve Piyasaya Sunumu Hakkında Tebliğ**. Tarih: 12.02.2011 Sayı: 27844.

politikalarıyla uyum sağlamaktır. Tebliğ kapsamında yerli tarım ürünleriyle elde edilen etanolün benzin türleriyle harmanlanmasına ilişkin usûl ve esaslar yer almaktadır.⁸⁶

Bu kapsamdaki dördüncü tebliğ, *Motorin Türlerine Biodizel Harmanlanması Hakkında Tebliğdir*. Tebliğ 16/06/2017 tarihli Resmî Gazete'nin 30098 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Tebliğin amacı, enerjide dışa bağımlılığı azaltmak, kaynak çeşitliliğini artırmak, bitkisel atık yağları etkin şekilde geri kazanmak, çevre kirliliğini azaltmak ve Avrupa Birliği'nin kabul ettiği yenilenebilir enerji politikalarıyla uyum sağlamaktır. Tebliğin kapsamında ise yerli tarım ürünleriyle bitkisel atık yağlardan elde edilen biodizelin motorin türleriyle harmanlanmasına ilişkin usûl ve esaslar bulunmaktadır.⁸⁷

Beşinci tebliğ, *Akaryakıt Haricinde Kalan Petrol Ürünlerinin Yurt İçi Ve Yurt Dışı Kaynaklardan Teminine İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Tebliğdir*. 24/4/2013 tarih ve 28627 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan tebliğ, akaryakıt dışındaki petrol ürünlerinin yurt içindeki kaynaklardan satın alımı ve serbest dolaşıma sokulmasında uygunluk yazısı yazılmasıyla ilgili usûl ve esasların belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.⁸⁸

Bu kapsamdaki son tebliğ ise *5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanununun 19 uncu Maddesi Uyarınca 2018 Yılında Uygulanacak Para Cezaları Hakkında Tebliğdir*. Bu tebliğ Resmî Gazete'nin 21/12/2017 ve 30277 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Tebliğin amacı Petrol Piyasası Kanununun 19. maddesinde belirtilen idari para cezalarının, Vergi Usûl Kanunu Genel Tebliği'yle 2017 yılına ait yeniden değerlendirme oranı olarak belirlenen %14,47 oranında artırılarak yeniden belirlenmesidir.⁸⁹

⁸⁶ Resmî Gazete: **Benzin Türlerine Etanol Harmanlanması Hakkında Tebliğ**. Tarih: 07.07.2012 Sayı: 28346.

⁸⁷ Resmî Gazete: **Motorin Türlerine Biodizel Harmanlanması Hakkında Tebliğ**. Tarih: 16/06/2017 Sayı: 30098.

⁸⁸ Resmî Gazete: **Akaryakıt Haricinde Kalan Petrol Ürünlerinin Yurt İçi Ve Yurt Dışı Kaynaklardan Teminine İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Tebliğ**. Tarih: 24/4/2013. Sayı: 28627.

⁸⁹ Resmî Gazete: **5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanununun 19 Uncu Maddesi Uyarınca 2018 Yılında Uygulanacak Para Cezaları Hakkında Tebliğ**. Tarih: 21/12/2017. Sayı: 30277.

2.1.4. Petrol Piyasası İle İlgili Kurul Kararları

Kanun, yönetmelik ve tebliğler dışında petrol piyasasının işleyişiyle ilgili bir diğer yasal düzenleme ise Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından alınan kurul kararlarıdır. Bu kararlar da Resmî Gazete’de yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmektedir.

Karar sayısının çok olmasından ve çalışmanın kapsam sınırlılığından dolayı burada kararlarla ilgili ayrıntılara yer verilmemiştir.

2.2. LPG Piyasası Mevzuatı

Bu başlık altında LPG piyasasına ilişkin mevzuat düzenlemelerinden ilgili kanunlar, yönetmelikler ve EPDK tarafından alınan önemli kurul kararları incelenmiş ve bu düzenlemelerin amaçları, kapsamaları ve içeriğindeki düzenlemeler açıklanmıştır.

2.2.1. Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu

Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu 5307 kanun numarasıyla, 02/03/2005 tarihinde Meclis’te kabul edilmiş, Resmî Gazete’nin 13/03/2005 tarih ve 25754 sayılı nüshasında yayımlanmıştır.⁹⁰

Kanun, yurt içinden ve/veya yurt dışından temin edilen sıvılaştırılmış petrol gazlarının emniyetli ve ekonomik bir şekilde rekabet koşulları içinde son kullanıcıya satışına kadarki piyasadaki faaliyetlerin açık, şeffaf ve eşit bir yaklaşımla, düzenli olarak sürdürülebilmesi için yönlendirme işlemlerini düzenlenmek amacıyla çıkarılmıştır.

Kanun kapsamında sıvılaştırılmış petrol gazlarının yurt içinden ve yurt dışı kaynaklardan temin edilmesi, dağıtım, taşıma, depolama ve ticareti ile bu faaliyetlerle ilgili gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. İki kısımdan oluşan kanunda toplam sekiz bölüm, 24 madde ve yedi geçici madde bulunmaktadır.

⁹⁰ Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu (Kanun No: 5307)**. Tarih: 13/03/2005 Sayı: 25754.

Kanunun “Genel Hükümler” başlıklı birinci kısmının birinci bölümünde kanunun amacı, kapsamı ve ilgili terimlerin açıklamalarına yer verilmiştir. İkinci bölümde lisansların tâbi olacağı usûl ve esaslar ile lisans sahiplerinin hak ve yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Üçüncü bölümde LPG için üretim ve dağıtım, depolama, taşıma, doldurma, tüp imâlatı, tüp muayenesi, tamir ve bakım ile oto gaz bayilerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise dökme LPG ve tüplü LPG kullanıcıları ile tüplü LPG bayilerinin uyması gereken usûl ve esaslar düzenlenmiştir.

Kanunun “Çeşitli Hükümler” başlıklı ikinci kısmının birinci bölümünde LPG piyasasında fiyatların oluşumu, eşgüdümleme, bilgi toplanması, kayıt sistemi, piyasanın denetimi, tebligat, sigortalar, sorumlu müdürler ve eğitimle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. İkinci bölümde idarî para cezaları, yaptırımlar, denetimlerle ilgili ön araştırma, soruşturma ve dava hakkına ilişkin hükümler yer almaktadır. Üçüncü bölüm elektrik piyasası ile ilgili olduğu için bu kanundan çıkarılmıştır. Dördüncü bölümde ise geçici maddeler ile yürürlük ve yürütme gibi son hükümlere yer verilmiştir.

2.2.2. Yönetmelikler

Bu başlıkta LPG piyasasının faaliyetlerini düzenleyen yönetmelikler ele alınmış, amaçları, kapsamaları ve içeriğindeki düzenlemeler hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

2.2.2.1. LPG Lisans Yönetmeliği

Resmî Gazetenin 16/09/2005 tarih ve 25938 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik temel olarak, yurt içi ve/veya yurt dışındaki kaynaklardan satın alınan sıvılaştırılmış petrol gazlarının (LPG) emniyetli ve ekonomik bir şekilde rekabet koşulları içinde son kullanıcıya satışına kadarki piyasadaki faaliyetlerin sürdürülebilmesi için gerçek ve tüzel kişilere verilecek lisanslar ve kayıt düzenleriyle ilgili usûl ve esasları belirlemek amacıyla çıkarılmıştır.⁹¹

⁹¹ Resmî Gazete: **LPG Lisans Yönetmeliği**. Tarih: 16/09/2005 Sayı: 25938.

Yönetmelik kapsamında, LPG piyasasındaki lisans işlemleriyle ilgili olarak EPDK'nın görev, yetki ve sorumlulukları, lisans gerektiren faaliyetlerin kapsamı, lisanslarda bulunması gereken hususlar, lisans sahiplerinin sahip olacağı haklar ve yükümlülükler ile piyasa faaliyetlerinde gerekli kayıt sistemiyle ilgili usûl ve esaslar yer almaktadır. Yönetmelik üç kısımdan ve 17 bölümden oluşmakta; bu bölümlerde 48 madde ve 4 geçici madde yer almaktadır.

Yönetmeliğin "Genel Hükümler" başlıklı birinci kısmının birinci bölümünde yönetmeliğin amacı, kapsamı, hukuki dayanağı ve yönetmelikte geçen terimlerin tanımları yer almaktadır. İkinci bölümde LPG piyasasında lisansla ilgili temel hususlara ve lisans gerektiren faaliyetlere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde lisans başvurusu ve başvurularla ilgili inceleme, değerlendirme ve sonuçlandırmaya ilişkin hükümler yer almaktadır. Lisanslar için ödenecek bedeller, lisans süresi, tadili, süre uzatma, lisansların sona ermesi ve iptal edilmesi konulara ilişkin düzenlemeler dördüncü bölümde yer almıştır.

Lisanslara İlişkin Hükümler başlığını taşıyan ikinci kısımda yedi bölüm bulunmaktadır. Lisans sahiplerinin temel hak ve yükümlülükleri birinci bölümde düzenlenmiştir. İkinci bölümden yedinci bölüme kadar ise sırasıyla LPG için dağıtıcı, taşıma, depolama, otogaz bayiliği, LPG tüp imalatı, tüp muayenesi, tamir ve bakım lisansları kapsamında yürütülebilecek faaliyetler ile bu lisansların sahiplerinin yükümlülükleri düzenlenmiştir.

"Diğer Hükümler" başlıklı üçüncü kısım ise altı bölümden oluşmaktadır. Bildirimlerle ilgili maddeleri kapsayan birinci bölümün tüm maddeleri 2014 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

İkinci bölümde temin ve satışa ilişkin kısıtlamalar ile aynı istikametteki yollarda akaryakıt istasyonları arası mesafe kısıtlamalarına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde lisans sahiplerinin sigorta yaptırma yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Dördüncü bölüm, lisans sahiplerinin ödemekle yükümlü oldukları gelir payı, katılma payı ve bunların ödenmemesi durumunda uygulanacak yaptırımları içermektedir.

Beşinci bölümde piyasa faaliyetleriyle ilgili Kurum tarafından kamuya açıklanacak bilgilerde lisans sahiplerine ilişkin gizlilik esasları, Kurumun piyasaya hangi durumlarda müdahale edebileceği ve mücbir sebeplerle ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Altıncı bölümde ise geçici maddelerle son hükümler yer almaktadır.

2.2.2.2. Denetimler İle Ön Araştırma Ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Resmî Gazete'nin 10/05/2006 tarih ve 26164 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik, temel olarak, yurt içi ve/veya yurt dışındaki kaynaklardan satın alınan LPG'nin emniyetli ve ekonomik bir şekilde rekabet koşulları içinde son kullanıcıya satışına kadarki piyasadaki faaliyetlerin gözetimi, denetimi ve yaptırımların uygulanmasıyla ilgili usûl ve esasları belirlemek amacıyla çıkarılmıştır.

Yönetmelik beş bölümden ve 33 maddeden oluşmaktadır.⁹²

Birinci bölüm yönetmeliğin amacı, kapsamı, hukuki dayanakları ve yönetmelikte geçen terimlerin tanımlarından oluşmaktadır.

İkinci bölüm LPG piyasa faaliyetlerinin denetimine ilişkin usûl ve esasları düzenlemiştir.

Üçüncü bölümde LPG piyasası faaliyetleriyle ilgili ihbar ve şikayetler, numune alma, analiz ve mühürleme işlemleriyle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

⁹² Resmî Gazete: **Denetimler İle Ön Araştırma Ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**. Tarih: 27/11/2013 Sayı: 28834.

LPG piyasası denetim faaliyetlerinden ön araştırma ve soruşturmaya ilişkin usûl ve esaslar dördüncü bölümde düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin son bölümü olan beşinci bölümde ise süreler, tebligat, adli ve idari makamlara başvuru gibi çeşitli ve son hükümlere yer verilmiştir.

2.2.2.3. Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasasında Uygulanacak Teknik Düzenlemeler Hakkında Yönetmelik

Resmî Gazetenin 05/06/2007 tarih ve 26543 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik LPG piyasasındaki faaliyetler, tesisler, donanımlar ve piyasaya sunulan ürünlerin ilgili teknik düzenlemeler ve standartlarla uyumuna ilişkin usûl ve esasları belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Yönetmelik dört bölümden ve dokuz maddeden oluşmaktadır.⁹³

Yönetmeliğin birinci bölümünde yönetmeliğin amacı, kapsamı, hukuki dayanakları ve yönetmelikte geçen terimlerin tanımlarından oluşmaktadır.

İkinci bölümde piyasaya arz olunacak LPG'ye ait standartlar, teknik düzenlemeler ve ölçüm birimlerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Üçüncü bölümde LPG analizleri, analiz raporları, yetkili laboratuvarlar, yapılacak ölçüm ve ayarlarla ilgili hükümler düzenlenmiştir.

Dördüncü bölüm ise yürütme ve yürürlükle ilgili son hükümleri içermektedir.

2.2.2.4. Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (Lpg) Piyasası Eğitim ve Sorumlu Müdür Yönetmeliği

Resmî Gazetenin 16/12/2012 tarih ve 28499 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik LPG ile ilgili dağıtım, taşıma, depolama, dolun, bayilik, tüp imalatı, muayene, tamir ve bakım ile LPG tesisatlarını projelendirme ve imalat işlemlerinde

⁹³ Resmî Gazete: Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (Lpg) Piyasasında Uygulanacak Teknik Düzenlemeler Hakkında Yönetmelik. Tarih: 05/06/2007 Sayı: 26543.

görev alan personelin eğitimi ve LPG tesislerindeki sorumlu müdürlerin yetki, yükümlülük ve niteliklerinin belirlenmesiyle ilgili usûl ve esasları düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır. Dört bölümden oluşan yönetmelikte 22 madde ve iki geçici madde bulunmaktadır.⁹⁴

Birinci bölümde amaç, kapsam, hukuki dayanak ve yönetmelikte geçen terimlerin tanımlamalarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde yönetmelik kapsamında değerlendirilen personelin eğitimine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Üçüncü bölümde sorumlu müdür çalıştırma zorunluluğu, sorumlu müdürlerde aranacak nitelikler, sorumlu müdürlerin yükümlülükleri, hak ve yetkileri, sorumluluk alanları ve sözleşmelerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Dördüncü bölüm ise geçici madde ve son hükümlerden oluşmaktadır.

2.2.2.5. Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Fiyatlandırma Sistemi Yönetmeliği

Resmî Gazete'nin 30/12/2014 tarih ve 29221 sayılı nüshasında yayımlanan yönetmelik LPG piyasasında mal ve hizmetlerin; emniyetli ve ekonomik bir şekilde rekabet koşulları içinde son kullanıcıya satışına kadarki piyasadaki faaliyetleriyle ilgili mal ve hizmet fiyatlarını oluşturma, uygulama ve bunların ilgili taraflara ve halka açıklanmasıyla ilgili usûl ve esasları düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır. Yönetmelik bir geçici madde ve 11 maddeden oluşmaktadır.⁹⁵

LPG piyasasında fiyatlandırmanın çerçevesi, fiyat ilanı ile ilgili ilke ve yükümlülükler, fiyat bilgilerinin kamuoyuna açıklanması, fiyat değişiklikleri, fiyat ilanının nasıl yapılacağı, piyasaya müdahalenin koşulları ile ilgili usûl ve esaslar bu yönetmelik kapsamında düzenlenmiştir.

⁹⁴ Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (Lpg) Piyasası Eğitim ve Sorumlu Müdür Yönetmeliği**. Tarih: 16/12/2012 Sayı: 28499.

⁹⁵ Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (Lpg) Piyasası Fiyatlandırma Sistemi Yönetmeliği**. Tarih: 30/12/2014 Sayı: 29221.

2.2.3. LPG Piyasası İle İlgili Tebliğler

Bu başlıkta LPG piyasası ile ilgili olarak yayımlanan tebliğlere yer verilmiştir. Bunlardan ilki *LPG Tüplerinin Piyasada Takip Edilmesine İlişkin Tebliğ*dir. Bu tebliğ 16/10/2016 tarih ve 29858 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Tebliğ, LPG tüplerinin dolumdan son kullanıcıya kadar takip edilmesinin sağlanması için gerekli usûl ve esasları belirlemek amacıyla yayımlanmıştır.⁹⁶

LPG piyasasıyla ilgili ikinci tebliğ ise *2018 Yılında Uygulanacak Para Cezaları Hakkında Tebliğ*dir. Tebliğ, Resmî Gazete’nin 22/12/2015 tarih ve 29570 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Tebliğin amacı, 5307 sayılı LPG Piyasası Kanununda belirtilen idari para cezalarının, Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’yle 2017 yılına ait yeniden değerlendirme oranı olarak belirlenen %14,47 oranında artırılarak yeniden belirlenmesidir.⁹⁷

2.2.4. LPG Piyasası İle İlgili Kurul Kararları

Kanun, yönetmelik ve tebliğler dışında, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından alınan kurul kararları da LPG piyasasının işleyişiyle ilgili yasal düzenlemeler içermektedir. Bu kararlar Resmî Gazete’de yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmektedir. LPG piyasasıyla ilgili olarak lisans tadili süre uzatma, lisans bedelleri, promosyonlar, asgari mesafe gibi konularda alınmış Kurul kararları bulunmaktadır. Çalışma kapsamının kısıtı nedeniyle bunlara burada yer verilmemiştir.

2.3. İlgili Diğer Kanunlar

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin kuruluş, işleyiş ve faaliyetlerini düzenleyen Petrol Piyasası Kanunu ve LPG Piyasası Kanununun dışında sektörü yakından ilgilendiren başka kanunlar da bulunmaktadır. Burada çalışmanın kapsam kısıtı nedeniyle bu kanunlardan Türk Petrol Kanunu ve Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ele alınmıştır.

2.3.1. Türk Petrol Kanunu

⁹⁶ Resmî Gazete: *LPG Tüplerinin Piyasada Takip Edilmesine İlişkin Tebliğ*. Tarih: 16/10/2016 Sayı: 29858.

⁹⁷ Resmî Gazete: *2018 Yılında Uygulanacak Para Cezaları Hakkında Tebliğ*. Tarih: 22/12/2015 Sayı 29570.

Türk Petrol Kanunu 649 kanun numarasıyla, 30/05/2013 tarihinde Meclis'te kabul edilmiş, Resmî Gazete'nin 11/06/2013 tarih ve 28674 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Kanun, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının ulusal çıkarlara uygun bir şekilde hızlı, sürekli ve etkili bir biçimde arama, geliştirme ve üretim faaliyetlerini sağlamak amacıyla çıkarılmıştır.⁹⁸

Bu kanun kapsamında Türkiye'de petrol arama ve üretim faaliyetlerini düzenleme, yönlendirme, teşvik etme, denetleme, arama ve üretim için gereken bilgileri ve verileri toplaması, değerlendirme ve kullanıma sunmayla ilgili usûl ve esaslar yer almaktadır. Kanun 12 bölüm, 29 madde ve dört geçici maddeden oluşmaktadır.

Birinci bölümde kanunun amacı, kapsamı, kanunda geçen terimlerin tanımları ile Türkiye'deki petrol kaynaklarının Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu belirten mülkiyet hükmüne yer verilmiştir. İkinci bölümde kara ve deniz bölgelerine ilişkin açıklamalar ile petrol araştırma iznine ilişkin hükümler yer almaktadır. Üçüncü bölümde petrol arama ruhsatı, ruhsat başvurusu ve ruhsatlandırma usûlü ile işletme ruhsatına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Dördüncü bölüm devlet hissesi ile yüzey ve su haklarına ilişkin hükümleri düzenlemektedir. Beşinci bölümde arama sahasını terk, sahaya ilave, tesislerin kaldırılması ve devredilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Altıncı bölüm vergiler, ithalat/ihracat ile petrol transferleriyle ilgili hükümleri düzenlemiştir. Yabancı personel çalıştırma, mücbir sebepler ve diğer kurumlardan alınması gereken izinler kanunun yedinci bölümünde düzenlenmiştir. Sekizinci bölüm kayıt, rapor, tebligat, bildirim, izleme ve denetleme, itiraz ve dava etme konularını düzenlemiştir. Tescil ve ilan dokuzuncu bölümde, yasaklar ile idari para cezaları ve tedbirler onuncu bölümde düzenlenmiştir. On birinci ve on ikinci bölümlerde ise yürürlükten kaldırılan hükümlere, geçici maddelere ve son hükümlere yer verilmiştir.

2.3.2. Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 5607 kanun numarasıyla, 21/03/2007 tarihinde Meclis'te kabul edilmiş, Resmî Gazetenin 31/03/2007 tarih ve 26479 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Kanun, kaçakçılık eylemleri ve yaptırımlarla kaçakçılığın önlenmesi,

⁹⁸ Resmî Gazete: **Türk Petrol Kanunu (Kanun No: 649)**. Tarih: 11/06/2013. Sayı: 28674.

izlenmesi ve araştırılmasıyla ilgili usûl ve esasları belirlemek amacıyla çıkarılmıştır. Kanunda beş bölüm, 27 madde ve 4 geçici madde yer almaktadır.⁹⁹

Kanunun birinci bölümünde kanunun amacına ve kanunda yer alan terimlerin tanımlarına yer verilmiştir. İkinci bölüm kaçakçılıkla ilgili suçlar ve kabahatleri, nitelikli hal tanımını, etkin pişmanlık hükümlerini, deniz teşkilatına ilişkin hükümleri ve kabahatlerin tekerrürüne ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Üçüncü bölümde kaçakçılıkla mücadele kapsamında arama ve el koyma, el konulan eşyanın muhafazası, geri gönderme, müsadere, mülkiyeti kamuya geçirme ve tasfiye işlemlerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde idari ceza vermeye yetkili merciler, görevliler, tutanaklar, silah kullanma yetkisi, ikramiyeler gibi çeşitli hükümlere yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise geçici maddeler ile son hükümler yer almaktadır.

2.4 Maliyetler

Türkiye’de akaryakıt dağıtım işletmeleri ve istasyonların katlandığı maliyetlerin başında otomasyon yatırım maliyetleri gelmektedir. Türkiye’de yasadışı akaryakıtla mücadele kapsamında otomasyona geçilmiştir. Bu aynı zamanda sektörde kontrolün sağlanmasına da imkân vermektedir. Oldukça maliyetli olan otomasyon sistemlerine ait yatırım ve operasyon maliyetlerinin tamamı sektör tarafından karşılanmaktadır¹⁰⁰ Aşağıdaki şekilde otomasyon sistemleri için yapılan yatırım maliyetleri görülmektedir.

⁹⁹ Resmî Gazete: **Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu (Kanun No: 5607)**. Tarih: 31/03/2007 Sayı: 26479.

¹⁰⁰ Akaryakıt Dağıtım Şirketleri, PETDER, **PwC Analizi**, 2018, s.5.

				Birim Yatırım Maliyeti (\$)	=	Toplam Yatırım Maliyeti (\$)
I İkmal	Antrepo Sayısı	Sayaç Sayısı ² (-120)	×	350.000	=	42.000.000
						+
II Depolama	Depo ve Antrepo Tankı Otomasyonu	Toplam EPDK Lisanslı Tank Sayısı (-1.280)	×	22.000	=	28.160.000
						+
	Terminal Kamera Sistemleri	Terminal Sayısı(-100)	×	70.000	=	7.000.000
						+
III İstasyon İkmal	İstasyon Tank Otomasyonu	İstasyon Sayısı x 4 ³ (-52.000)	×	1.000	=	52.000.000
						+
IV Satış	Pompa Otomasyonu	Toplam Pompa Sayısı ⁴ (-60.000)	×	1.200	=	72.000.000
						+
	Köy Pompası Otomasyonu	EPDK Lisanslı Köy Pompası Sayısı (-1.600)	×	4.500	=	7.200.000
						+
	Tarımsal Amaçlı Satış Tankeri Otomasyonu	EPDK Lisanslı Tarımsal Amaçlı Satış Tankeri Sayısı (-1.200)	×	6.250	=	7.500.000
						=
						~216 milyon \$

Şekil 2.1: Otomasyon Sistemleri Yatırım Maliyetleri

Kaynak: Akaryakıt Dağıtım Şirketleri, PETDER, PwC Analizi, 2018, s.5.

1.Hesaplamalarda 30.06.2018 tarihli kurlar dikkate alınmıştır.

2.Dağıtım şirketlerinden alınan bilgiler doğrultusunda yaklaşık olarak tahmin edilmiştir.

3.Her istasyonda ortalama 4 ürün bulunduğu ve ürün başına bir tank kullanıldığı varsayılmıştır.

4.Her istasyonda ortalama 4-5 pompa bulunduğu varsayılarak hesaplanmıştır.

Aşağıda Turcas Petrol A.Ş.'ne ait örnek satışların maliyeti tablosu yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde genel olarak ortaya çıkan maliyetler, personel giderleri, amortisman ve itfa payları, elektrik, sigorta, iletişim, ofis, kira, danışmanlık ve lisans bedeli olarak kayıtlara alınmaktadır.

Tablo 2.1: Satışların Maliyeti

Satışların Maliyeti	1 Ocak - 30 Eylül 2018	1 Ocak - 30 Eylül 2017	1 Temmuz - 30 Eylül 2018	1 Temmuz - 30 Eylül 2017
Amortisman ve itfa payları	4.437.431	-	1.513.321	-
Personel Giderleri	2.017.770	-	626.978	-
İletim kapasite ve hizmet bedeli	558.050	-	136.194	-
Sigorta giderleri	466.048	-	154.650	-
Elektrik maliyeti	637.181	-	89.385	-
Dışarıdan sağlanan fayda ve hizmet	413.647	-	127.526	-
Bakım ve onarım giderleri	459.828	-	187.494	-
Ofis giderleri	113.318	-	32.591	-
Kira giderleri	92.774	-	28.411	-
Danışmanlık gideri	112.483	-	112.483	-
Lisans bedeli	7.000	-	-	-
Diğer	606.748	-	529.961	-
	9.922.278	-	3.538.994	-

Kaynak: Turcas Petrol A.Ş., 1 Ocak - 30 Eylül 2018 Ara Hesap Dönemine Ait Özet Konsolide Finansal Tablolara ait Denetçi Raporundan alınmıştır.

2.5 Gelirler

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin gelirleri esas faaliyetlerden olan akaryakıt satışlarından, yatırım faaliyetlerinden ve benzeri diğer gelirlerden oluşmaktadır. Aşağıda bu gelirlere ilişkin örnekler Opet Petrolcülük A.Ş.'ne ait 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 hesap dönemlerine ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınarak örneklendirilmiştir.

Aşağıdaki **Tablo 2.2**'de Opet Petrolcülük A.Ş.'ne ait esas faaliyetlerden diğer gelirleri örnek olarak yer almaktadır. **Tablo 2.2** incelendiğinde Opet Petrolcülük A.Ş. gelirleri esas faaliyetlerden diğer gelirler vadeli satışlardan kaynaklanan vade farkları, ticari alacakların kur farkları, hizmet gelirleri ve otopos tekpos gelirlerinden oluşmaktadır.

Tablo 2.2: Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler

	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
Vadeli satışlardan kaynaklanan vade farkı gelirleri	387.229	162.950
Ticari alacakların kur farkı gelirleri	126.157	64.342
Hizmet gelirleri	8.572	9.083
Konusu kalmayan şüpheli alacak karşılıkları	4.409	3.016
Otopos tekpos geliri	4.324	4.310
Diğer	29.246	48.142
	559.937	291.843

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

Aşağıdaki **Tablo 2.3**'de Opet Petrolcülük A.Ş.'ne ait yatırım faaliyetlerinden gelirler örnek olarak yer almaktadır. Tablo incelendiğinde yatırım faaliyetlerinden gelirlerin, temettü (kâr payı) gelirleri ve maddi ve maddi olmayan duran varlık satış karlarından, vade farklarından oluştuğu görülmektedir.

Bu işlemler VUK'na göre uygulanmaktadır.

Tablo 2.3: Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler

	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
Temettü geliri	52.118	13.124
Maddi ve maddi olmayan duran varlık satış karı	3.584	4.223
	55.702	17.347

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

Tablo 2.4'de Opet Petrolcülük A.Ş.'ne ait finansman gelirleri örnek olarak yer almaktadır. **Tablo 2.4** incelendiğinde finansman gelirlerinin faiz, kur farkı ve diğer gelirlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2.4: Finansman Gelirleri

	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
Faiz geliri	34.695	13.171
Kur farkı geliri	-	12.292
Diğer	-	159
	34.695	25.622

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

2.6 Giderler

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin faaliyetleri gereği diğer ticari işletmelere göre farklı giderleri de bulunmaktadır. Genel giderleri, personel, elektrik, dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler, ofis ve kira, danışmanlık vb. gibi sayabiliriz. Sektör özgü giderleri ise, amortisman ve itfa payları (diğer sektörlere göre çok daha fazla sabit kıymet yatırımı nedeniyle) ulusal marker ve otomasyon (bu giderler kaçakçılıkla mücadele için zorunlu yatırımlardır) lisans, risk sigortaları (diğer sektörlere göre çok daha fazla sabit kıymet yatırımı ve akaryakıt depolama, satım ve nakliyesi nedeniyle) finansman, ar-ge vb. gibi giderleri sayabiliriz.

Gider kalemlerinden olan kayıt dışı ile mücadele ülkelerin önemli problemlerinden biridir. Bu durumla mücadele etmek amacıyla farklı önlemler alınmaktadır. Akaryakıt sektöründe de kayıt dışı ekonomiye ciddi anlamda kayıplar yaşatmaktadır. Türkiye'de kayıt dışı akaryakıt ile mücadele kapsamında bazı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler kapsamında en önemli olan otomasyon sitemine geçilmesi olmuştur. Bu sisteme geçişin maliyetinin tamamı, akaryakıt ana dağıtım işletmelerince karşılanmaktadır. Sektördeki işletmeler bu konuda oldukça ciddi yatırım maliyetlerini yerine getirmiştir. Bu sayede Türkiye'de ürünlerin ikmalinden son tüketiciye ulaşana kadarki tüm süreçte otomasyona geçilmesi mümkün olmuştur. Otomasyon ile her aşamada ilgili kuruluşlara anlık raporlama yapılabilmektedir. Benzer ülkelerden farklı olarak otomasyona geçilmesi ana dağıtım işletmelerinin ek yatırımlar yapmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu durum ana dağıtım işletmelerinin ek faaliyet giderlerine katlanmasını zorunlu kılmıştır. Akaryakıt dağıtım işletmelerinin karşılaştıkları giderler aşağıdaki şekilde yer almaktadır.¹⁰¹

¹⁰¹ Akaryakıt Dağıtım Şirketleri, PETDER, **PwC Analizi**, 2018, s.5.

Akaryakıt İstasyon Otomasyonu ve Market Yönetimi¹⁰²

Akaryakıt istasyonları için uluslararası bir pazarlama şirketi olan Orpak, bir akaryakıt istasyonunun başarılı bir şekilde yönetimi için ihtiyaç duyulan (akaryakıt ve market ürünleri gibi) her şeyi içeren güzel ve kullanımlı bir yazılım hazırlamıştır. Üç modülden oluşan bu yazılım, hem akaryakıt satışlarını, hem market satışlarını hem de gün ve dönem sonlarında ön muhasebeye gerekecek her türlü bilgiyi sağlıklı bir şekilde vermektedir. Bu Otomasyon sisteminin ülkemizde de pazarlaması yapılmakta olup, akaryakıt istasyonlarında kullanılmaktadır.

Kayıtdışı akaryakıt tespiti için kullanılan ulusal marker,	Dijitalleşme sürecinde e-defter, e-fatura, e-kayıt için yapılan yatırımlar,
İdareye anlık raporlama için depolarda kullanılan sayaçlar,	Tüm ürün fiyatını karşılayacak teminat mektubu tutma zorunluluğu,
Ürün takibinde kullanılan bayi ve depo otomasyon sistemleri,	Yıllık EPDK ödemeleri,
ÖTV'nin peşin ödenmesi,	İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanı istihdamı,
Her bir pompa için bulunması gereken yazar kasa bakım ve operasyonu,	Mevzuat farklılıklarından dolayı Türkiye'de istasyon kurulum arazilerinin daha geniş olma zorunluluğu,
Dağıtıcılar tarafından fiziken tutulan ve fonlanan 20 günlük ulusal stok tutma zorunluluğu	Vergi toplama yöntemlerinin yarattığı ilave finansman yükü, referans ülkelere göre ilave gider kalemleridir.

Şekil 2.2: Akaryakıt Dağıtım Şirketlerinin Faaliyet Giderleri

Kaynak: Akaryakıt Dağıtım Şirketleri, PETDER, PwC Analizi, 2018, s.5;

<https://www.pwc.com.tr/tr/sectorler/enerji/akaryakit-dagitim-sektorunun-gundemi/akaryakit-dagitim-sektorundeki-fiyat-gelismelerine-iliskin-degerlendirmeler-nisan.pdf>

¹⁰² <https://www.orpak.com/solutions/foresite-automation-and-foresite-store/>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMELERİNDE MUHASEBE SİSTEMİ

Bu bölümde akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin kuruluş süreci anlatılacak, kullanılan belgeler, muhasebe kayıt düzeni, maliyetler, stoklar VUK'na göre anlatılacaktır. Bu amaçla akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin uyguladıkları süreçler, stoklar, satış şekilleri, ipotek, intifa, kira şerhi, ariyet ve prim gibi özellikli durumlar açıklanmıştır. Bundan sonra, akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde muhasebe uygulamaları, önemli hesap, işlem akaryakıt ana dağıtım işletmeleri faaliyetleri çerçevesinde açıklanarak muhasebe kayıtlarına yer verilmiştir.

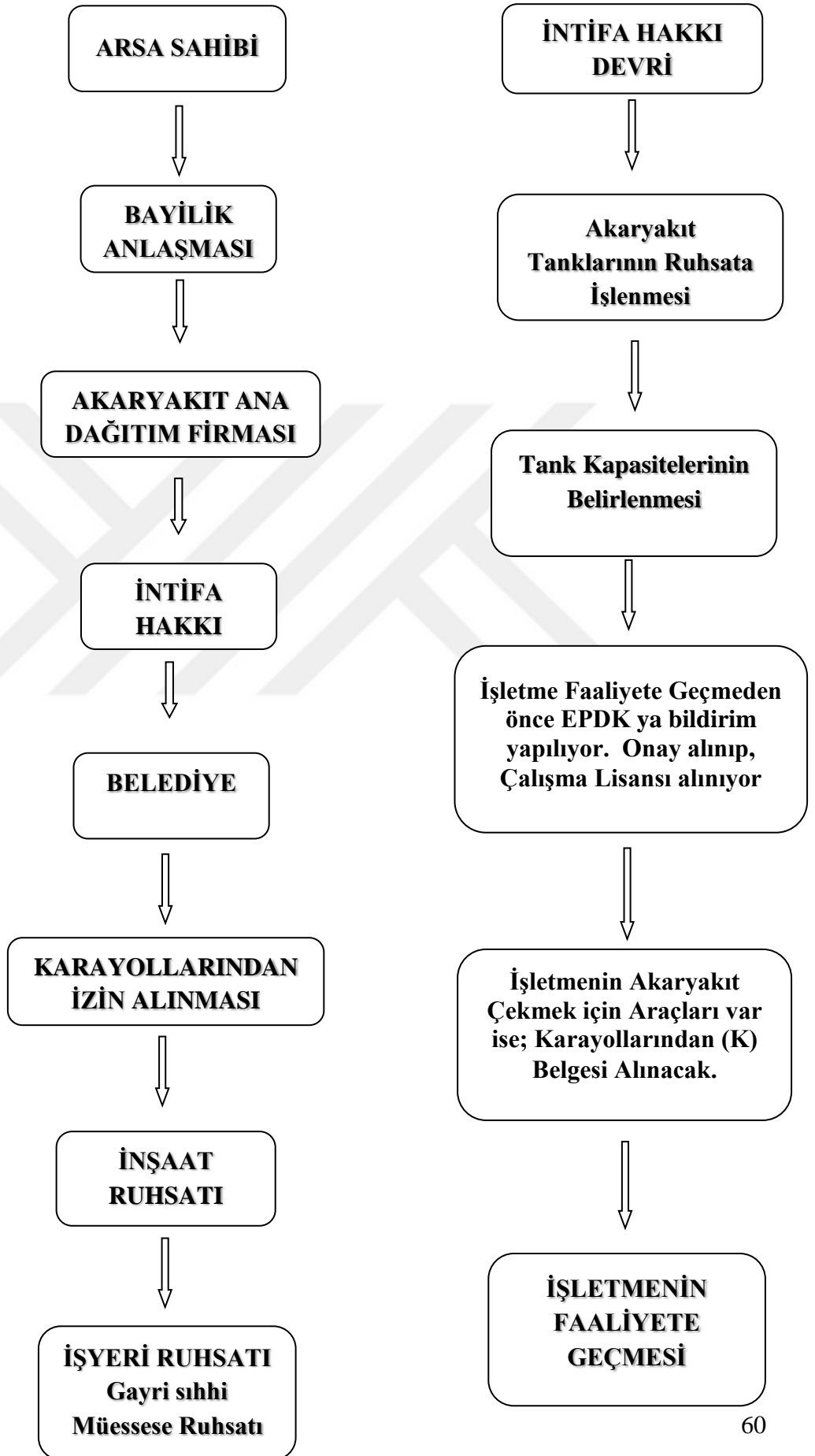
3.1 Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Faaliyet ve Bayilik Verme Süreci

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, faaliyetleri ve tüzükleri gereği tüm kuruluş işlemlerini tamamladıktan, gerekli ruhsat izin, belge ve EPDK Dağıtıcı Lisanslarını aldıktan sonra, ticarete başlayabilirler.

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri kuruluş işlemleri tamamladıktan sonra, bayilik verme yetkileri başlar. Sonra akaryakıt istasyonu arsa sahipleri ve/veya işletmecileriyle bayilik sistemi ile anlaşma yoluna gitmeye başlarlar. İlk iş olarak bayi adaylarından teminatları alır, yatırım bedelinde anlaşır, satış şartlarını belirler ve sonra bayilik sözleşmesini akdederler. Genel olarak akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile akaryakıt istasyonu mülk sahibi ve/veya işletme sahibi arasındaki süreç **Şekil 3.1** de gösterilen sıralamaya göre çalışır.

Bu süreç başlamadan önce, akaryakıt ana dağıtım işletmesi adına yatırımlar müdürlüğü ve bu müdürlüğe bağlı çalışan kişiler ile akaryakıt istasyonu mülk sahibi veya işletmecisinin yetkilileri sürekli görüşmeler, pazarlıklar yapar. Anlaşma süreci, önce ana dağıtım işletmesinin yatırımlar koordinatörlüğü ve/veya yatırımlar müdürlüğü nezdinde olgunlaşır, mutabakat sağlandığında konu akaryakıt ana dağıtım işletmesinin daha üst seviyedeki yatırım direktörlüğü veya yatırımlar genel müdür yardımcılığı seviyesine taşınır, burada imza aşamasına gelinir.

Şekil 3.1. Akaryakıt İstasyonu Bayilik Süreci

Sürecin bu aşamasında akaryakıt ana dağıtım işletmesi çalışılacak süreçte uygulanacak ilke prensip ve zorunlu şartları istasyon işletmecisi veya mülk sahibine aktarır. Diğer taraftan istasyon işletmecisi veya mülk sahibi de kendi finansal taleplerini ve diğer isteklerini karşı tarafa anlatır. Buradaki süreç de tıpkı sahadaki süreç gibi genellikle bir iki defada netleşmez ve bur görüşmeler, tarafların karşılıklı tüm taleplerde uzlaşma noktasına kadar devam eder.

Tarafların görüşmeleri devam ederken akaryakıt istasyonunun değerlemesinin yapılması gerekmektedir. Ön istihbarat kabul edilen bu araştırmalar aşağıda özet olarak belirtilmektedir.

Aday istasyonun ve işletmenin yasal durumu ile ilgili aşağıdaki araştırmalar yapılmalıdır.

Tapu kayıtlarına göre “intifa hakkı ve kira şerhi” kontrol edilmeli, varsa gayrimenkulün üzerindeki hakların tarih ve süresi mutlaka incelenmelidir.

EPDK lisansı, İşyeri Açma ve Gayrisihhi Müessese Çalışma Ruhsatı, Bayilik Lisansı varsa LPG Bayilik Lisansı incelenmeli ve kontrol edilmelidir.

Asgari Mesafe Tespit Tutanağı kontrol edilmelidir.

Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği gereği 1.1.2005 tarihinden sonra aynı yönde açılacak olan akaryakıt istasyonları arasında şehirlerarası yollarda 10 km, şehir içi yollarda 1 km minimum mesafe şartı olmasına dikkat edilmelidir.

Geçiş Yolu İzin Belgesi kontrol edilmelidir.

Güncel mevzuat düzenlemeleri kapsamında gerekli diğer kontroller yapılmalıdır (asgari parsel büyüklüğü, parsel yaklaşma mesafeleri vb.)

Aday akaryakıt istasyonlarının hem bina olarak hem araç giriş çıkış durumunun standartlara uygunluğu açısından aşağıdaki saha araştırmaları yapılmalıdır.

İstasyon alanı ve çevresi, Kanopi alanı, pompa adası, tabanca adedi, depo kapasitesi gibi hususlar akaryakıt ana dağıtım işletmeleri için, bayiliğin verilmesinde en önemli etkenler arasında yer aldığı için, bu gibi yazılı ve görsel (fotoğraflarla desteklenerek) saha araştırmaları yapılmalı, raporlanmalı ve bayi dosyasına konmalıdır.

İşlem sırasında istasyona giriş çıkış yoğunluğu gözlemlenmeli, trafik hacim haritası” ile uyumluluğu kontrol edilmelidir

Yakın çevrede mevcut istasyon işletmecileri ve malikleri ile görüşmeler yapılmalıdır.

İstasyonun en az son 3 yıllık akaryakıt ve LPG otomasyon verileri alınmalıdır.

Bayilik verilecek akaryakıt istasyonunun gayrimenkulüne ilişkin, akaryakıt ana dağıtım işletmesi tarafından sağlanacak kurumsal giydirme desteği ve/veya finans desteği için, emsal arsa, bina ve satış tahmini belirlenerek, aşağıdaki maliyet değer tespiti çalışmaları yapılmalıdır.

Gayrimenkul (arsa ve bina) değerlendirme faaliyetinde en sık ve kolay kullanılan yöntem emsal karşılaştırma yöntemidir. Bu yöntemde, temel olarak akaryakıt istasyonlarının ticari fonksiyonunu etkileyen faktörler göz önünde bulundurularak değer karşılaştırmaları yapılmalıdır.

Maliyet yöntemi kullanılarak gerçekleştirilecek çalışmalarda dört önemli husus bulunmaktadır. Bunlar,

1. Aday istasyonda tahminen günlük ve yıllık satış kapasitesi,
2. Arsa değerinin tespiti,
3. Bina maliyetlerinin hesaplanması,
4. Bir istasyonun eksiksiz kurulması için gereken diğer maliyetlerdir.

Tüm bu çalışmalar yapıldıktan sonra değerlemesi yapılan bu istasyondaki gelir kapitalizasyonunun araştırılması, hesaplanması ve net bugünkü değeri tespit edilmelidir.

Son olarak, mevzuatın gerektirdiği özellikler ile uyulması gereken kurallara uyulup uyulmadığı kontrol edilmeli ve bayilik akdi ile diğer hakların tesisine başlanmalıdır.

Bütün süreçlerde anlaşma sağlandıktan sonra bu defa akaryakıt ana dağıtım işletmesinin bayisi olacak olan istasyon işletmecisinden istenmesi gereken evrak ve belgelere sıra gelir.

Bu evrak ve belgeler sırası ile aşağıda belirtilmektedir.

A) Bayiden Alınacak Evraklar

1. Tapu fotokopisi
2. Tapu Takyidat Belgesi (Tapu üzerindeki hakları gösteren belge)
3. İmza Sirküleri (noter tasdikli)
4. Ticaret Sicil Gazetesi
5. Ticaret Odası Faaliyet Belgesi aslı veya sureti
6. Vergi Levhası Fotokopisi
7. Diğer (Vekâletname, Kuruluş Sözleşmesi vb.)
8. Geçiş Yolu İzin Belgesi
9. Onaylı Avan Proje (Vaziyet Planı)
10. İnşaat Ruhsatı
11. İnşaat Ruhsatına Ait Tasdikli Vaziyet Planı
12. İskân Belgesi
13. İşletme Ruhsatı
14. İstikamet Rölevesi
15. Röperli Kroki
16. GSM Ruhsatı
17. EPDK Lisansı

B. Bayiye İmzalatılacak Evraklar

1. Bayilik Sözleşmesi 2 Adet
2. Taahhütname 2 adet (Sözleşme Eki)
3. Protokol 2 adet
4. Otobil Bayilik Sözleşmesi 2 adet

5. Bakım Mutabakatı Formu 1 adet
6. Ariyet Sözleşmesi 2 adet
7. Muvafakatname
8. Kefaletname
9. Taahhütname
10. Fesihname

C. Bayiden Alınması Gereken Teminatlar

1. İntifa ya da Kira Şerhi Belgeleri
2. İpotek Belgeleri
3. Banka Teminat Mektubu
4. Verilecek Borç Karşılığı Alınacak Çek/Senet/Fatura

D. Doldurulması Gereken Formlar

1. Bayilik Anlaşması Özeti (Bayi Kod Talebi)
2. İstasyon Açma Talep Formu
3. Protokol Talep Formu
4. DCF (Discounted cash flow) Bir projeyi değerlendirme yöntemi
5. İş İstek Formu

Bir akaryakıt ana dağıtım işletmesinin bayisi olacak olan akaryakıt istasyon işletmesi, evrak ve belgelerini tamamladıktan sonra sıra akaryakıt istasyonunun faaliyette bulunması için, gereken sürece gelir. Bu aşamada, akaryakıt istasyonunun faaliyeti ile ilgili olan ve işletmeciliğinin başlayabilmesi için gereken bazı izin, ruhsat ve bir takım resmi evrakların tamamlanması gerekir.

Bu süreç **Şekil 3.1**'de özet olarak belirtilmektedir.

Böylece bayilik verilecek akaryakıt istasyonu değerlemesi tamamlandıktan ve gereken evrak ve belgeler sonra, ticari faaliyet bir adım daha ileriye gidecek ve süreç işlemeye başlayacaktır. Bu aşamadan sonra, akaryakıt istasyon işletmesi ile akaryakıt ana dağıtım işletmesi arasında akaryakıt ve LPG ürünleri alım satımı başlayacak ve muhasebe süreci devreye girecektir.

3.2. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Muhasebe Kayıt Düzeni

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin, konsolide finansal tablolarını, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'nun 28676 sayılı Resmi Gazete'de, 13 Haziran 2013'de yayınlanan II seri, 14.1 no'lu Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği'ne uygun olarak hazırlamaları gerekmektedir. Aynı zamanda adı geçen tebliğin 5. Maddesine göre Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) / Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ile ek ve yorumlarını esas almaları gerekmektedir. Türkiye'de yerleşik akaryakıt ana dağıtım şirketleri, muhasebe kayıtlarının tutulmasında ve kanuni finansal tabloların hazırlanmasında, vergi mevzuatına, Vergi Usul Kanununa (VUK), Türk Ticaret Kanununa (TTK), Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) düzenlemelerine ve Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan Tekdüzen Hesap Planı (TDHP)'na uymak zorundadır.

3.3. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinin Muhasebe Sistemi ve Sektöre Özgü Durumlar

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde muhasebe sistemi diğer ticari işletmelere göre sektör yapısından da kaynaklı olarak farklılık ve özellik göstermektedir. Öncelikle ticari faaliyetlerinin ana ürünü olan, akaryakıt ve yan ürünleri, tehlikeli madde olarak bilinmekte ve bu ürünler yanıcı, patlayıcı, parlayıcı madde olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, bu ürünler tehlikeli kimyasal madde olarak değerlendirilmekle birlikte, uçucu özellikleri gereği, hava sıcaklığına göre yoğunlukları değişmektedir. Bu özellikleri ile de diğer ticari ürünlerden ve sektörlerden doğal olarak ayrılmaktadır.

Bir diğer özellik ise, akaryakıt ürünlerinin riskleri nedeni ile olası bir tehlike anında (infilak, yangın, patlama vb. gibi) mal sahibine, üçüncü kişilere ve komşulara vereceği zararlarda diğer ticari ürünlere göre farklılık göstermesidir. Bu gibi riskler nedeni ile zorunlu ve ihtiyari olarak yapılması gereken risk sigortaları da daha yüksek değerlere mal olmaktadır.

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, satışlarının bir bölümünü direkt olarak kendileri satarken, satışlarının önemli bir bölümünü ise sektörün yapısı gereği, bayilik sistemi üzerinden gerçekleştirmektedirler.

Bu ve benzeri sektörel özellikler nedeni ile akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin bayileri ile olan ticari ilişkileri de kendi dinamiğine göre şekillenmiştir. Bu dinamikler neticesinde, prim sisteminin olması, satılan ticari ürün bedellerinin yüksek olması ve her gün ürün alınmaya devam edilme riski de yükseltmektedir. Buradaki riskleri bertaraf etmek ve/veya garanti altına almak için, bir takım ticari güvenceler getiren teminat mektubu, ipotek, intifa, kira şerhi gibi enstrümanlar kullanılmaktadır.

Akaryakıt sektörünün kendine has özelliklerinden oluşan tüm bu farklılıklar, muhasebe sistemini de farklı ve özellikli bir duruma getirmiştir. Hem parlayıcı, patlayıcı madde ticareti, hem de getirdiği tehlike ve ticari riskler diğer sektörlerde olmayan, daha az olan ve/veya kullanılmayan muhasebe kayıtlarını zorunlu kılmaktadır.

3.4. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinde Muhasebe Uygulamaları ve Denetim

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin muhasebe ve stok uygulamaları, Türk Ticaret Kanununa göre kurulmuş diğer şirketlere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Ana faaliyeti yanıcı parlayıcı, patlayıcı ürün satmak olan bu işletmelerde ürünlerin yoğun satılması, kâr marjının düşük olması ve hem Enerji Piyasası Düzeleme Kurumu'na tabi olması hem de haksız rekabet başta olmak üzere çeşitli rekabet denetiminin Rekabet Kurumu tarafından yakın takip edilmesi ve büyük tutarlarda ceza müeyyidelerinin olması, bu sektördeki muhasebe kayıt ve düzeninin de son derece dikkatli tutulmasını ve sıkı bir iç denetim sisteminin varlığını gerektirmektedir.

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin birden fazla dolun tesisinin (terminali) olması için ve her bir dolun tesisinde yüksek sirkülasyon olması için, düzgün/etkin bir muhasebe düzenini gerektirmektedir.

Öte yandan, akaryakıt ana dağıtım işletmeleri zorunlu olarak Enerji Piyasası Denetim Kurumu tarafından anlık denetlenen elektronik bir otomasyon sistemi kullanılmaktadır. Bütün bu özel durumlar nedeni ile akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin muhasebe sistemi ve düzeni kendine has bir özellik gerektirmektedir.

Aşağıda akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin yaygın muhasebe uygulamalarına örnekler verilmektedir. Bu örneklerdeki kayıtlar VUK'na göre yapılmıştır. Ayrıca gerekli yerlerde TFRS'ye göre farklılıklar açıklanmıştır.

3.4.1. Stoklar

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde stokların büyük bir kısmı akaryakıt ürünlerinden meydana geldiği ve sürekli yeni akaryakıt stoklara ilave edilip çıkış olduğu için, genel olarak Fifo, Lifo, ortalama maliyet gibi stok değerlendirme yöntemleri kullanılmamakta, anlık ölçüm değerlerine göre stok takibi ve maliyet yöntemi uygulanmaktadır. Örneğin: Üç ayda bir geçici vergi dönemlerinde tüm stoklar sayılmakta, kaydi – fiili mutabakat mutlaka sağlanmaktadır, son gün yapılan, fiili ölçüm ile kaydi değerler arasında yasal fire oranlarından fazla fark varsa, bu fark ayrı bir kayıtla işlem görmektedir. Yasal fire oranı dışında 100 litre fazla zayi varsa bu miktar en son alınan faturadaki alış tutarı ile çarpılmak sureti ile bulunacak tutar kanunen kabul edilmeyen giderlere atılacaktır.

Üç ay sonunda yapılan sayıma göre fiili stok tutarı kaydi stok tutarından 150 litre fazla ise bu durumda yine son alınan faturadaki alış tutarı ile 150 litre çarpılacak ve elde edilen tutar 153 hesaba ilave edilerek karşılığındaki tutar da 621 hesabın alacağına kaydedilerek, dönem sonu itibarıyla fiili – kaydi stok mutabakatı sağlanacaktır. Bu uygulama VUK'na göre yapılmaktadır.

3.4.1.1. Akaryakıt Alımı

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, satacakları ürünü genellikle Tüpraş'tan almalarına karşın, bunları ithal etme imkânları da vardır. Bu alternatif seçeneğe rağmen maliyet ve operasyon zorlukları ve finansman avantajları nedeni ile şirketler, ağırlıklı olarak akaryakıtlarını Tüpraş'tan almaktadırlar. Tüpraş, EPDK'nın belirlemiş olduğu fiyattan akaryakıtı kendi tesislerinde yapmakta ve sevk irsaliyesi ile ürünleri göndermekte, akabinde elektronik faturayı alıcı işletmeye göndermektedir. Alıcı akaryakıt dağıtım işletmesi ürünün faturası geldiğinde aşağıdaki yevmiye kaydı ile ürünü kayıtlarına almaktadır. Alınan ürünler, irsaliye ile kayıtlara intikal ettirilir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
153	Y. İçi alımlar	Motorin 23.000 lt	126.500,00	
324	Fat. Bek. mallar	Motorin 23.000 lt		126.500,00
Toplam			126.500,00	126.500,00

Daha sonra ürüne ilişkin fatura geldiğinde aşağıdaki yevmiye kaydı yapılarak alınan ürüne ilişkin alım kayıtları tamamlanır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
324	Faturası beklenen mallar	Motorin 23.000 lt	126.500,00	
191	İndirilecek KDV	Motorin 23.000 lt	22.770,00	
320	Satıcılar	Motorin 23.000 lt		149.270,00
Toplam			149.270,00	149.270,00

Ürünün ödeme vadesi geldiğinde ürün bedeli ödenerek bu faturaya/ürüne ait işlem tamamlanmış olur.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320	Satıcılar	.. sayılı fatura ödemesi	149.270,00	
102	Bankalar	.. sayılı fatura ödemesi		149.270,00
Toplam			149.270,00	149.270,00

3.4.1.2 Dâhili Akaryakıt Transferi

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, Tüpraş'tan aldıkları ürünleri önce kendi dolun tesislerine aktarmakta, dönem dönem ihtiyaç olduğunda veya Tüpraş'ta bir an için ürün bulunmaması durumunda, kendi dolun tesisleri arasında akaryakıt transferi yapabilmektedirler. Bu şekildeki akaryakıt transferlerinin kaydı aşağıdaki şekilde yapmaktadırlar.

YEVMİYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
153	Y. İçi Alımlar	23.000 lt. Körfez Termi.	149.277,00	
153	Y. İçi Alımlar	23.000 lt. Marmara Ter.		148.208,00
324	Fat.Bekl. Hiz.	23.000 lt nakliye		1.069,00
Toplam			149.277,00	149.277,00

Terminaller arası nakli yapılan ürünün taşıma hizmeti faturası geldiğinde muhasebe kaydı yapılır.

YEVMİYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
324	Satıcılar	... sayılı fatura ödemesi	916,46	
191	İnd. KDV.	... sayılı fatura ödemesi	164,96	
320	Satıcılar	... sayılı fatura ödemesi		1.081,42
Toplam			1.081,42	1.081,42

Nakliye hizmeti faturasının ödemesi yapılarak nakli yapılan ürüne ait işlemin muhasebe kayıtları tamamlanır.

YEVMİYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320	Satıcılar	.. Sayılı fatura ödemesi	1.081,42	
102	Bankalar	.. Sayılı fatura ödemesi		1.081,42
Toplam			1.081,42	1.081,42

3.4.1.3. Stok Fazlası

Dönem sonlarında stok sayımı yapıldığından stok fazlası çıkarsa bir tutanakla ürünün cinsi miktarı tespit edilir, ilgili personel tarafından bir tutanakla imza altına alınır ve bu farklılığı giderilmesi için aşağıdaki muhasebe kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
153	Y. İçi Alış	Motorin sayım farkı	144,50	
621	Y. İçi Satış	Motorin sayım farkı		144,50
Toplam			144,50	144,50

3.4.1.4. Fire/Stok Noksanı

Akaryakıt ürünlerinin rafineri veya dağıtım şirketi depolarından alınması, nakliyesi, bayi tanklarına boşaltımı ve kullanıcılara perakende satışı sürecinde çeşitli sebeplerden dolayı fire ve fazlalıklar meydana gelebilmektedir. Buna göre;

- Akaryakıt, dağıtıcı işletme ana depolarından litre esasına göre tankerlere teslim edilmekte olup teslim edilen litreler 15 derece sıcaklığa göre hesaplanarak fatura edilmektedir. Bu nedenle teslim edilen hacim ile fatura edilen hacim arasında % 1,5'a varan farklar oluşabilmektedir.
- Tüm dünyada, dağıtım şirketi depoları yer üstünde, akaryakıt istasyonu tankları ise yer altındadır. Dolayısıyla akaryakıtın sıcaklığı değişmekte, hacimsel artış veya azalış meydana gelmektedir.
- Nakliye süresinin uzunluğu veya tanker üzerinde bekletme yapılması durumunda da sıcaklık değişimi ile orantılı hacim değişiklikleri oluşmaktadır.
- Ana depolardan tankerlere ve bayi tanklarından araç depolarına teslim sırasında kullanılan akaryakıt sayaçları +/- % 0,5 toleransla çalışmaktadırlar.
- Depolarda (dağıtıcı ve bayi) belirli bir stok bulundurma zorunluluğundan dolayı, buharlaşma sebebi ile (özellikle yaz aylarında daha fazla olmak üzere) kayıplar oluşmaktadır.

- f) Tank diplerinde oluşan tortuların (su, çamur, pas vb.) temizlenmesi sırasında atık yakıt ortaya çıkabilmektedir.
- g) Siyah mal tabir edilen fuel-oil cinslerinde alım ve satımlarda, kantarlar arasındaki tartı farklılıklarından dolayı fire veya fazlalıklar meydana gelmektedir.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK), 27.6.2007 tarihinde yayınladığı “Petrol Piyasasında Dağıtıcı Lisansı Sahiplerinin Bayi Denetim Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Kurul Kararı” gereği akaryakıt istasyonlarında elektronik sistemli stok takip sistemi zorunluluğu getirmiştir. EPDK 1.6.2015 tarihinde son halini verdiği "EK-1 İstasyon Otomasyon Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar, Genel Açıklamalar" bölümünde; "akaryakıt ürünlerinde kaydi stok ile fiili stok arasındaki farkın (fire veya fazlalığın) en fazla +/- %3 (Yüzde Üç) olması gerektiği" ni kararlaştırmıştır.

EPDK'nın söz konusu kararı gazyağı, fuel oil türleri ve makine yağlarını kapsamamaktadır. Dolayısıyla söz konusu ürünlerde eskiden kullanılan fire/fazlalık oranlarının kullanılması yerinde olacaktır.

Fire, akaryakıtın alımından dağıtıcı firmanın deposuna taşınması sırasında ya da depoda beklerken buharlaşma sonucu oluşabilmektedir. Ticaret odaları her yıl fire ve zayıt oranlarını açıklamaktadır. Akaryakıt ana dağıtım işletmesinin depolarının bulunduğu illerdeki ticaret odalarının belirlediği fire ve zayıt oranları kullanılmaktadır. Örneğin; İstanbul Ticaret Odasının 2019 yılında yayınladığı akaryakıt fire oranları aşağıdaki gibidir.¹⁰³

CİNSİ	FİRE VEYA FAZLALIK/NOKSANLIK ORANI		
	Artı / Eksi	Oran	Yüzde
Benzinler	Artı / Eksi	3,00%	Yüzde 3
Motorinler	Artı / Eksi	3,00%	Yüzde 3
Gazyağı	Artı / Eksi	1,50%	Yüzde 1,5
Makine Yapı	Artı / Eksi	1,00%	Yüzde 1,5
Fuel Oil türleri	Artı / Eksi	7,5%0	Binde yedibuçuk

¹⁰³ <http://www.ito.org.tr/wps/portal/bilgi-bankasi/fire-randiman?prmPageId=BM5&initView=true#>

Tespit edilen fireler/noksanlıklar, açıklanan fire oranları dâhilinde olması durumunda gider yazılabilmekte, söz konusu oranları aşması durumunda ise aşan tutar zarar olarak yazılabilmektedir. Akaryakıt istasyonu işletmelerinde firelerin muhasebeleştirilmesine ait örnek aşağıda yer almaktadır.

Fire oranları içindeki noksan kayıp için aşağıdaki kayıt yapılmaktadır.

YEVMIYE FİŞİ				
621	Y. İçi Satış	Motorin sayım farkı	144,50	
153	Y. İçi Alış	Motorin sayım farkı		144,50
Toplam			144,50	144,50

Kayıp/noksan fire oranlarının üzerinde ise, fire oranı kısmına kadar olanı gider kaydedilmekte, onun üzeri kabul edilmeyen giderlere alınarak noksan kayıp için aşağıdaki kayıt yapılmaktadır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
621	Y. İçi Satış	Motorin sayım farkı	144,50	
689.01	KKEG	Motorin sayım farkı	100,00	
153	Y. İçi Alış	Motorin sayım farkı		244,50
Toplam			244,50	244,50

3.4.2. Akaryakıt Satışları

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, Tüpraş'tan aldıkları ürünleri önce kendi dolum tesislerine aktarmakta, buradan da müşterileri olan Akaryakıt İstasyon İşletmecilerine kendi kar marjlarını ekleyerek satmakta ve peşin ve vadeli olmak üzere 2 türlü satış yapmaktadırlar. Bu işlemler için aşağıdaki şekillerde yevmiye kaydı yapılmaktadır.

3.4.2.1. Peşin Satışlar

Peşin satışların iki özelliği vardır, birinci özellik indirim oranı yüksektir yani akaryakıtın fiyatı daha ucuzdur, ikinci özelliği akaryakıt bedeli ya ürün alınmadan

bedeli banka yolu ile havale edilir, sonra ürün alınır ya da karşılığında teminat olması nedeni ile hiçbir riski olmayan günlük çek alınarak ürünün bedeli ödenir.

Ürün satılırken aşağıdaki şekilde kayıtlara alınır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alıcılar	10.000 lt. Benzin	7.976,80	
391	Hes. KDV	10.000 lt. Benzin		1.216,80
600	Y. İçi Satış	10.000 lt. Benzin		6.760,00
Toplam			7.976,80	7.976,80

Ürün bedeli havale ile geldiğinde aşağıdaki şekilde kayıtlara alınır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
102	Bankalar	.. sayılı fatura ödemesi	7.976,80	
120	Alıcılar	.. sayılı fatura ödemesi		7.976,80
Toplam			7.976,80	7.976,80

3.4.2.2. Vadeli Satışlar

Vadeli satışlarda ise indirim oranı daha düşüktür ya da vadesine göre hiç indirim olmayıp direkt liste fiyatı üzerinden ürün satılmaktadır. Burada da iki türlü tahsilat yöntemi vardır, ya daha önce verilmiş olunan avanstan ürün satış bedeli düşülür ya da karşılığında teminat alınmış bulunan vadeli çek karşılığı satış bedeli tahsil edilir.

Vadeli ürün satıldığında aşağıdaki gibi muhasebe kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alıcılar	15.000 lt. Benzin	10.089,00	
391	Hes. KDV	15.000 lt. Benzin		1.539,00
600	Y. İçi Satış	15.000 lt. Benzin		8.550,00
Toplam			10.089,00	10.089,00

Vadeli ürün bedeli havale ile geldiğinde aşağıdaki şekilde kayıtlara alınır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
101	Alınan çekler	.. sayılı fatura ödemesi	10.089,00	
120	Alıcılar	.. sayılı fatura ödemesi		10.089,00
Toplam			10.089,00	10.089,00

3.4.2.3 Elektronik Satış Sistemleri (Otobil, Otoblim, Taşıt Tanıma vb. gibi) Kullanılarak Yapılan Satışlar¹⁰⁴

Elektronik satış sistemi, kurumsal şirketlerin veya gerçek kişilerin anlaşmalı oldukları akaryakıt ana dağıtım işletmesinin istasyon bayilerinden akaryakıt alımlarını kolaylaştıran ve indirim sağlayan bir filo satış yönetim sistemidir. Taşıt tanıma cihazı veya elektronik anahtarlık bulunduran araçlar, akaryakıt istasyonundan nakit veya kredi kartı ödemesi olmadan, istasyona yanaşarak (sözleşmede anlaşmalı olduğu miktarda) akaryakıtını alır. Elektronik satış sistemi (radyo frekanslı taşıt tanıma RFID / radio-frequency identification) aynı zamanda dolun, fatura ve km sayacı bilgilerini elektronik ortamda toplayarak takip kolaylığı sağlar. Toplu faturalama işlemi belirli periyotlarda (15 günde bir) dağıtım şirketi ve sistem kullanıcısı şirketler arasında gerçekleşir.

Akaryakıt ana dağıtım şirketleri, kamu kurumu tüzel ve gerçek kişilere işleriyle ilgili taşıt tanıma (Otobil, Otoblim, vb. gibi) ve benzeri sistemleri geliştirerek ve özel anlaşmalara dayanarak akaryakıt satabilmektedirler. Bu tür akaryakıt ana dağıtım işletmeleri söz konusu satışlarını aşağıdaki şekillerde gerçekleştirmektedirler. Bu tür elektronik satışların iki yöntemi vardır.

Kurumsal Satışlar

Kurumsal satış, akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile kurumsal müşteri arasında akdedilen satış sözleşmesine istinaden yapılan bir satış şeklidir. Bu satış yöntemine göre, akaryakıt ana dağıtım işlemesi (kamu kurumu ve tüzel kişi özel firmalara)

¹⁰⁴ Petder-PWC Elektronik Satış Sisteminin Değerlendirilmesi Sektör Çalışması 2019/4

müşterilerine her araca takmaktadır. Böylece hem akaryakıtın tüketimi takip edilmekte hem de suiistimal edilemeyecek şekilde kontrol edilebilmektedir. Bu yöntemle kurumsal firmanın çalışanları firmaya ait araçlarla elektronik satış yapmaya yetkili herhangi bir akaryakıt istasyonuna giderek limiti dâhilinde istediği miktarda akaryakıt alabilmektedir. Bu yöntemle yapılan satışlarda daha önce araçlara otomatik satış sistemi tanımlı olduğu için, herhangi bir nakit/kredi kartı veya başka bir ödeme aracı ile ödeme yapmadan akaryakıtı alıp istasyondan ayrılır.

Daha sonra (68 seri No'lu Katma Değer Vergisi mükelleflerinin ödeme kaydedici cihazları kullanmaları mecburiyeti hakkında kanunla ilgili genel tebliğ) onbeş günde bir kurumsal müşterinin tüm araçlarına yapılan satış toplamı kadar bir fatura akaryakıt dağıtım firması tarafından düzenlenir ve kurumsal tüketiciye ulaştırılır. Akaryakıtı satan istasyon işletmesi de sattığı ürün bedeli kadar, dağıtıcı firma ile arasındaki anlaşma indirim oranlarını dikkate alarak o döneme ilişkin tüm satışları defaten akaryakıt dağıtım firmasına fatura eder. Yıllarında ise takvim yılı atlamayacak şekilde fatura edilir.

Böylece o fatura dönemi içerisinde, akaryakıt istasyon işletmeleri tüm elektronik satışları dağıtım firmasına fatura etmiş, dağıtım firması da tüm elektronik kurumsal satışları müşterilerine fatura ödeyerek dönemi kapatmış olurlar.

Bu satış yöntemlerine göre iki ayrı sözleşme akdedilmiş olur.

Birincisi akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile elektronik sistemle satış yapma yetkisi olan akaryakıt istasyon işletmesi arasında akdedilen indirimli sözleşmedir. Bu sözleşmeye göre, akaryakıt ana dağıtım işletmesinin anlaşma yaptığı kurumsal müşterileri ilgili akaryakıt istasyonuna gelerek sözleşme kapsamında dilediği zaman kendisine verilen elektronik anahtarlık sayesinde akaryakıtı alacak ve herhangi bir ödeme yapmadan gidebilecektir.

İkinci sözleşme ise, akaryakıt ana dağıtım firması ile kurumsal tüketici işletme arasında akdedilen sözleşmedir.

İstasyonlar aracılığı ile Otobil müşterilerine satılan ürün bedeli akaryakıt ana dağıtım firması tarafından tüketici kurumsal müşteriye fatura edilir.

Otobil (taşıt tanıma) sistemi ile akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile akaryakıt istasyon bayisi arasındaki işlem süreci ve akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile kurumsal müşteri arasındaki işlem süreci ve faturalama süreci baştan sona aşağıdaki **Şekil 3.2** tabloda özet olarak örneklenmiştir.

Şekil 3.2 Kurumsal (Otobil) Satış Süreci

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alıcılar	100 lt. Benzin	797,68	
391	Hes. KDV	100 lt. Benzin		121,68
600	Y. İçi Satış	100 lt. Benzin		676,00
Toplam			797,68	797,68

Bireysel Satışlar

Bireysel, akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile bireysel müşteri arasında akdedilen indirimli satış sözleşmesine istinaden yapılan satış şeklidir. Bu satış yöntemine göre, akaryakıt ana dağıtım işletmeleri bireysel müşterilerine içinde elektronik tanıma sistemi olan birer anahtarlık verir ve araç sahibi, anlaşma şartlarına göre elektronik satış yapmaya yetkili herhangi bir akaryakıt istasyonuna giderek limiti dâhilinde istediği miktarda akaryakıtı alır. Daha önce bu araç otomatik satış sistemine tanımlı olduğu için, herhangi bir nakit/kredi kartı veya başka bir yöntemle ödeme yapmadan istasyondan ayrılır. Bu alışveriş karşılığında akaryakıt istasyonunda pompa satış yetkilisi aldığı ürünün bedeli kadar kendisine ödeme kaydedici cihazdan alacağı fişi bireysel müşteriye verir ve böylece bu alışveriş tamamlanmış olur.

Bu satış yöntemlerine göre iki ayrı sözleşme akdedilmiş olur. Birincisi akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile elektronik sistemle satış yapma yetkisi olan akaryakıt istasyon işletmesi arasında akdedilen indirimli sözleşmedir. Bu sözleşmeye göre, akaryakıt istasyon işletmesi elektronik sistemle yapacağı satış bedellerini anında yazar kasadan fiş vererek kapatacaktır. İkinci sözleşme ise, akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile akaryakıt istasyon işletmesi arasında yapılan indirim tutarı kadar bedele karşılık ana dağıtım işletmesi istasyon işletmesine fatura edecek ve bu fatura bedelini ya hesabına mahsup edecek ya da istasyon işletmesi tarafından ana dağıtım firmasının hesaplarına havale yolu ile ödenecektir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alıcılar	Akaryakıt satış hizmet bedeli	1.180,00	
602	Diğer gel.	Akaryakıt satış hizmet bedeli		1.000,00
391	Hes. KDV	Akaryakıt satış hizmet bedeli		180,00
Toplam			1.180,00	1.180,00

3.4.2.4. Toptan (Ticari Endüstriyel Yakıtlar) Satışları

Toptan akaryakıt satışları genellikle kamu kurumlarına, sanayi ve endüstri firmalarına, hidroelektrik santrallerine ve büyük tüketicilere yapılmaktadır.

Bu tür satışlar da, kamu kurumu dışındaki tüketicilerle yapılan ticarete istasyonlarda yapılan satış şekilleri gibi, genellikle yine teminat (nakit avans, çek, teminat mektubu, ipotek vb. gibi) karşılığı yapılmaktadır. Bu nedenle alınan teminat türleri de kayıtlara alınmaktadır. Toptan satışlar iki çeşit yapılmaktadır,

Ürün satılırken yapılan muhasebe kaydı, aşağıdaki gibidir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alıcılar	15.000 lt. Benzin	10.089,00	
391	Hes. KDV	15.000 lt. Benzin		1.539,00
600	Y. İçi Satış	15.000 lt. Benzin		8.550,00
Toplam			10.089,00	10.089,00

Ürün bedeli havale ile geldiğinde aşağıdaki şekilde kayıtlara alınır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
102	Bankalar	.. sayılı fatura ödemesi	10.089,80	
120	Alıcılar	.. sayılı fatura ödemesi		10.089,80
Toplam			10.089,80	10.089,80

Kamu Kurumlarına Yapılan Satışları

Kamu kurumlarına akaryakıt satışları diğer müşterilere yapılan satışlar gibi değildir. Burada kamu kurumları önce akaryakıt alışı ihalesine karar verir, bunun için ihale şartnamesi hazırlar ve akaryakıt ana dağıtım işletmelerini ihaleye davet eder. İhaleye katılacak işletmeler önce ihale şartnamesi gereği istenen tüm belgeleri hazırlar ve ihale günü bir yetkilisi/vekili ihale mahallinde hazır bulunur, ihale şartnamesi gereği açık veya kapalı zarf usulü yapılan ihaleye teklif verir, ihaleye en uygun fiyatı veren firma ihaleyi kazanmış olur. Daha sonra yine ihale şartnamesinde belirtilen tarih ve adreslere taahhüt edilen akaryakıt ana dağıtım işletmesi tarafından akaryakıt ürünleri irsaliye ile alıcıya teslim edilir. Sonra şartnamede belirtilen (VUK şartlarına uyulması şartı ile) sürelerde fatura ilgili kamu kurumu adına düzenlenir ve kamu kurumu şartnamede belirtilen tarihlerde fatura tutarını dağıtım işletmesinin bankasına havale ile ödeyerek o fatura bedeli kapanmış olur.

Özel Sektöre (Büyük Tüketicilere) Yapılan Satışlar

Bazı özel sektör şirketlerine ait fabrikalar yüksek miktarda akaryakıt tüketmektedir, bu gibi firmalar gidip akaryakıt istasyonlarından parça parça almak yerine kendi işyerlerine teslim edilmesi şartı ile akaryakıt ana dağıtım işletmelerinden akaryakıt alabilmektedirler. Buradaki satış satıcı ve alıcı firmaların satış ve satın alma yetkililerinin pazarlık sonucu oluşturdukları fiyatlara göre belirlenmekte, sonra dağıtım işletmesinin araçları tarafından alıcının adresine irsaliye ile ürünler teslim edilir ve akabinde faturası düzenlenerek alıcıya gönderilir/teslim edilir.

Ürün satılırken yapılan muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alıcılar	15.000 lt. Benzin	10.089,00	
391	Hes. KDV	15.000 lt. Benzin		1.539,00
600	Y. İçi Satış	15.000 lt. Benzin		8.550,00
Toplam			10.089,00	10.089,00

Ürün bedeli havale ile geldiğinde aşağıdaki şekilde kayıtlara alınır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
101/102	Alınan çekler Bankalar	.. sayılı fatura ödemesi	10.089,80	
120	Alıcılar	.. sayılı fatura ödemesi		10.089,80
Toplam			10.089,80	10.089,80

Tankerlerden Yapılan Akaryakıt Satışları

İstasyon dışında müşterinin istediği mahalde teslim edilmek üzere tankerlerle taşınan veya taşıttırılan akaryakıt satışlarında aşağıda belirtildiği şekilde işlem yapılacaktır.

a) Pompadan akaryakıt alınabilmesi için taşıtın plaka numarasının veya alıcıya ilişkin bilgilerin ödeme kaydedici cihaza girilmesi zorunlu olduğundan, tankere dolun yapılırken satış yapılacak müşterilere ait plaka numarası (plakası yoksa “PLAKASIZ” ifadesi yazılacaktır) ve ad-soyad/unvan (unvan bilgilerinin kısaltılarak yazılması mümkündür) bilgileri girilecek ve satılan akaryakıtın cins miktar ve tutarlarını gösterecek şekilde her bir müşteri için ayrı ayrı ödeme kaydedici cihaz fişi düzenlenecektir.

b) Ödeme kaydedici cihaz fişlerinde görülen müşterilerin her biri için Vergi Usul Kanununa göre sevk irsaliyesi düzenlenecek ve araçta bir örneği bulundurulacaktır.

c) Düzenlenen ödeme kaydedici cihaz fişleri akaryakıtın teslimi anında müşteriye verilecektir.

d) Müşterinin ödeme kaydedici cihaz fişinde gösterilen miktardan daha az akaryakıt alması halinde alınmayan akaryakıtın karşılığı olarak;

- Müşterinin gelir, kurumlar veya katma değer vergisinden dolayı mükellefiyetinin bulunması halinde, müşteri tarafından akaryakıt istasyonu işletmecisi adına iade amacıyla fatura (serbest meslek erbabı ise serbest meslek makbuzu),

-Müşterinin gelir, kurumlar veya katma değer vergisinden dolayı mükellefiyetinin bulunmaması halinde ise, akaryakıt istasyonu işletmecisi tarafından Vergi Usul Kanununun 234 üncü maddesinde belirlenen asgari bilgileri ve müşterinin imzasını içerecek şekilde gider pusulası (gelir vergisi tevkifatı yapılmaksızın) düzenlenecektir.

Bu şekilde düzenlenen fatura, serbest meslek makbuzu veya gider pusulalarının üzerinde, ilgili ödeme kaydedici cihaz fişinin tarih ve numarası ile iade edilen akaryakıtla ilişkin katma değer vergisi (satış bedelinden ayrı olarak) gösterilecektir.

e) Müşteriler tarafından alınmayan ve yukarıda belirtildiği şekilde belgelenen akaryakıt, başkaca bir işleme gerek kalmaksızın akaryakıt istasyonundaki tanka boşaltılacaktır.

Ürün satılırken yapılan muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alıcılar	1.500 lt. Benzin	1.009,00	
391	Hes. KDV	1.500 lt. Benzin		153,92
600	Y. İçi Satış	1.500 lt. Benzin		855,08
Toplam			1.009,00	1.009,00

Ürün bedeli havale ile geldiğinde aşağıdaki şekilde kayıtlara alınır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
101/102	Alınan çekler Bankalar	.. sayılı fatura ödemesi	1.009,00	
120	Alıcılar	.. sayılı fatura ödemesi		1.009,00
Toplam			1.009,00	1.009,00

3.4.3. Bayilik Sözleşmesi¹⁰⁵

İstasyon açıldıktan sonraki bayi ile akaryakıt ana dağıtım işletmesi arasındaki ticaret ve çalışma şartlarını düzenleyen maktu bir sözleşmedir. Maddeler üzerinde bayilerle yapılan anlaşmaya göre değişiklik yapılamaz. Bu değişiklikler yapılan ek protokolle ele alınır.

3.4.3.1. Bayilik Sözleşmesi Öncesi Değerlendirmeler

Bir akaryakıt istasyonu işletmecisi ile bayilik anlaşması yapılmadan önce, o işletme hakkında bir takım bilgilerin temin edilmesi, istihbaratın yapılması ve ticari faaliyet kabiliyeti hakkında bir ön bilgiye sahip olunması gerekmektedir. Bu bilgi ve belgeler alındıktan, tamamlandıktan sonra ve bayilik şartlarında anlaşma sağlandıktan sonra Bayilik Sözleşmesi düzenleme aşamasına geçilir.

3.4.3.2. Bayiden Alınacak Evraklar

Bir bayi adayıyla her konuda anlaşıldıktan sonra, bayilik sözleşmesi akdedilme aşamasına gelinir. Ancak bayilik sözleşmesi akdedilmeden önce 3. Bölümde belirtilen evrak ve belgeler bayiden istenir, incelenir ve her bayi için bir dosya açılarak bu bayiye ait tüm evraklar bayilik başladıktan sonra erene kadar bu dosyada muhafaza edilir. Bayilik dosyasına eklenecek evraklar 3. Bölümün başında belirtilmiştir.

3.4.3.3. Bayiliklere Yapılan Yatırımlar ve Maliyetler

Akaryakıt ana dağıtım firmaları genellikle bayilerine 2 türlü yatırım yaparlar, bu yatırımlar, bu bölümün ilerleyen maddelerinde açıklanacak olan intifa veya kira hakkı tesisi karşılığı yapılan nakdi yardımlar ve demirbaş yatırımlarıdır. Demirbaş yatırımları da yine bu bölümün ilerleyen maddelerinde Ariyet Sözleşmeleri başlığı altında açıklanacaktır. Ariyet sözleşmeleri ile genel olarak istasyonlara, kurumsal giydirme, jeneratör, pompa, otomasyon sistemi, vb. yatırımlar yapılmakla birlikte lokasyonuna ve şerefiyesine göre bazen anahtar teslimi istasyon inşaatları gibi yatırımlar da yapılabilmektedir.

¹⁰⁵ Tüm Yönleriyle Türkiye Akaryakıt Sektörü, Dr. Ayhan Erdem S. 159

3.4.3.4. Bayilik Sözleşmesindeki Taahhütler

Bayilik sözleşmelerinde, özellikle akaryakıt ana dağıtım firmalarının, bayilik sözleşmelerinde genellikle bir takım kurallar ve taahhütlere uyulması şartları vardır. Bu kurallar, başta ticari teamüller olmak üzere, markanın kurumsallığını temsil, kalite standartlarına uyum, şirket prensipleri, satılacak ürünlerin kalitesine ve fiyatlarına uyum, işletme kurallarına dikkat edilmesi, bayi portalı kullanımı, elektronik sistemlerin kullanım şartlarına dikkat edilmesi, istasyonun bakımı ve temizliği, ana dağıtım firmasının kurumsal tanıtım ve reklam malzemelerine dikkat edilmesi, temsil kabiliyeti, ana dağıtım firması elemanlarının, EPDK yetkililerinin veya diğer kurumların denetimleri esnasında yardımcı olunması, mücbir sebepler vb. gibi hususlar sayılabilir.

3.4.3.5. Bayilik Sözleşmesinin Süre Sonuna Göre Karşılıklı Feshi

Bayilik sözleşmelerinin süre sonunda, taraflar sözleşmenin tüm şartlarına uyumuş ve süre sonunda bir birlerinde herhangi bir alacak kalmamış ise ve dilerlerse sözleşmeyi karşılıklı olarak feshedebilirler.

Bayilik Sözleşmesinin Tek Taraflı Feshi

Bayilik sözleşmelerinin süre sonunda veya süre sonu gelmeden sözleşmede belirtilen şartlar çerçevesinde taraflardan biri sözleşmeyi haklı dayanaklarını da açıklayarak bir ihtarname göndererek feshedebilir. Bu gibi durumlarda bayi fesih talebinde bulunuyorsa, sözleşmeden doğan ödevlerini, taahhütlerini yerine getirmek ve varsa doğan bir tazminat bunu ödemekle yükümlüdür.

Sözleşmenin fesih talebi akaryakıt ana dağıtım firması tarafından gerçekleştiriliyorsa, burada da sözleşmeden doğan haklara bakmak gerekir. Ör. Ana dağıtım firması istasyon işletmecisinin bayilik şartlarını yerine getirmediğini, ihlal ettiğini veya borcunu zamanında ödemediği gibi haklı nedenlere dayanarak sözleşme süresinden önce fesih talebinde bulunabilir. Burada da fesih talebinde bulunan tarafına sözleşmeden doğan ödev veya sorumlulukları varsa, sözleşme fesih talebinde bulunan taraf bile olsa bu sorumlulukları yerine getirmek durumundadır.

Her iki fesih durumunda da taraflar sorumluluklarını yerine getirip, borç alacak ilişkisini de hallederlerse, bu defa aradaki ipotek, intifa, kira şerhi gibi hakları da fek

ederek ticari ilişkilerini tamamen bitirebilirler. Aksi takdirde, konu mahkeme intikal eder ve mahkemenin vereceği karara göre taraflar uyarlar.

3.4.3.6. Bayilik Sözleşmesinin Yenilenmesi (Süre Uzatımı)

Bayilik sözleşmesini akdetmiş taraflar, süre sonunda karşılıklı birbirlerinden memnunsalrsa ve herhangi bir ihtilaf borç alacak sıkıntısı yoksa ve dilerlerse yine karşılıklı anlaşma şartı ile yeni bir sözleşme akdederek ticari ilişkilerine devam edebilirler.

3.4.4. İntifa¹⁰⁶

İntifa hakkı, başkasına ait bir eşya, hak veya mal varlığı üzerinde belirli bir kişiye tam yararlanma imkânı sağlayan bir irtifak hakkıdır. (Yrg. 3HD., 23.01.1997, 11746/492 (YKD.1997/4 Sayfa 515))

İntifa hakkı istasyonlar üzerinde gerektiğinde müdahale etme, istasyon devir alma, istasyonu bizzat işletme ya da 3. Kişilere (işletmeciye) teslim imkanı sağlamaktadır.

3.4.4.1 İntifa Hakkı Tesisi

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, istasyon faaliyetiyle uğraşan işletmelerin aktifinde kayıtlı bulunan taşınmaz üzerine yapılacak akaryakıt bayiliği ticaretinin teminatını teşkil etmek üzere, 5 yıl süre ile intifa hakkı tesis ederler.

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri ile istasyon işletmesi, tüm şartlarda anlaşılıktan sonra sıra intifa hakkı tesisine ve intifa bedelinin belirlenmesine gelir.

İntifa hakkı sınırlı bir aynı haktır. Şahsi irtifak hakları grubuna girer. Ona sahip olan kişinin hayatı ile sınırlı olarak, başkasına ait bir taşınmazdan tamamıyla yararlanmak ve kullanmak hakkıdır (Medeni Kanun'un 794. ve 822 maddeleri arasında belirtilmiştir). Bu hak, sahibine hakkın konusu şey üzerinde tam yararlanma hakkı sağlar. Ancak bunun aksi sözleşmeyle kararlaştırılabilir (MK.794). Taşınmazın mülkiyetini kuru mülkiyet ve intifa hakkı olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

¹⁰⁶ Tüm Yönleriyle Türkiye Akaryakıt Sektörü, Dr. Ayhan Erdem, S.164

(MK 795) maddesine göre, İntifa hakkı taşınmazlarda tapu kütüğüne tescil ile kurulur.¹⁰⁷

İntifa hakkı tesis edildikten sonra bir örneği akaryakıt işletmecisine, aslı dağıtım firmasına verilir. Aslını alan dağıtım firması intifa tesisinde belirtilen tutar kadar bir faturayı akaryakıt işletmecisinden ister ve bunun bedelini havale ile öder. Bu intifa hakkına göre taraflar (intifa hakkı alan ile intifa hakkı veren) karşılıklı olarak yapılan anlaşmaya göre peşin veya vadeli şekilde intifa hakkı bedelini nasıl ödeyeceklerini belirtirler. Bu yöntemle ödenen bedeller bazen yüksek olmakta ve bir yıldan fazla bir süreyi ihtiva etmektedir.

Bu gibi durumlarda, ticari kazancın tespitinde iki temel ilke söz konusu olmaktadır. Bu ilkeler, "dönemsellik ve tahakkuk esası" ilkeleridir. Tahakkuk esası ilkesinde, gelir veya giderin miktar ve içerik olarak kesinleşmiş olması, yani geliri ve gideri doğuran işlemin tamamlanması üzerine, bu işlemin tutarının ve bu işlemde kaynaklanan alacak ve borcun ve ödeme şartlarının belirlenmiş olması gereklidir. Dönemsellik ilkesi, bu tür gelir veya giderin ilgili olduğu döneme intikal edilmesinin sağlanmasıdır. Dönemsellik, tahakkuk etmiş bir gelir veya gider için söz konusudur. Bu esaslar dikkate alındığında, bir gelir unsurunun, özel bir düzenleme olmadığı sürece mahiyet veya tutar itibarıyla kesinleştiği dönem kazancının tespitinde dikkate alınması gerekmektedir

3.4.4.2. Gerçek Kişilerden Alınan İntifa Hakkı

Azami 5 yıl süre ile alınabilen intifa hakkı, tapuda işlem yapıldıktan sonra, intifa belgesi ile aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
260	Haklar	İntifa bedeli	5.0000.000,00	
320/120	Satıcılar	İntifa bedeli satıcı adı		5.000.000,00
Toplam			5.000.000,00	5.000.000,00

Sonra intifa bedeli hak sahibine anlaşma şartları çerçevesinde ödenir ve kaydedilir.

¹⁰⁷ Tüm Yönleriyle Türkiye Akaryakıt Sektörü, Dr. Ayhan Erdem, S.164

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/120	Satıcılar	İntifa bedeli ödemesi	5.0000.000,00	
102	Bankalar	İntifa bedeli ödemesi		5.000.000,00
Toplam			5.000.000,00	5.000.000,00

Her ay sonun tekabül eden amortisman tutarının kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
760	Paz. Sat. Dağ.	İntifa bedeli	83.333,33	
257	Amortismanlar	İntifa amortisman kaydı		83.333,33
Toplam			83.333,33	83.333,33

3.4.4.3. Tüzel Kişilerden Alınan İntifa Hakkı

Azami 5 yıl süre ile alınabilen intifa hakkı, tapuda işlem yapıldıktan sonra, istasyon sahibi firma tarafından intifa belgesi + KDV tutarı kadar bir fatura düzenlenerek akaryakıt ana dağıtım işletmesine verir ve aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
260	Haklar	İntifa bedeli	5.000.000,00	
191	İnd. KDV	İntifa bedeli	900.000,00	
320/120	Satıcılar	İntifa bedeli		5.900.000,00
Toplam			5.900.000,00	5.900.000,00

Sonra intifa bedeli hak sahibine anlaşma şartları çerçevesinde ödenir ve kaydedilir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/120	Satıcılar	İntifa bedeli ödemesi	5.900.000,00	
102	Bankalar	İntifa bedeli ödemesi		5.900.000,00
Toplam			5.900.000,00	5.900.000,00

Ay sonunda amortisman kaydı işlenir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
760	Paz. Sat. Dağ.	İntifa bedeli	83.333,33	
257	Amortismanlar	İntifa amortisman kaydı		83.333,33
Toplam			83.333,33	83.333,33

3.4.4.4. İntifa Hakkı Süre Uzatımı

İntifa hakkı süresi dolmasına yakın, taraflar tekrar görüşür ve yeni dönem süresi için hem rakamda hem işlemlerde mutabakat sağlar. Daha sonra, tapuya giderek, mevcut intifa hakkını yine azami 5 yıl süre ile uzatabilmektedir. Bunun için taraflar önce bir protokol hazırlar ve imzalar sonra, tapuda süre uzatımı gerçekleştirirler. Bu gibi durumdaki yevmiye kayıtları intifanın ilk tesis edildiği dönemdeki aynı olacaktır.

3.7.5 İntifa Hakkı Fekki

İntifa hakkı süresi dolmasına yakın, taraflar tekrar görüşür ve yeni dönem süresi için, anlaşamazlarsa veya taraflar ticari ilişkiden menün değillerse bu defa intifa uzatımına gitmeyerek mevcut intifa hakkı tesisini fek edebilirler. İntifa hakkı tesisinin fekki için taraflar tapuya birlikte giderek (veya vekilleri vasıtası ile) aralarında mevcut intifa hakkını fek etmek istediklerini beyan ederek, intifanın fekkini sağlayabilirler. Böylece taralar arasındaki akit ve ticaret bitmiş olur. Bu işlemlerden sonra tarafların birbirlerinden alacakları ve bir hakları kalmamışsa, herhangi bir yevmiye kaydı yapılmaz ve bu işletmeye ait dosya evrakları birleştirilerek dosya arşive kaldırılır.

3.4.5. İpotek¹⁰⁸

İpotek kişisel alacağın teminat altına alınması amacını güden bir çeşit taşınmaz rehindir ve ilgili hükümleri Türk Ticaret Kanunu'nun 881. ve 897 maddeleri arasında düzenlenmiştir.

¹⁰⁸ Tüm Yönleriyle Türkiye Akaryakıt Sektörü, Dr. Ayhan Erdem, S.166

Teminat altına alınacak alacağın mutlaka bir para karşılığı olması gerekmez. Bir yapma veya yapmama edimi, para dışında bir verme edimi ipotekle teminat altına alınabilir. (Oğuzman ve Oktay, 1999:727)

Ayrıca kıymetli evraktan doğan alacakların da ipotek altına alınması mümkündür.

3.4.5.1. İpotek Hakkı Tesisi

Akaryakıt ana dağıtım firması ile akaryakıt istasyon işletmeleri arasında, yapılacak olan ticaretin (akaryakıt bedellerinin) teminatını teşkil etmek üzere, gayrimenkul ipotek teminatı alınabilmektedir. Bu gibi durumlarda önce teminat verilecek gayrimenkul hakkında akaryakıt ana dağıtım firmasının yatırımlar yetkilileri araştırma yapar, gerekirse, gayrimenkul derecelendirme şirketlerinden bu gayrimenkule ilişkin değer tespiti yaptırır ve üzerinde başka haklar olup olmadığını öğrenir. Sonra söz konusu gayrimenkülü teminat olarak almaya karar verir. Buna istinaden taraflar tapuya gider, gayrimenkul üzerine ipotek tesis eder ve bu ipotek belgesinin bir örneği ile akaryakıt ana dağıtım firması akaryakıt alım satımı için bir limit açar. Daha sonra alınan bu ipotek teminatlarını takip için nazım hesaplarda yevmiye kaydı oluşturulur, ipotek ihtiyacı bitip fek edildiğinde de ters kayıtlarla işlem iptal edilir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
910	Nazım hesaplardan B. vasıflı g. menkul ipotek bedeli	13.000.000,00	
911	Nazım hesaplardan A. vasıflı g. menkul ipotek bedeli		13.000.000,00
Toplam			13.000.000,00	13.000.000,00

3.4.5.2 İpotek hakkı fekki

İpotek bedelinin süresi dolduğunda ve ya tarafların ticari alış verişi bitmiş ya da ticaret devam ederken başka bir teminat alınmış ve gayrimenkul sahibinin ipoteğın

fekkine ihtiyacı varsa ve taraflar karşılıklı anlaşılırsa, mevcut ipotek fek edilir ve aşağıdaki yevmiye kaydı yapılarak ipotek işlemi/görevi bitmiş olur.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
911	Nazım hesaplardan A. vasıflı g. menkul ipotek bedeli	13.000.000,00	
910	Nazım hesaplardan B. vasıflı g. menkul ipotek bedeli		13.000.000,00
Toplam			13.000.000,00	13.000.000,00

3.4.6. Kira

Akaryakıt ana dağıtım firmaları, akaryakıt istasyonu sahibi olup, işletmek istemeyen ve kiraya vermek isteyen gerçek veya tüzel kişilerden söz konusu akaryakıt istasyonunu belli bir bedel karşılığında kiralamakta ve bunu ya mevcut ve iyi işletmeci olan bir bayiine kiraya vermekte ya da bizzat kendisi işletmektedir. Bu gibi durumlarda, gerçek kişilerden kiralanmışsa bu kiralama bedeline stopaj eklenmektedir. Tüzel kişilerle yapılan kira sözleşmelerinde ise kira bedeline KDV eklenmektedir

3.4.6.1 Gerçek Kişilerle Yapılan Kira Sözleşmesi Akdi

Gerçek kişilerden kiralama yolu ile edinilen akaryakıt istasyonu işletmesi, gerçek kişi fatura veremeyeceğinden stopaja tabi olup, ödenecek tutara stopaj eklenerek mal sahibine ödemesi sağlanır. Bunun için aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
760	Paz. Gideri	İstasyon Kira bedeli	1.200.000,00	
280	Gel. Yıl. A. Gid.	İstasyon Kira bedeli	4.800.000,00	
360	Öd. Stopaj			1.000.000,00
320/120	Satıcılar	İstasyon Kira bedeli		5.000.000,00
Toplam			6.000.000,00	6.000.000,00

Yukarıdaki yevmiye kaydı yapıldıktan sonra, kira bedeli (peşin ödeme yöntemine göre) ödenir ve aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/120	Satıcılar	İstasyon Kira bedeli	6.000.000,00	
102	Bankalar	İstasyon Kira bedeli		6.000.000,00
Toplam			6.000.000,00	6.000.000,00

3.4.6.2. Tüzel Kişilerle Yapılan Kira Sözleşmesi Akdi

Burada kastedilen tüzel kişiler Türk Ticaret Kanununa göre kurulmuş sermaye şirketleridir. Bu tüzel kişiler vergi mükellefi oldukları için, kendilerine yapılan intifa ödemesi karşılığında düzenleyecekleri fatura bedeline ayrıca KDV ekleyeceklerdir. Bu uygulamaya göre aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
191	İnd. KDV	İstasyon Kira Bedeli	900.000,00	
760	Paz. Gideri	İstasyon Kira Bedeli	1.000.000,00	
280	Gel. Yıl. A. Gid	İstasyon Kira bedeli	4.000.000,00	
320	Satıcılar	İstasyon Kira Bedeli		5.900.000,00
Toplam			5.900.000,00	5.900.000,00

Yukarıdaki yevmiye kaydı yapıldıktan sonra, kira bedeli (peşin ödeme yöntemine göre) ödenir ve aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/120	Satıcılar	İstasyon Kira bedeli	5.900.000,00	
102	Bankalar	İstasyon Kira bedeli		5.900.000,00
Toplam			5.900.000,00	5.900.000,00

3.4.6.3. Kira Sözleşmesi Tapu Şerhi

Gerçek kişi de olsa, tüzel kişi de olsa noter tasdikli veya tasdiksiz kira sözleşmesi tapuya tescil edildiğinde tahakkuk edecek tapu harcının ½ si ana dağıtım firması tarafından ödenmekte ve aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmektedir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
760	Paz. Gideri	Tapuya ödenen harçlar	17.075,00	
100/102	Kasa/Banka	Tapuya ödenen harçlar		17.075,00
Toplam			17.075,00	17.075,00

3.4.6.4. Kira Sözleşmesinin Vadesinden Önce Fekki

Tarafların aralarında mevcut kira sözleşmesi için, karşılıklı olarak anlaşmaları ve herhangi bir cari hesap sorunu kalmadığı takdirde, karşılıklı anlaşarak kira sözleşmesini feshedebilirler. Bitimine 2 yıl kalmış bir sözleşme örneğinin fesih şekline örnek yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/102	Satıcılar	Kira sözleşmesi fekki	2.360.000,00	
391	Öd. KDV	Kira sözleşmesi fekki		360.000,00
280	Gel.Yıl.Gid.	Kira sözleşmesi fekki		2.000.000,00
Toplam			2.360.000,00	2.360.000,00

3.4.6.5. Kira Sözleşmesi Süre Uzatımı

Akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile akaryakıt istasyon bayii arasındaki kira sözleşmelerinin süreleri dolduğu zaman, taraflar anlaşmaları takdirde, ek kira sözleşmesi noter tasdikli veya noter tasdiksiz olarak düzenlenebilmekte ve tapuya şerh edilmekte ve 5.1, 5.2 ve 5.3'ta yapılan yevmiye kayıtlarının aynıları süre maliyetine göre hesaplanmakta ve yevmiye kayıtları yapılmaktadır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/102	Satıcılar	Kira sözleşmesi bedeli	2.360.000,00	
391	Öd. KDV	Kira sözleşmesi bedeli		360.000,00
280	Gel.Yıl.Gid.	Kira sözleşmesi bedeli		2.000.000,00
Toplam			2.360.000,00	2.360.000,00

3.4.6.6. Kira Sözleşmesinde Süre Kısaltımı

Taraflar aralarında mevcut kira sözleşmesinin karşılıklı olarak anlaşmaları ve herhangi bir cari hesap sorunu kalmadığı takdirde, karşılıklı anlaşarak kira sözleşmesinin süresini ek bir sözleşme ile kısaltabilirler. Süre bitimine 1 yıl kalmış bir sözleşme örneğinin süre kısaltım şekline örnek yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/102	Satıcılar	Kira sözleşmesi süre kısaltımı bedeli	1.180.000,00	
391	Öd. KDV	Kira sözleşmesi süre kısaltımı bedeli		180.000,00
280	Gel.Yıl.Gid.	Kira sözleşmesi süre kısaltımı bedeli		1.000.000,00
Toplam			1.180.000,00	1.180.000,00

3.4.7. Ariyet (Kullanım Ödücüsü)

Ariyet (kullanım ödücüsü) bir şeyin, eşyanın, demirbaşın, bedava kullanılmasının başka bir kişiye bırakılması ve kullanan kişinin kullandıktan sonra geri vermesi ile ilgili sözleşmedir. Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, ticaretin örfüne uygun olarak, bayileri olan akaryakıt istasyonu bayilerine istasyonun vasfına ve ihtiyacına uygun demirbaşı bayilik süresince kullanmaları için ariyet sözleşmesi ile emanet vermektedir. Bu bölümde ariyet sözleşmesinin özelliği hakkında bilgi verilecektir.

3.4.7.1 Ariyet Sözleşmesi

Ariyet sözleşmesi bir akaryakıt ana dağıtım işletmesinin bayisi ile yaptığı bayilik sözleşmesi ve protokolde taahhüt etmiş olduğu ilgili istasyona kendi mülkünde bulunan ve emanet olarak vereceği demirbaşları belirtir.

Ariyet sözleşmesinin vadesine göre akaryakıt istasyon işletmesine emanet bırakmasıdır. Emanet bırakılan istasyon ekipmanlarının mülkiyetleri, cinsleri, miktarları, kullanım süreleri gibi hususlar bu sözleşmede gösterilir. Ariyet sözleşmesi ile emanet verilen istasyon ekipmanları için aşağıdaki muhasebe kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
255.90	Demirbaşlar Bayi İstasyonuna verilen ekipman ve demirbaşlar	1260.000,00	
255.01	Demirbaşlar Opet İstasyonuna verilen ekipman ve demirbaşlar		1.260.000,00
Toplam			1.260.000,00	1.260.000,00

Söz konusu demirbaşlar “bilanço kayıtlarını görebilmek için” aylık olarak amortisman işlemine tabi tutulur.

3.4.7.2. Ariyet sözleşmesi feshi

Ariyet sözleşmesi ile akaryakıt ana dağıtım işletmesi tarafından, istasyon işletmesine bırakılan ekipmanlar sözleşme süresi dolmadığı halde feshedilirse, emanet bırakılan ekipmanlar istasyon işletmesi tarafından, ana dağıtım firmasına iade edilir veya istasyon işletmesine satışı yapılır.

Ariyet ile bırakılan ekipmanlar iade edildiğinde, verilirken kullanılan kayıtların ters kaydı aşağıdaki gibi yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
255.01	Demirbaşlar Opet İstasyonuna verilen ekipman ve demirbaşlar	1.260.000,00	
255.90	Demirbaşlar Bayi İstasyonuna verilen ekipman ve demirbaşlar		1.260.000,00
Toplam			1.260.000,00	1.260.000,00

Ariyet ile bırakılan ekipmanlar iade edilmeyip bayiye satılması hususunda taraflar karşılıklı anlaşığı takdirde aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alicılar	Ekipman ve demirbaşların satış bedeli	297.3600,00	
255.01	Demirbaşlar Opet	Ekipman ve demirbaşların satış bedeli		252.000,00
391	Hes. KDV	Ekipman ve demirbaşların satış bedeli		45.360,00
Toplam			297.360,00	297.360,00

3.4.7.3. Ariyet Sözleşmesi Süre Uzatımı

Ana dağıtım firması tarafından, istasyon işletmesine bırakılan ekipmanlara ilişkin sözleşme süresi bittiği zaman ve tarafların tekrar anlaşması halinde ek bir ariyet sözleşmesi yapılacak ve kullanım süresi sözleşmeye göre uzatılabilecektir. Bu durumda tekrar yevmiye kaydı yapılmayacaktır.

3.4.7.4. Ariyet Sözleşmesi Süre Kısaltımı

Ana dağıtım firması tarafından, istasyon işletmesine bırakılan ekipmanlara ilişkin sözleşme süresi bitmeden önce taraflar ekipmanları iade etmek veya süreyi kısaltmak isteyebilir, bu durumda ek bir ariyet sözleşmesi yapılacak ve kullanım süresi sözleşmede belirtilecektir, bu gibi durumlarda yeni bir yevmiye kaydı yapılmayacak ve eski kayıtlar üzerinden takip edilecektir.

3.4.8. Prim

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri tarafından, bayileri ile daha önce aralarında yapılan anlaşma gereği satışlarını arttırması için yapılan teşvik desteğine prim denir. Bu primlerin çeşitleri ve uygulamaları aşağıda anlatılmaktadır.

3.4.8.1. Akaryakıt Satış Primi

Akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile akaryakıt istasyonu işleticisi arasında ticari işlemler başlarken bir takım pazarlıklar yapılmaktadır. Bu pazarlıklara göre, akaryakıt ana dağıtım firması bayinin şartlara uyması durumunda, işin mahiyetine göre bayiye prim vermektedir. Bu prim çeşitlerinin başlıcaları toptan satış primi, Otobil satış primi, LPG satış primi ve satış teşvik primidir.

3.4.8.2. Toptan Satış Primi

Akaryakıt ana dağıtım firması ile akaryakıt istasyonu arasındaki anlaşma doğrultusunda, akaryakıt istasyonu istasyondaki perakende akaryakıt satışı dışında ihaleli veya ihalesiz toptan ve anlaşılan miktarda akaryakıt satıyorsa, bu satış karşılığında akaryakıt ana dağıtım firmasından ekstra prim alır. Bunun için istasyon işletmesi ana dağıtım firmasına prim bedeli kadar fatura düzenleyip gönderir, faturayı alan ana dağıtım firması bu faturayı kayıtlara girer ve bedelini istasyon işletmesine havale eder. Buna göre aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır. Bu işlem VUK'na göre yapılmakta olup, daha sonra finansal tablolar çıkarıldığında TFRS'ye göre de ayrıca işlem/düzeltilme yapılmaktadır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
611		Toptan satış prim bedeli	50.000,00	
191		Toptan satış prim bedeli	9.000,00	
320/120		Toptan satış prim bedeli		59.000,00
		Toplam	59.000,00	59.000,00

Daha sonra ana dağıtım firması söz konusu prim bedelini havale eder.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/120	Satıcılar	Toptan satış prim bedeli	59.000,00	
102	Bankalar	Toptan satış prim bedeli		59.000,00
Toplam			59.000,00	59.000,00

3.4.8.3. Otobil Satış Primi

Akaryakıt ana dağıtım firması ile akaryakıt istasyon bayisi arasında, Otobil sözleşmesi imzalanır. Bu sözleşmeye göre, akaryakıt ana dağıtım işletmesinin organize edeceği sistem gereği, akaryakıt ana dağıtım işletmesinin bulacağı yeni müşterileri istasyon bayilerine yönlendirecek ve satışlarını arttıracaktır. Buna göre akaryakıt istasyon bayisi kendisinden akaryakıt alacak olan kurumsal müşterilere indirimli sattığı ürün bedellerini her 15 günde bir akaryakıt ana dağıtım işletmesine fatura edecektir, 31 çeken aylarda ise dönem atlamaması için son 1 gün için ayrıca fatura edecektir, bu işlem yılsonlarında da dönem atlamayacak şekilde faturalanmaktadır. Ayrıca satılan ürünün miktarına ve daha önceden yapılan anlaşmaya göre akaryakıt ana dağıtım işletmesi her istasyon bayisine daha önce anlaşılan oranda bir hizmet komisyon faturası düzenleyip gönderecek ve karşılıklı fatura bedelleri ya bankadan havale yolu ile ödenecek ya da mahsuplaşma yolu ile kapatılacaktır.

Buna göre aşağıdaki yevmiye kayıtları yapılacaktır.

Akaryakıt istasyon bayisi tarafından, akaryakıt ana dağıtım işletmesine satılan ürün fatura edilir. Gelen fatura ile ana dağıtım işletmesinde aşağıdaki kayıt girilir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
610	Satış. iadeler	1.000 lt. Benzin Satışı	7.976,80	
191	İnd. KDV	1.000 lt. Benzin Satışı	1.435,82	
320/120	Satıcılar	1.000 lt. Benzin Satışı		9.412,60
Toplam			9.412,60	9.412,60

Faturalar kayıtlara girdikten ve faturalara ilişkin ödeme günü geldiğinde havale ile fatura bedelleri ödenir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/120	Satıcılar	1.000 lt. Benzin bedeli	9.412,60	
102	Bankalar	Havale bedeli		9.412,60
Toplam			9.412,60	9.412,60

Otobil hizmet sözleşmesi gereği, satılan akaryakıt miktarına tekabül eden hizmet faturası hesaplanarak bayiiye fatura edilir. Bu işlemler VUK'na göre yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/120	Satıcılar	Otobil hiz. bedeli/primi	94,13	
602	Diğ. Gelir.	Otobil hiz. bedeli/primi		79,77
391	Hes. KDV	Otobil hiz. bedeli/primi		14,36
Toplam			94,13	94,13

Faturalar kayıtlara girdikten ve faturalara ilişkin ödeme günü geldiğinde havale ile fatura bedelleri gönderilir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
102	Bankalar	Otobil hiz. bedeli/primi	94,13	
320/120	Satıcılar	Otobil hiz. bedeli/primi		94,13
Toplam			94,13	94,13

Sonra akaryakıt ana dağıtım firması, kendisine yansıtılan akaryakıt bedellerini her müşteriye ayrı ayrı tüketimi kadar fatura eder ve bu tutar kendisine yansıtılan tutara eşit olur.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
120	Alıcılar	1.000 lt. Benzin	9.412,60	
391	Hes. KDV	1.000 lt. Benzin		1.435,82
600	Y. İçi Satış	1.000 lt. Benzin		7.976,80
Toplam			9.412,60	9.412,60

Ödeme günü geldiğinde kurumsal müşteri havale bedelini akaryakıt ana dağıtım işletmesine gönderir ve bu işlemler aşağıdaki yevmiye kaydı ile kapanmış olur.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
102	Bankalar	Havale bedeli	9.412,60	
120	Alıcılar	Ürün satış Primi		9.412,60
Toplam			9.412,60	9.412,60

3.4.8.4. LPG Satış Primi

Akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile akaryakıt istasyonu bayisi arasındaki anlaşma doğrultusunda, akaryakıt istasyonundaki perakende LPG satışları daha önce anlaşılan satış miktarını aşarsa, teşvik amaçlı bu ilave satış miktarı için belli bir oranda akaryakıt ana dağıtım işletmesinden ekstra prim alır. Bunun için akaryakıt istasyonu, ana dağıtım firmasına LPG prim bedeli açıklamalı bir fatura düzenleyip gönderir. Faturayı alan ana dağıtım firması bu faturayı kayıtlara girer ve bedelini istasyon işletmesine havale eder. Buna göre aşağıdaki yevmiye kaydı yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
653	Komisyon Gid.	LPG satış primi	2.400,00	
191	İnd. KDV	LPG satış primi	432,00	
320/120	Satıcılar	LPG satış primi		2.832,00
Toplam			2.832,00	2.832,00

Akaryakıt ana dağıtım işletmesi prim bedelini havale ederek aşağıdaki kaydı girer.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
320/120	Satıcılar	LPG satış primi	2.832,00	
102	Bankalar	LPG satış primi		2.832,00
Toplam			2.832,00	2.832,00

3.4.8.5. Satış Teşvik Primi

Belli dönemlerde, akaryakıt ana dağıtım işletmesi ile akaryakıt istasyonu arasındaki satışı arttırmak veya bir hedef yakalamak için, akaryakıt ana dağıtım işletmesi bayisine yeni hedefler verir ve bu hedefler gerçekleştiğinde, anlaşılan şartlara göre istasyon işletmesinin kendisine teşvik primi adı ile fatura düzenleyip göndermesini ister. Bu işlemler akdedilen sözleşmelere ve VUK'na göre uygulanır. Buna göre aşağıdaki kayıt yapılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
611	Satış İndir.	Satış Teşvik primi	1.900,00	
191	İnd. KDV	Satış Teşvik primi	342,00	
320/120	Satıcılar	Satış Teşvik primi		2.242,00
Toplam			2.242,00	2.242,00

3.4.9. Demirbaşlar

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri iki amaçla demirbaş alırlar. Birincisi kendi faaliyetleri için, merkez ofis, dolun tesisleri ve bölge müdürlükleri binalarında kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan her türlü ekipman, ofis mobilyaları, teknoloji cihazları, araç ve gereçler ile akaryakıt ticaretinin gerektirdiği tüm tank ve ekipmanları satın alarak kayıtlarına girip, faaliyet ömürlerine göre amortismanına tabi tuttuğu varlıklardır.

İkincisi ise, kendilerine bayilik uygulaması ile bağlı olarak çalışacak akaryakıt istasyonlarının ihtiyacı olan her türlü ekipman, teknolojik cihazlar, araç ve gereçleri

satın alarak kaydeder. Bu demirbaşlar faydalı ömrüne göre amortismanına tabi tutar ve ariyet yöntemi ile bayilerine kullandırdığı varlıklardır.

3.4.9.1. Demirbaş Alımı

Demirbaş alımları, sadece şirket merkezinin veya merkeze bağlı birimlerin ihtiyacı olan demirbaşlardan ibaret olmayıp, her yeni açılan istasyon olduğunda ve taraflar mutabık kaldığı takdirde, ana dağıtım firması demirbaş satın alır. Kendi kayıtlarına girişini yapar, sonra ariyetle istasyon işletmesine bu demirbaşları emanet olarak verir ve bu demirbaşlar ana dağıtım firmasına ait olduğu için burada amortisman işlemine tabi tutulur.

Yeni bir bayilik süreci başladığı zaman, o istasyonda çalışacak Market, Muhasebe, Akaryakıt Satış Yetkilileri ve diğer personeller bir eğitimden geçirilir. Kendi görev alanları ile ilgili bilgilendirmeler yapılır, süreçler anlatılır, istasyonda kullanılacak demirbaşlar teker teker tanıtılır, özellikleri anlatılır, neleri takip etmeleri ve nelere dikkat etmeleri gerektiği bilgisi verilir. Akaryakıt ana dağıtım işletmesinin kendi adına alıp, istasyonlara ariyet sözleşmesi ile verdiği demirbaşların listesi özet olarak aşağıda belirtilmektedir.

1. Kanopi
2. Kurumsal kimlik giydirme
3. Jeneratör
4. Totem
5. Akaryakıt Satış Pompaları
6. Fiyat panosu
7. Otomasyon sistemleri
8. Ödeme kaydedici cihazlar
9. Market giydirme
10. Market rafları
11. Yangın söndürme cihazları ve sistemleri
12. Basınçlı Hava ve su saatleri
13. Otomatik Araç Yıkama Makinası
14. Bayraklar İçin 3 Adet Gönder
15. Kurumsal Bayraklar
16. Paratoner
17. Anti-statik İş Kıyafeti, Tulum, Ayakkabı ve Eldiven
18. Baret
19. Reflektifli Yelek
20. Paraşüt Tipi Emniyet Kemeri
21. Tako
22. İkaz İşareti

23. Tank Dolum Kapakları
24. Tehlike İkaz Levhaları
25. Çift Cidarlı Egzoz Kıvılcım Tutucu
26. İki Ucu Şarjlı Topraklama Kablosu
27. İki Ucu Maşalı Topraklama Kablosu
28. El Feneri
29. Giriş çıkış panoları
30. Dalgıç Pompaları
31. Kompresör
32. Güvenlik Kameraları (CC TV)
33. Soğutucu Dolap

Akaryakıt ana dağıtım işletmesi adına alınıp, istasyon işletmelerine verilen demirbaşlar, ister akaryakıt ana dağıtım işletmesinin bünyesinde olsun ister akaryakıt istasyon bayisine ariyetle verilmiş olsun, ana dağıtım firmasının kayıtlarında takip edilir ve burada faydalı amortisman ömrü bitene kadar takip edilir, sonra ömürleri dolana veya satılana kadar bu hesaplarda takip edilir. Demirbaş alımı ve amortisman işlemi aşağıdaki gibi kayda alınır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
255.01	Demirbaşlar	Opet demirbaş alımı	1.000.000,00	
191	İnd. KDV	Opet demirbaş alımı	180.000,00	
320	Satıcılar	Opet demirbaş alımı		1.180.000,00
Toplam			1.180.000,00	1.180.000,00

3.4.9.2. Demirbaş Amortisman Kayıtları

Demirbaşlar, kullanım (5 yıl ömürlü var sayılmıştır) ömürlerine göre normal amortisman yöntemine tabi tutulur ve ömürleri dolup, kullanılmaya devam edilirse 255 ve 257 hesaplarda işlem yapılmayarak demirbaşın ömrü bitene veya satılana kadar bu hesaplarda takip edilir. Ömrü bitince veya satılınca aşağıdaki şekilde kayıtlardan çıkarılır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
770	Gen. Yön. Gid.	Gayrimenkul amort.	200.000,00	
257	Birikmiş A.	Gayrimenkul amort.		200.000,00
Toplam			200.000,00	200.000,00

3.4.9.3. Demirbaş Satımı

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, gerek kendi kullanımları için, gerek bayilerine ariyet yöntemi ile kullandıkları demirbaşlar için, olağanüstü ve/veya zaruri durumlar dışında ve prensip olarak demirbaş satımı yapmamaktadırlar.

3.4.10. Gayrimenkul

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri üç türlü gayrimenkul edinir. Bunların birincisi faaliyetlerin yürütüldüğü ve yönetildiği merkez binalar ile bölge müdürlükleridir. İkincisi akaryakıtların depolandığı akaryakıt dolum tesisleridir. Üçüncüsü ise, kendi kullanımı veya kiralama yöntemi ile herhangi bir bayiye işletmeye vereceği akaryakıt istasyonu tesisleridir.

3.4.10.1 Gayrimenkul Alımı

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, genellikle ilk önce kendi merkez binalarını almaya çalışır, sora Dolum Tesisi diye de adlandırılan Akaryakıt Dolum Terminallerini almaya çalışırlar. Bundan sonra akaryakıt istasyonlarının mülkiyetini satın almaya sıra gelir, bu tür istasyon alımları doğal olarak yüksek tutarlardadır ve içeriğinde çok sayıda demirbaş bulunmaktadır. Genel olarak hazır faal bir halde istasyon alınırken bunların demirbaşları teker teker kayıtlara alınır, arsa ve bina ise bütün kabul edilerek VUK'na göre (TMS 16, Tablo1- VUK'a göre "Amortisman Ayırma Koşullarında Farklılıklar", f. bendi) tek bir tesismiş (Parçalara ayırarak ya da gruplandırarak amortisman ayırma ile ilgili düzenleme bulunmamaktadır, ancak birlikte değerlendirilebilir) gibi kayıt altına alınır. Bu işlemler akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde VUK'a göre işlem görmektedir.

Bu ve benzeri gibi gayrimenkuller alındığında genel olarak şu şekilde kayıtlara alınır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
252	Binalar	A.Yakıt İstasyon alımı	10.000.000,00	
255	Demirbaşlar	A.Yakıt İstasyon alımı	2.000.000,00	
191	İnd. KDV	A.Yakıt İstasyon alımı	2.160.000,00	
320	Satıcılar	A.Yakıt İstasyon alımı		14.160.000,00
Toplam			14.160.000,00	14.160.000,00

3.4.10.2. Gayrimenkullerin Amortisman Kayıtları

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, satın aldıkları idari bina, akaryakıt dolmuş tesisi ve akaryakıt istasyonlarını, faydalı ömürlerine (20 yıl ömürlü var sayılmıştır) demirbaşlar ise 5 yıl ömürlü var sayılarak VUK'a göre normal amortisman yöntemi ile aşağıdaki gibi kayıtlara alır.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
770	Gen. Yön. Gid.	Gayrimenkul amort.	500.000,00	
770	Gen. Yön. Gid.	Demirbaş amort.	400.000,00	
257	Birikmiş A.	Gayrimenkul amort.		500.00,00
257	Birikmiş A.	Demirbaş amort.		400.00,00
Toplam			900.000,00	900.000,00

3.4.10.3. Gayrimenkul Satımı

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, gerek idari bina olarak kullandıkları, gerek akaryakıt dolmuş tesisi olarak kullandıkları ve gerek akaryakıt istasyonu işletmek amacı ile aldıkları gayrimenkulleri, olağanüstü ve/veya zaruri durumlar dışında ve prensip olarak satımını yapmamaktadırlar.

3.4.11. Risk Sigortaları

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, diğer ticari şirketlere göre alıp sattıkları ve taşıdıkları ürünlerin yanıcı, parlayıcı ve patlayıcı olması nedeni ile Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin diğer ticari şirketlere göre risk sigortaları daha detaylı ve daha maliyetlidir. Bu riskleri uzmanlarına analiz ettirmeleri ve tüm riskleri ihtiva edecek risk sigortalarını yapmaları gerekmektedir. Bu tür risk sigortaları için verilen bedeller aşağıdaki gibi kayıtlara alınmaktadır.

YEVMİYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
760	Paz. Sat. D	Sigorta poliçe bedeli	780.000,00	
320	Satıcılar	Sigorta poliçe bedeli		780.000,00
Toplam			780.000,00	780.000,00

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde dolun tesislerinde bulundurulan akaryakıtlar, başta yangın, ürün kaybı ve mali mesuliyet olmak üzere tüm risklere karşı uzmanlarına tespit ettirilir ve sigortalanarak aşağıdaki gibi kayırlara alınır.

YEVMİYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
760	Paz. Sat. D	Sigorta poliçe bedeli	1.435.000,00	
320	Satıcılar	Sigorta poliçe bedeli		1.435.000,00
Toplam			1.435.000,00	1.435.000,00

3.4.12. Giderler

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin faaliyetleri esnasında katlandıkları/ gerçekleştirdikleri gider çeşitleri aşağıda belirtilmektedir.

3.4.12.1. Genel Yönetim Giderleri

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin diğer ticari şirketlerden en büyük farkı prim sistemidir. Çeşitli prim sistemleri mevcut olup, ödenen primler pazarlama satış ve dağıtım giderleri kayıtlarına alınmaktadır. Bunun dışındaki faaliyetlerin yerine getirilmesi için yapılan giderler genel olarak genel yönetim giderlerine aşağıda gösterilen örnekte olduğu gibi kaydedilmektedir.

YEVMİYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
770	Gen. Yön. G	Personel Giderleri	98,00	
770	Gen. Yön. G	Bilgi Teknolojileri Gid.	23,00	
770	Gen. Yön. G	Bağış ve Yardımlar	18,00	
770	Gen. Yön. G	Dava, Takip Müşavirlik Gd	18,00	

770	Gen. Yön. G	Vergi Resim ve Harçlar	17,00	
770	Gen. Yön. G	Amortisman ve itfa payları	13,00	
770	Gen. Yön. G	Kira Giderleri	11,00	
770	Gen. Yön. G	Bakım Onarım Giderleri	8,25	
770	Gen. Yön. G	Danışmanlık Giderleri	8,13	
770	Gen. Yön. G	Şüpheli Ticari Al. Gid.	6,94	
770	Gen. Yön. G	Seyahat ve Ulaşım Gid.		
770	Gen. Yön. G	Taşeronluk Giderleri	3,51	
770	Gen. Yön. G	Cezalar ve Vergiye Tabi olmayan (KKKE) Gideler	2,78	
770	Gen. Yön. G	İletişim Giderleri	2,48	
770	Gen. Yön. G	Temsil Giderleri	2,36	
770	Gen. Yön. G	Ofis Giderleri	2,35	
770	Gen. Yön. G	Diğer Giderler	1,48	
102/100	Bankalar	Genel Giderler		258,45
Toplam			258,45	258,45

3.4.12.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Üyelik Aidatları ve Bağışları

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin neredeyse tamamı mutlaka bir sektörel sivil toplum kuruluşunun üyesidir. Örneğin, Petrol Sanayi Derneği (PETDER), Akaryakıt Ana Dağıtım Şirketleri Derneği (ADER) vb. gibi. Ayrıca ihtiyari olmak üzere, pek çok akaryakıt ana dağıtım işletmesi, mesleki sivil toplum kuruluşlarına da üye olmaktadır. Örneğin, Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD), Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD), Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Gemi Yakıtları İşletmeciliği Derneği, Kalite Derneği (KALDER) vb. gibi. Yine ihtiyari olmak üzere birçok akaryakıt ana dağıtım işletmesinin sosyal amaçlı kurulmuş sivil toplum kuruluşlarına üye oldukları görülmektedir. Örneğin Deniz Temiz Derneği (TURMEPA), Koç Yöneticileri Derneği (KOÇYÖNDER) gibi. Ayrıca akaryakıt ana dağıtım şirketlerinin hizmet sektöründeki sivil toplum kuruluşlarına üye olduğu görülmektedir. Örneğin Türkiye İnsan Yönetimi Derneği (PERYÖN), Kurumsal İletişimciler Derneği, Reklam Verenler Derneği, Yönetim Danışmanları Derneği (YDD), Enerji Derneği, Türkiye Halkla İlişkiler Derneği vb. gibi. Bu tür sivil toplum kuruluşlarına üyeliklere iki türlü ödeme/gider yapılmaktadır, birincisi üyesi olunan sivil toplum kuruluşunun tüzüğünde belirtilen yıllık aidat bedeli, ikincisi de

aidattan fazla ödenen ve açıklamasına bağış yazılan üyelikten doğan giderlerdir. Bu giderlerin aidat kısmına tekabül eden gider tutarları direkt gider yazılabilmekte, bağış olarak ödenen gider tutarları ise kanunen kabul edilmeyen gider olarak yazılmaktadır. Bunlar aşağıdaki şekilde kaydedilir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
770	Gen.Yön.G.	STK Aidat bedeli	60.000,00	
689	Diğ. Ol. dışı Gid. Ve zar	KKEG STK bağış bedeli	68.000,00	
102	Bankalar	STK Aidat bedeli		128.000,00
Toplam				

3.4.12.3. Meslek Odaları Üyelik Aidatları

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri faaliyetlerini yapabilmeleri ve bazı uzmanlık alanlarında da iştegal edebilmeleri için, bazı meslek odalarına zorunlu olarak üye bazılarında da ihtiyari olarak üye olabilmektedirler. Zorunlu üye olunması gereken meslek odalarına, faaliyet alanına göre, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Deniz Ticaret Odaları olarak verilebilir. İhtiyari meslek örgütleri/odalarına örnek ise, İhracatçı Birlikleri verilebilir. Bu tür meslek odalarına yapılan yıllık aidat ve munzam aidat bedellerinin (bunun üst sınırı vardır) tamamı direkt olarak gider sayılabilmektedir. Bu aidatlar aşağıdaki gibi kaydedilir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
770	Gen.Yön.G.	Ticaret Odası Aidat Gid.	28.000,00	
770	Gen.Yön.G.	Sanayi Odası Aidat Gid.	16.000,00	
770	Gen.Yön.G.	Deniz Tic. Odası Aidat G.	12.000,00	
102	Bankalar	Mesl. Odaları aidat gid.		56.000,00
Toplam			56.000,00	56.000,00

3.4.12.4. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri faaliyetlerini yürütürken, hem tanınmışlıklarını artırmak hem marka değerlerini yükseltmek hem de müşteri memnuniyetini sağlamak için, bir takım faaliyetlerde bulunmakta, özel araştırmalar, istatistiki bilgiler, anket çalışmaları ve benzeri çalışmalar yapmakta, bu çalışmaların bir kısmını dışardan hizmet alarak sağlamakta ve bu işlere önemli bütçe ve zaman ayırmaktadırlar. Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri tüm Akaryakıt ana dağıtım firmaları için ana faaliyetleri kadar önem verdikleri ve vazgeçemedikleri stratejik bir yöntemdir. Bu konuya o kadar önem vermektedirler ki, nerede ise satış personeli kadar pazarlama müdürlüğü bünyesinde personel istihdam etmektedirler. Öte yandan, mevcut ve kurulmaya devam eden akaryakıt istasyonu bayileri faaliyetlerini, akaryakıt ana dağıtım işletmesinin prensiplerine, kurum kültürüne ve firmanın çalışma prensiplerine uyup uymadıklarını, kendi bünyelerindeki kalite kontrol elemanları ile yakından takip etmekte, düzenli raporlar hazırlamakta/oluşturmakta ve beklenen verimliliğin sürekli artmasına gayret göstermektedirler.

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri bu gibi yapmış oldukları pazarlama satış ve dağıtım giderlerinin tamamı, Vergi Usul Kanunu, TTK, ticari teamül, Enerji Piyasası Düzenleme Kumu (EPDK), Rekabet Kurumu, Petrol Kanunu ve diğer mevzuat usul ve ilkelerine uyulduğu sürece yapılan tüm harcamalar gider olarak yazılabilmekte, aşağıdaki şekilde kaydedilmektedir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
760	Pa. Sat. D.G.	Kurumsal Sosyal Sor. H	3.480.000,00	
191	İnd. KDV	Kurumsal Sosyal Sor. H	626.400,00	
320	Satıcılar	Kurumsal Sosyal Sor. H		4.106.400,00
Toplam			4.106,400	4.106,400

3.4.12.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Giderleri

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, faaliyetlerini yürütürken ve pazarlama faaliyetleri dışında, hem tanınmışlıklarını artırmak hem marka değerlerini yükseltmek hem de müşteri memnuniyetini sağlamak için, bir takım kurumsal sosyal sorumluluk

faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Bu kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine, okul, cami, kültür merkezi, müze, ağaç dikimi, öğrenci bursları, tarihe saygı, yeşil yol, örnek köy, trafik dedektifleri, restorasyon çalışmaları gibi ve daha birçok hizmeti örnek verebiliriz. Bu tür hizmet ve yatırımlar, insanları etkilemekte ve kurumsal sosyal sorumluluk yatırımı yapan firmaların tüketicilerinin müşteri memnuniyeti kalitesini arttırmaktadır. Bu tür yatırım ve hizmetler, şirketlerin ana faaliyetleri ve pazarlama çalışmalarına göre daha zor ve zahmetlidir. Çünkü yapılacak bir yatırım için, örneğin okul yapımı için alınacak izinler, ruhsatlar, inşaat yapım süreci, SGK ve çalıştırılacak insanların iş sağlığı güvenliği ile ilgilenilmektedir. Yapılacak yatırım koruma altında veya tarihi bir alanda ise, izin alınacak makamlar da bir o kadar artmakta zaman almakta ve işin ağırlığını arttırmaktadır. Öte yandan, yapılacak yatırımın büyüklüğüne göre gerekirse gelir idaresinden özelge tarihi ve kültürel varlıkları koruma kurulundan izinler, sadece yerel belediyelerden değil yerine göre büyük şehir belediyelerinden hatta kentsel tasarım müdürlüğünden izinler alınması gerektiği zamanlar olmaktadır. Tüm bu yatırımlar yapıldıktan sonra örneğin, yapılan okulun beklenen gideri 10.000.00,00 TL olsun, akaryakıt ana dağıtım işletmesi, 13.000.000,00 TL harcama yaptıysa ve gereken bütün izinler alındıysa bile ileride yapılacak bir denetimde tahmin edilen makul değerden fazla harcama yapılmışsa yatırımı yapan firma için sorun oluşturacaktır. Yapılan bu gibi inşaat gerektiren yatırımlarda, inşaatın bitimini müteakip bir gayrimenkul derecelendirme şirketinden, yapılan okul için, değer tespiti yaptırıp, çıkacak değer kadarı gider yazılması gerekecek bu tutarı aşan tutarların ise kanunen kabul edilmeyen gider olarak kayıtlara alınması gerekecektir.

Kurumsal sosyal sorumluluk yatırımlarının getirisi olduğu kadar, zahmeti ve maliyeti de yüksek olabilmektedir. İşin başından sonuna kadar evrak, belge, ruhsat, teslim teslim ve işin bitiminde yapılan eserin ilgililerine zimmetle ve tutanakla teslim edilmesi, açılış töreni, protokol ağırlaması gibi pek çok tamamlayıcı faktörler de bulunmaktadır.

Son olarak yapılan işe ilişkin bütün evraklar her bir sosyal sorumluluk faaliyeti için ayrı bir dosya ve düzen içinde muhafaza edilmesi gerekmektedir. Bu tür kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri için yapılan yatırımlar bir yıldan fazla da sürebilmekte ve bunun için muhasebe kayıtlarında özel takipler gerekmektedir. Aynı yıl içinde

yapılmış ve aynı yıl içinde tamamlanmış kurumsal sosyal sorumluluk yatırımları yapıldığı varsayılırsa muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

YEVMIYE FİŞİ				
Hesap No	Hesap Adı	Açıklama/Miktar	Borç	Alacak
760	Paz. Satş. Dağ. Gid.	Reklam, Pazarlama ve hizmet alım giderleri	4.600.000,00	
191	İnd. KDV	Reklam, Pazarlama ve hizmet alım giderleri	828.000,00	
320	Satıcılar	Reklam, Pazarlama ve hizmet alım giderleri		5.428.000,00
Toplam			5.428.000,00	5.428.000,00

3.4.13. Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinde Denetim

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri diğer sektörlerde faaliyet gösteren firmalar gibi, başta Gelir İdaresinin mali denetimi olmak üzere, Türk Ticaret Kanununa göre kurulmuş şirketlerin tabi olduğu tüm denetimlere tabidirler. Yine diğer firmaların tabi olduğu başta belediyeler olmak üzere, bağımsız denetime, cirolarına göre Yeminli Mali Müşavirlik denetimine, firmanın büyüklüğü ve cirosu gereği iç denetime özetle ticari faaliyette bulunan tüm şirketlerin tabi olduğu denetimlere tabidirler.

Ancak akaryakıt ana dağıtım sektörü, yukarıda sayılan diğer şirketlerin tabi olduğu denetimler dışında, sektörün özellikleri nedeni ile 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu başta olmak üzere, yine bu kanuna bağlı olarak yönetmelikler, tebliğler, petrol piyasası kurul kararları ve teknik düzenleme tebliğleri gereği bir takım ilave mevzuat ve denetime tabidirler.

Ayrıca yukarıda sayılan hususlar dışında esas itibarıyla bu tür dağıtım firmaları 27.11.2013 tarih ve 28834 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, “Petrol piyasasında

yapılacak denetimler ile ön araştırma ve soruşturmalarda takip edilecek usul ve esaslar hakkında yönetmelik” ile diğer şirketlerden ayrıca özel denetime tabi tutulmuşlardır.

Söz konusu yönetmeliğin “Denetimlere İlişkin Usul ve Esaslar” başlıklı ikinci bölümde denetime ilişkin aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.¹⁰⁹

Yönetmeliğin 5. Maddesinde denetim aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

“Denetim, petrol piyasasında faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişilerin piyasaya ilişkin faaliyetlerinin ve hesaplarının ilgili mevzuat hükümlerine uygunluğunun incelenmesi ve bu kişilerce piyasaya arz edilen petrol ve madeni yağın teknik düzenlemelere uygunluğunun araştırılması; hata, aykırılık, usulsüzlük ve suiistimallerin tespit edilmesi halinde ilgili kanunlarda öngörülen gerekli yaptırımların uygulanması suretiyle yapılan çalışmalardır.”

Yönetmeliğin 6. Maddesine göre kurum, piyasa faaliyetlerini kendi personeli veya gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşları personeli eliyle denetime tâbi tutar.

Yönetmeliğin 7. Maddesinde denetlenecek gerçek veya tüzel kişilerin yükümlülükleri aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

a) İşletme, tesis ve yatırımları ile yasal defter kayıtları ve belgelerini Kurum denetimine sunmak,

b) Piyasa faaliyetine konu olan her türlü emtianın incelenmesini ve numune alınmasını sağlamak,

c) Denetim yapmakla görevlendirilen Kurum personeli tarafından piyasa faaliyetine ilişkin gerekli görülen her türlü bilgi, belge ve defterin aslını ibraz etmekle, istenmesi halinde suretlerini zamanında vermekle ve personelin çalışmasına elverişli bir ortam sağlamak,

d) İstenildiğinde yazılı ve/veya sözlü bilgi vermek ve/veya düzenlenen tutanakları imzalamakla, Hesap, işlem ve mali tabloları ile iç kontrol sistemlerini denetime uygun ve hazır hale getirmek.

¹⁰⁹ 27.11.2013 tarih ve 28834 sayılı Resmi Gazetede, Akaryakıt Ana Dağıtım Firmalarında Denetim Yönetmeliği.

Denetlenen gerçek veya tüzel kişiler, gizlilik gerekçesiyle bilgi, belge ve numune vermekten imtina edemez.

Yönetmeliğin 8. Maddesinde, denetim yapmakla görevlendirilen Kurum personelinin yetkileri aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

a) Denetlemekle görevlendirildiği tesis ve işletmeler ile piyasa faaliyetine konu olan her türlü emtiayı incelemeye, bu emtiadan numune almaya ve gerektiği takdirde bu tesis ve işletmeleri ihtar etmeye, geçici olarak mühürlenmeye ve mühürleri kaldırmaya veya yetkilendirildiği takdirde faaliyetlerini geçici durdurma,

b) Gerekli görülen her türlü bilgi ve belgeyi isteme, yasal defter kayıtlarını inceleme, bunların suretlerini alma ve yerinde inceleme yapma,

c) Konu ile ilgili yazılı veya sözlü bilgi isteme ve gerekli tutanakları düzenleme,

d) Görevinin gerektirdiği durumlarda, kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi ve belge isteme,

e) Görev alanına giren konularda ve ilgili mevzuatın uygulanmasında ortaya çıkan ihtiyaçlar çerçevesinde inceleme ve araştırma yapmaya, görüş ve önerilerini kuruma sunma,

f) Görevinin gerektirdiği durumlarda, mülki amirler ve kolluk güçleri ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarından yardım isteme.

Yönetmeliğin 9. Maddesinde denetim yapan kurum personelinin yükümlülükleri aşağıdaki şekilde belirtilmektedir.

a) İlgili gerçek veya tüzel kişiler tarafından kendisine tevdi edilen defter ve belgeleri işlerinin gerektirdiği süre içerisinde muhafaza ve işin bitiminde iade etmek,

b) Denetim faaliyeti dolayısıyla edindiği bilgilerden gizlilik taşıyanları, kanunen yetkili kılınanlardan başkasına açıklamamak ve doğrudan veya dolaylı şekilde kendi veya üçüncü kişiler yararına kullanmamak,

c) Defter kayıtları ve belgeler üzerinde incelemenin gereği olan işaretler dışında; şerh, ilave ve düzeltme yapmamak,

d) Denetim yaptığı yerlerde, görev ve sıfatının gerektirdiği saygınlığı ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmamak ve yönetime müdahale etmemek.

Yönetmeliğin 10. Maddesinde denetim yapmakla görevlendirilen kurum personelinin denetim faaliyeti sırasında uyacakları ilkeler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

a) Denetim faaliyeti sırasında, sonuçların değerlendirilmesinde ve denetim raporunun hazırlanmasında tarafsız bir bakış açısına sahip olmak,

b) Dürüstlük ve tarafsızlığını etkileyebilecek hiçbir müdahaleye imkân vermemek,

c) Denetim faaliyetine ilişkin çalışmaların her aşamasında, görevinin gerektirdiği özen ve titizliği göstermek,

d) Bu Yönetmelikle düzenlenen denetim ilke ve esaslarının yanı sıra genel kabul görmüş denetim ilke ve esaslarına uymak,

e) Denetim sırasında piyasayı olumsuz yönde etkileyebilecek derecede önem arz eden hususların tespit edilmesi halinde, denetim faaliyetinin sonuçlanmasını beklemeksizin Kurumu derhal bilgilendirmek.

Yönetmeliğin 11. Maddesinde denetim yapmakla görevli personelin kendisini tanıtmaya zorunluluğu aşağıdaki şekilde belirtilmektedir.

Denetim yapmakla görevlendirilen Kurum personeli ile Kurum adına denetim yapmakla yetkilendirilen diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait personel, göreve başlamadan önce kimlik belgesi ve/veya görevlendirme yazısıyla kendisini denetlenen gerçek kişi veya tüzel kişi yetkilisine tanıtmak zorundadır.

Yönetmeliğin 12. Maddesinde yazışma usulü aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır.

“Denetim yapmakla görevlendirilen Kurum personeli, görevinin gerektirdiği durumlarda; ilgili kişi, kurum ve kuruluşlar ile yapacağı yazışmaları, Kurum merkezinde iken Daire Başkanlığı aracılığıyla, Kurum merkezi dışında görevli iken doğrudan yapar. Ancak, Başbakanlık ve bakanlıkların merkez ve yurt dışı kuruluşları ile yabancı ülkelere yönelik yazışmalar Kurum aracılığıyla yapılır. Kurum adına denetim yapmakla yetkilendirilen diğer kamu kurum ve kuruluşları denetimin gerektirdiği yazışmaları doğrudan yapar.”

Yönetmeliğin 13. Maddesi raporların sunulmasını tanımlamaktadır.

Denetim yapmakla görevlendirilen Kurum personeli tarafından düzenlenen rapor ile Kurum adına denetim yapmakla yetkilendirilen diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından düzenlenen ve mevzuat ihlali tespitini içeren rapor, tutanak veya yazılar, Daire Başkanlığına iletilir. Daire Başkanı, kendi görüşünü de belirtmek suretiyle rapor, tutanak veya yazıları Başkanlığa sunar. Başkan, söz konusu rapor, tutanak ve yazıları Kurul gündemine alır.

Yönetmeliğin 14. Maddesi yaptırımlar hususunu tanımlamıştır.

Kurum personeli ya da Kurum adına denetim yapmakla yetkilendirilen diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan denetimlerde ilgili mevzuat hükümlerine aykırılık tespit edilmesi halinde, Dördüncü Bölümde yer alan hükümler çerçevesinde işlem yapılır.

Bu yönetmeliğin, diğer bölümlerinde de sektörün özelliği gereği denetim ve buna dayalı olarak, İhbar ve Şikâyet, Ulusal Marker Kontrolü, Numune Alma, Analiz ve Mühürleme, İhtar, Geçici Durdurma, Ön Araştırma ve Soruşturmalara İlişkin Usul ve Esaslar ile İhtar, geçici durdurma ve lisans iptaline kadar giden süreçler bulunmaktadır.

3.5. Akaryakıt İstasyonlarında Kullanılan Belgeler ile İlgili Önemli Hususlar

Akaryakıt satışlarındaki belge düzeni ile ilgili Maliye Bakanlığı 26282 No'lu Resmi Gazete'de, 7 Eylül 2006'da 68 Seri No'lu Genel Tebliği yayımlamıştır. Tebliğ akaryakıt istasyonu işletmecilerini ve LPG dâhil nihai akaryakıt tüketen vergi mükellefi özel ve tüzel kişileri bilgilendirici ve yönlendirici niteliktedir. Söz konusu tebliğde; akaryakıt pompaları Ödeme Kaydedici Cihazlara (ÖKC) bağlanan dağıtım şirketleri ve istasyonlarda yapılan akaryakıt satışlarında düzenlenecek ÖKC fişleri ile fişlerin faturaya dönüştürülmesi işlemlerinde aşağıdaki konularda açıklamalarda bulunulmuştur¹¹⁰;

¹¹⁰ Seyfullah Atçı, Hürses Gazetesi 13.9.2006 Makale: **Akaryakıt Pompalarına Bağlı ÖKC. Tebliğlerinde Görünmeyen Hususlar.** 2006.

- Akaryakıt satışlarında belge düzeni (taşıt ya da müşteri tanıma sistemleri kullanılarak ya da özel anlaşmalara dayanılarak yapılan satışlarda),
- Tutarı peşin olarak ödenen akaryakıt satışlarında belge düzeni,
- Test ve sevk için alımlar,
- ÖKC'lerden yanlış plaka kaydedilmesi,
- Tankerlerden yapılan akaryakıt satışları,
- X, Z ve Mali Hafıza raporlarının alınması
- Bu bölümde akaryakıt sektöründe kullanılan belgelere ilişkin önemli hususlara yer verilecektir.

3.5.1. ÖKC'lar Kullanılarak Verilen Fişlerin Fatura Yerine Geçen Belge Olarak Kabul Edilmesi

68 Seri No'lu Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanunla İlgili Genel Tebliği'nde, pompalara bağlı ÖKC kullanılarak yapılan akaryakıt satışlarında, otomatik olarak hazırlanan fişlerin tutarına bakılmaksızın fatura benzeri gider belgesi yerine geçeceği ifade edilmektedir. Tüketiciler tarafından fatura istenmesi durumunda taleplerinin dikkate alınmaması gerektiği açıklanmaktadır. Aynı zamanda, yapılacak denetimlerde fişleri gider belgesi olarak kullananlardan faturayı belgelendirmelerinin talep edilmeyeceği açıklanmıştır.¹¹¹

Araç sayısı fazla olan işletmelerin aşağıda yer alan açıklamalar kapsamında, en geç 15 günde bir olmak üzere (Katma Değer Vergisi (KDV) açısından 15 günlük süre kullanılırken 1 ayı geçmemelidir) fatura düzenlemeye imkân verilmiştir.¹¹²;

- Taşıt ya da müşteri tanıma sistemleri, akıllı kart benzeri özel kartlar kullanılarak

¹¹¹Resmî Gazete: **68 Seri No'lu Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanunla İlgili Genel Tebliğ** (Kanun NO: 3100) Tarih: 07/09/2006 Sayı: 26282 .

¹¹² A.e.

- Özel anlaşmalara dayanılarak,
- Faturası mal tesliminden sonra belirli dönemlerde düzenlenen akaryakıt satışları münhasır olmak üzere

3.5.2. Taşıt ya da Müşteri Tanıma Sistemleri Kullanılarak ya da Özel Anlaşmalara Göre Gerçekleştirilen Akaryakıt Satışlarında Belge Düzeni

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri ve istasyonları tarafından, taşıt ya da müşteri tanıma sistemleri (Otobil, Otobilim vb. gibi) kullanılarak yapılan satışlarla ilgili düzenlenecek faturanın her iki nüshasının ekinde, Fişlerin tarihi, numarası, Taşıt plaka numarası, Akaryakıt türü, tutarı, miktarı liste halinde yer alacaktır. İlgili listeler kaşelenerek imzalanacak ve sonra faturaya eklenecek ve talep edildiğinde gösterilmek için saklanacaktır.¹¹³;

Bu yöntemlerle akaryakıtı alanlar, fatura ve ek liste ile muhasebe kayıtlarını düzenleyecek başka herhangi bir şey yapmayacaktır.¹¹⁴

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri ve istasyonları tarafından yapılan, özel anlaşmalarla akaryakıt alıp, ödemelerini belli aralıklarla yapan işletmelere yapılacak teslimlerde, satış esnasında çıkan ÖKC fişlerine iptal açıklaması yazılarak alıcılara verilmesi gerekecektir. Fişler alıcılar tarafından daha sonra düzenlenecek faturaya iliştilererek saklanacaktır. Faturanın alıcılar tarafından gider yazabilmeleri, faturaya ekledikleri iptal edilen fiş ve fatura tutarlarının eşit olmasına bağlıdır. Bazı durumlarda fiş tutarı fatura tutarından eksik olabilir. Böyle bir durumda fiş tutarlarının toplamı gider yazılacaktır. Akaryakıt dağıtım işletmeleri veya istasyonları satışlarla ilgili listeleri yapmalıdır. Bu listelerde aşağıdaki hususların yer alması gerekmektedir¹¹⁵;

- Taşıtın plaka numarası
- Fişlerin tarihi ve numarası,

¹¹³ A.e.

¹¹⁴ A.e.

¹¹⁵ A.e.

- Akaryakıt türü, tutarı, miktarı belirtilecek, imzalanıp kaşelendikten sonra faturaya eklenerek talep edildiğinde gösterilmek üzere saklanacaktır.

- 68 no'lu Tebliğde, “Taşıt veya müşteri tanıma sistemi faturaya dönüştürülecek” ibaresi yer alan fişlerin üzerine iptal şerhi düşülmesine gerek olmadığı açıklanmaktadır. Ayrıca bu fişlerin, adına fatura düzenlenen kişi ya da kuruluşlarca faturaya eklenerek saklanması da gerekmemektedir.

Bir müşteri bir akaryakıt istasyonunun “Otomatik Taşıt Tanıma Sistemi” müşterisi olduğunda düzenli ve istisnasız alım yapabilmektedir. Bu durumda hem satıcı hem alıcı fatura tutarında kolaylıkla mutabakat sağlayacaktır¹¹⁶.

3.5.3. Tutarı Peşin Olarak Ödenen Akaryakıt Satışlarında Belge Düzeni

Özel anlaşmalara dayanarak ya da müşteri tanıma vb. taşıt tanıma, gibi sistemler kullanılarak, bazı kamu kurumları ve işletmeler, akaryakıtı almadan önce akaryakıtın tutarını peşin ödeme yoluyla gerçekleştirerek faturasını düzenlemek suretiyle de anlaşma yapabilmektedirler. Bu durumda peşin ödenip faturası düzenlenen akaryakıt teslimlerinde, pompalara bağlı ÖKC’da hazırlanan fişlerin daha önce düzenlenen faturalarla eşleştirilmesi zorunlu olmaktadır. Ana dağıtım işletmelerinin ya da istasyon işletmelerinin bedelini peşin tahsil alarak düzenledikleri faturalara eklenmek üzere, her ayın sonunda, ay içerisinde yapılan satışlarla ilgili olarak yukarıda açıklandığı biçimde iki örnek liste hazırlamaları gerekecektir. Bu listeler işletmeler tarafından, imzalanıp kaşelenir ve daha sonra faturanın her iki nüshasına eklenir. Akaryakıt tesliminde otomatik olarak oluşan fişler, akaryakıt istasyonu işletmelerince iptal edilmelidir. Bununla birlikte, adına fatura düzenlenen kişi ya da kuruluşlar tarafından saklanmalıdır¹¹⁷.

Akaryakıt dağıtım ve/veya istasyon işletmeleri ile alıcılar arasında satılacak akaryakıtın miktarı konusunda anlaşmalar yapılabilir. Bu durumda, önceden düzenlenen faturada yazılı tutar ile bu faturaya dayalı gerçekleşen akaryakıt teslimlerine dair ÖKC fişlerinde yazılı tutarların toplamı arasında (akaryakıtın teslim

¹¹⁶ Seyfullah Atçrı: **Akaryakıt Pompalarına Bağlı Ödeme Kaydedici Cihazlar Ba Bs Formlarından Muaf Tutulmalıdır**. 2010.

¹¹⁷ A.e.

tarihlerindeki birim fiyatının farklı olması nedeniyle) farklılık olması halinde, muhasebe kayıt işlemlerinde fatura üzerinde yazılı olan tutar esas alınır.¹¹⁸

3.5.4. Tankerlerden Yapılan Akaryakıt Satışları

Akaryakıt dağıtım işletmesi ve/veya akaryakıt istasyon işletmecileri bazen müşterinin istediği mahalde akaryakıtın teslim edilmesi konusunda anlaşma yapabilirler. Bu durumda, tankerlerle taşınan veya taşıttırılan akaryakıt satışlarında aşağıda yer alan hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir¹¹⁹;

- Pompadan akaryakıt alınabilmesi, taşıtın plaka numarasının ya da alıcı bilgilerinin ÖKC'ye işlenmesi zorunludur. Bu nedenle, tankere dolum yapılırken, her bir müşteri için ayrı ayrı ÖKC fişi düzenlenecektir. Bu fişte aşağıdaki bilgilerin açıkça belirtilmesi gerekmektedir;
 - ✓ Adı, soyadı ya da unvanı (unvan kısaltılabilir),
 - ✓ Satış yapılacak müşterilerin plaka numarası (plakanın olmaması halinde "PLAKASIZ"),
 - ✓ Satılan akaryakıtın türü, miktarı ve tutarlarını gösterecek şekilde ayrı ayrı her müşteri için ÖKC fişi düzenlenecektir.
- ÖKC fişlerinde, her bir müşteri için Vergi Usul Kanunu (VUK) gereğince sevk irsaliyesi düzenlenecektir. Düzenlenen irsaliyenin bir örneği de araçta bulundurulacaktır.
- Düzenlenen ÖKC fişleri akaryakıtla birlikte müşteriye teslim edilecektir.
- Müşteri akaryakıtı, ÖKC fişinde yer alan miktardan az alabilir. Bu durumda, alınmayan akaryakıtın karşılığı olarak;
 - ✓ Alıcının Gelir Vergisi (GV), Kurumlar Vergisi (KV) ya da KDV nedeniyle mükellefiyetinin olması durumunda, alıcı tarafından akaryakıt işletmecisi adına iade için fatura, müşterinin serbest meslek erbabı olması durumunda serbest meslek makbuzu,
 - ✓ Müşterinin, GV, KV ya da KDV mükellefiyetinin bulunmaması durumunda, akaryakıt işletmecisi tarafından VUK 234. maddesinde belirlenen asgari bilgileri ve müşterinin imzasının yer aldığı gider

¹¹⁸ A.e.

¹¹⁹ A.e.

pusulası (GV tevkifatı yapılmadan) düzenlenecektir. Düzenlenen fatura, gider pusulaları ya da serbest meslek makbuzlarının üzerinde, ilgili ÖKC fişinin tarihi, numarası ve iade edilen akaryakıtı dair KDV (satış tutarından ayrı olarak) gösterilecektir.

- Müşterilerce alınmayan aynı zamanda yukarıda açıklandığı şekilde belgelenen akaryakıt, başka bir işleme ihtiyaç kalmadan tanka boşaltılacaktır.

Akaryakıt istasyonları dışında rafineri, tank, depo vb. yerlerden tankerlerle alınan ve doğrudan müşterilerin depolarına boşaltılmak ya da gösterdikleri yere teslim edilerek gerçekleştirilen toplu akaryakıt satışlarının belgelendirilmesinde ÖKC fişlerinin değil VUK'nun belge düzenine ilişkin hükümlerinde yazılı belgelerin kullanılması gerekmektedir¹²⁰.

3.5.5. Test ve Sevk Amacıyla Yapılan Alımlar

Akaryakıt işletmelerindeki pompalardan, bazen test ve sevk amacıyla akaryakıt alımları da yapılabilmektedir. Bu tür alımlarda fişin plaka bilgisi kısmına "TEST" ifadesi yazılarak akaryakıt alımı gerçekleştirilecek ve testin tamamlanmasından sonra akaryakıt tanka doldurulacaktır.¹²¹

Aynı mükellefin diğer istasyonları ya da depolarına sevk edilmek üzere pompalardan alım gerçekleştiğinde fişin plaka bilgisi kısmına "SEVK" ifadesi ile birlikte taşımanın yapılacağı aracın plaka numarası ile taşınacak yerin adı yazılacaktır. Pompalardan gerçekleştirilecek sevk amaçlı alımlar, sadece birden fazla istasyona ya da depoya sahip akaryakıt istasyonu işletmecilerinin bu depo ya da istasyonları arasında gerçekleştirecekleri sevkiyatlara yönelik yapılabilecek, bunun haricinde pompalardan sevk amacı ile herhangi bir çıkış gerçekleşmeyecektir. Sevk yapılacak yer için aynı zamanda VUK gereğince sevk irsaliyesi düzenlenmesi gerekecektir.¹²²

3.5.6. Yanlış Plaka Numarası Girilmesi

ÖKC'lerin hafızaları silinemez ve değiştirilemez özelliindedir. Bu nedenle fişler üzerinde yanlış plaka bilgilerinin yer alması halinde, cihaz üzerinden bu yanlışlığın düzeltilmesi yapılamaz. Bu nedenle yanlış plaka bilgisi içeren ÖKC fişlerinin

¹²⁰ Seyfullah Atçı, Hürses Gazetesi 9 Eylül 2008: **Toptan Akaryakıt Satış Şekli Nihayet Belirlendi.**

¹²¹ A.e.

¹²² A.e.

düzeltilmesi amacıyla, hatalı fiş iptal edilecek ve VUK'na göre fatura düzenlenmesi gerekecektir. Bu durumda düzenlenecek faturaya, iptal edilen ÖKC fişinin tarih ve numarası da yazılacaktır. Hatalı fiş, istenildiğinde ibraz edilmek üzere akaryakıt istasyonu işletmecisi tarafından faturanın ikinci nüshasına eklenmek suretiyle saklanacaktır. Bu şekilde hatalı işlemlerin sık olması ya da tereddüt uyandırması durumunda ilgili mükellefin hesapları incelemeye alınacaktır. Bu şekildeki düzeltme taleplerinin VUK'nun 219 uncu maddesinde hükme bağlanan kayıt nizamına ilişkin süreler dikkate alınarak yapılması ve bu süreler içinde yapılmayan düzeltme taleplerinin dikkate alınmaması gerekmektedir.¹²³

Mükellefler yanlış plaka numarası içeren ÖKC fişi düzenlediğinde bunları yukarıda açıklandığı gibi düzeltilmediğine dair tespit yapılırsa, tespitlerin her biri için ayrı ayrı ve mükellef grupları dikkate alınarak VUK 352/II-7 maddesi gereğince II. derece usulsüzlük cezasının ilgili mükellefe verileceği 68 No'lu Tebliğde yer almaktadır.

3.5.7. 'X', 'Z' ve 'Mali Hafıza' Raporlarının Ödeme Kaydedici Cihazlardan Alınması

ÖKC'lerden teknik ve fonksiyonel özellikleri nedeniyle "X", "Z" ve "Mali Hafıza" raporları alınabilmektedir. Akaryakıt pompası grubunun her birine ayrı bir ÖKC takılmaktadır. ÖKC Mali Raporlarında satılan ürünlerle ilgili aşağıda yer alan bilgiler bulunmaktadır¹²⁴;

- LPG dahil akaryakıt ürünlerinin cinsleri.
- Ürün bazında litre tutarları
- Ürün bazında ayrı ayrı TL tutarı
- Nakit satış tutarı
- Veresiye satış tutarı (Kredi kartı satışlar + Bireysel Otomobil Satışları + Veresiye müşterilere irsaliyeli satış toplamları)

¹²³ A.e.

¹²⁴ Seyfullah Atçı Hürses Gazetesi 13 Eylül 2006: Akaryakıt Pompalarına Bağlı ÖKC. Tebliğlerinde Görünmeyen Hususlar.

- Ürün bazında ayrı ayrı taşıt tanıma sistemi ile satılan tutar
- Aktif satış tutarı
- Satış tutarı toplamı
- Toplam KDV tutarı
- Kurumsal müşterilerle ilgili taşıt tanıma sistemi ile satılan tutar
- Akaryakıt toplam (satış) dolun adedi
- Mali rapor döküm tarihi ve saati

68 No'lu Tebliğ'de akaryakıt pompalarına bağlı ÖKC'lerden alınacak raporlar hakkında, aşağıda açıklamalar yer almaktadır¹²⁵;

- Günlük kapanış raporu "Z" raporu olarak adlandırılmaktadır. Bu rapor alındığında günlük hafızayı sıfırlamakta ve toplam bilgileri mali hafızaya almaktadır. "Z" raporları günde bir defa alınmaktadır. Çalışma saati sonunda ve gece saat 24:00'e kadar alınması gerekmektedir. Bununla birlikte, sürekli çalışan akaryakıt istasyonu işletmeleri tarafından tutarlılık ilkeleri doğrultusunda saat 24:00'den sonrada alınabilir. Bu durumda sabah saat 9:00'u geçirmemesi gerekmektedir. Bu şekilde saat 24:00 den sonra alınan "Z" raporlarında yer alan hasılat, bir önceki günün hasılatı olarak muhasebe kayıtlarına alınacaktır.
- Pompacılar vardiyalı çalışmaktadır. Bu nedenle pompacı değişimi, işletme içi kontroller ya da benzeri nedenlerle gün içinde herhangi bir saatte rapor alınması gerekebilir. Bu durumda "X" raporu alınması gerekecektir. Fakat vardiya değişiminin ertesi güne taşması durumunda farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Çünkü arada "Z" raporu alınması gerekecektir. Bu nedenle ilki gün sonunda "Z" raporu alınmadan önce ikincisi vardiya değişimi anında olmak üzere iki adet "X" raporu alınması gerekmektedir.

¹²⁵ A.e.

- Mali hafıza raporunun, denetim amacıyla geçmişe dair bilgi talep edildiğinde alınması gerekmektedir.

3.5.8. Bayi Otomasyon Sistemleri

Otomasyon sistemi uygulaması, dağıtım şirketleri istasyonlarında, tarımsal amaçlı tankerlerde ve sabit köy pompalarında kullanılmaktadır. Alım-satımların, stok işlemlerinin günlük olarak izlenmesine imkân veren, merkeze anlık bildirim yapan ve bu nedenle takibi kolaylaştıran otomasyon sistemi zorunlu hale getirilmiştir. Otomasyon sistemi sayesinde kayıt dışı bir ürün dolumu gerçekleştiğinde anlık olarak EPDK'ya raporlama yapılmaktadır. Lisans sahibi dağıtıcı işletmeler, bu sistemlerin kurulum ve uygulamasından sorumludur.¹²⁶

Dünya'da sadece Türkiye'de otomasyon sistemleri bulunmaktadır. Akaryakıtın dolumdan son tüketiciye ulaşıncaya kadar geçen her aşamada takip edilmesini sağlayan bir sistemdir. Aynı zamanda kurulu altyapı ve buna bağlı yürütülen faaliyetlerin tamamını kapsayan sistemlerdir.¹²⁷

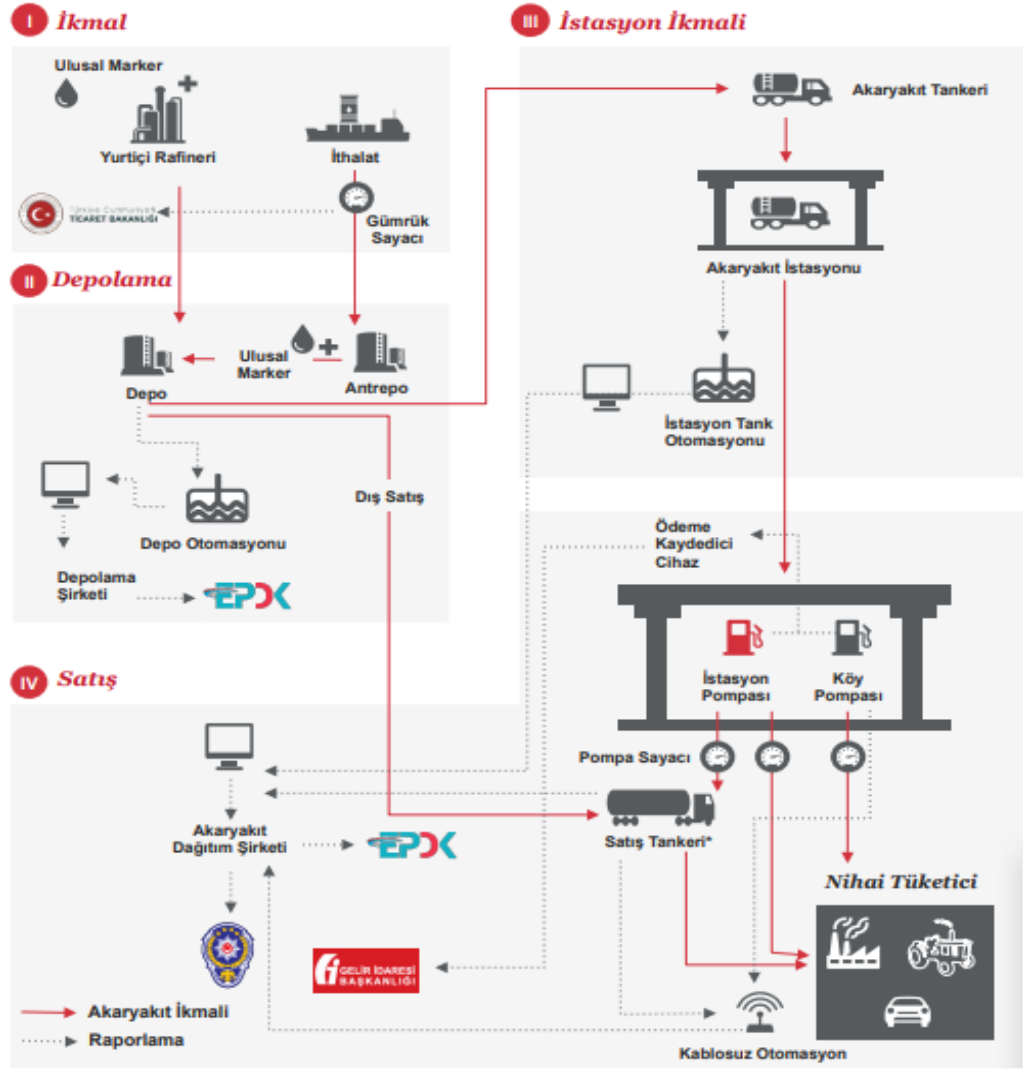
Birçok ülkede, akaryakıt sektöründe farklı takip ve kontrol sistemleri kullanılmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'de kurulu otomasyon altyapısı bir bütün olarak değerlendirildiğinde işletmelere sağladığı faydalar açısından benzersiz olduğu ifade edilmektedir.¹²⁸

Bayi otomasyon sistemleri Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun kararı ile tüm akaryakıt istasyonlarına kurulmuş ve hem akaryakıt ana dağıtım işletmeleri hem EPDK tarafından kontrol edilebilen akaryakıt hareketlerini takip eden bir sistemdir.

¹²⁶ PwC, 2018, s.6.

¹²⁷ A.e. 2.

¹²⁸ A.e. s.6.

Şekil 3.3: Otomasyon Sistemleri

Kaynak: Akaryakıt Dağıtım Şirketleri, PETDER, PwC Analizi, 2018: 2.

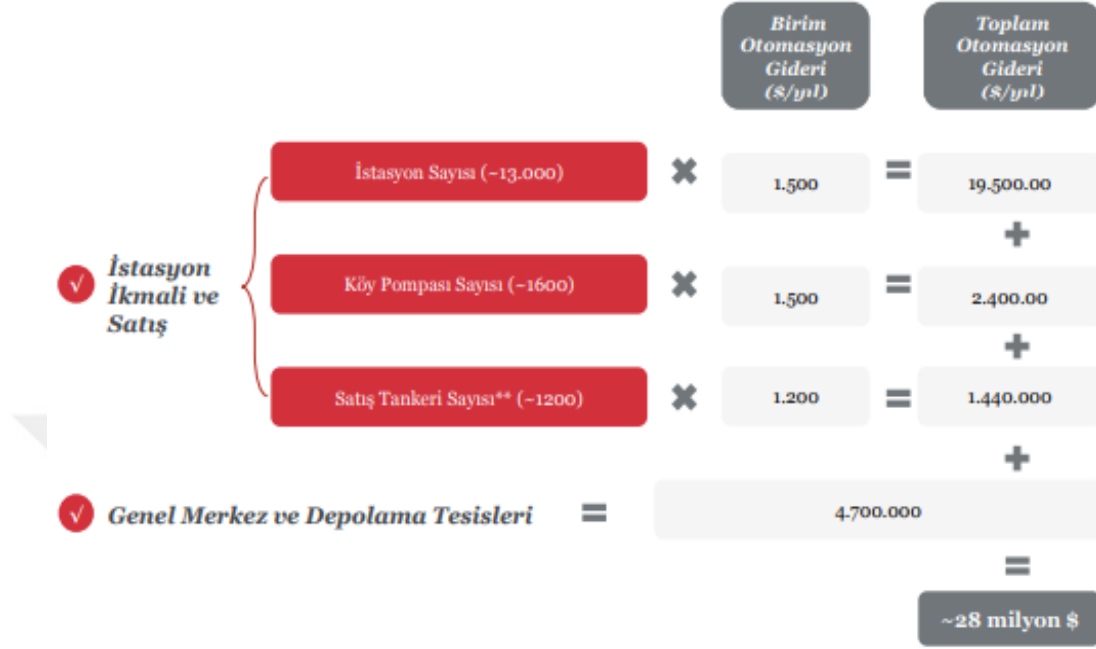
Kaçak, kayıtdışı akaryakıt ile mücadelede otomasyon sistemlerine yapılan yatırımlara ek olarak sistemin sürdürülebilirliği açısından aşağıdaki giderlere de katlanması gerekmektedir.¹²⁹

- Terminallerde ve istasyonlarda yapılan bakım-onarım giderleri
- İletişim giderleri
- Şirketlerin otomasyon sistemleri için personel ve yazılım giderleri.

Otomasyon sistemlerinde arıza olması halinde satışların durdurulması gerekmektedir. Bunu yapabilmek için, Türkiye genelinde yaygın bir servis ağı ve

¹²⁹ A.e. s.6.

yedek ekipman stokunun olmasına ihtiyaç vardır. Bu durum arızalara en kısa sürede müdahale edilmesini sağlayan sektörde önemli bir maliyet kalemi olarak ortaya çıkmaktadır.¹³⁰

Şekil 3.4: Otomasyon Sistemlerine İlişkin Giderler
Kaynak: PwC, 2018: 6.

Yukarıda yer alan gider hesaplaması 2017 verileri ile PwC tarafından yapılmıştır. PwC açıklamasına göre sektör tarafından otomasyon sistemine ilişkin olarak katlanılan yıllık faaliyet giderlerinin ortalama 28 milyon \$ (~130 milyon TL) olduğu tahmin edilmektedir. 2017 yılı sayıları ile litre başına otomasyon faaliyet giderinin 0.1 ¢ (0.4 kuruş) olduğu anlaşılmaktadır.¹³¹

Kısaca ifade etmek gerekirse, akaryakıt dağıtım sektörü otomasyon sistemlerinin kurulumu, işletilmesi ve kesintisiz bir şekilde sürdürülebilmesi amacıyla ciddi tutarlarda yatırım ve işletme maliyetine katlanmaktadır.¹³²

¹³⁰ A.e. s.6.

¹³¹ A.e. s.6.

¹³² A.e. s.6.

3.5.9. Ödeme Kaydedici Cihazlar

Otomasyon sistemi ile yapılan raporlamalara ilave kullanılmaya başlanan yeni ÖKC'ler, akaryakıt pompalarına entegre olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu sayede satışı gerçekleşen akaryakıtın aynı anda EPDK'ya ve Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB)'na bildirimine imkân verilecektir. Böylece vergi takibi kolay olacak ve şeffaflaşacaktır. Bu şekilde satış kanalı ikmalden pompa teminine kadar olan kontrol sürecine tam olarak entegre olacaktır.¹³³

Fatura ticaretinin önüne geçilmesi yeni nesil ÖKC'ler ile önlenecektir. Çünkü ÖKC'ler ile plaka kaydı yapılırken, satış yapılan araçların plakaları kayıt altına alınacaktır. Böylece bayilerde gelir şeffaflığı sağlanacak ve EPDK tarafından yapılan miktarsal kontrollere ilaveten ilk kez Gelir İdaresince vergi kontrolü otomatik olarak sağlanacaktır. Yeni nesil ÖKC sistemlerinin 1-2 yılda tamamlanacağı tahmin edilmektedir. ÖKC sistemleri istasyon satış verilerini plaka bazında anlık olarak Emniyet Genel Müdürlüğünün erişimine sunmaktadır. Böylece şüpheli araçlar hususunda ulusal güvenliğin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.¹³⁴

¹³³ PwC, 2018, s.5.

¹³⁴ PwC, 2018, s.5.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKARYAKIT ANA DAĞITIM İŞLETMESİNDE MUHASEBE SİSTEMİ: ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ

Araştırmada öncelikle literatür taraması yapılmış ve literatür taraması sonucunda, bu konuyla ilgili çok fazla araştırma bulunmadığı görülmüştür. Literatürdeki bu boşluğu gidermek amacıyla akaryakıt ana dağıtım işletmesinde örnek olay incelemesi yapılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle yapılan araştırmaların amacı, kapsamı ve kısıtları açıklanmış, araştırmanın modeli ve yöntemine yer verilmiştir. Yapılan görüşmeler ve doküman incelemesi (şirket finansal tabloları, denetim raporları, faaliyet raporları, gazete haberleri, makaleler, kitaplar) ile örnek olay incelemesi sonucu elde edilen bulgular ortaya konmuştur. Örnek olay analizinin yapıldığı Opet A.Ş. hakkında genel bilgilendirmelere yer verilmiştir. Buna ek olarak, sektörün durumu hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca Opet A.Ş. yöneticileriyle yapılan görüşmelerin sonuçlarından da yola çıkılarak Opet A.Ş.’in muhasebe sistemi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırma ile İlgili Genel Bilgiler

Bu bölümde, “Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmelerinde Muhasebe Sistemi: “Bir Örnek Olay İncelemesi” adlı çalışmanın amacı, kapsamı, kısıtları, modeli ve yöntemi açıklanmıştır.

4.1.1 Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Kısıtları

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı önceki bölümlerde açıklanan konuların örnek olay kapsamında somutlaştırılmasıdır. Bu kapsamda Opet A.Ş. örnek olay olarak irdelenmektedir. Araştırmanın amacı kapsamında, akaryakıt ana dağıtım işletmeleri ve Türkiye’de akaryakıt sektörü, akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin mevzuat, akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde muhasebe sistemi ve düzeni yer almaktadır. Bu kapsam çerçevesinde bir akaryakıt ana dağıtım işletmesinde örnek olay incelemesi yapılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilecek çalışma, sadece İstanbul'da faaliyet gösteren Opet A.Ş.'de örnek olay analizi yapılacağı için bu şehir ve işletme dışındakiler hakkında kesin bir kaniya sahip olmak mümkün görünmemektedir. Açıklanan bu husus araştırmanın genel kısıtını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamı zaman kısıtı nedeniyle bir işletme ile sınırlandırılmıştır.

4.1.2 Araştırmanın Modeli ve Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu çalışmada desen olarak sosyal bilimlerde en çok kullanılan durum çalışması/örnek olay incelemesi deseni seçilmiştir. Örnek olay incelemesi, genellikle sosyal bilimlerde ve yaşam bilimlerinde görülen bir araştırma desendir. Örnek olay çalışması, araştırmasının tek bir tanımı yoktur. Fakat bir örnek olay çalışması, bir kişi, bir grup insan ya da bir birim hakkında, birkaç birim üzerinde genelleştirmeyi amaçlayan yoğun bir çalışma olarak tanımlanabilir. Örnek olay analizi aynı zamanda, araştırmacının çeşitli değişkenlerle ilgili derinlemesine verileri incelediği tek bir birey, grup, topluluk ya da başka bir birimin yoğun, sistematik bir araştırması olarak da adlandırılmaktadır. Örnek olay analizi yaklaşımı bir araştırma stratejisini açıklamaktadır.¹³⁵

Örnek olay analizi, muhasebe konusu, öğrenme süreci, modernizasyon ve muhasebe uygulamalarının tüm bölümlerinin geliştirilmesinde önemli bir esastır. Akademik örnek olay analizleri, denetçiler, düzenleyiciler, vergi danışmanları ve diğer meslek mensubu muhasebeciler için etkili bilgi ve anlama sağlamaktadır.¹³⁶

Örnek olay analizi deseninin önemli bir yararının, teknik ve teorik konuların çok pratik bir bağlamda sunulmasıyla, bu yaklaşımın benimsenmesinin, öğrenmeye aktif bir yaklaşımı teşvik ederek anlayış derinliğine katkıda bulunabileceği kabul edilmektedir.¹³⁷

¹³⁵ Remzi Altunışık, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım: **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS uygulamalı**, Sakarya Yayıncılık, 2007, s.245.

¹³⁶ Indrė Knyvienė: **A New Approach: The Case Study Method In Accounting**. *Ekonomia I Zarządanie*, 6(4). 2014, s.159.

¹³⁷ Gordon Boyce, Sarah Williams, Andrea Kelly ve Helen Yee: **Fostering Deep And Elaborative Learning And Generic (soft) Skills Development: The Strategic Use Of Case Studies In Accounting Education**, *Accounting Education: An International Journal* 10 (1), 2001, ss. 37-60

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak, doküman incelemesi (şirket finansal tabloları, denetim raporları, faaliyet raporları, gazete haberleri, makaleler, kitaplar), gözlem ve görüşmelerden yararlanılmıştır.

4.2. Örnek Olay İncelemesi

Araştırmada örnek olay incelemesi, önce sektör hakkında sonra İstanbul'da faaliyet gösteren Opet Petrolcülük A.ř. işletmesinde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

4.2.1. Sektör Hakkında Genel Bilgi

Petrol Piyasası Kanunu gereğince 1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla Serbest Fiyatlandırma Sistemi'ne geçilmiştir.

Bu sistem ile sektördeki akaryakıt dağıtım şirketleri, farklı fiyat politikalarına göre depo satış fiyatını belirlemede serbest olduğu gibi, bayiler de dağıtım şirketleri tarafından kendilerine tavsiye edilen tavan pompa satış fiyatlarını uygulamakta veya buldukları bölgenin rekabet koşullarına göre kendi pompa satış fiyatlarını uygulamakta serbesttirler.

Türkiye'de perakende satış fiyatları rekabet koşulları göz önünde bulundurularak oluşturulmaktadır.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu web sitesinde akaryakıt ana dağıtım işletmeciliği faaliyetinde bulunan şirketlerin pazar ve rekabet paylarını gösterir sektör raporu yayınlamaktadır. Aşağıda Tablo 4.1 ve Tablo 4.2'de son iki yıldaki veriler belirtilmektedir.

Tablo 4.1: Pazar Yapısı ve Rekabet Durumu (EPDK Akaryakıt Sektör Raporu)

FİRMALAR	TOPLAM BEYAZ - M3			
	2017 Miktar/m3	2017 Pazar Payı %	2018 Miktar/m3	2018 Pazar Payı %
PO	6.789.678	21,16	6.861.679	20,73
OPET	5.700.950	17,76	5.873.307	17,74
SHELL & TURCAS	4.925.043	15,35	5.049.727	15,25
B.P.	2.951.242	9,20	2.866.615	8,66
TOTAL	1.796.199	5,60	1.734.838	5,24
TP PETROL	1.198.303	3,73	1.237.977	3,74
AYTEMİZ	1.250.047	3,90	1.418.627	4,29
LUKOIL & AKPET	931.634	2,90	844.186	2,55
ALTINBAŞ (ALPET)	649.349	2,02	540.094	1,63
KADOOĞLU (KADOIL)	529.384	1,65	532.536	1,61
DİĞER	5.371.179	16,74	6.144.372	18,56
Toplam Piyasa	32.093.009		33.103.959	

Tablo 4.2: Pazar Yapısı ve Rekabet Durumu (EPDK Akaryakıt Sektör Raporu)

FİRMALAR	TOPLAM SİYAH - TON			
	2017 Miktar/m3	2017 Pazar Payı %	2018 Miktar/m3	2018 Pazar Payı %
PO	131.265	29,69	84.563	23,45
OPET	107.140	24,24	130.218	36,11
SHELL & TURCAS	6.820	1,54	6.124	1,70
B.P.	9.622	2,18	6.848	1,90
TOTAL	5.757	1,30	4.265	1,18
TP PETROL	51.631	11,68	14.607	4,05
AYTEMİZ	2.376	0,54	1.939	0,54
LUKOIL & AKPET	2.658	0,60	3.463	0,96
ALTINBAŞ (ALPET)	4.112	0,93	952	0,26
KADOOĞLU (KADOIL)	5.719	1,29	4.592	1,27
DİĞER	114.946	26,00	103.085	28,58
Toplam Piyasa	442.047		360.658	

Dünya genelinde ve özellikle Avrupa’da çoğu akaryakıt firmalarının kendine ait istasyonları vardır. Bu istasyonları akaryakıt firmaları işletmektedir. Bu sayede toplam dağıtım marjı dağıtıcı firmalara kalmaktadır. Bu sayede kârlılık Avrupa’da daha yüksektir.

1.1.2005 tarihinden itibaren petrol ürünleri fiyatlandırması serbestiye geçmiştir. Bu tarihten itibaren şirketler kendi politikalarınca fiyatları belirlemeye başlamışlardır.

Pompa fiyatı ise; ÖTV’siz rafineri satış fiyatı + ÖTV + EPDK katılım payı + toplam dağıtım payı + KDV şeklinde oluşmaktadır.

Akaryakıt piyasasında şu anda 109 adet Dağıtım Şirketi yer almakta olup bu 96 dağıtım şirketinde adedinin aktif olarak istasyonlu bayiliği bulunmaktadır. Rekabet Kurulunun almış olduğu ve 18 Eylül 2010 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren kararlar intifa süreleri 5 yıla indirilmiştir. Bu kararlar akaryakıt piyasasına giren dağıtıcı sayısı artmıştır. Firma sayısının artmasıyla rekabet şartları ağırlaşmıştır.

Avrupa ile Türkiye akaryakıt dağıtım sektörünün yapısı açısından en önemli fark Avrupa ülkelerinde akaryakıt istasyonlarının büyük bir bölümünün dağıtım işletmelerinin mülkiyetinde olmasıdır. Azınlıkta olan bayilere ait istasyonlar ise küçük semtlerde ve tali yollarda yer alan küçük işletmelerle sınırlıdır. Anılan istasyonlara dağıtım işletmesi tarafından kurumsal kimlik ve basit bir kaç ekipman dışında hiç bir yatırım yapılmamaktadır. Hatta bu istasyonlardaki yakıt stokları dahi dağıtım işletmelerine ait olup bayiler sadece yaptıkları satış üzerinden komisyon almaktadırlar. Netice itibarıyla süre kısıtlamaları Avrupa ülkeleri uygulamasında normal bir durum teşkil etmekteyken Türkiye’de aksi bir durum söz konusudur.

4.2.2 Opet Hakkında Genel Bilgi¹³⁸

1992 yılında, o yıllarda bir kamu kurumu olan Petrol Ofisi dışında % 100 yerli sermayeli ve özel sermayeli bir akaryakıt ana dağıtım şirketinin kurulması amacıyla, Petrol İşleri Genel Müdürlüğü’nün istediği kriterlere uygun yatırım yapılması kararı doğrultusunda Opet Petrolcülük A.Ş. (Opet) kuruldu.

¹³⁸ Arzu Karamani Pekin: **Opet Kusursuza Yolculuk**, Kasım 2012. Mas Matbaacılık A.Ş.

2002 yılı sonu itibari ile Opet'in %50 hissesi KOÇ Topluluğu'nun Enerji Grubu Şirketleri tarafından devralınmış ve bu birliktelikten kaynaklanan sinerjinin de etkisiyle 2003 yılı Opet açısından olumlu bir yıl olmuştur.

- Ekim 2006'da Opet Dış Ticaret Nakliyat ve Akaryakıt A.Ş. - Opet Petrolcülük A.Ş. birleşmesi gerçekleşmiştir.
- 2006 sonu itibariyle Tüpraş, Opet'in %40 hissesini Aygaz'dan satın almıştır ve böylelikle Tüpraş, Opet'in hissedarlarından olmuştur.
- 2007 Nisan ayı itibarıyla Opet Petrolcülük A.Ş. ve Opet Madeni Yağ A.Ş. birleşmiştir.
- 2009 yılında Türk Hava Yolları A.O. ile hava araçlarına jet yakıtı dağıtımını, satımını, iletimi ve depolanması faaliyetlerinde bulunmak üzere ortak bir şirket kurulmuştur.
- 2011 Yılında şirketimize ait otomotiv ve endüstriyel madeni yağ işi ve bu işe ilişkin varlıkları Opet Fuchs Madeni Yağ San. Ve Tic. A.Ş.'ne satılmıştır.
- 2013 Yılında Opet Aygaz Gayrimenkul A.Ş., Aygaz A.Ş. ve Opet Petrolcülük A.Ş. tarafından %50 oranında eşit ortaklık ile kurulmuştur.
- 2014 yılı içerisinde İzmir Aliğa'da Total şirketi ile ikmal anlaşması yapılarak Aliğa Terminali kapatılmıştır.
- 2018 Yılında tahvil ihracı gerçekleşmiştir.
- Opet 2018 yılında, yaklaşık % 3 oranında büyüyen akaryakıt dağıtım sektöründe hem beyaz üründe % 17,8 (benzin ve motorin) ile 2. Sıradaki yerini korumuştur. Siyah üründe ise (fuel-oil ve kalorifer yakıtı) % 36,1 ile 1. sıradaki yer almıştır.

Toplam personel sayısı geçici kadrolar hariç 857 kişidir.

Şirket faaliyetlerini gerçekleştirirken diğer ticari firmalardan farklı olarak enerji sektörünü denetleme ve düzenlemesini yetkisini elinde bulunduran EPDK'ya tabidir. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, yayınladığı 1240 sayılı kurul kararı ile dağıtım lisansı sahiplerine, bayilerine otomasyon sistemi kurma, çalışır durumda tutma, alarm ve aykırılık takibini yapma yükümlülüğü getirmiştir. 1 Temmuz 2011 tarihi itibariyle yürürlüğe giren bu karar kapsamında tüm istasyonlarımıza otomasyon sistemi kurulmuş olup, elde edilen veriler kurulun belirlemiş olduğu periyod ve formatlarda EPDK'ya raporlanmaktadır.

Satış sonrası hizmetler kapsamında bayi kayıtlarının merkezde sağlıklı bir şekilde tutulması ve Sadakat Programları kapsamında müşteri bağlılığını arttırmaya yönelik uygulanan kampanyalar yer almaktadır. Aynı zamanda finansal kurgularının, analizlerinin, maliyet hesaplamalarının ve katılım gösteren Opet-Bayi ve diğer tüm firmalar arasında ki dağılımlarının yapılmasının ve gerekli kayıtların atılmasının takibi bu kapsamda değerlendirilebilir. Rekabet Kurumu Kararları kapsamında bayilik anlaşmaları ve şirket lehine alınmış olan tapusal garanti kayıtlarının merkezde sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınması ve saklanması satış sonrası yapılacak hizmetler için önemli hususlardır. Bayi ana verilerinin oluşturulması OPET-Bayi ticari ilişkisinin sıhhatli olarak kurulması için gerekli iş takibinin yapılması, bayi taleplerinin karşılanması için gerekli aksiyonların alınması, lisansların takibi, EPDK bildirimlerinin yapılması da bu bağlamda değerlendirilebilir. Otogaz Şirketleriyle iletişimin sağlanması, bayi cari hesap takibi, ilgili faturaların düzenletirilmesi, bayi iletişiminin sağlanması, bayi portalinin (Opet'in bayileri ile iletişimi sağlamak için oluşturduğu elektronik ortam) geliştirilmesi ve güncel tutulması, tüm istasyonlu / istasyonsuz bayilerine ait akaryakıt alım-satım ve stok hareketlerine yönelik gerekli işlemlerin yürütülmesi ve EPDK'ya ilgili raporların gönderiminin sağlanması yapılmaktadır. Ayrıca, Saha ve Bölge Müdürleri ile sorumluluğunda olan işlerin koordinasyonunu sağlayan 38 kişilik Bayi İletişim Müdürlüğü ve bayilerin cari hesap kredi kontrollerinin yapıldığı risklerinin takip edildiği Sevkiyat ve Risk Kontrol Müdürlüğü bünyesinde 77 kişilik ekip bulunmaktadır.

Hizmet ve ürün kalitesiyle tüketicinin birinci tercihi olmayı ve Türkiye merkezli uluslararası petrol şirketi olmayı hedefleyen Opet tüm çalışanlarının katılımıyla müşterilerine, tedarikçilerine, hissedarlarına, çevreye ve topluma pozitif değerler katabilmek amacıyla faaliyetlerini sürdürmekte ve bunu ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemini kurarak pekiştirmektedir. Şirketin temel faaliyeti; her türlü petrol ürünleri, petrol kimyası ürünlerinin alımı, satımı, ithali, ihracı, depolanması ve dağıtımını yapmaktadır.

Opet Market ve Akaryakıt İstasyon İşletmeciliği A.Ş.

Opet Petrolcülük A.Ş. gerek kendi mülkü olan, gerek intifa veya kiralama yolu ile kullanım hakkını aldığı akaryakıt istasyonlarının işletilmesi ile ilgili olarak %100

sermaye sahibi olduğu, Opet Market ve Akaryakıt İstasyon İşletmeciliği A.ř. unvanı ile yeni bir şirket kurmuştur. Bu şirketin kurulmasının amaçları aşağıdaki gibidir.

Öncelikle akaryakıt istasyonlarının daha iyi işletilmesi ile ilgili daha profesyonel bir sistem kurarak, Opet'in mülk sahibi olduğu akaryakıt istasyonlarını yeni kurulan şirket aracılığı ile yapmak,

Mülkiyeti veya kullanım hakkı kendisinde olan akaryakıt istasyonlarının kiracı durumunda bulunan ve bayi olarak işletilen yerlerin süreleri dolduğunda, Opet ile bayi arasında yeni bir bayilik sözleşmesi uzatımı, şartların görüşülmesi vb. gibi nedenlerle herhangi bir pazarlığa girmeden, ilgili istasyonların aynı şartlarda ve otomatik olarak işletilmeye devam edilmesini sağlamak,

Opet ile bayi arasında bayilik sözleşmesi süresi bittiğinde, Opet ile bayi arasında ariyet ile verilen ve/veya işletme için verilen mevcut demirbaşların süre sonunda ne olacağı hususunu ortadan kaldırmak,

İşletmecilik süresinde, Opet ile bayi arasında doğabilecek cari hesap veya borç sıkıntısı durumunu bertaraf etmek, herhangi bir risk kalmasını önlemek,

Daha önceleri, bayilik sözleşmesi ile işletmeye verilen akaryakıt istasyonlarındaki kâr marjlarının Opet bünyesinde kalmasını sağlamaktır.

Her şeyden önemlisi, kira sözleşmesi süresi dolduğunda, bayi Opet'e ilgili istasyonu tahliye etmesi için, hava parasına (görünmeyen giderler, reklam ve tanıtım masrafları adı altında) benzer taleplerde bulunmayacaktır, Opet ile bayi arasında yeni dönem pazarlığı diye bir şey kalmayacaktır.

Gerek ticari işletmecilik, gerek kârlılık, gerek ticari risklerin önlenmesi, demirbaş alışverişi, taahhütlerin yerine gelip gelmemesi ve daha birçok risk bu yöntemle önlenmiş ve hem kârlı (bayinin kârı, dağıtım şirketinde kalacaktır) hem riskin olmadığı yatırım yapılmış olacaktır.

Sonuç olarak, bir akaryakıt ana dağıtım işletmesinin kendi mülkü veya kullanım hakkı bulunan istasyonları işletmek (yasal sınır olan %15 sınırını aşmamak kaydı ile) kârlılık açısından, süre sonundan sözleşme yenileme açısından, kurumu temsil açısından, itibar açısından, doğru ve akılcı bir yatırım olacaktır.

Bu tür bir girişimde bulunmanın bir tek eksi yönü vardır, o da yeni yatırım maliyetleridir.

Opet faaliyetlerini gerçekleştirirken üstlendiği fonksiyonlar aşağıda özetlenmiştir.

Üretim

Kuruluştaki üretilen tüm hizmetler planlı ve kontrollü koşullar altında gerçekleştirilmektedir. Tüm süreçler tanımlı hale getirilerek, gerekli dokümantasyon oluşturulmuş, uygun donanım ve yöntemler tanımlanmıştır. Hizmet sunulan tüm süreçler için oluşturulan kayıt düzeni ile de takip edilebilir bir yapıya kavuşturulmuştur.

Satın Alma Süreci

Kuruluşun hizmet kalitesini etkileyen tüm satın alma işlemlerinde, ilgili alımı talep eden departman tarafından şartname hazırlanmakta ve teklifler bu şartname doğrultusunda değerlendirilmektedir. Satın alma faaliyetinin istenilen nitelikte gerçekleştirilebilmesi için tedarikçi listelerinde bulunan firmalar ile çalışılmaktadır. Kuruluş satın alınacak ürün, malzeme, ekipman ve hizmetlerin işe özgü şartnameye uygunluğunu sağlamak için gerekli tedbirleri almıştır. Böylece satın alma faaliyetlerinden doğabilecek aksaklıklarının önüne geçilmektedir.

Satış Sonrası Hizmetler

Kuruluş “Satış Sonrası Hizmetler” kapsamında sözleşme şartlarını içeren bayi denetimleri yapmaktadır. Kullanıcılara daha iyi hizmet üretebilmesi amacıyla istasyon çalışanlarına gezici eğitim araçları ile eğitimler düzenlemektedir. Kampanya etkinliklerini takip etmekte, istasyonlara yönelik gizli müşteri uygulamasını yürütmektedir. İstasyon açılışlarına destek vermekte ve kurum kimliğine yönelik çalışmaları kapsamında istasyon çalışanlarının kıyafetlerini organize etmektedir.

4.2.3. Kullanılan Belgeler

Opet'te kullanılan belgeler aşağıdaki gibidir.

1. Sanayi Sicil Belgesi
2. Esas Sözleşme
3. Vergi Levhası
4. İmza Sirküleri
5. Ticaret Sicil Gazetesi
6. Gayrimenkul Yetki Belgesi
7. Sevk İrsaliyesi (Ek – 5)
8. Taşıma İrsaliyesi
9. Elektronik Fatura (Ek – 6)
10. Tapu Senedi
11. Endüstriyel Tasarım Belgesi
12. Kıyı Tesis İşletme Belgesi
13. Çevre İzin Belgesi
14. ÇED Belgesi
15. Atık Deşarj İzin Belgesi
16. Tehlikeli madde faaliyet belgesi
17. Ruhsat/İskân
18. İmar Planları
19. GSM Gayri Sıhhi İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı
20. Kapasite Raporu
21. Bayilik Sözleşmesi
22. Bayilik Protokolü
23. İntifa Belgesi
24. İpotek Belgesi
25. Gemi Rehini
26. Araç Rehini
27. Kira Sözleşmesi/Şerhi
28. Lisanslar
 - a) Rafinerici Lisansı
 - b) Dağıtıcı Lisansı
 - c) İşleme Lisansı,
 - d) Madeni Yağ Lisansı
 - e) Serbest Kullanıcı Lisansı
 - f) İhrakiye Teslimi Lisansı
 - g) Taşıma Lisansı
 - h) Bayilik Lisansı

4.2.4. Opet'in Muhasebe Kayıt Düzeni

Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu incelendiğinde, konsolide finansal tablolarını, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'nun 28676 sayılı Resmi Gazete' de, 13 Haziran 2013'de yayınlanan II seri, 14.1 no'lu Sermaye

Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği'ne uygun olarak hazırladığı görülmektedir. Aynı zamanda adı geçen tebliğin 5. Maddesine göre Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) / Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ile ek ve yorumlarını esas aldıkları anlaşılmaktadır. Denetim raporu incelendiğinde Opet'in, muhasebe kayıtlarının tutulmasında ve kanuni finansal tablolarının hazırlanmasında, vergi mevzuatı, Türk Ticaret Kanunu (TTK), KGK tarafından düzenlenen prensiplere, kurallara ve Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan Tekdüzen Hesap Planı (TDHP)'na göre davrandığı görülmektedir.¹³⁹

4.2.5. Opet'in Muhasebe Uygulamaları

Akaryakıt ana dağıtım şirketi olan Opet'in muhasebe ve stok uygulamaları, diğer ticaret şirketlerine nazaran bir takım farklılıklar göstermektedir. Satılan ve stoklanan ürünler yüksek oranda sirkülasyon göstermekte ve ürünleri yanıcı parlayıcı, patlayıcı olması sigorta riskleri açısından maliyetleri arttırmaktadır. Öte yandan, ürünler uçucu olduğu için sürekli fire vermesi, kâr marjının düşük olması ve yatırım giderlerinin yüksek olması başlıca farklı özellikler arasındadır. Yatırım ve gider kalemlerinin yüksek rakamlardan oluşması, bir iç denetim gerektirmektedir.

Tüm bu özellikler nedeni ile EPDK (Enerji Piyasası Denetim Kurulu) tarafından anlık denetlenen elektronik bir otomasyon sistemi kullanılmaktadır. Bütün bu özel durumlar nedeni ile Opet şirketinin muhasebe sistemi de bu özellikler dikkate alınarak oluşturulmuştur.

4.2.5.1 Stoklar

Opet ticaretin tamamına yakın bir kısmı sadece akaryakıt ürünlerinden oluşmaktadır, bu ürünlerin büyük bir oranı Tüpraş'tan hazır işlenmiş ürün alınmak yolu ile kalan kısmı ise ithalat yolu ile yine işlenmiş hazır ürün şeklinde temin edilmektedir. Bu şekilde elde edilen ürünler, gemilerle veya akaryakıt tankerleri ile Opet'in ülke genelindeki akaryakıt dolun tesislerine (terminallerine) indirilmekte, buradan da kendi bayilerine satılmaktadır. Ürünler yoğun sirkülasyon göstermekte

¹³⁹ Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu

olup, (bazen aynı gün gelen ürünlerin tamamı satıldığı olmaktadır) ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre değerlendirilir. Her ay sonu stoklar sayılarak mutabakat yapılır ve varsa farklar stok fazlası olması durumunda, ilgili miktar stoklara ilave edilmekte, karşılığı gelirlere atılmaktadır. Stok eksikliği olması durumunda, yasal oranlar içindeki değerler giderlere kaydedilmekte, yasal oranlardan fazla kayıp, kaçak veya fire olması durumunda kanunen kabul edilmeyen giderlere kaydedilmekte mutlaka tüm stoklar sayılmakta, kaydi – fiili mutabakat mutlaka yapılmaktadır. Yasal fire oranı dışındaki farklar en son alınan faturadaki alış tutarı ile çarpılmak sureti ile bulunacak tutara göre hesaplanmaktadır. Bu uygulama VUK’na göre yapılmaktadır.

4.2.5.2 Satışlar

Opet şirketinde satışların genel olarak üç şekilde olduğu görülmektedir, bunlar direkt bayiye yapılan satışlar, elektronik anahtarlık Otobil ve Otobilim yöntemi ile yapılan satışlar ve toptan tabir edilen “ticari endüstriyel satışlar” diğer bir deyimle kurumsal satışlar yani istasyon dışı satışlardan oluşmaktadır. Bu tür satışlarda müşteriler, özel sektör olduğu gibi kamu kurumları da olmaktadır. Her üç şekildeki satışlardaki kar marjları Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun belirlediği oranlar dâhilinde olmak zorundadır. Her hangi bir şekilde bu oranların ihlal edilmesi durumunda kurumun uygulayacağı maddi ve iş yeri kapatma gibi büyük müeyyideler söz konusu olduğu için, kurumun belirlediği marjlara azami dikkat gösterilmektedir.

4.2.5.3 Bayilik Sözleşmeleri

Opet şirketi herhangi bir yeni istasyon bayisi ile anlaşmaya yapacağı zaman, bayi ile arasındaki ticari şartları belirleyen ve ağırlıklı Opet’in koyduğu şartlardan oluşan bir sözleşmedir. Opet bayileri ile anlaşma yapmadan önce, yatırımlar müdürlüğünün merkez ve sahada çalışan elemanları aracılığı ile bayi hakkında detaylı bir araştırma ve istihbarat yapılır.

Bu bilgiler, genel olarak istasyonun lokasyonu, günlük satış ortalamasının araştırılması, ticari faaliyet kabiliyeti, piyasa itibarlılığı ve ticari kredibilitesi gibi bazı bilgilerin temin edilir. Bu bilgi temin edildikten sonra ve bayilik şartları olgunlaşır ve sözleşme düzenleme aşamasına gelinir.

Bayilik sözleşmelerinde, Opet'in bir takım kuralları ve taahhütlere uyulması şartları vardır. Bu kuralların başında ticari ahlak ve temiz tuvalet projesine mutlak uyum şartı gelmektedir. Tabi Opet markasının ve doğal olarak Koç markasının kurumsallığını temsil, kalite standartlarına ve yasal mevzuata uyum, şirket prensipleri gibi olmazsa olmaz kurallarda bu sözleşmelerde tanımlanmıştır.

Opet ile bayileri arasındaki bayilik sözleşmelerinin süre sonunda, taraflar anlaşığı takdirde sözleşme yenilenebilmekte veya duruma göre tek taraflı veya karşılıklı olarak feshedilebilmektedir.

4.2.5.4 İntifa

Opet prensip olarak, anlaşmaya karar verdiği bayilerinden öncelikle intifa hakkı tesisi istemektedir. Bayinin bu konuda bir itirazı olmaması ve şartlarda anlaşılması durumunda, işletilecek istasyonun üzerine intifa hakkı tesis edilmekte, sonra faaliyet başlatılmaktadır. Genel olarak intifa hakkı tesis edilirken istasyon alanının üzerine gelmesine dikkat edilmektedir. Özellikle Anadolu'daki istasyonların arsaları ve binaları istasyon ihtiyacından daha fazla olmaktadır. Örneğin özellikle şehirlerarasındaki istasyonlarda istasyon alanının dışında, market, lokanta, otel, motel vb. gibi müstemilatlar olmaktadır. Bu gibi durumlarda istasyon arazisinin alanı on dönüm ise ve istasyon alanı iki dönüm ise, bunu bir krokide belirleyerek ve istasyon alanını tarayarak sadece taralı alan üzerine intifa hakkı tesis edilmesine özen gösterilmektedir.

Çünkü herhangi bir gayrimenkulün üzerine intifa hakkı tesis edildiğinde o gayrimenkulün kullanım hakkı intifa hakkı tesis edene geçmektedir. Bu gibi durumlarda da istasyon alanı dışındaki gayrimenkul işletmelerinin kullanım, işletme veya kiraya verme hakkı da intifa hakkı tesis edene geçeceği ve intifa hakkı tesis edenin buraları kullanmayacağı için, bazı vergisel ve kayıt dışılık gibi durumlar doğmaktadır. Opet bu hususları dikkate alarak, intifa hakkı tesis ettiği istasyonlarda mümkün olduğu kadar sadece istasyon alanına intifa tesis etmeye çalışmaktadır.

Tüm hususlar dikkate alınıp, intifa hakkı tesis edildikten sonra istasyon bayisine, bayilik sözleşmesi ile işletme yetkisi verilmektedir.

İntifa hakkı süresi dolmasına yakın, Opet yatırımlar müdürlüğü ile bayi görüşerek yeni dönem süresi için anlaşma sağarlarsa bunun için bir protokol hazırlanarak imzalanmakta ve tapuda süre uzatımı gerçekleştirilmektedir. Anlaşma olmadığı takdirde cari hesap mutabakatı yapıldıktan sonra Opet tarafında tesis edilmiş buluna intifa hakkı fek edilerek bayilik sözleşmesi iptal edilerek faaliyet sonlandırılmaktadır.

4.2.5.5 İpotek

Opet ile bayileri arasında yapılacak ticaretin, verilecek akaryakıtın teminatını teşkil etmek üzere, intifa dışında ipotek hakkı tesis edilmek sureti ile bayilik anlaşmaları yapılabilmektedir.

Bu gibi durumlarda teminat olarak alınacak gayrimenkul hakkında Opet yatırımlar müdürlüğü yetkilileri tarafından araştırma yapılmakta ve değer tespiti yapıldıktan sonra söz konusu gayrimenkulü teminat olarak almaya karar verilmektedir.

Bayilik süresince bu ipotek hakları durmakta, ancak ya bayiliğin feshi durumunda ya da bayiden risklere karşı teminat banka teminat mektubu alınması durumunda ipotek hakları fek edilmektedir.

4.2.5.6 Kira

Opet, yatırımlar müdürlüğü yetkililerinin beğendiği ve çalışmayı uygun gördüğü istasyonlarla duruma göre kira sözleşmesi yapmaktadır.

Genellikle bu gibi durumlarda, ya mevcut istasyon sahibi artık faaliyete devam etmek istememektedir, ya istasyon sahibi gerçek kişi olup, istasyon işletmesi hiçbir zaman yapmamış ve sürekli bir meskeni kiraya verir gibi kiraya vermektedir, ya ekonomik zorluklar nedeni ile kiraya vermek istemektedir, ya da kamu kurum ve kuruluşları kendilerine ait olan istasyonları ihale yöntemi ile kiraya vermektedir.

Opet bu şekilde kiralama yöntemi ile sözleşme yaptığı işlemleri iki şekilde akdetmektedir. Bunlar noterden yapılan ve ileri tarihte başlayacak olan kira sözleşmeleridir, bir diğeri ise direkt kira sözleşmesini tapu huzurunda akdederek tapuya şerh etme yöntemi ile kiralamaktadır.

Opet böylece kiralama yöntemi ile kullanım hakkını elde ettiği istasyonları, ya iyi bir bayisine kiraya vermekte, ya da Opet'in %100 sahibi olduğu ve sadece akaryakıt istasyon işletmeciliği için kurmuş olduğu, Opet Market ve Akaryakıt İstasyon İşletmeciliği A.Ş.'ne işletilmek üzere kiraya vermektedir.

Bu kira sözleşmelerinin süreleri dolduğunda, mülk sahibi ile tekrar yatırımlar müdürlüğü yetkilileri aracılığı ile pazarlıklar yapmakta, anlaşma sağlandığı takdirde ek kira sözleşmesi ile süre uzatılmakta ve ek kira sözleşmeleri de tapuya şerh edilmektedir.

Ara sıra doğan ihtiyaca göre mevcut akdedilmiş kira sözleşmelerinin süreleri kısaltılmakta ve bu durumda da ek protokol yapılarak tekrar tapuya şerh edilmektedir.

Anlaşma sağlanamaması durumunda ise sözleşme feshedilmekte ve tapudaki kira şerhi kaldırılmaktadır.

4.2.5.7 Ariyet (Kullanım Ödücü)

Opet şirketi, prensip olarak ve büyük oranda istasyonlarda kullanılan kendi standartlarına uygun demirbaşları kendi satın alıp, bayilerine ariyet (kullanım ödücü) yöntemi ile belli bir süreliğine vermektedir. Ticari örf ve adetlere uygun olarak bayilere verilen demirbaşlar, Opet'in mülkü olduğu için opet tarafından risk sigortaları yapılmaktadır.

Ariyet sözleşmesi süre sonunda, taraflar ticari faaliyetlerini uzatmaları durumunda, ariyet olarak verilen demirbaşlar faaliyet süresi sonuna kadar bayinin kullanımında kalmaktadır.

Süre sonunda taraflar anlaşamadığı takdirde, ya ariyet şeklinde verilen demirbaşlar sökülerek geri alınmakta, ya da bayiye satılarak fatura edilmekte ve böylece ariyet sözleşmesinin hükmü de bitmektedir.

4.2.5.8 Prim

Opet şirketi tarafından, ticari teamüllerin gerektirdiği ve vergi mevzuatına ve VUK'na uygun olacak şekilde, bayilerin satışlarını arttırmak amacı ile bir takım teşvik /prim yöntemleri uygulanmaktadır.

Konusu ve tutarı ne olursa olsun, ya bayilik sözleşmesinde ya özel protokollerde verilecek primlerin tanımları, şekli oranları belirtilmekte, buna ilişkin sözleşme akdedilmekte ve daha sonra bu süreçler takip edilerek hak eden bayilere prim verilmektedir. Bu primler, toptan satış primi, LPG satış primi, satış teşvik primi vb. gibi enstrümanlardır.

Ayrıca Otobil/Otobilim sözleşmesine göre, akaryakıt istasyonu bayilerine kazandırılan müşterilerin yaptıkları cirolara göre, Opet tarafından, Opet bayilerine satılan akaryakıtın belli bir oranında fatura hizmet komisyonu adı ile 15 günde bir fatura düzenlenerek bedeli bayiden alınmaktadır.

4.2.5.9 Demirbaş

Opet, kendi faaliyetleri için merkez ofis, dolum tesisleri ve bölge müdürlüklerinde kullanılmak üzere için, gereken her türlü ekipman, ofis mobilyaları, teknoloji cihazları, araç ve gereçleri, ticari faaliyetin ihtiyacı olan tüm ekipmanları satın almakta, faaliyet ömrü dolanları ya finansal kayıtlardan çıkarmakta ya da söz konusu demirbaşın ömrü bitene kadar, 255 ve 257 hesaplarda (kapatılmayarak) takip ederek kullanmaya devam etmektedir. Bu uygulama VUK'na göre yapılmaktadır.

Öte yandan ana iştigal (faaliyet) konusu gereği, bayileri için istasyonlarda kullanılmak üzere her türlü ekipman, teknoloji cihazları, araç ve gereçleri satın almakta ve bayilerine ariyet yöntemi ile kullanırmaktadır.

Opet, hem kendi kullandığı, hem ariyet yöntemi ile bayilerine verdiği tüm demirbaşları özelliklerine göre, tüm risklere karşı sigortalamakta, her hangi bir riske meydan vermeden süre sonuna kadar risksiz bir şekilde kullanılmalarını sağlamaktadır.

4.2.5.10 Gayrimenkul

Opet gayrimenkul politikasını faaliyette bulunduğu sektörün özelliği gereği üç şekilde yönetmektedir.

Birincisi faaliyetlerin yürütüldüğü ve yönetildiği merkez bina ile bölge müdürlükleri binalarıdır.

İkincisi akaryakıtların depolandığı akaryakıt dolun tesisleridir (terminallerdir).

Üçüncüsü ise, %100'üne sahip olduğu "Opet Market ve Akaryakıt İstasyon İşletmeciliği A.Ş." aracılığı ile işleteceği akaryakıt istasyonu veya kiralama yöntemi ile işletmeye vereceği akaryakıt istasyonlarının satın alınması şeklindedir. Bu tür akaryakıt istasyonları, sektör gereği yoğun paraların döndüğü, yüksek ciroların olduğu alanlarda yüksek karlılıkların olduğu alanlardır. Ayrıca bu tür işletmelerin ruhsat ve GSMR süreçleri zor ve maliyetli olduğu için, doğal olarak maliyetleri de yüksek olmaktadır. O nedenle Opet yatırımlar müdürlüğü, bu tür gayrimenkuller alınacağı zaman, bütün bu hususları dikkate alarak çok detaylı fayda maliyet analizi yapar, yönetime rapor sunar, sonra bu tür gayrimenkullerin alınmasına karar verilir.

Opet'te hazır faal bir halde istasyon alınırken bunların demirbaşları, binalar ve demirbaşlar olarak iki şekilde ve VUK'na göre gruplandırarak amortisman ayırma ile ilgili düzenleme bulunmamaktadır, ancak birlikte değerleme yapılabilmektedir) tek parça bir tesismiş gibi kayıt altına alınır. TMS 16 f. Bendine göre ise (Parçalara ayırarak ya da gruplandırarak amortismanına tabi tutmaktadır. Bütün bu işlemler VUK'a göre yapılmaktadır.

Opet satın aldığı idari bina, akaryakıtların depolandığı dolun tesisleri (terminaller) ve akaryakıt istasyonlarını, kullanım ömürlerine göre normal amortisman yöntemi ile değerlendirmeye tabi tutmaktadır.

4.2.5.11 Risk Sigortaları

Opet, faaliyeti gereği ticaretini yaptığı ürünlerin yanıcı, parlayıcı ve patlayıcı olması nedeni ile her türlü riskler için araştırma yapar, brokerlerden danışmanlık alır ve tüm riskleri karşılayacak sigortaları mutlaka eksiksiz yaptırır.

Sektörün yüksek risk ihtiva etmesi nedeni ile doğabilecek herhangi bir olumsuzlukta sigortadan teminat alınmayacak olması ve üçüncü şahıslar zarar görecektir olursa bunun kamuoyunda yaratacağı olumsuz etkinin bilinci ile tüm riskler güvence altına alınmaktadır.

Risklerin çok detaylı ve risk oranının yüksek olması doğal olarak maliyetleri de artırmaktadır. Bu maliyetlerin bir kısmı örneğin akaryakıt nakliyat sigortası, taşınan ürüne oranlanarak bir kısmı bayilere yansıtılmaktadır. Böylece risk maliyetleri azda olsa düşürülmekte, fakat açıkta hiçbir risk bırakılmamaktadır.

4.2.5.12 Denetim

Opet, faaliyette bulunduğu sektörün riskinin bilinci ile denetim konusuna özel önem vermektedir. Gerek gelir idaresinin mali denetimi, gerek yasal mevzuatın gerektirdiği tüm alanlar başta olmak üzere, tüm yasal ve mali sorumluluklarına azami dikkat eder, bunun için mali, hukuk, idari ve diğer alanlarda gerekli her türü tedbiri alır ev konusunda uzman personeli tüm riskleri kontrol edip yönetmesi için istihdam eder.

Yapılan denetim çalışmaları başlıklar halinde şu şekildedir.

- İç denetim,
- Koç holding denetimi,
- Yeminli Mali Müşavir denetimi
- Bağımsız denetim.

Belirtilen denetim çeşitleri son derece profesyonelce, mevzuattan hiç taviz verilmeden ve tüm süreçleri yönetecek şekilde gereken sürekli ve belirli periyotlarda yapılmaktadır.

Opet, yukarıda sayılan denetim çeşitlerinin yanında, 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu başta olmak üzere, yine bu kanuna bağlı olarak yönetmelikler, tebliğler, petrol piyasası kurul kararları ve teknik düzenleme tebliğleri, “Petrol piyasasında yapılacak denetimler ile ön araştırma ve soruşturmalarda takip edilecek usul ve esaslar hakkında yönetmelik” gereği bir takım ilave denetimlere tabidir.

Bu alanlarda başta hukuk, ikmal ve mali işler müdürlükleri olmak üzere gerekli her türlü takip ve uyum yakın takip edilmekte olup, denetim mevzuatının gerektirdiği ödevler yerine getirilmektedir.

4.2.5.13 Genel Yönetim Giderleri

2017-2018 gelir tabloları karşılaştırıldığında net satışlarının arttığı görülmektedir. Satışların maliyeti grubunda en yüksek maliyetlerin satılan ticari mallar maliyeti olduğu görülmektedir. Net satışlar artmasına rağmen 2018 yılında brüt satış kârının azaldığı ve bunda yüksek maliyetlerin etkili olduğu görülmektedir.

2018 yılı gelir tablosunda bir önceki yıla göre faaliyet kârının azaldığı anlaşılmaktadır. Firmanın diğer faaliyetlerinden olağan gelir ve kârlarının olduğu görülmektedir. Bu gelir ve kârlar arasında bağlı ortaklıklardan kâr payı gelirleri, faiz gelirleri, komisyon gelirleri, kambiyo Kârları, reeskont faiz gelirleri ve diğer olağan gelir ve kârların yer aldığı görülmektedir. Olağan gelir ve kârlarının yanında olağan gider ve zararlarının da önemli miktarlarda olduğu anlaşılmaktadır.

Firmanın 2017-2018 dönemlerine ait gelir tablosu incelendiğinde finansman giderlerinin (borçlanma giderleri) artış gösterdiği, kısa vadeli borçlarının uzun vadeli borçlarına göre daha fazla finansman giderine yol açtığı anlaşılmaktadır. 2017 ve 2018 yılında dönem net kârı elde ettiği fakat bu kârın azaldığı görülmektedir.

Tablo 4.3: Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmesi Genel Yönetim Giderleri

	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
Personel giderleri	98.058	79.864
Bilgi teknolojileri giderleri	23.194	18.697
Bağış ve yardımlar	18.621	7.819
Dava, takip ve müşavirlik giderleri	18.251	17.656
Vergi, resim ve harç giderleri ve EPDK payı	17.093	16.945
Amortisman giderleri ve itfa payları	13.121	12.766
Kira giderleri	10.203	2.323
Bakım onarım giderleri	8.255	6.787
Danışmanlık giderleri	8.133	7.915
Şüpheli ticari alacak karşılığı	6.947	7.791
Seyahat ve ulaşım giderleri	5.638	4.034
Taşeronluk giderleri	3.514	3.879
Cezalar ve vergiye tabi olmayan giderler (KKEG)	2.729	5.889
İletişim giderleri	2.484	2.034
Temsil giderleri	2.351	2.408
Ofis giderleri	1.484	1.348
Diğer	18.374	5.479
	258.450	203.634

Tablo 4.3'de de görüldüğü gibi, akaryakıt dağıtım işletmelerinin genel yönetim giderleri arasında en yüksek giderler grubunda personel giderleri yer almaktadır. Bunu takip eden diğer giderler ise, dışarıdan sağlanan hizmetler, amortisman giderleri, bakım onarım giderleri, vergi ve diğer yükümlülükler, seyahat giderleri, danışmanlık giderleri, cezalar, iletişim, temsil, ofis ve kira giderleri olarak görülmektedir.

Tablo 4.4'te Opet'e ait pazarlama giderleri örnek olarak yer almaktadır. Tablo 4.4 incelendiğinde pazarlama giderleri görülmektedir. Sigorta giderleri, kira giderleri, personel giderleri, nakliye giderleri, dava ve enerji giderlerinin pazarlama giderleri arasında yer aldığı görülmektedir. En yüksek giderlerin ise, intifa kira giderleri olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.4: Pazarlama Giderleri

	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
İntifa kira giderleri	181.752	165.114
Kira giderleri	90.746	81.024
Amortisman giderleri ve itfa payları	88.605	83.111
Personel giderleri	81.912	69.895
Reklam giderleri	81.288	90.116
Tamir, bakım ve onarım giderleri	31.411	26.693
Nakliye, depolama ve sigorta giderleri	20.992	19.307
Vergi, resim ve harç giderleri	19.745	20.435
Dava takip ve müşavirlik giderleri	7.152	6.328
Sigorta giderleri	5.175	3.111
Enerji giderleri	3.877	2.892
<u>Diğer</u>	<u>24.459</u>	<u>23.696</u>
	637.114	591.722

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

Aşağıdaki Tabloda Opet'e ait esas faaliyetlerden diğer giderleri örnek olarak yer almaktadır.

Tablo 4.5: Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler

	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
Ticari borçların kur farkı giderleri	377.996	121.226
Vadeli alışlardan kaynaklanan vade farkı giderleri	372.412	161.726
<u>Diğer</u>	<u>3.529</u>	<u>4.186</u>
	753.937	287.138

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde esas faaliyetlerden diğer giderlerin ticari borçların kur farkı giderleri, vadeli alışların vade farkları ve diğer giderlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4.6'de Opet'e ait yatırım faaliyetlerinden giderleri örnek olarak yer almaktadır. **Tablo 4.6** incelendiğinde, yatırım giderlerinin maddi ve maddi olmayan duran varlık satış zararlarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4.6: Yatırım Faaliyetlerinden Giderler

	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
Maddi ve maddi olmayan duran varlık satış zararı	2.714	1.565
	2.714	1.565

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

Tablo 4.7' da Opet'e ait finansman giderleri örnek olarak yer almaktadır. **Tablo 4.7** incelendiğinde finansman giderleri arasında faiz, kur farkı, teminat mektubu komisyon giderleri ve diğer giderlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4.7: Finansman Giderleri

	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
Faiz gideri	261.765	154.367
Kur farkı gideri	70.582	3.020
Teminat mektubu komisyon giderleri	3.008	3.696
Diğer	2.209	240
	337.564	161.323

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

4.2.6. Kâr Veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu Örneği

Tablo 4.8' de bir Opet işletmesine ait kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu örneği yer almaktadır.

Tablo 4.8: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 Ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tabloları

	Notlar	1 Ocak - 31 Aralık 2018	1 Ocak - 31 Aralık 2017
KAR VEYA ZARAR KISMI			
Hasılat	20	42.997.122	28.391.084
Satışların maliyeti (-)	20	(41.113.765)	(26.910.087)
Brüt kar		1.883.357	1.480.997
Genel yönetim giderleri (-)	21	(258.450)	(203.634)
Pazarlama giderleri (-)	22	(637.114)	(591.722)
Esas faaliyetlerden diğer gelirler	23	559.937	291.843
Esas faaliyetlerden diğer giderler (-)	23	(753.937)	(287.138)
Esas faaliyet karı		793.793	690.346
Yatırım faaliyetlerinden gelirler	24	55.702	17.347
Yatırım faaliyetlerinden giderler	24	(2.714)	(1.565)
Özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımların karlarından paylar	8	241.744	170.124
Finansman geliri/(gideri) öncesi faaliyet karı		1.088.525	876.252
Finansman gelirleri	25	34.695	25.622
Finansman giderleri	25	(337.564)	(161.323)
Sürdürülen faaliyetler vergi öncesi karı		785.656	740.551
Sürdürülen faaliyetler vergi gideri	19	(112.765)	(124.433)
Dönem vergi gideri		(91.314)	(106.139)
Ertelenmiş vergi gideri		(21.451)	(18.294)
Dönem karı		672.891	616.118
Pay başına kazanç (TL)		4,49	4,11
DİĞER KAPSAMLI GELİR			
Kar veya zararda yeniden sınıflandırılmayacaklar			
- Tanımlanmış fayda planları yeniden ölçüm kazançları/(kayıpları)		(982)	1.778
- Diğer kar veya zarar olarak yeniden sınıflandırılmayacak diğer kapsamlı gelir unsurları (*)		191.218	-
Kar veya zararda yeniden sınıflandırılmayacak diğer kapsamlı gelire ilişkin vergiler			
- Ertelenmiş vergi gideri		(9.561)	-
		180.675	1.778
Kar veya zarar olarak yeniden sınıflandırılacaklar			
- Yabancı para çevrim farklarındaki değişim		44.597	7.003
- Satılmaya hazır finansal varlıkların yeniden değerlendirilme kazançları		-	83.380
Kar veya zararda yeniden sınıflandırılacak diğer kapsamlı gelire ilişkin vergiler			
- Ertelenmiş vergi gideri		-	(4.169)
		44.597	86.214
DİĞER KAPSAMLI GELİR		225.272	87.992
TOPLAM DİĞER KAPSAMLI GELİR		898.163	704.110

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

4.2.7. Finansal Durum Tablosu (Bilanço) Örneği

Tablo 4.9’da Opet Petrolcülük A.Ş.’ne ait konsolide finansal tablo örneği yer almaktadır.

Tablo 4.9: Konsolide Finansal Durum Tablosu

	Notlar	31 Aralık 2018	31 Aralık 2017
VARLIKLAR			
Nakit ve nakit benzerleri	3	575.578	76.828
Ticari alacaklar			
- İlişkili taraflardan ticari alacaklar	5, 26	118.032	107.157
- İlişkili olmayan taraflardan ticari alacaklar	5	2.760.538	2.192.934
Stoklar	6	1.085.762	1.070.762
Türev araçlar	17	41.100	-
Peşin ödenmiş giderler	11	237.230	230.917
Diğer dönen varlıklar	12	155.760	123.841
Dönen varlıklar		4.974.000	3.802.439
Ticari alacaklar			
- İlişkili olmayan taraflardan ticari alacaklar	5	153.871	123.634
Finansal yatırımlar	7	705.869	513.121
Özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımlar	8	514.119	421.875
Maddi duran varlıklar	9	914.247	873.811
Maddi olmayan duran varlıklar	10	107.657	102.561
Peşin ödenmiş giderler	11	477.433	522.663
Diğer duran varlıklar	12	32.373	46.455
Duran varlıklar		2.905.569	2.604.120
Toplam varlıklar		7.879.569	6.406.559

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu’ndan alınmıştır.

Tablo 4.10: Konsolide Finansal Durum Tablosu, Devami

	Notlar	31 Aralık 2018	31 Aralık 2017
KAYNAKLAR			
Kısa vadeli borçlanmalar	4	1.224.893	1.014.755
Uzun vadeli borçlanmaların kısa vadeli kısımları	4	361.668	173.370
Ticari borçlar			
- İlişkili taraflara ticari borçlar	5, 26	1.163.956	1.061.498
- İlişkili olmayan taraflara ticari borçlar	5	178.441	104.602
Diğer borçlar			
- İlişkili taraflara diğer borçlar		4.796	3.803
- İlişkili olmayan taraflara diğer borçlar		8.496	9.385
Ertelenmiş gelirler	13	24.798	26.357
Dönem karı vergi yükümlülüğü	19	18.679	13.321
Türev araçlar	17	-	27.451
Çalışanlara sağlanan faydalar kapsamında borçlar	14	46.127	31.527
Kısa vadeli karşılıklar			
- Çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin kısa vadeli karşılıklar		1.392	1.171
- Diğer kısa vadeli karşılıklar	15	35.780	17.869
Diğer kısa vadeli yükümlülükler	12	213.448	237.022
Kısa vadeli yükümlülükler		3.282.474	2.722.131
Uzun vadeli borçlanmalar	4	1.683.284	1.109.529
Ticari borçlar			
- İlişkili taraflara ticari borçlar	26	101.869	122.569
Ertelenmiş gelirler	13	41.170	46.957
Uzun vadeli karşılıklar			
- Çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin uzun vadeli karşılıklar	15	12.670	11.183
Ertelenmiş vergi yükümlülüğü	19	100.305	70.431
Diğer uzun vadeli yükümlülükler		-	91
Uzun vadeli yükümlülükler		1.939.298	1.360.760
ÖZKAYNAKLAR			
Ödenmiş sermaye	18	150.000	150.000
Sermaye düzeltme farkları	18	16.829	16.829
Kar veya zararda yeniden sınıflandırılmayacak birikmiş diğer kapsamlı gelirler/(giderler)			
Yeniden değerlendirme ve ölçüm kazançları/(kayıpları)			
- Tanımlanmış fayda planları yeniden ölçüm kazançları/(kayıpları)		(3.858)	(2.876)
- Diğer kazançlar/(kayıplar) (*)		568.489	-
Kar veya zararda yeniden sınıflandırılacak birikmiş diğer kapsamlı gelirler/(giderler)			
- Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklardan kazançlar/(kayıplar)		-	386.832
- Yabancı para çevrim farkları		105.622	61.025
Kardan ayrılan kısıtlanmış yedekler	18	197.158	141.908
Geçmiş yıllar karları		950.666	953.832
Net dönem karı		672.891	616.118
Toplam özkaynaklar		2.657.797	2.323.668
Toplam kaynaklar		7.879.569	6.406.559

Kaynak: Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu'ndan alınmıştır.

4.3. Vak'a Opet'in Başarı Hikâyesi

1968 Yılıının Nisan ayıydı, Nurten Öztürk (Bilgin) Bolu Mengen'den, Fikret (Hacı) Öztürk Gaziantep Nizip'ten yola çıkmışlardı, yolları Çapa Yüksek Öğretmen Okulunda kesişti ve ilk burada birbirlerini tanıdılar. O dönemlerde branşlaşma zorunluluğu olduğu için, bir taraftan Yüksek Öğretmen Okulunda okurken, bir taraftan da İstanbul Üniversitesine kayıt yaptırmışlardı. Nurten Öztürk Fen Fakültesi Zooloji Botanik Bölümüne seçmiş, Fikret Öztürk'te Fizik Bölümünü seçmişti. Zor bir üniversite döneminden sonra, 1971 yılında daha sonra on yıl kadar sürecek olan öğretmen olma hayali ile mezun oldular ve aynı yıl evlenip mesleklerine başladılar.

70'li yılların sonlarıydı, Nurten Hanım ve Fikret Bey Mersin'e yerleşmiş ve artık öğretmenlik hayatlarının sonlarına gelmişlerdi. Dünyada ticari küreselleşme başlamış, artık yerel ticaret zorlukla yapılır olmuş, küçük marketlerin yerini süper marketler almaya başlamıştı.

İşte bu sıralarda Fikret Öztürk'ün eşi Nurten Öztürk öğretmenlikten istifa etmişti. Fikret Bey öğretmenliğe devam ederken bir taraftan akli hep ticarete idi ve ufak ufak ticaretle ilgileniyordu. İstifa edince Mersin'de küçük bir madeni yağ dükkânı açarak, eşi ile birlikte hayatlarına ticari alanda devam etmeye karar verdiler.

Öztürk ailesi, ilk ticari şirketleri olan “Öztürkler Petrol Ürünleri Pazarlama Nakliyat ve Ticaret Ltd. Şti.” (Ek 8a.) ile bir iki akaryakıt ana dağıtım şirketinden madeni yağ bayiliği alarak mütevazı bir şekilde işe başladılar.

Fikret Bey, öğretmenlik hayatındaki başarı ve disiplinini kısa sürede ticaret hayatına da yansıtıp, işleri büyüterek birçok dağıtım şirketinin madeni yağ ve toptan akaryakıt bayiliklerini aldı. İlerleyen yıllarda Nurten Hanım işe girdi ve ilk olarak kasayı, tahsilat ve ödemeleri yönetmeye başladı.

On yıl gibi bir sürede Türkiye'de faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası akaryakıt dağıtım şirketlerinin en büyük toptan akaryakıt ve madeni yağ distribütörü olan şirket, bu sırada Türkiye'nin muhtelif illerinde onaltı tane akaryakıt istasyonun da sahibi ve işleticisi oldu.

Ticaret hayatı için kısa sayılabilecek olan bu süredeki başarının arkasında, eğitimci bir aileden gelme özelliği ayrı bir katma değer oluşturuyordu. Yıllar geçtikçe madeni yağ ticareti ile birlikte akaryakıt istasyon işletmeciliği de düzenli olarak büyüyordu.

1991 yılı sonlarında İstanbul'a Türkiye'nin ilk Alışveriş Merkezi olan Ataköy'deki Galleria'ya taşınan Öztürk çifti, mevcut işlerine devam ederken, bir yandan yeni ticari faaliyet alanlarını araştırıyor, diğer yandan sektöründe deneyim ve tecrübe sahibi uzman kişileri bünyelerine alarak yeni girilecek ticari sektörlere hazırlık yapıyorlardı. Kısa süren araştırma ve çalışmalardan sonra, bir Akaryakıt Ana Dağıtım Şirketi kurulmasına karar verildi.

Opet'in Kuruluşu

1992 yılının başlarında ülkemizdeki akaryakıt dağıtım şirketlerinin bir tanesi devlete ait, diğerleri yabancı menşeli dünya devi şirketlerdi. Sektör hem büyük uzmanlık hem de sermaye gerektirmekte idi. İşte bu ortam ve dönemde Fikret Öztürk bir Akaryakıt Dağıtım Şirketi kurmaya karar verdi. O zamanlar Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) henüz yoktu, o zamanın mevzuatına göre, mahkeme kararı ile bir Anonim Şirket kurulması, Petrol İşleri Genel Müdürlüğünden kuruluş izni alınması ve bazı taahhütler (dolum tesisi kapasitesi ve açılacak istasyon sayısı gibi) verilmesi gerekiyordu. Fikret Öztürk işe başlamadan ihtiyacı olan konunun uzmanı personelleri istihdam etmiş ve bu konuda kararlı bir şekilde işe koyulmuştu.

OPET PETROLCÜLÜK A.Ş. Ticari unvanı ve yeni logosu ile şirket kuruldu.
(Ek 8b.)

Fikret Öztürk tarafından hızla kararlar alınıyor ve bu alınan kararların tamamına yakını doğru ve başarılı sonuçlanıyordu.

İlerleyen süreçte Opet marka imaj değişikliğine gitmiş ve OPET yeni bir Logo (Ek 8c.) ve imajla hızla ülke yollarında görülmeye başlamıştı.

Öte yandan OPET; sektörün en önemli ihtiyacı olan akaryakıt terminallerine (akaryakıt dolum tesisi) hızla yatırımlar yaptı ve on yıl gibi bir sürede Ortadoğu'nun en büyük terminallerine sahip oldu.

Opet'in Hızla Bayi Ağı Oluşturması

Şirket ilk etapta kuruluş yeri olan Mersin yöresinde bayi ağına ağırlık vererek toplam 130 bayi ağına ulaştı, daha sonra ülkenin tüm bölgelerine kısa sürede yayılmaya ve bayilikler açmaya başladı.

Opet, yüksek vizyon sahibi Fikret Öztürk'ün idaresi, uzman kadrosu ve ülkeye olan inancıyla inanılmaz bir hızla ve tutarlı bir şekilde büyüyordu.

Bir taraftan ülkenin dört bir yanında yeni açılan Akaryakıt İstasyonları ile yayılmaya devam ederken, diğer taraftan Opet madeni yağları üretilmeye ve böylece Opet otomotiv ve endüstri sektörü ile tanışmaya başlamıştı.

Opet, Türkiye'de bulunan bütün şirketlerden çok farklı bir şekilde işliyor ve büyüyordu, bu özelliği kamuoyunda bilinmiyordu, fakat kurucuları, sonradan ortağı olan Koç Topluluğu yöneticileri ve sektörde konusunda uzman olan kişiler Opet'te farklı bir şeyler olduğunu anlıyordu.

Opet'in İlkleri

Opet'in çeyrek asırlık ömründe, çok sayıda rekora imza attığı sektörde fark edilmeye başlanmıştı.

Kuruluşunda ve ilerleyen süreçte geleceği öngörme yeteneği olan kurucular, daha ülkemizde % 100 yerli ve özel bir girişimle kurulmuş bir akaryakıt dağıtım şirketi yokken, bunu hayal etmiş, tasarlamış, büyük bir cesaretle, azimle, özgüvenle karar vermiş ve uygulamışlardı.

Opet'in bu öncü girişimciliği ile sonradan sektöre giren akaryakıt dağıtım şirketleri sayısı 2014 yılında 100'e yaklaştı. Bu da Opet tarafından ne kadar doğru bir yatırım yapıldığını göstermektedir.

Bu arada Opet'in kurucu Yönetim Kurulu Başkanı Fikret Öztürk'ün bununla ilgili bir sözü vardı; "Bugünü yaratanlar, dünün hayalperestleridir". Bu slogan bazı yılbaşı davetiyelerinde de kullanılan Fikret Öztürk paydaşlarına, iş dünyasına ve girişimcilere önemli bir mesaj vermiştir.

"Temiz Tuvalet Projesi" Opet'in Başarısında Önemli Rol Oynadı

Öte yandan, Opet'in Kurucu Yönetim Kurulu Üyesi Nurten Öztürk'ün de, tıpkı Fikret Bey gibi, sezgileri, hayal gücü, insani yönü çok güçlü idi. Geleceği görebilen, mantıklı, hızlı ve cesur kararlar verebilen biriydi. İşe ilk olarak Akaryakıt İstasyonlarının daha temiz, daha hijyen daha yaşanabilir yerler olmasını düşünerek başladı ve zaman içinde tüm dünyada yankılanacak olan "Temiz Tuvalet Projesini" hayata geçirerek, tüm Opet İstasyonlarında hiç taviz vermeden ve olmazsa olmaz bayilik şartı olarak bu projeyi hayata geçirdi. Bu konunun düzenli yürümesi için, bayilerin eğitilmesinden takibine ve denetimine kadar bir dizi uygulamayı başlattılar.

Konu tüketiciler tarafından inanılmaz beğeni görüyordu. Tüketiciler o kadar memnun olmuş ve ilgi gösteriyordu ki, konu Fahri Müfettişlik (Opet İstasyonlarını gönüllü olarak denetleyen ve raporlayan tüketiciler) aşamasına kadar gelmişti. Artık sistem oturmuş, memnuniyet hat safhaya ulaşmıştı. Artık proje ticari olmaktan çıkmış bir sosyal sorumluluk projesi haline gelmişti, Ülkemizden Amerika Birleşik Devletlerine kadar, birçok üniversitede "Opet" sosyal sorumluluk projesi olarak kabul ettiği, "Temiz Tuvalet" projesi tez konusu olarak yerini almaya başlamıştı.¹⁴⁰

Koç – Opet Ortaklığı

Opet'in başarılı çalışmaları Koç topluluğunun dikkatini çekmişti ve 2002 yıllarının sonunda, Koç ve Opet ortaklığı %50 - %50 olarak gerçekleşti, bu ortaklık ülkemiz için aynı oranlarda ortaklık adına bir ilk sayılabilir.

Yeni ortaklık nedeniyle, yeni imaj yaklaşımı ile yeni bir üretildi (Ek 8d.) daha sonra bu Logo tüm paydaşlarca çok beğenildi ve bu Logoya göre tüm kurumsallar

¹⁴⁰ <http://www.frost.com>, İyi Uygulamalar Araştırması, 2017, s.7.

(istasyon giydirmeleri, totemler, fatura, antetli kâğıt gibi kullanılan tüm belgeler vb. gibi) yenilendi.

Zaman geçiyor, Opet Koç ortaklığından sonra, Opet her alanda başarılarla imza atmaya devam ediyordu. On küsur yıl üst üste tüketicinin en beğendiği Dağıtım Şirketi olan Opet, çok sayıda başarı ödülleri aldı.¹⁴¹

Opet bir taraftan ticari başarılar elde ediyor, her yıl satışlarını ve bayi sayısını artırıyor, bir taraftan başarılarını ödüllerle taçlandırıyor aynı zamanda çok önemli Kurumsal Sosyal Sorumluluk projelerine imza atıyordu. Sosyal Sorumluluk ilkelerini kurumun internet sitesinde açıklıyordu.

Opet kuruluşunun 20. Yılı olan 2012 yılında, şirketin tarihini, ödülleri, sosyal sorumluluk projelerini ve başarı hikâyesinin özetini anlatan, “Kusursuza Yolculuk”¹⁴² ve “Yokuşu Tırmanan Ömür”¹⁴³ adlı kitaplar yayınlandı.

Bir şirketin başarısı, kârlılıkla, geldiği aktif büyüklükle, çalıştırdığı insan sayısı, ekonomiye yarattığı katma değerle, ülkeye kazandırdığı vergilerle, ulusal ve uluslararası yarattığı itibarla vb. kriterlerle değerlendirilir. Bir şirketin başarısında önemli olan faktörlere bunların yanı sıra hız, öngörü, cesaret, hayal gücü, kararlılık, özgüven, dürüstlük gibi kriterleri eklemek yerinde olacaktır.

Opet Türkiye’de; siyah üründe sektör lideri, beyaz üründe ise sektör ikincisi, ciroda ilk 5’in içinde, (Capital en büyük 500)¹⁴⁴ aktif toplamda ilk 16’da olup, 2018 itibarıyla ülke genelinde 1.600 akaryakıt istasyonu sayısı ve 1.068.972 m3 depolama kapasitesi ile sektörün en önemli oyuncularından biri durumuna gelmişti. (Ek 5.)

Tüm bu gelişmeler, sadece Opet için değil, ülkemiz ve dünya için gurur kaynağı ve önemli bir başarı hikâyesidir.

¹⁴¹ <https://www.opet.com.tr/odullerimiz>

¹⁴² Arzu Karamani Pekin: Opet: **Kusursuza Yolculuk**, Kasım 2012.

¹⁴³ Nebil Özgentürk: **Yokuşu Tırmanan Ömür, Opet Mucizesi**, Bir Yudum İnsan Yayınevi, 2012

¹⁴⁴ <https://www.capital.com.tr/listeler/capit>

Sonuç olarak; Opet ticari hayat için kısa sayılabilecek bir sürede; dev rakiplerin olduğu piyasaya girip, bu sürede ilk ikiye girmeyi başarmıştır. Sektörü adeta yeniden yaratan, üç beş sayıdaki oyuncuyu yüzölçümlü sayılara çıkararak, sosyal sorumluluk projeleri ile ülkeye hizmet eden ve bu konuda öncülük eden, hizmet ve ürün kalitesi tüketicinin bir numaralı tercihi olan, başarıları ile sayısız ödüller alan bir şirket haline gelmiştir.

Opet'in Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yatırımları

Opet, eğitime, sağlığa, çevreye ve tarihi değerlerimize sahip çıkan, daha bilinçli bir toplum oluşmasına katkıda bulunan bir şirkettir. Sektörde; bireye ve topluma saygılı, hukuka, ekonomik ve ahlaki ilkelere bağlı bir yapı oluşturmuştur. Müşterilerin, çalışanların ve hissedarlarının beklentilerini en üst seviyede karşılamayı başarmıştır. Müşteri odaklı, takım çalışmasına inanan, dürüst ve şeffaf, çalışanlarını sürekli geliştiren, yenilikçi, çevre ve topluma duyarlı olan, bir şirket olmuştur. Özetle Opet bugünlere inançla ve bir sanat eseri gibi işlenerek gelmiştir. Kusursuza doğru yol alan, küresel düşünüp yerel davranan bir şirket olmayı başarmıştır.

Opet Market ve Akaryakıt İstasyon İşletmeciliği A.Ş.

Opet %100 sahibi olduğu, Opet Market ve Akaryakıt İstasyon İşletmeciliği A.Ş. unvanı ile bir istasyon işletme şirketini kurmuştur. Bu şirket ile bayilik sözleşmesi uzatımı, şartların görüşülmesi vb. gibi nedenlerle bayilerle herhangi bir pazarlığa girmeden, ilgili istasyonların aynı şartlarda ve otomatik olarak kendi işletmiş olacaktır. Böylece Opet ile bayi arasında ariyet ile verilen ve/veya işletme için verilen mevcut demirbaşların süre sonunda ne olacağı hususu ortadan kalkacak, bayilik sözleşmesi ile işletmeye verilen akaryakıt istasyonlarındaki kâr marjları Opet bünyesinde kalacaktır. Her şeyden önemlisi, kira sözleşmesi süresi dolduğunda, bayi Opet'e ilgili istasyonu tahliye etmesi için, hava parasına (görünmeyen giderler, reklam ve tanıtım masrafları adı altında) benzer taleplerde bulunmayacaktır, Opet ile bayi arasında yeni dönem pazarlığı diye bir şey kalmayacaktır.

Özet olarak, bir akaryakıt ana dağıtım işletmesinin kendi mülkü veya kullanım hakkı bulunan istasyonları işleterek kârlılık açısından, süre sonundan sözleşme

yenileme açısından, kurumu temsil açısından, itibar açısından, doğru ve akılcı bir yatırım olacaktır. Bu tür bir girişimde bulunmanın bir tek eksi yönü vardır, o da yeni ilave yatırım maliyetleridir.

Sorular

1. İçinde bulunduğu sektörü dikkate alarak OPET'in performansını değerlendiriniz.
2. OPET'in başarısında etkili olan faktörler nelerdir, tartışınız.
3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projelerinin OPET'in başarısındaki rolünü tartışınız.
4. Bir akaryakıt ana dağıtım işletmesi kendi faaliyet alanında iştigalde bulunurken aynı zamanda akaryakıt istasyon işletmeciliği de yapması doğru bir yatırım ve uygulama mıdır, değerlendiriniz.
5. Bir akaryakıt ana dağıtım işletmesinin akaryakıt istasyon işletmeciliğine başlamasının nedenlerini tartışınız.
6. Sizce bir akaryakıt ana dağıtım işletmesinin, akaryakıt istasyon işletmeciliği yapması karlı bir ticaret midir, örnekleyerek değerlendiriniz.
7. Bir akaryakıt ana dağıtım firmasının, kendi mülkü olan veya kullanım hakkı bulunan akaryakıt istasyonlarını işletmeye, kiraya vermesi ne gibi riskler taşır, değerlendiriniz.
8. Opet'in kendi mülkündeki veya kullanım hakkının olduğu akaryakıt istasyonlarını kendisi işletmek için kurduğu şirketin artı ve eksi yönlerini ve karlılık durumunu değerlendiriniz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Akaryakıt ana dağıtım işletmeleri, akaryakıt dağıtım yetkisi olan ve lisansına işlenmesi halinde depolama, taşıma ve madeni yağ üretimi işlemleri yapabilen sermaye şirketleridir. Akaryakıt sektörü Türkiye’de Enerji Piyasası Düzenleme Kurumuna (EPDK) tabi olarak faaliyet yürütmektedir. Bu nedenle ürün farklılaştırma veya fiyatların belirlenen tavan fiyatın üzerine çıkması akaryakıt sektörünün her alanında mümkün olmamaktadır. Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinin ne tür standartlara sahip olması gerektiğiyle ilgili düzenlemeleri 2004 yılında çıkarılan Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik ile tespit edilmiştir.

Dünya ile benzer şekilde Türkiye’de de enerji piyasasında önemli bileşenlerden birisinin akaryakıt olduğu görülmektedir. Akla gelebilecek her alanda kullanılan akaryakıt stratejik bir ürün olarak değerlendirilebilir. Temin edilmesinden ürün haline dönüşmesine kadar ki sürecin her bir aşamasında ülke ekonomisine direkt katkı sağladığı görülmektedir. Akaryakıt sektörü istihdama, kamu gelirlerine sağladığı katkı ve hizmet aldığı sektörler açısından değerlendirildiğinde her aşaması ekonomik bakış açısıyla değerlendirilmesi gereken ayrı bir sektör olarak ifade edilebilir.

Akaryakıt sektörünün, yurt çapında sahip olduğu istasyon ağı ve buna ek olarak sabit köy ve tarımsal amaçlı pompalarıyla bölgesel kalkınmayı altyapı ve istihdamın yanında lojistik açıdan da desteklediğini göstermektedir.

Türkiye’de son beş yıl içinde ülke büyümesi için büyük öneme sahip altyapı, enerji, nakliye, inşaat ve tarım sektörlerinde büyüme ile birlikte akaryakıtta kayıt dışı satışlar için alınan önlemler sayesinde motorin satışının her yıl %10 civarında büyüdüğü görülmektedir.

Sektörün personel istihdamına etkisi açısından bakıldığında ülke ekonomisine katkısının olduğunu göstermektedir. Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde, nakliye işlerinde ve akaryakıt istasyonlarında çok sayıda insana iş imkânı yaratıldığı anlaşılmıştır.

Akaryakıt ana dağıtım işletmelerinde, yönetim merkezinde istihdam edilen personel, sahada çalışan personel ve depo/antrepodakiler de dâhil olmak üzere yaklaşık 10 bin kişi çalıştığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular, geçmiş yıllarda akaryakıt üzerinden alınan vergilerin düşük miktarlarda olmasına rağmen, zaman içerisinde bu oranın giderek arttığını ve vergi gelirleri içindeki payının yükseldiğini göstermektedir.

Türkiye’de kayıt dışı akaryakıt ile mücadele kapsamında bazı ciddi tedbirlerin alındığını görülmektedir. Bu tedbirler kapsamında en önemli olanın otomasyon sistemine geçilmesi olduğu görülmüştür. Türkiye’de ürünlerin ikmalinden son tüketiciye ulaşana kadarki tüm süreçte otomasyona geçildiği anlaşılmaktadır. Bu durumun, sektördeki işletmelere oldukça ciddi yatırım maliyetleri getirdiği görülmektedir. Yasadışı akaryakıt ile mücadele amacıyla otomasyon sistemlerinin yanı sıra kullanılan ulusal marker’a ilişkin tüm operasyon ve diğer ilgili maliyetlere de dağıtıcı işletmelerin katlandığı anlaşılmaktadır.

Akaryakıt ana dağıtım sektöründe faaliyetlerin başarıyla yönetilmesi için gereken önemli faktörlerden biri, muhasebe sistemidir. Sektörün özelliği gereği yanıcı, parlayıcı patlayıcı madde satın alınıp, stoklanıp, satılması, hem risk açısından hem de fire kayıp kaçak açısından önem arz etmektedir. Fiili stok denetiminin yanında iyi bir muhasebe stok takibi sisteminin olması gerekmektedir. Bu sayede kaydi, otomasyon ve fiili stok kontrolleri yapılabilir ve kontrol edilebilir hale gelecektir. Bu nedenle, stok, yatırım, ariyet (ödünç kullanım), risk sigortaları ve sektöre özel giderlerin, özel bir muhasebe sistemi ile takip edilmesi ve yönetilmesi gerekmektedir.

Akaryakıt dışındaki sektörlerde göre başka bir önemli özellik ise, bayilere yapılan yatırımlar ve ariyet yöntemi ile verilen demirbaşlar gibi ilave maliyetlere katlanmak gerekmesidir. Sektörün bir diğer özelliği ise, bu sektörde faaliyet gösterebilmek için kullanılması gereken evrak ve belgelerin fazla olması ve eksik/yanlış düzenlenmeleri durumunda birçok müeyyidelerin olmasıdır. Bu nedenle, işletmede belgelerin eksiksiz düzenlendiği, kullanım sürelerinin takip edildiği ve yönetildiği sistemli bir belge düzeni bulunmalıdır.

Yapılan araştırmada, ilgili şirketin örnek olay incelemesinde elde edilen sonuçlar, şirket başarısında lider yöneticinin önemini göstermektedir. Yöneticinin, hızlı ve doğru kararlar alması, zamanı iyi kullanması, sektörün ihtiyaçlarının tespit edilmesi, uzman kadro ile çalışmaya önem vermesi, güçlerin birleştirilmesi, ortaklık stratejileri ve sektörde bayilerin öneminin dikkate alınmasının başarıyı desteklediği görölmüştür. Ayrıca örnek olay incelemesinde kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin de kurum başarısında stratejik önemde olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma sonuçları ülke ekonomisi için, akaryakıt sektöründe yapılan çalışmaların sınırlı ve yetersiz olduğunu göstermektedir. Sektördeki işletmelerin performanslarının karşılaştırmasının yapılmasının, mali analizlerinin yapılarak performansı artıran hususların tespit edilmesinin, sektördeki maliyetleri azaltmak amacıyla geleceğe yön verecek çalışmaların artırılması gerektiği belirlenmiştir.

Literatür taraması sırasında modern maliyet sistemlerinin pek çok sektöre uygulanmasına rağmen akaryakıt sektörüne uygulanmadığı görölmüştür, Modern maliyet sistemlerinin (kaizen maliyet sistemi, tam zamanında üretim sistemi, faaliyet tabanlı maliyet, zamana dayalı faaliyet tabanlı maliyet vb.) sektöre uygulanmasının maliyetleri azaltma konusunda faydalı olacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Alatlı, Murat: **Akaryakıt Sektöründe Bayilerin Finansal Başarısızlıklarının Tahmin Edilmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Altındağ, Samet: **5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu Çerçevesinde İdari Yaptırımlar ve Yargısal Denetimi.** Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2016.
- Altunışık, Remzi,
Recai Coşkun,
Serkan Bayraktaroğlu ve
Engin Yıldırım: **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı,** Sakarya yayıncılık, 2007, s.245.
- Boyce, Gordon,
Sarah Williams,
Andrea Kelly ve
Helen Yee: **Fostering deep and elaborative learning and generic (soft) skills development: the strategic use of case studies in accounting education, Accounting Education: an international journal** 10 (1), 2001, ss. 37-60.
- Büyük, Hatice Dağcı: **Perakende Akaryakıt Sektöründe Marka Sadakatine Etki Eden Faktörler.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Can, Ahmet: **Türkiye’de Akaryakıt Sektöründe Yaşanan Haksız Rekabetin Sosyo-ekonomik Etkileri.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): **LPG Piyasası 2017 Yılı Sektör Raporu,** 2017.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): **Petrol Piyasası 2017 Yılı Sektör Raporu,** 2017.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): **Petrol Piyasası 2019 Yılı Ocak Ayı Sektör Raporu,** 2017.

- Gün, Bülent: **Türkiye İçin Optimal Akaryakıt Vergisi.** Yayınlanmamış Doktora Tezi Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Gürbüz, Serdar Tevfik: **Akaryakıt Dağıtım Sektöründe Optimal Akaryakıt Dağıtım Planının Hazırlanması.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- İşler, Didem Büyüker: Akaryakıt İstasyonları Marka Konumlandırma Süreci: Isparta'da Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi İle Bir Uygulama. **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17, 447-484, 2014.**
- Kantarcı, Hasan Bülent: Türkiye'de Akaryakıt Üzerinden Alınan Vergilerin OECD ve AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması. **Sosyoekonomi. 26(35), 229-247, 2018.**
- Kara, Oya: **Sadakat Kartlarının Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkisinin Analizi: Akaryakıt Sektörü.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010.
- Knyvienė, Indrė: A new approach: the case study method in accounting. **Ekonomia i Zarządzenie, 6(4). 2014, s.159.**
- Küsmenoğlu, İlham: **Cumhuriyet Dönemi Vergi Tarihi.** Ankara, Oluş Yayıncılık, 2010.
- Maliye Bakanlığı 26282 Nolu Resmi Gazete'de, 07 Eylül 2006'da 68 Seri No' lu Genel Tebliği.
- Oğuz, Ender: **The Liberalization Of Downstream Oil Industry In Turkey** (Türkiye'de Rafineri ve Akaryakıt Dağıtım Sektörünün Liberalleşmesi). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

- Opet Petrolcülük A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2018 ve 2017 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu.
- Özgentürk, Nebil: **Yokuşu Tırmanan Ömür Opet Mucizesi**, Bir Yudum İnsan Yayınevi, 2012
- Pekel, Umut: **Üretim Kayıpları, Fireler ve Muhasebeleştirilmesi: Akaryakıt Dağıtımında Durum**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Pekin, Arzu Karamani: Opet: **Kusursuza Yolculuk**, Kasım 2012.
- PETDER: Akaryakıt Dağıtım Şirketleri, **PwC Analizi**, 2018.
- PETDER: Petrol Sanayi Derneği: **Petrol ve LPG Piyasaları Mevzuatı**, 2018.
- PETDER: Petrol Sanayi Derneği: **Sektör Çalışmaları: Akaryakıt Dağıtım Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi**. Sayı 1. 2017.
- PETDER: Petrol Sanayi Derneği: **Sektör Çalışmaları: Akaryakıt Dağıtım Sektöründeki Fiyat Gelişmelerine İlişkin Değerlendirmeler**. Sayı 2. 2018.
- Petrol Ofisi: **Petrol Ofisi Madeni Yağ Ürünleri**. (Çevrimiçi) <https://www.petrolofisi.com.tr/madeni-yaglar/urunler>, 18 Mayıs 2019.
- Resmî Gazete: **2018 Yılında Uygulanacak Para Cezaları Hakkında Tebliğ**. Tarih: 22/12/2015 Sayı: 29570.
- Resmî Gazete: **5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanununun 19. Maddesi Uyarınca 2018 Yılında Uygulanacak Para Cezaları Hakkında Tebliğ**. Tarih: 21/12/2017. Sayı: 30277.
- Resmî Gazete: **Akaryakıt Haricinde Kalan Petrol Ürünlerinin Yurt İçi Ve Yurt Dışı**

Kaynaklardan Teminine İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Tebliğ.

Tarih: 24/4/2013. Sayı: 28627.

Resmî Gazete:

Benzin Türlerine Etanol Harmanlanması Hakkında Tebliğ.

Tarih: 07.07.2012 Sayı: 28346.

Resmî Gazete:

Denetimler İle Ön Araştırma Ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.

Tarih: 27/11/2013 Sayı: 28834.

Resmî Gazete:

Denetimler İle Ön Araştırma ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.

Tarih: 10/05/2006 Sayı: 26164.

Resmî Gazete:

Enerji Piyasası Bildirim Yönetmeliği

Tarih: 27/05/2014 Sayı: 29012.

Resmî Gazete:

Enerji Sektöründe Kullanılan Endüstriyel Kontrol Sistemlerinde Bilişim Güvenliği Yönetmeliği.

Tarih: 13/07/2017 Sayı: 30123.

Resmî Gazete:

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

(Kanun No: 5607). Tarih: 31/03/2007

Sayı: 26479.

Resmî Gazete:

Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanun.

(Kanun No: 3100). Tarih: 15/12/1984. Sayı: 18606.

Resmî Gazete:

LPG Lisans Yönetmeliği.

Tarih: 16/09/2005 Sayı: 25938.

Resmî Gazete:

LPG Tüplerinin Piyasada Takip Edilmesine İlişkin Tebliğ.

Tarih: 16/10/2016 Sayı: 29858.

Resmî Gazete:

Madeni Yağların Ambalajlanması Ve Piyasaya Sunumu Hakkında Tebliğ.

Tarih: 12.02.2011 Sayı: 27844.

Resmî Gazete:

Motorin Türlerine Biodizel Harmanlanması Hakkında Tebliğ.

Tarih: 16/06/2017 Sayı: 30098.

Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Fiyatlandırma Sistemi Yönetmeliği.** Tarih: 14/10/2008 Sayı: 27024.

Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Kanunu** (Kanun No: 5015).
Tarih: 20/12/2003 Sayı: 25322.

Resmî Gazete: **Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği.**
Tarih: 17/06/2004 Sayı: 25495.

Resmî Gazete: **Petrol Piyasasında Sigorta Yükümlülükleri Hakkında Tebliğ.**
Tarih: 15.06.2005 Sayı: 25846.

Resmî Gazete: **Petrol Piyasasında Uygulanacak Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik.**
Tarih: 10/09/2004 Sayı: 25579.

Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (Lpg) Piyasası Eğitim ve Sorumlu Müdür Yönetmeliği.**
Tarih: 16/12/2012 Sayı: 28499.

Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (Lpg) Piyasası Fiyatlandırma Sistemi Yönetmeliği.**
Tarih: 30/12/2014 Sayı: 29221.

Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu** (Kanun No: 5307).
Tarih: 13/03/2005 Sayı: 25754.

Resmî Gazete: **Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (Lpg) Piyasasında Uygulanacak Teknik Düzenlemeler Hakkında Yönetmelik.**
Tarih: 05/06/2007 Sayı: 26543.

Resmî Gazete: **Türk Petrol Kanunu** (Kanun No: 649).
Tarih: 11/06/2013. Sayı: 28674.

Resmî Gazete: **Ulusal Marker Uygulamasına İlişkin Yönetmelik.** Tarih: 12/04/2006 Sayı: 26137.

Saraç, Fatma: **Dolar ve Euro'nun Petrol Piyasasındaki Rolünün Analizi.** Yayımlanmamış Yüksek

Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Taylar, Yıldırım:

Vergi Teorisi Açısından Özel Tüketim Vergileri ve Türk Özel Tüketim Vergisi Uygulaması, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 12(Özel Sayı), 435-467, 2010.

Tonkal, Fatma Karaman:

Petrol Piyasası İle Bist Arasındaki İlişkinin Analizi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Turcas Petrol A.Ş.

1 Ocak - 30 Eylül 2018 Ara Hesap Dönemine Ait Özet Konsolide Finansal Tablolara ait Denetçi Raporu.

Ünal, Sevtap:

Büyük, Hatice Dağcı; Aydın, Hatice: Perakende Akaryakıt Sektöründe Marka Sadakatine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17 (1). 2013, s. 363-375.

<https://www.orpak.com/solutions/foresite-automation-and-foresite-store/>

Orpak

<http://www.frost.com>,

İyi Uygulamalar Araştırması, 2017, s.7. E.T:26.06.2019.

<https://www.capital.com.tr/listeler/capit> E.T: 25.05.2019.

<https://www.opet.com.tr/odullerimiz> E.T: 01.07.2019.

EKLER

Ek 1. Türkiye’de 2019 İtibarıyla Dağıtım Lisansı Bulunan Akaryakıt Ana Dağıtım İşletmeleri¹⁴⁵

Sıra	İŞLETME ADI
1	PETROL OFİSİ A.Ş.
2	OPET PETROLCÜLÜK A.Ş.
3	SHELL & TURCAS PETROL A.Ş.
4	BP PETROLLERİ A.Ş.
5	TOTAL OIL TÜRKİYE A.Ş.
6	AYTEMİZ AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.
7	TP PETROL DAĞITIM A.Ş.
8	AKPET AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.
9	TERMOPET AKARYAKIT NAKLİYAT VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
10	KADOOĞLU PETROLCÜLÜK TAŞIMACILIK TİC. SAN. İTH. VE İHR. A.Ş.
11	MİLAN PETROL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
12	ALTINBAŞ PETROL VE TİCARET A.Ş.
13	SOCAR TURKEY PETROL ENERJİ DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
14	BALPET PETROL ÜRÜNLERİ TAŞIMACILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
15	TECO PETROLCÜLÜK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
16	SİYAM PETROLCÜLÜK SANAYİ VE TİC. A.Ş. (S OIL)
17	İPRA ENERJİ A.Ş.
18	NASOİL AKARYAKIT DAĞITIM TAŞIMACILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
19	KALELİ BEST OİL PETROLCÜLÜK TİCARET A.Ş.
20	ENERJİ PETROL ÜRÜNLERİ PAZARLAMA A.Ş.
21	AKSARAY AKARYAKIT DAĞ. NAK. ENERJİ GIDA İNŞ. İTH. İHR. SAN. TİC. A.Ş.
22	MARMARAY PETROLCÜLÜK DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
23	OKTAV AKARYAKIT PETROL ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
24	LION PET LPG ÜRÜNLERİ DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
25	HYPKO PETROLCÜLÜK A.Ş.
26	PETLINE PETROL ÜRÜNLERİ TİCARET A.Ş.
27	SRF PETROLCÜLÜK A.Ş.
28	HİPET PETROL ÜRÜNLERİ VE DEPOLAMA SANAYİ TİCARET A.Ş.
29	ECOPET AKARYAKIT ÜRÜNLERİ DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
30	NOVUM NAVITAS ENERJİ SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
31	PAVO AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.
32	EMİR GROUP PETROLCÜLÜK A.Ş.
33	LOKOİL PETROL DAĞITIM VE PAZARLAMA A.Ş.
34	ENKO PETROLCÜLÜK NAKLİYE İNŞAAT TURİZM GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.
35	7KITA PETROLCÜLÜK DAĞITIM VE PAZARLAMA A.Ş.

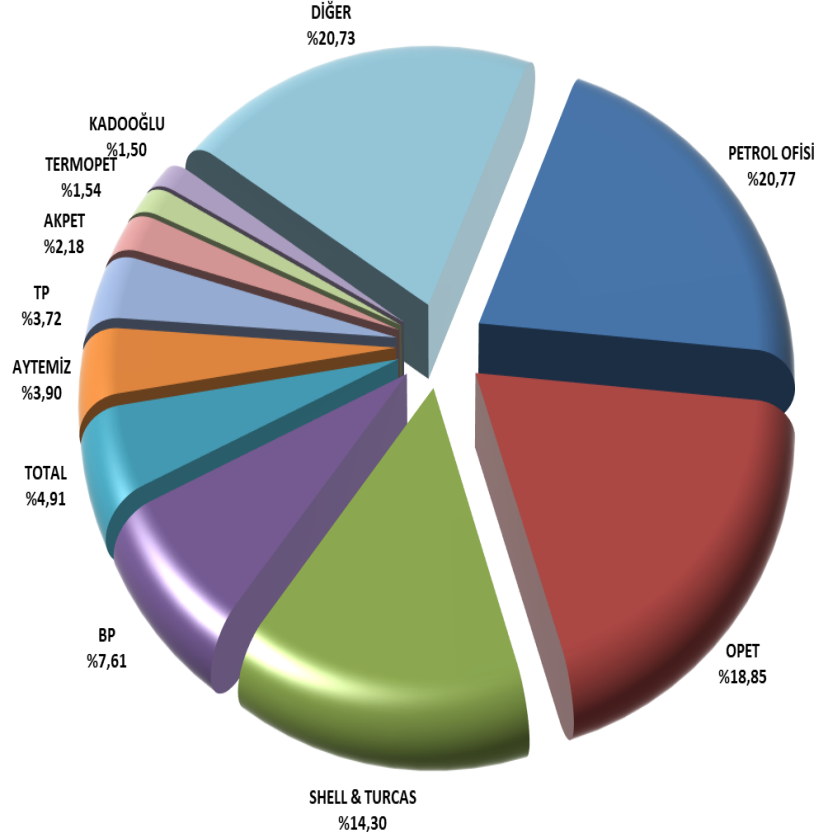
¹⁴⁵ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): Petrol Piyasası 2019 Temmuz Ayı Sektör Raporu, 2019.

36	ASMİR PETROLCÜLÜK A.Ş.
37	FİNANSS PETROL DAĞITIMI VE PAZARLAMA A.Ş.
38	İMAJPET AKARYAKIT TİCARET A.Ş.
39	ARVİNA AKARYAKIT ENERJİ DAĞITIM A.Ş.
40	VTM AKARYAKIT PETROL ÜRÜNLERİ DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Sıra	İŞLETME ADI
41	MAS PETROLCÜLÜK A.Ş.
42	LİG AKARYAKIT PETROL ÜRÜNLERİ DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
43	PASİFİK PETROLCÜLÜK A.Ş.
44	PETROGO AKARYAKIT DAĞITIM VE PAZARLAMA A.Ş.
45	TURKISH OIL PETROLCÜLÜK A.Ş.
46	TURKISH PETROLEUM AKARYAKIT VE GAZ DAĞITIM A.Ş.
47	LÜKSS AKARYAKIT DAĞITIM LİMİTED ŞİRKETİ
48	LUSO PETROLCÜLÜK DAĞITIM A.Ş.
49	KENTOİL AKARYAKIT ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
50	AKASYA AKARYAKIT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
51	AS GOLDOİL AKARYAKIT DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
52	SOFTOİL AKARYAKIT ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
53	MEMOİL AKARYAKIT DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
54	DELTA AKARYAKIT TİCARET A.Ş.
55	MİLEL AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.
56	EUROİL ENERJİ DAĞITIM A.Ş.
57	TÜMTURK PETROL ARAMA ARAŞT. SONDAJ MAD. İTH. İHR. SAN. VE TİC. A.Ş.
58	MOLAVER AKARYAKIT DAĞITIM TAŞIMACILIK İNŞ. İTH. İHR. SAN. VE TİC. A.Ş.
59	RMG PETROL ÜRÜNLERİ DAĞITIM SANAYİ A.Ş.
60	PETROLUX PETROLCÜLÜK A.Ş.
61	RPET PETROLCÜLÜK A.Ş.
62	MFD AKARYAKIT NAKLİYAT TURİZM İNŞ. TAŞ. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
63	MAVİ GÖK-DENİZ AKARYAKIT DAĞITIM İTH. İTH. İHR. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
64	LİFE PETROLCÜLÜK A.Ş.
65	GARAJOİL AKARYAKIT ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
66	GAZMER PETROL ÜRÜNLERİ PLASTİK VE KAUCUK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
67	TEKOİL AKARYAKIT DAĞITIM TAŞIMACILIK İNŞAAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
68	NORM GAZ PETROL ÜRÜNLERİ SANAYİ TİCARET A.Ş.
69	BİRLEŞİK PETROL A.Ş.
70	UZUN GRUBU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
71	DOĞAL KAYNAKLAR AKARYAKIT DAĞITIM VE GAZ İŞL. SAN. VE TİC. A.Ş.
72	ÇLB PETROLCÜLÜK A.Ş.
73	DAMLA OİL AKARYAKIT A.Ş.
74	ANA AKARYAKIT LPG LNG CNG DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
75	BNG AKARYAKIT DAĞITIM TEKS. İNŞ. DANIŞM. KUYUMCULUK SAN. VE TİC. A.Ş.
76	ERGAZ AKARYAKIT LPG LNG CNG DAĞITIM SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
77	HEMA AKARYAKIT DAĞ. ARASI NAKL. İNŞ. GIDA İTH. İHR. SAN. VE TİC. A.Ş.
78	N-PET PETROL ÜRÜNLERİ PAZARLAMA NAKL. SAN. TİC. VE DAĞITIM LTD. ŞTİ.
79	AZURE PETROLCÜLÜK A.Ş.
80	EKŞİOĞLU AKARYAKIT ÜRÜNLERİ A.Ş.
81	YÜKSEL PETROLCÜLÜK A.Ş.
82	ASTON PETROLLERİ A.Ş.
83	CANPET PETROL ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
84	ASYAOİL AKARYAKIT ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.
85	LEPET AKARYAKIT ÜRÜNLERİ VE DAĞITIM SAN. TİCARET A.Ş.

Ek 2. Dağıtım İşletmelerinin 2019 Yılı Temmuz Ayı İtibarıyla Yurtiçi Akaryakıt Satış Miktarı ve Pazar Payları¹⁴⁶

¹⁴⁶ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): **Petrol Piyasası 2019 Yılı Temmuz Ayı Sektör Raporu**

Ek 3. Dağıtım İşletmelerinin 2019 Yılı Temmuz Ayı İtibarıyla Yurtiçi Akaryakıt Satış Miktarı ve Pazar Payları ¹⁴⁷

Lisans Sahibinin Unvanı	Benzin Türleri	Motorin Türleri	Fuel Oil Türleri	Gazyağı	Toplam	Pay (%)
PETROL OFİSİ A.Ş.	38.604,731	508.166,744	7.343,620	76,193	554.191,289	20,77
OPET PETROLCÜLÜK A.Ş.	56.173,670	441.156,429	5.795,120	42,524	503.167,743	18,85
SHELL & TURCAS PETROL A.Ş.	57.027,628	324.313,239	258,960	11,848	381.611,676	14,30
BP PETROLLERİ A.Ş.	25.931,768	176.815,205	383,960	0,000	203.130,933	7,61
TOTAL OIL TÜRKİYE A.Ş.	11.905,789	118.947,981	75,460	31,883	130.961,113	4,91
AYTEMİZ AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.	8.286,427	95.661,447	38,620	0,000	103.986,494	3,90
TP PETROL DAĞITIM A.Ş.	6.650,315	92.462,684	121,940	0,000	99.234,939	3,72
AKPET AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.	5.187,499	52.947,779	16,640	12,902	58.164,820	2,18
TERMOPET AKARYAKIT NAK. VE TİC.LTD. ŞTİ.	1.937,000	38.672,000	569,000	0,000	41.178,000	1,54
KADOOĞLU PETR. TAŞ. TİC. SAN. İTH. VE İHR. A.Ş.	2.226,674	37.698,701	46,420	0,000	39.971,795	1,50
MİLAN PETROL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	3.044,530	36.479,994	41,780	0,000	39.566,304	1,48
ALTINBAŞ PETROL VE TİCARET A.Ş.	2.304,490	30.640,423	44,000	0,000	32.988,913	1,24
SOCAR TURKEY PETROL EN. DAĞ. SAN. VE TİC. A.Ş.	169,165	26.172,486	0,000	0,000	26.341,651	0,99
BALPET PETROL ÜRÜNLERİ TAŞ. SAN. VE TİC. A.Ş.	1.182,732	24.209,252	0,000	0,000	25.391,985	0,95
TECO PETROLCÜLÜK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1.722,432	19.192,076	185,540	0,000	21.100,048	0,79
SİYAM PETROLCÜLÜK SANAYİ VE TİC. A.Ş. (S OIL)	1.136,266	19.952,256	9,840	0,000	21.098,362	0,79
İPRA ENERJİ A.Ş.	2.232,468	18.728,373	56,760	0,000	21.017,601	0,79
NASOİL AKARYAKIT DAĞ. TAŞ. SAN. VE TİC. A.Ş.	96,359	17.976,946	48,050	0,000	18.121,354	0,68
KALELİ BEST OİL PETROLCÜLÜK TİCARET A.Ş.	824,520	16.860,160	0,000	0,000	17.684,680	0,66
ENERJİ PETROL ÜRÜNLERİ PAZARLAMA A.Ş.	1.027,843	16.449,515	49,340	0,000	17.526,698	0,66
AKSARAY AKAR. DAĞ. N. E. G. İ. İTH. İHR. S. TİC. A.Ş.	36,054	11.323,268	243,768	0,000	11.603,090	0,43
MARMARAY PETR. DAĞITIM SAN. VE TİC. A.Ş.	67,096	11.297,705	0,000	0,000	11.364,801	0,43
OKTAV AKARYAKIT PETROL ÜR. SAN. VE TİC. A.Ş.	264,471	10.631,476	81,350	0,000	10.977,297	0,41
LION PET LPG ÜR. DAĞ. SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	179,765	10.721,233	0,000	0,000	10.900,998	0,41
HYPKO PETROLCÜLÜK A.Ş.	456,101	10.161,192	44,500	0,000	10.661,793	0,40
PETLINE PETROL ÜRÜNLERİ TİCARET A.Ş.	1.010,171	9.485,690	83,900	0,000	10.579,761	0,40
SRF PETROLCÜLÜK A.Ş.	29,507	10.504,601	0,000	0,000	10.534,108	0,39
HİPET PETROL ÜR. VE DEPOLAMA SAN. TİC. A.Ş.	65,948	10.315,520	0,000	0,000	10.381,468	0,39

¹⁴⁷ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): Petrol Piyasası 2019 Yılı Temmuz Ayı Sektör Raporu, 2019.

Lisans Sahibinin Unvanı	Benzin Türleri	Motorin Türü.	Fuel Oil Türü.	Gaz	Toplam	Pay(%)
ECOPET AKARYAKIT ÜRÜNLERİ DAĞITIM SAN. VE TİC. A.Ş.	35,429	10.184,49	76,27	0	10.296,19	0,39
NOVUM NAVITAS ENERJİ SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.	42,765	8.784,67	0	0	8.827,44	0,33
PAVO AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.	95,662	8.721,86	0	0	8.817,52	0,33
EMİR GROUP PETROLCÜLÜK A.Ş.	116,693	8.634,91	45,98	0	8.797,58	0,33
LOKOİL PETROL DAĞITIM VE PAZARLAMA A.Ş.	60,139	8.611,56	0	0	8.671,70	0,32
ENKO PETROLCÜLÜK NAK. İNŞ. TUR. GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	36,555	6.797,40	1.629,06	0	8.463,01	0,32
7KITA PETROLCÜLÜK DAĞITIM VE PAZARLAMA A.Ş.	197,049	7.730,13	0	0	7.927,18	0,3
ASMİR PETROLCÜLÜK A.Ş.	46,736	7.862,57	0	0	7.909,30	0,3
FİNANSS PETROL DAĞITIMI VE PAZARLAMA A.Ş.	38,072	7.389,93	0	0	7.428,00	0,28
İMAJPET AKARYAKIT TİCARET A.Ş.	0	6.938,61	0	0	6.938,61	0,26
ARVİNA AKARYAKIT ENERJİ DAĞITIM A.Ş.	18,661	6.497,29	190,27	0	6.706,22	0,25
VTM AKARYAKIT PETROL ÜRÜNLERİ DAĞ. SAN. VE TİC. A.Ş.	439,965	5.957,39	0	0	6.397,36	0,24
MAS PETROLCÜLÜK A.Ş.	55,973	6.248,03	0	0	6.304,01	0,24
LİG AKARYAKIT PETROL ÜRÜNLERİ DAĞ. SAN. VE TİC. A.Ş.	7,359	5.940,58	177,914	0	6.125,85	0,23
PASİFİK PETROLCÜLÜK A.Ş.	206,036	5.253,01	0	0	5.459,04	0,2
PETROGO AKARYAKIT DAĞITIM VE PAZARLAMA A.Ş.	3,847	5.153,78	0	0	5.157,63	0,19
TURKISH OIL PETROLCÜLÜK A.Ş.	9,195	5.055,41	0	0	5.064,60	0,19
TURKISH PETROLEUM AKARYAKIT VE GAZ DAĞITIM A.Ş.	6,291	4.807,55	0	0	4.813,84	0,18
LÜKSS AKARYAKIT DAĞITIM LİMİTED ŞİRKETİ	38,47	4.679,76	0	0	4.718,23	0,18
LUSSO PETROLCÜLÜK DAĞITIM A.Ş.	60,206	4.628,18	0	0	4.688,39	0,18
KENTOİL AKARYAKIT ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	11,439	4.515,67	0	0	4.527,10	0,17
AKASYA AKARYAKIT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	61,957	4.433,74	0	0	4.495,70	0,17
AS GOLDOİL AKARYAKIT DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	18,12	4.296,78	30,66	0	4.345,56	0,16
SOFTOİL AKARYAKIT ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	68,243	4.136,31	45,04	0	4.249,60	0,16
MEMOİL AKARYAKIT DAĞITIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	181,246	4.052,63	0	0	4.233,87	0,16
DELTA AKARYAKIT TİCARET A.Ş.	455,283	3.759,04	0	0	4.214,33	0,16
MİLEL AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.	7,661	4.067,84	0	0	4.075,50	0,15
EUROİL ENERJİ DAĞITIM A.Ş.	278,092	3.588,41	0	0	3.866,50	0,14
TÜMTURK PETROL AR. SOND. MAD. İTH. İHR. SAN. VE TİC. A.Ş.	55,046	3.803,10	0	0	3.858,15	0,14
MOLAVER AKARY. DAĞ. TAŞ. İNŞ. İTH. İHR. SAN. VE TİC. A.Ş.	6,91	3.845,28	0	0	3.852,19	0,14
RMG PETROL ÜRÜNLERİ DAĞITIM SANAYİ A.Ş.	47,007	3.699,44	10,26	0	3.756,70	0,14

Lisans Sahibinin Unvanı	Benzin Türleri	Motorin Türleri	Fuel Oil Türleri	Gazyağı	Toplam	Pay (%)
PETROLUX PETROLCÜLÜK A.Ş.	166,132	3.417,70	0	0	3.583,84	0,13
RPET PETROLCÜLÜK A.Ş.	305,535	3.226,83	10,64	0	3.543,01	0,13
MFD AKARY. NAK. TUR. İNŞ. T. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	110,213	3.249,53	0	0	3.359,74	0,13
MAVİ GÖK-DENİZ AKARY. DAĞ. İTH.İH.SAN. VE T. LTD. ŞTİ.	14,007	3.026,45	30,36	0	3.070,82	0,12
LİFE PETROLCÜLÜK A.Ş.	10,153	2.802,97	0	0	2.813,12	0,11
GARAJOİL AKARYAKIT ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	16,046	2.755,00	0	0	2.771,05	0,1
GAZMER PETROL ÜR. PLAS. VE KAUC. SAN. VE TİC. A.Ş.	140,928	2.603,02	0	0	2.743,95	0,1
TEKOİL AKARYAKIT DAĞ. TAŞ. İNŞ. SAN. VE TİC. A.Ş.	84,245	2.566,37	0	0	2.650,62	0,1
NORM GAZ PETROL ÜRÜNLERİ SANAYİ TİCARET A.Ş.	436,841	1.866,78	0	0	2.303,62	0,09
BİRLEŞİK PETROL A.Ş.	38,178	1.922,41	0	0	1.960,59	0,07
UZUN GRUBU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	39,546	1.790,51	0	0	1.830,06	0,07
DOĞAL KAYN. AKARY. DAĞ. VE GAZ İŞL. SAN. VE TİC. A.Ş.	19,816	1.596,95	0	0	1.616,76	0,06
ÇLB PETROLCÜLÜK A.Ş.	34,131	1.551,92	0	0	1.586,05	0,06
DAMLA OİL AKARYAKIT A.Ş.	4,864	1.107,46	0	0	1.112,32	0,04
ANA AKARYAKIT LPG LNG CNG DAĞ. SAN. VE TİC. A.Ş.	86,896	841,893	0	0	928,789	0,03
BNG AKARY. DAĞ. TEKS. İNŞ. DAN. KYM. SAN. VE TİC. A.Ş.	109,471	743,062	0	0	852,533	0,03
ERGAZ AKARY. LPG LNG CNG DAĞI. SAN. VE TİC. LTD.ŞTİ	41,195	753,573	0	0	794,768	0,03
HEMA AKAR. DAĞ. UL. NAK. İNŞ.G. İTH. İHR. SAN. TİC. A.Ş.	25,054	478,415	0	0	503,469	0,02
N-PET PETROL ÜR. PAZ. NAK. SAN. TİC. VE DAĞ. LTD. ŞTİ.	38,08	451,785	0	0	489,865	0,02
AZURE PETROLCÜLÜK A.Ş.	2,199	477,866	0	0	480,065	0,02
EKŞİOĞLU AKARYAKIT ÜRÜNLERİ A.Ş.	0	335,168	0	0	335,168	0,01
YÜKSEL PETROLCÜLÜK A.Ş.	20,575	255,778	0	0	276,353	0,01
ASTON PETROLLERİ A.Ş.	15,266	231,612	0	0	246,878	0,01
CANPET PETROL ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	9,216	230,855	0	0	240,071	0,01
ASYAOİL AKARYAKIT ÜRÜNLERİ SAN.VE TİC.A.Ş.	0	166,668	0	0	166,668	0,01
LEPET AKARYAKIT ÜRÜNLERİ VE DAĞ. SAN. TİCARET A.Ş.	3,041	91,908	0	0	94,949	0
TEKOİL PETROL ÜR. M. YAĞ TAŞ. PAZ. SAN. VE TİC. A.Ş.	0,456	19,692	0	0	20,148	0
Toplam	234.259,61	2.416.581,87	17.785,02	175,35	2.668.801,86	100

Ek 4. 2019 Temmuz Ayı itibarıyla LPG Satışlarının Dağıtıcılara ve Dönemlere Göre Dağılımı¹⁴⁸

Lisans Sahibinin Unvanı	Toplam	
	Satış (ton)	Pay (%)
AYGAZ A.Ş.	104.045,47	26,72
PETROL OFİSİ A.Ş.	39.163,92	10,06
İPRAGAZ A.Ş.	38.077,64	9,78
SHELL & TURCAS PETROL A.Ş.	36.806,88	9,45
MİLANGAZ LPG DAĞITIM TİC. VE SAN. A.Ş.	33.492,77	8,6
BP PETROLLERİ A.Ş.	23.445,10	6,02
AYTEMİZ AKARYAKIT DAĞITIM A.Ş.	16.174,44	4,15
TOTAL OIL TÜRKİYE A.Ş.	9.693,11	2,49
AKPET GAZ A.Ş.	8.427,98	2,16
TP PETROL DAĞITIM A.Ş.	6.984,29	1,79
YURTPET A.YAKIT LPG DAĞ. PAZ. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	6.939,75	1,78
GÜVENAL GAZ SAN. VE TİC. A.Ş.	6.396,57	1,64
GESAN YATIRIM VE TİC. A.Ş.	4.716,16	1,21
YILDIRIM PETROL TİC. VE NAKLİYAT A.Ş.	4.509,08	1,16
KADOOĞLU PETR. TAŞ. TİC. SAN. İTH. VE İHR. A.Ş.	4.164,59	1,07
ERAGAZ PETROL ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	3.220,84	0,83
ERGAZ SAN. VE TİC. A.Ş.	2.751,94	0,71
HABAŞ PETROL ÜRÜNLERİ SAN. VE TİCARET A.Ş.	2.672,59	0,69
ORALGAZ SAN. VE TİC. A.Ş.	2.523,76	0,65
MARGAZ LPG DOLUM TEVZİİ TİC. VE SAN. A.Ş.	2.370,24	0,61
YÜCEL GAZ SAN. VE TİC. A.Ş.	2.262,15	0,58
HÜRGAZ TİC. VE SAN. A.Ş.	2.018,18	0,52
KALELİ BEST GAZ İNŞAAT NAKLİYE SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	1.807,12	0,46
TERMOPET AKARYAKIT NAKLİYAT VE TİC. LTD. ŞTİ.	1.625,05	0,42
SOİL GAZ DAĞ. PETROL DEPOLAMA PAZ. SAN. VE TİC. A.Ş.	1.618,01	0,42
KOÇGAZ D.T.P.ÜR. NAK. OTO. İNŞ.G. İ.İ.SAN.VE TİC.LTD. Ş.	1.477,30	0,38
ARGAZ LPG DOLUM TEVZİİ İNŞAAT SAN. VE TİC. A.Ş.	1.454,07	0,37
NORM GAZ PETROL ÜRÜNLERİ SAN. TİC. A.Ş.	1.402,51	0,36
HAS-GAZ LPG DAĞITIM VE METAL SAN. TİC. A.Ş.	1.320,94	0,34
KONGAZ PETROL ÜRÜNLERİ PAZ. SAN. VE TİCARET A.Ş.	1.285,41	0,33
GÜÇGAZ PETROL ÜRÜNLERİ TİCARET A.Ş.	1.285,21	0,33
ENERJİ GAZ A.Ş.	1.221,38	0,31
SUN LPG ENERJİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	1.000,31	0,26
OFİSGAZ LPG PETROL TAŞ. İNŞ. İTH. İHR. SAN. TİC. A.Ş.	917,971	0,24
MAVİGÖL GAZ. OTO. TEK. İ.TUR.G. EĞ. SAN. VE TİC. A.Ş.	895,816	0,23

¹⁴⁸ Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK): LPG Piyasası 2019/Temmuz Ayı Sektör Raporu.

Lisans Sahibinin Unvanı	Toplam Satış (ton)	Pay (%)
EUROPETGAZ LPG DAĞITIM TAŞIMACILIK SAN. VE TİC. A.Ş.	895,115	0,23
YENİ ULAŞLI GAZ LPG D.O.GAZ D.P.İM.İTH.İH.S.VE TİC. L.Ş	703,03	0,18
MRMAY PETROL VE P. ÜR. LPG DAĞ.TAŞ. G. SAN.VE TİC.A.Ş.	685,608	0,18
ALGAZ AKARYAKIT LPG DAĞITIM VE NAKLİYE TİC. LTD. ŞTİ.	612,181	0,16
ANTGAZ LİKİT PETROL GAZI SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	566,916	0,15
AKÇAGAZ PETROL ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	546,248	0,14
TRABZONGAZ LPG SAN. NAKLİYAT VE TİC. A.Ş.	496,55	0,13
ANADOLUGAZ TİC. VE SAN. A.Ş.	469,3	0,12
COŞKUNAL GAZ NAKLİYAT İNŞAAT SAN. TİC. A.Ş.	451,74	0,12
ATA LİKİT PETROL GAZI VE PETROL ÜR. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.	442,376	0,11
BİRGAZ PETROL ÜRÜNLERİ İNŞ.NAK.SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.	439,59	0,11
PAMUKKALE GAZ LPG D. VE T. B. M. PK. SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.	407,445	0,1
ŞARKGAZ VE MADENİ YAĞLAR A.Ş.	396,624	0,1
NARGAZ LPG DOLUM TEVZİİ İNŞAAT SAN. VE TİC. A.Ş.	393,119	0,1
AVGAZ ENERJİ A.Ş.	388,93	0,1
ECOGAZ LPG DAĞITIM A.Ş.	385,829	0,1
ŞİRİNGAZ PETROL ÜRÜNLERİ VE Tüp İMALAT SAN. TİC. A.Ş.	359,91	0,09
ULUSGAZ PETROL VE PET. ÜR. NAK. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	281,68	0,07
ÇELEBİ GAZ DÜ. P.ÜR.NAK.M.TAŞ.VE OGAZ M. OP.SAN TİC. A.Ş.	248,29	0,06
EROL GAZ İNŞ. NAK. GIDA VE P. ÜR. OTO. SAN. VE TİC. A.Ş.	227,41	0,06
STAR SIVILAŞTIRILMIŞ GAZLAR DAĞITIM VE PAZ A.Ş.	211,825	0,05
ADAGAZ LPG AY. VE MY. DEPO. PAZ. SAN. VE TİC. A.Ş.	181,305	0,05
GÜNEYGAZ LPG SAN. VE TİC. A.Ş.	172,919	0,04
TORSAN ORMAN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	169,749	0,04
ASGAZ ANADOLU SINAİGAZLAR A.Ş.	119,897	0,03
GÜNEŞ GAZ ULUSLARARASI NAKLİYAT TİC. VE SAN. A.Ş.	117,971	0,03
SORGUNGAZ PETROL ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	111,434	0,03
PEGAGAZ A.Ş.	106,871	0,03
PARK GAZ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	105,5	0,03
EUROGAZ GAZ DAĞITIM A.Ş.	89,847	0,02
ŞAHGAZ LPG PETROL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	81,12	0,02
LİKİTGAZ DAĞITIM VE ENDÜSTRİ A.Ş.	65,062	0,02
GAZMER PETROL ÜR. PLS. VE KAUCUK SAN. VE TİC. A.Ş.	65	0,02
AKGAZ TİC. VE SAN. A.Ş.	47,4	0,01
KALEGAZ PETROL ÜRÜNLERİ TİC. VE SAN. A.Ş.	44,38	0,01
EGAZ LPG DAĞITIM PETROL SAN. VE TİC. A.Ş.	40,26	0,01
HİSARGAZ A. YAKIT NAK.SAN.İNŞ.TİC. T. İTH. İHR. LTD. ŞTİ.	37,12	0,01
GASCOME PETROL DAĞITIM SAN. VE TİC. A.Ş.	19,28	0
GAZPA AKARYAKIT ÜRÜNLERİ PAZ.SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	10,94	0
SOCAR TURKEY PETROL ENERJİ DAĞITIM SAN. VE TİC. A.Ş.	4,95	0
TOPLAM	389.369,26	100

Ek 5. Capital 500 - Türkiye'nin En Büyük 500 Şirketi

Türkiye'nin en büyük şirketleri listesi açıklandı

Capital Dergisi, Türkiye'nin en büyük şirketlerinin sıralandığı 500 şirket listesini açıkladı. İlk sırada TÜPRAŞ yer aldı. Capital500 araştırmasına göre; 2018'de ekonomide yaşanan sıkıntıların karlılığa yansması çok ciddi boyutlarda oldu. Yıl boyunca özellikle döviz artışlarından kaynaklı maliyet artışıyla karşı karşıya olan şirketler, aynı süreçte talebin de düşüşe geçmesi nedeniyle artan maliyetleri fiyatlarına yansıtmakta zorlandı. Neredeyse tüm sektörlerde alacak tahsilinde de sıkıntı yaşanması şirketlerin kârdan taviz vermesine neden oldu. 2017 yılında Capital500'de nominal olarak kârlılık yüzde 67,1 artış kaydederken, 2018'de bu artış yüzde 19 oldu.

TÜRKİYENİN EN BÜYÜK 5 ŞİRKETİ

2017	2018	Firma Adı	Ciro	Değişim %
1	1	Tüpraş	88.552.170.000	64
2	2	Türk Hava Yolları	62.853.000.000	58
3	3	Petrol Ofisi	49.933.106.633	30
4	3	Opet Petrolcülük	42.997.122.030	51
5	4	Ford Otosan	33.292.030.000	31

Ek 6. Sevk İrsaliyesi

SEVK İRSALİYESİ Seri No: **684800**

Sayı:

Müşteri V.D. :
V.D. Hesap No:

OPET
Opet Petrolcülük A.Ş.
Barbaros Mah. Gelincik Sok. No: 4/A Atasehir/İstanbul
Tic. Sic. No: 282607/254549
Büyükdere Yolu No: 6140000045
www.opet.com.tr
İrsaliye Tarihi :
Faliyet Tarihi :

T.C. İÇİŞİLERİ VE MİLLETİRCİLİK BAKANLIĞI
T.C. İÇİŞİLERİ VE MİLLETİRCİLİK BAKANLIĞI
İl Kodu : 34

KOD	MALIN CİNSİ	KESAFET	1. Birim		2. Birim	
			Miktar	Adet	Miktar	Adet
	Teslim Eden	Teslim Alan				

Sevk Adresi:

Adı, Soyadı :
Plaka No. :
Ehliyet Tarhi No. :
Ehliyet İl :

Ek 7. Elektronik Fatura

SAYIN

Vergi Dairesi:
Vn:

OPET
OPET PETROLCÜLÜK A.Ş.
BARBAROS MAHALİ GELİNCİK SK.N:4/A 34746 ADRES NO:2509046666
ATAŞEHİR/İSTANBUL
Tel: (0)216 522 90 00 Fax: (0)216 522 90 10
Web Sitesi: WWW.OPET.COM.TR
Vergi Dairesi: BÜYÜKÖZELLELER
Vn: 6440009046
Ticaret Sicil No: 289067

e-FATURA

Özelleştirme No:	TR1.2
Fatura Senaryo:	TEMEL FATURA
Fatura Türü:	SATIS
Müşteri No:	0000000292
Epik No:	
Referans No:	5500776202
Üretim Yeri:	T.T. ALIĞA ÜRETİM YERİ

Fatura No:	1292019000016005
Fatura Tarihi:	10.07.2019
Sevk Noktası:	0129
Fatura Saati:	14:11:52
İrsaliye No:	
İrsaliye Tarihi:	
ETIN:	E9A30383-0682-E7F1-80DF-94188208E99F

Sıra No	MALIN CİNSİ	KESAFET	1.Miktar	1.Birim	2.Miktar	2.Birim	Birim Fiyat	İskonto Tutarı	Arttırım Tutarı	Tutarı
000000001			1	Adet			46,19000 TL			46,19 TL

Mal Hizmet Toplam Tutarı	46,19 TL
İndirimler	
Arttırmalar	
Vergi Matrahı	46,19 TL
KDV (18)	8,31 TL
KDV Dahil Toplam Tutar	54,50 TL
Yuvarlama	0,00 TL
Ödenecek Tutar	54,50 TL

Yalnız: ELLİDÖRT Türk Lirası ELİK Kr
vade günü / tarihi : 000 / 10.07.2019
Faturanın ödenmesi durumunda Aylık % 2,000000 VADE FARKI uygulanır.

VERGİ MUAFİYET NEDENİ:

#FaturaNo:

Ek 8. Logolar

Ek 8a.

Ek 8b.

Ek 8c.

Ek 8d.

